DANISH

ARCTIC EXPEDITIONS,

1605 TO 1620.

IN TWO BOOKS:

BOOK I.—THE DANISH EXPEDITIONS TO GREENLAND IN 1605, 1606, AND 1607; TO WHICH IS ADDED CAPTAIN JAMES HALL'S VOYAGE TO GREENLAND IN 1612.

BOOK II.—THE EXPEDITION OF CAPTAIN JENS MUNK TO HUDSON'S BAY IN SEARCH OF A NORTH-WEST PASSAGE IN 1619-20.

Edited, with Notes and Introductions,

BY

C. C. A. GOSCH.

BOOK I.

LONDON:
PRINTED FOR THE HAKLUYT SOCIETY.

M.DCCC.XCVII.

Originalens titelblad.

Danske arktiske ekspeditioner, 1605–1620 I to bind.

Bind I. De danske ekspeditioner til Grønland i 1605, 1606 og 1607; hvortil er føjet kaptajn James Halls rejse til Grønland i 1612.

Bind II. Kaptajn Jens Munks ekspedition til Hudsonbugten på jagt efter en nordvestpassage i 1619–20.

Udgivet med noter og indledninger af C. C. A. Gosch.

Bind I.

London. Trykt for The Hakluyt Society. 1897.

Trykkeroplysning (PDF-side 8)

London: Trykt hos The Bedford Press, 20 og 21 Bedfordbury, W.C.

Hakluyt Societys bestyrelse

(PDF-side 9)

The Hakluyt Societys bestyrelse

Sir Clements Markham, K.C.B., F.R.S., formand for Royal Geographical Society; formand.
Den højærede Lord Stanley of Alderley; næstformand.
Sir William Wharton, K.C.B.; næstformand.
C. Raymond Beazley, esquire, M.A.
Oberst G. Earl Church.
Den højærede George N. Curzon, parlamentsmedlem.
Albert Gray, esquire.
Alfred Harmsworth, esquire.
Den højærede Lord Hawkesbury.
Edward Heawood, esquire, M.A.
Admiral Sir Anthony H. Hoskins, G.C.B.
Kontreadmiral Albert H. Markham.
A. P. Maudslay, esquire.
E. Delmar Morgan, esquire.
Kaptajn Nathan, R.E.
Admiral Sir E. Ommanney, C.B., F.R.S.
Cuthbert E. Peek, esquire.
E. G. Ravenstein, esquire.
Howard Saunders, esquire.
Charles Welch, esquire, F.S.A.
William Foster, esquire, B.A.; ulønnet sekretær.

Indholdsfortegnelse (PDF-side 11)

Indhold i bind I Udgiverens forord.

Indledning. I. Om de oprindelige beretninger om rejserne til Grønland i 1605, 1606, 1607 og 1612 — side v. II. Indledende bemærkninger om rejserne til Grønland i 1605, 1606, 1607 og 1612 — side xxiv. Efterskrift — side cxiii.
Ekspeditioner til Grønland, 1605, 1606, 1607 og 1612:
En rapport til kong Christian IV af Danmark om den danske ekspedition til Grønland under kaptajn John Cunninghams kommando i 1605. Af James Hall, øverste styrmand — side 1.
En anden beretning om den danske ekspedition til Grønland under kaptajn John Cunninghams kommando i 1605. Af James Hall, øverste styrmand; forkortet af pastor Samuel Purchas — side 20.
En beretning om den danske ekspedition til Grønland under kaptajn Godske Lindenows kommando i 1606. Af James Hall, øverste styrmand; forkortet af pastor Samuel Purchas — side 54.
En beretning om den engelske ekspedition til Grønland under kaptajn James Halls kommando i 1612. Af John Gatonbe, kvartermester — side 82.
En anden beretning om den sidste del af den engelske ekspedition til Grønland under kaptajn James Halls kommando i 1612. Af William Baffin; forkortet af pastor Samuel Purchas — side 120.
Tillæg A. Om »Stockholmerkortet«. Af C. C. A. Gosch — side 139.
Tillæg B. Om »Busseøen«. Af Miller Christy — side 164.
Register — side 203.

Kortfortegnelse (PDF-side 12)

Kort i bind I Kort over Grønland og Davisstrædet med ruterne for ekspeditionerne i 1605, 1606 og 1612 — over for side iii.
Halls kort over hans »Kinge Christianus Forde« (Itivdlek) — over for side 18.
Halls kort over hans »Cuningham's Forde« (det sydlige Kangerdluarsuk) — over for side 18.
Halls kort over hans »Brade Ranson's Forde« (Serfortak) — over for side 18.
Halls kort over den del af Grønlands vestkyst, som han udforskede — over for side 18.
Gengivelse af »Stockholmerkortet« — over for side 139.
Gengivelse af Sellers kort over »Buss Island« — over for side 164.
I teksten: Kort over Itivdlek — side lv.
Kort over det nordlige og sydlige Kangerdluarsuk — side lxi.
Kort over en del af Arfersiorfik med Serfortak — side lxvii.

Forordets begyndelse (PDF-side 13)

Udgiverens forord I flere tidligere bind har Hakluyt Society udgivet nye udgaver af de oprindelige beretninger om alle de engelske rejser på jagt efter en nordvestpassage til Indien, som blev foretaget mellem 1576 og 1632. Efter Foxes og James' hjemkomst blev eftersøgningen indstillet i en længere årrække. Disse rejser udgør en særskilt og sammenhængende række. I det nævnte tidsrum blev kun én ekspedition med samme formål udsendt fra et andet land end England, nemlig den danske ekspedition til Hudsonbugten under Jens Munk i 1619–1620. Da

denne ekspedition havde engelske styrmænd og skulle bygge videre på de resultater, som var opnået på nogle af de engelske rejser, kan den med god grund betragtes som nært forbundet med disse. Det forekom derfor ønskeligt at fuldstændiggøre selskabets række af værker om de pågældende ekspeditioner ved

Side x (PDF-side 14)

at tilføje en engelsk oversættelse af Munks beretning om sin rejse. Der var så meget desto mere grund til dette, som Munks bog, der udkom på dansk i 1624, aldrig var blevet oversat til noget andet sprog. Dens indhold, som i mange henseender er interessant, var kun kendt i videre kredse gennem ufuldstændige og upålidelige uddrag. På initiativ af hr. Miller Christy, udgiveren af de seneste engelske rejser, nemlig Foxes og James', blev det derfor aftalt, at selskabet skulle udgive en engelsk oversættelse af Munks Navigatio Septentrionalis under fælles redaktion af hr. Christy og hr. E. Delmar Morgan, som det blev meddelt dengang.[1] Allerede på et meget tidligt tidspunkt tilbød sidstnævnte imidlertid at træde tilbage. Derefter opfordrede bestyrelsen mig til at indtage hans plads, hvilket jeg med stor glæde gjorde.

Kort efter blev det besluttet at føje beretningerne om James Halls rejser fra Danmark og England til Grønland i 1605, 1606, 1607 og 1612 til Munks beretning. Nye udgaver af i det mindste de to første af disse rejser var faktisk påkrævede, fordi en meget betydelig mængde nyt materiale til belysning af Halls opdagelser var kommet frem, men hidtil kun var blevet udnyttet i ringe grad.

I én henseende var den valgte ordning ikke helt hensigtsmæssig, nemlig for så vidt som de pågældende rejser

NOTE 1: Se Miller Christys Voyages of Foxe and James, side liii, note.

Side xi (PDF-side 15)

havde ganske andre formål end Munks og ikke kunne regnes blandt de rejser, der blev foretaget for at finde en nordvestpassage. Fra flere andre synspunkter syntes der dog at være en ikke ringe forbindelse mellem i det mindste de tre første af disse grønlandsrejser og Munks rejse. De var i visse henseender forløbere for Munks ekspedition og udgør sammen med den et bemærkelsesværdigt kapitel i de danske arktiske foretagenders historie. Disse danske grønlandsrejser var heller ikke uden forbindelse med England og de engelske ekspeditioner på jagt efter en nordvestpassage. Den øverste styrmand, James Hall, som hovedsagelig tilkommer æren for de gjorte opdagelser, var englænder, og et af ekspeditionens skibe blev ført af en anden englænder, John Knight, som året efter stod i spidsen for en af de netop omtalte engelske rejser. Det kan også nævnes, at ekspeditionen i 1605 blev ledet af skotten John Cunningham, som senere førte et af skibene på den anden rejse.

Hvad angår Halls egen rejse i 1612, kan det forekomme mindre berettiget at medtage den i dette værk. Den var hverken en dansk rejse eller havde, som de tre foregående, til formål at genfinde de forsvundne kolonier i Grønland. Det var en rent engelsk rejse, foretaget udelukkende med

handelsmæssige formål. Desuden er dele af de to beretninger, vi har om denne rejse, allerede udkommet i

Side xii (PDF-side 16)

et af Hakluyt Societys værker.[1] Alligevel mente man, at en ny udgave af disse to beretninger ville være på sin plads sammen med beretningerne om de danske rejser. Ikke blot udvidede Hall ved denne lejlighed sine opdagelser fra de tidligere rejser; beretningerne om rejsen i 1612 vil også vise sig at bidrage væsentligt til at belyse beretningerne om ekspeditionerne i 1605 og 1606. I mange henseender var rejsen i 1612 en fortsættelse af de tidligere, og dens beretninger er kun delvis forståelige for læsere, der ikke kender beretningerne om disse. Ved at samle beretningerne om alle de grønlandsrejser, som Hall deltog i, har det desuden været muligt på ét sted at samle alt, hvad man ved om livet og arbejdet hos en mand, der indtager en meget ærefuld plads blandt de tidlige engelske arktiske opdagelsesrejsende.

Dette værk består derfor af to særskilte dele eller »bøger«, som hver udgør et bind med eget register og for så vidt er afsluttet i sig selv.

Bind I indeholder genoptryk fra Purchas his Pilgrimes (1625) af Halls egne beretninger om rejserne i 1605 og 1606 samt Baffins beretning om rejsen i 1612. Desuden indeholder det et genoptryk fra Churchills Collections of Voyages and Travels af Gatonbes beretning om sidstnævnte rejse. Hertil er føjet

NOTE 1: The Voyages of William Baffin, udgivet af sir Clements Markham (Hakluyt Society, 1881).

Side xiii (PDF-side 17)

en anden beretning om rejsen i 1605 af Hall selv, ledsaget af kort og nu for første gang trykt efter et håndskrift i British Museum, samt oversættelser af to danske beretninger om rejserne i 1605 og 1606. Der er også to tillæg, som henholdsvis behandler et gammelt søkort, »Stockholmerkortet«, der har stor interesse i forbindelse med Halls rejser, og »Buss Island«.

Bind II indeholder en oversættelse af Jens Munks Navigatio Septentrionalis, udført efter udgaven fra 1624 og rettet ved hjælp af Munks originale håndskrift. Derefter følger en kommentar, som dels indeholder forklarende stof, der ellers måtte have været anbragt i uforholdsmæssigt lange fodnoter, dels en afhandling om Munks kort, som hidtil ikke har fået den opmærksomhed, det med rette kan gøre krav på.

At værket, hvis omfang således er blevet udvidet, nu udkommer under mit navn alene, skyldes, at hr. Christy, der havde taget initiativet, besluttede at trække sig fra redaktionen, før arbejdet var afsluttet. Da værket imidlertid på dette tidspunkt var langt fremme, er det mig en kær pligt her at redegøre for hr. Christys andel i den periode, hvor vi var fælles om udgivelsen. Dels efter indbyrdes aftale, dels som følge af omstændighederne tilfaldt hovedparten af det litterære arbejde mig, mens hr. Christy havde den venlighed at påtage sig det mere tekniske arbejde med at føre værket gennem trykken,

Side xiv (PDF-side 18)

ordne udførelsen af illustrationerne osv. Men han har på ingen måde begrænset sig hertil. Foruden tillæg B, som indeholder en udtømmende behandling af den indbildte »Buss Island«, har hr. Christy til bind I bidraget med den del af indledningen, der behandler den engelske ekspedition i 1612, side cii–cxi, samt de fleste noter til Gatonbes og Baffins beretninger om denne rejse og en række noter til andre dele af bogen. Disse indeholder hovedsagelig oplysninger om biografiske og naturhistoriske spørgsmål eller vedrører forældede ord og forskellige mangler i teksterne til Halls beretninger, som er genoptrykt fra Purchas under hr. Christys særlige tilsyn. Til bind II har hr. Christy bidraget med indledningens andet kapitel, der giver en oversigt over de engelske rejser, som gik forud for Munks, side lxviii–xciv, samt kortet over Churchill Harbour og nogle noter. Flere interessante uddrag af engelske arkivalier skyldes desuden hr. Christys energiske undersøgelser. Med disse undtagelser er det redaktionelle stof mit eget arbejde. Samtidig er det en selvfølge, at vi i det, hver af os har skrevet, har nydt godt af gensidig hjælp i mindre spørgsmål. Her kan min gæld kun være den største, når man tager hensyn til vore andeles forholdsmæssige omfang.

I denne forbindelse kan det nævnes, at det store kort over Hudsonbugten og Hudsonstrædet, som er anbragt til sidst i bind II, oprindelig blev udarbejdet til og anvendt i hr. Miller Christys Voyages of Foxe and

Side xv (PDF-side 19)

James. Da det lige så godt tjener vort formål her, anvendes det igen med mindre ændringer, idet Munks rute er blevet revideret.

Flere engelske korrespondenter, hvis navne nævnes på de relevante steder, har venligt bidraget med oplysninger og bistand.

Det vil let forstås, at en betydelig del af de oplysninger, der var nødvendige for at belyse de rejser, som udgives i disse bind, måtte skaffes fra Danmark, og at jeg derfor står i stor gæld til venner og korrespondenter dér.

Det er mig en stor glæde at udtrykke min bedste tak til overbibliotekar Bruun ved Det Kongelige Bibliotek i København for udlånet til London af et eksemplar af den sjældne førsteudgave af Munks bog fra 1624; til dr. Birket Smith, overbibliotekar ved Universitetsbiblioteket i København, som venligt ordnede, at jeg kunne afskrive Munks originale håndskrift på en tid af året, hvor biblioteket var lukket for offentligheden; til hr. Jørgensen, leder af det danske rigsarkiv, for særlige muligheder for arkivstudier; og til grev Snoilsky, overbibliotekar ved Det Kongelige Bibliotek i Stockholm, for tilladelsen til at lade udføre en kopi af det interessante gamle søkort, som jeg har beskrevet som »Stockholmerkortet«. Jeg skylder desuden alle disse herrer, såvel som dr. Wieselgren, underbibliotekar i Stockholm, og andre tak for oplysninger og venlig bistand af forskellig art. Endelig står jeg i stor gæld til

Side xvi (PDF-side 20)

kaptajn J. A. Jensen af den kongelige danske marine, som i årene 1878, 1879, 1884 og 1885 dels udførte, dels ledede kortlægningen af Grønlands vestkyst mellem 64° og 68° nordlig bredde og venligt har stillet et stort antal kort og kortskitser over forskellige af Hall besøgte steder på denne kyst til min rådighed. Disse har været til meget stor nytte, og med kaptajn Jensens tilladelse er tre af dem gengivet i første bind.

C. C. A. Gosch.

August 1897.

Afsnitstitel (PDF-side 22)

De danske ekspeditioner til Grønland, 1605, 1606 og 1607 Hertil er føjet kaptajn James Halls rejse til Grønland i 1612.

Efter Purchas his Pilgrimes, Churchills Collection of Voyages and Travels og et håndskrift i British Museum.

THE DANISH EXPEDITIONS TO GREENLAND, IN 1605, 1606, AND 1607;

TO WHICH IS ADDED

CAPTAIN JAMES HALL'S VOYAGE TO GREENLAND IN 1612.

[From *Purchas His Pilgrimes*, Churchill's *Collection of Voyages and Travels*, and a Manuscript in the British Museum.]

INTRODUCTION.

Indledning - I. Om de oprindelige beretninger om rejserne til Grønland i 1605, 1606, 1607 og 1612
Indtil for omkring halvtreds år siden vidste man kun meget lidt om de danske ekspeditioner til Grønland i 1605 og 1606 ud over det, der kunne hentes fra beretningerne af James Hall, der fungerede som styrmand, og som blev trykt i Purchas his Pilgrimes.[1] I flere henseender er disse beretninger imidlertid mangelfulde, navnlig hvad angår den geografiske udforskning af kysten. Når det nu er muligt at give en nogenlunde fuldstændig redegørelse for disse rejser, skyldes det, at vigtigt nyt materiale er kommet frem inden for den nævnte periode.

NOTE 1: »Hakluytus Posthumus, or Purchas his Pilgrimes; Contayning a History of the World, in Sea Voyages and Lande Travells, by Englishmen and others.« *** Af Samuel Purchas, B.D. London, fire bind i lille folio, 1625, bind III, side 814–826.

Side vi (PDF-side 25)
Den første plads blandt disse nye kilder til viden må tilkendes Halls oprindelige rapport til kongen af Danmark om rejsen i 1605, hvoraf en afskrift opbevares i British Museum.[1] Dette dokuments vigtigste betydning ligger i, at det ledsages af fire kort tegnet af Hall. De er de tidligste forsøg på noget, der ligner en nøjagtig kortlægning af nogen del af Grønlands vestkyst, og som sådanne gør de Hall stor ære. Disse kort illustrerer ikke blot rapporten; for én del af rejsens vedkommende rummer de faktisk næsten alle de oplysninger, vi har fra Hall selv. Efter at være nået til en egnet havn i Grønland, hvor ekspeditionens leder trygt kunne vente på ham, drog Hall af sted i et mindre fartøj for at udforske kysten nordpå, så langt han kunne nå i løbet af tre eller fire uger. Men i rapporten giver han slet ingen beskrivelse af denne del af rejsen eller dens resultat. Han henviser blot til sine kort, og læseren må derfor alene ud fra dem udlede, hvor Hall rejste hen, og hvad han opdagede. Disse kort ledsager ikke de beretninger, Purchas udgav; derfor er det af stor betydning, at de er kommet frem. Det var hr. Clements Markham, som i 1881 først gjorde opmærksom på dette håndskrift og

NOTE 1: MS. Bibl. Reg., 17 A, xlviii, side 26b.

Side vii (PDF-side 26)
kortene i sit værk om William Baffin.[1] Men da de kun kom til hans kendskab i forbindelse med, at Baffin tjente under Hall i 1612, gik hr. Markham ikke nærmere ind på emnet. Hans bemærkninger førte imidlertid til, at håndskriftet og kortene blev kopieret til brug for den danske Kommission for Grønlands Undersøgelse. Kortene blev gengivet, om end for det meste i formindsket målestok, i en interessant afhandling af hr. K. J. V. Steenstrup om den gamle nordiske bosættelse i Grønland, udgivet i 1889.[2] Selve Halls rapport blev ikke udgivet dengang. Den trykkes nu for første gang i dette bind sammen med gengivelser af kortene i fuld størrelse.[3]

NOTE 1: The Voyages of William Baffin, 1612–1622 (Hakluyt Society, 1881), side xxi, 17 og 23.NOTE 2: »Om Østerbygden«, i Meddelelser om Grønland, bind IX, 1889, side 1–51. Disse Meddelelser, som ofte vil blive citeret i det følgende, er Kommissionen for Grønlands Undersøgelses faste publikationsrække og indeholder en meget stor mængde oplysninger om landet.
NOTE 3: Håndskriftet består af 21 blade i lille kvartformat og er indbundet sammen med andre af tilsvarende størrelse. Papirets vandmærke forestiller, så vidt det kan ses, to tårne. Bladene har ingen oprindelig nummerering eller paginering, men blad to til tyve er senere af en bibliotekar blevet mærket med blyant fra 1 til 19. Alle sider er langs alle fire kanter indrammet af fine røde dobbeltlinjer, som fortsætter forbi hjørnernes skæringspunkter til papirets kanter, undtagen på de sider, der er forberedt til kort, hvor rammelinjerne ikke er forlænget på denne måde. Det første blad er ubeskrevet, og rapporten begynder på forsiden af andet blad uden titelblad eller overskrift. Teksten er skrevet tæt og meget sirligt med samme hånd hele vejen, men om det er af Hall selv eller af en professionel skriver,

Side viii (PDF-side 27)
Hvordan dette dokument, der som man skulle tro naturligt ville have fundet plads i et dansk

NOTE 3, fortsat fra foregående side: hvilket sidste synes mest sandsynligt, kan ikke afgøres, da der ikke findes så meget som den mindste sikkert identificerede prøve på Halls egen håndskrift. Teksten fylder elleve sider og slutter nederst på forsiden af syvende blad, hvis bagside er ubeskrevet. På forsiden af ottende blad står med rødt »The Demonstration of the fordes, rivers, and the coste« — en fremstilling af fjordene, floderne og kysten — og på bladets bagside er det første kort tegnet. Beskrivelsen af eller forklaringen til dette kort står på den modstående side, altså forsiden af niende blad, hvis bagside bærer det andet kort. Tiende og ellevte blad samt forsiden af tolvte er tilsvarende optaget af kort og deres beskrivelser. Bagsiden af sidstnævnte blad indeholder derimod intet sådant, selv om den er forberedt til et kort, ligesom bagsiderne af de resterende blade med undtagelse af det sidste. Da disse imidlertid ikke er blevet benyttet, slutter håndskriftet i praksis på tolvte blad. På alle de tretten sider, som er beregnet til kort, er rammelinjernes rektangel delt i fire felter af sorte linjer, og i midten er tegnet en ret skødesløst udført kompasrose. På dem alle har kompasrosens lilje eller »fly« oprindelig peget mod højre, men er senere blevet slettet. På de sidste otte kortsider er den blevet tegnet igen i samme stilling oven på udsletningen; på de fem første er den derimod blevet erstattet af en anden, som peger opad. Hvad selve kortene angår, henviser vi læseren til vore gengivelser. Da disse imidlertid af hensyn til udgiften har måttet udføres i sort alene, skal det bemærkes, at originalerne er farvelagte. De synes oprindelig, i det mindste deres omrids, at være tegnet med blyant og derefter trukket op med blæk. Vandet er tonet i en bleg, smudsig blå farve, landet i lysegrønt og bjergene i mørkebrunt. Foruden rammelinjerne er henvisningsbogstaverne på kortene, de tilsvarende bogstaver i beskrivelserne og beskrivelsernes overskrifter røde. Kompasroserne på alle fire kort er farvet røde, blå og gule, og Danmarks kongevåben på det fjerde kort er groft, men for så vidt korrekt, gengivet i farver.

Side ix (PDF-side 28)

arkiv, kom til dette land og fandt vej til den kongelige håndskriftsamling, vides ikke. Men man kan forestille sig mere end én måde, hvorpå det kan være sket. Den mest sandsynlige forklaring antydes måske af, at håndskriftet er forberedt til flere kort end de fire, vi har. Rapporten angiver selv, at den er skrevet i 1605, hvad Halls oprindelige beretning da også må være blevet, fordi kongen måtte kræve en øjeblikkelig rapport om udforskningen af kysten, som var et af rejsens hovedformål. Men da det næppe er sandsynligt, at Hall dengang havde tid til at udarbejde et dokument som det foreliggende, er det rimeligt at antage, at han indleverede en foreløbig beretning med nogle skitser, som var tilstrækkelige til formålet, og derefter i ro og mag forberedte en færdig afskrift til overrækkelse ved en senere lejlighed. Hvis skitserne, der blev bragt hjem fra den første rejse, ikke var helt tilstrækkelige til dette formål, hvad der på ingen måde er usandsynligt, kan Hall på den anden rejse have suppleret dem for de steders vedkommende, som da blev besøgt. Udførelsen af de øvrige kort kan han have udskudt, indtil han havde besøgt de andre steder endnu en gang, hvilket han naturligt kunne vente at få lejlighed til i 1607. Men da han det år fik ordre til at sejle til en anden del af Grønland, og ekspeditionerne derefter blev indstillet, kan det være, at Hall aldrig blev i stand til at færdiggøre kortene. Da hans ansættelse i Danmark ophørte

Side x (PDF-side 29)

kort efter, kan han have taget dokumentet med til England og endda have færdiggjort det her.[1]
Om der nogensinde har eksisteret en tilsvarende rapport om den anden rejse, vides ikke. Det er dog ikke sandsynligt, da den geografiske udforskning af landet ved den lejlighed ikke blev ført videre.
En sammenligning mellem Halls rapport til kongen og hans beretning om den første rejse, som den står trykt i Purchas his Pilgrimes, viser, at sidstnævnte i det store og hele er mere udførlig. Den indeholder en række enkeltheder, som kunne interessere en almindelig læser, men som ikke ville være på deres rette plads i en rapport til kongen, såsom skibenes og deres føreres navne, mange enkeltheder om sejladsen osv. Den vigtigste tilføjelse er en såkaldt »Topografisk beskrivelse af Grønland«, åbenbart skrevet som et helt selvstændigt stykke, en slags tillæg til

NOTE 1: Dette er hr. Goschs opfattelse. Jeg finder det mere sandsynligt, at en officiel rapport til kongen af Danmark blev skrevet på dansk frem for engelsk, selv om forfatteren var englænder, og selv om kongen vides at have haft mange andre betroede engelske tjenere, som når som helst kunne have oversat rapporten for ham. Jeg kan derfor ikke betragte det interessante håndskrift i British Museum som selve den oprindelige rapport til kongen. Det forekommer mig mere sandsynligt, at håndskriftet enten var Halls første udkast, hvorfra en nu tabt oversættelse til kongen blev udarbejdet, eller en afskrift af hans rapport til kongen, som Hall beholdt til eget brug. Som hr. Markham har foreslået, Voyages of Baffin, side xxi, er det ganske muligt, at Hall, hvad dette håndskrift end er, beholdt det, bragte det med til England og overrakte det til kong James. Det er også lige tænkeligt, at det er en kopi, som kongen af Danmark, Christian IV, af høflighed sendte til sin svoger kong James. — M. C.

Side xi (PDF-side 30)

beretningen om hele rejsen. Udgiveren har på en yderst klodset måde skudt dette ind midt i beretningen, nemlig på det sted, hvor Halls redegørelse for sin udflugt i det mindre fartøj ville have stået, hvis han havde givet en sådan. Det ser ud, som om Purchas har følt, at der manglede noget her, og har forsøgt at udfylde hullet med dette stykke. Det har en selvstændig overskrift og begynder ganske brat uden nogen forbindelse med det foregående, men afslutningen er arbejdet sammen med fortsættelsen af Halls rejseberetning. Bortset fra disse forskelle og det ene særlige punkt, som er omtalt ovenfor, er overensstemmelsen mellem de to beretninger med hensyn til, hvad der fortælles, hvordan det fortælles og ikke mindst, hvad der ikke fortælles, så nær, at beretningen trykt af Purchas med rette kan beskrives som en udvidelse af rapporten. Den er naturligvis udført af Hall selv efter hans optegnelser og er for så vidt lige så oprindelig, men udarbejdet med henblik på udgivelse og meget sandsynligt tænkt overdraget til Hakluyt. Fra ham har Purchas højst sandsynligt fået den ved den førstnævntes død i 1618, ligesom han fik mange andre beretninger.[1] Der er imidlertid, som allerede nævnt, én meget vigtig forskel mellem beretningen hos Purchas og rapporten, nemlig at førstnævnte ikke ledsages af kort og heller ikke nævner eller henviser til sådanne. Hvis de to beretninger ikke i øvrigt havde lignet hinanden så meget, som de gør, ville der ikke have været

NOTE 1: Se Purchas his Pilgrimes, bind I, »Preface to the Reader«.

Side xii (PDF-side 31)

noget særlig bemærkelsesværdigt i dette. Under disse omstændigheder er det imidlertid påfaldende, at Hall i denne senere beretning så at sige skulle have sprunget sin opdagelsesrejse i pinassen over på nøjagtig samme måde som i rapporten til kongen og alligevel ikke have henvist læserne til kort, som han gør i rapporten. Hvis han ikke havde tænkt sig, at den beretning, der blev trykt hos Purchas, skulle ledsages af kortene, ville han vel have beskrevet denne udflugt, hvad han naturligvis let kunne have gjort. Purchas siger ganske vist selv, at den beretning, han trykker, er »forkortet« fra originalen, og mange steder findes tegn på, at denne forkortelse er foretaget med for ringe omhu. Men det kan ikke et øjeblik antages, at den, som foretog forkortelsen, ville have udeladt noget, der nødvendigvis måtte betragtes som en af beretningens vigtigste dele. Det forekommer derfor mest sandsynligt, at Hall havde tænkt sig, at hans beretning skulle ledsages af kopier af de kort, som illustrerede hans rapport til kongen, og at beretningen oprindelig indeholdt henvisninger til dem svarende til dem i sidstnævnte dokument. Purchas, eller den, der ordnede beretningen til trykning, har imidlertid udeladt omtalen af kortene, fordi han ikke ville udgive dem.

Det er naturligvis ganske muligt, at Purchas aldrig kom i besiddelse af kortene. Men i så fald mener vi, at man må antage, at forkortelsen af beretningerne ikke blev foretaget af

Side xiii (PDF-side 32)

ham. En bestemt passage i en note, der er føjet til beretningen om den anden rejse, synes nemlig at bevise, at den person, som gav Halls beretninger den form, hvori vi nu har dem hos Purchas, kendte kortene.

Den pågældende note, se side 79–80, består af løsrevne oplysninger, åbenbart udvalgt fra Halls uforkortede beretning af en, som synes at have ment, at de ikke burde have været udeladt af uddraget, og derfor tilføjede dem til sidst. En af disse oplysninger lyder: »Bredaransies Ford ligger længst mod nord.« Det sted, der hentydes til, blev besøgt af Hall under hans opdagelsesrejse med pinassen i 1605 og vist på hans kort under navnet »Brade Ranson's Ford«. Men det nævnes ikke i hans beretninger, fordi beretningen om den første rejse intet siger om udflugtens geografiske resultater, og stedet ikke blev besøgt på den anden rejse. Den, der skrev denne note, må derfor have set kortene. Hvis der behøvedes noget bevis for, at det ikke var Hall selv, har vi det i forvanskningen af navnet, som ikke med rimelighed kan tilskrives Hall. Hvis Purchas skrev noten, må han have fået denne oplysning fra kortet, IV, k. Og da han vides at have udeladt Baffins kort,[1] kan han også have udeladt

NOTE 1: Se Purchas his Pilgrimes, bind III, side 847, note; desuden Markhams Voyages of William Baffin, side liv.

Side xiv (PDF-side 33)

Halls. Til støtte for antagelsen om, at han modtog beretningen i den stand, hvori han trykte den, kan man dog samtidig anføre, at hvis han selv havde samlet disse supplerende oplysninger fra Halls oprindelige håndskrift, ville han sandsynligvis have indsat dem på deres rette pladser i uddraget frem for at præsentere dem for læserne i så ubearbejdet en form. Hvad enten det var Purchas eller en anden, som skrev noten, er én ting under alle omstændigheder sikker: Ikke blot var forkortelsen foretaget og noten skrevet, men Halls beretninger i deres nuværende form og hans kort var blevet set af personer med interesse for arktisk forskning før 1612. Flere af de stednavne, Hall nævner i disse beretninger, navnlig også »Bredrans's R.«, findes nemlig mere eller mindre forvanskede på det kort, Hessel Gerritsz udgav i 1612. Tidspunktet kan endog have været tidligere, fordi Gerritsz' kort almindeligvis og uden tvivl med rette antages i hovedsagen at være en gengivelse af Hudsons søkort. Bortset fra de dele, Hudson selv opdagede, kan dette opfattes som udtryk for hans forestillinger om resultaterne af arktiske undersøgelser, før han selv drog ud i 1610. Hvis disse navne stod på Hudsons søkort, hvad der er ganske muligt, må han have haft adgang til Halls beretninger eller til oplysninger afledt af dem. Vi har dog ingen mulighed for at vide, om navnene fandtes på søkortet. Det er måske mere sandsynligt, at Hessel Gerritsz satte dem på sit kort ud fra oplysninger,

Side xv (PDF-side 34)

han selv havde indhentet. Navnene optræder nemlig for det meste i en forvansket form, som næppe kan stamme fra Hudsons søkort. Fejlstavningen »Bredrans R.« peger naturligvis på den ovennævnte note som kilde. Et andet af navnene, »Romborts R.« for Ramelsfjord, på Halls kort »Romlesford«, forekommer imidlertid ikke hos Purchas.

I Purchas' værk er Halls beretninger ledsaget af talrige randnoter, næsten alle blot beregnet som henvisninger. Nogle af dem synes at skyldes Hall, fordi de anvender første person, såsom »Vor

afrejse i pinassen«, »Vi møder atter Lion« osv. Vi har dog kun gengivet nogle få af dem, som giver yderligere oplysninger.
Næst efter Halls rapport til kongen af Danmark om ekspeditionen i 1605 og de tilhørende kort står Alexander Leyells håndskrevne dagbog. Han var en del af besætningen på den pinas, hvori Hall foretog sin udflugt mod nord. Hvor korte Leyells optegnelser end er, supplerer de på særdeles heldig måde Halls beretning, som det vil blive vist mere udførligt på rette sted.
En dagbog svarende til Leyells, men om den anden rejse i 1606, er også bevaret. Den blev ført af Hans Bruun, som havde kommandoen over et af de fartøjer, der blev benyttet ved denne lejlighed.
Et tredje samtidigt håndskrift, som vedrører ekspeditionen i 1605, giver en kort beretning om de grønlændere, der dengang blev bragt

Side xvi (PDF-side 35)
ned til Danmark. Det er anonymt og af ringe betydning for vort nuværende formål.
Endelig må vi nævne et håndtegnet søkort fra begyndelsen af det syttende århundrede, som er af interesse i forbindelse med disse ekspeditioner. Alle de vigtigste navne, Hall i 1605 gav forskellige steder i Grønland, er indført på det, selv sådanne som hverken nævnes i beretningerne trykt af Purchas eller på Hessel Gerritsz' kort, men kun optræder på Halls eget kort over den kyst, han udforskede. Vi vil i det følgende omtale dette som »Stockholmerkortet«. Da de bemærkninger, vi har at fremsætte om det, er ret omfattende, har vi imidlertid trykt dem som tillæg A, hvortil læseren henvises.
Det er mærkeligt, at disse fire dokumenter ligesom Halls rapport til kongen ikke opbevares i Danmark. De tilhører alle Det Kongelige Bibliotek i Stockholm og indgår i et håndskriftsbind, som almindeligvis antages at være ført bort fra Danmark sammen med andre litterære skatte af kong Carl X Gustaf under hans krig med Danmark i 1658–59.[1]
NOTE 1: De fire ovennævnte håndskrifter er sammen med flere andre indbundet i et pergamentbind fra det syttende århundrede, katalogsignatur K. 29. På siden står »No. 15«. Øverst på ryggen står: »Karl Knuds[o]ns | Och Grönlands | histori[e] mscr. | II.« Længere nede står »Antiquitets Coll. s. sign K 29«. Kun sidstnævnte påskrift menes at stamme fra tiden efter bindets overførsel til Sverige. På første forsatsblad står »Antrox Lymvicj Cimbrj 87«, hvilket tilsyneladende angiver, at bindet

Side xvii (PDF-side 36)
De tre førstnævnte dokumenter blev for første gang benyttet af dr. C. Pingel og udgivet i 1845 i hans værdifulde afhandling med titlen Nyere Reiser til Grønland.[1] Fuldstændige oversættelser af dagbøgerne vil findes på de følgende sider, dels i vor almindelige fremstilling af disse to rejser, dels i noterne til Halls beretninger. Da de udelukkende består af korte, usammenhængende notater, har man dog ikke fundet det nødvendigt at trykke dem særskilt og i deres helhed blandt teksterne. Vi har heller ikke fundet tilstrækkelig grund til at oversætte beretningen om grønlænderne. Stockholmerkortet blev bragt

NOTE 1 fra foregående side, fortsat: eller i hvert fald det første håndskrift deri engang tilhørte en jyde ved navn Anders Lemvig, som er et dansk navn. Leyells dagbog består af seks blade, 21 × 16,5 cm, hvoraf det første kun indeholder følgende titel: »Sandferdigh Beretningh om thenn Grænlandesz reise som Konng. May. 3 Skif giorde Anno 1605. Alexander Leyell.« Dette gentages som overskrift over dagbogen, der begynder på andet blad. Det sidste blad indeholder kun fire en halv linjes tekst foruden en note underskrevet »Wyllm Hendricks ij Egebeck«. Håndskriften er den samme hele vejen, sirlig og fast, bortset fra noten til sidst og en anden i marginen på anden side af fjerde blad; begge er skrevet med samme, langt ringere hånd. Bruuns dagbog er skrevet på tre blade, 20,7 × 16,8 cm, med en mindre god hånd end Leyells. Den har hverken titelblad eller overskrift. Den anonyme meddelelse om grønlænderne optager tre blade. Enkeltheder om Stockholmerkortet må søges i tillæg A.
NOTE 1: I Grønlands historiske Mindesmærker, bind III, side 625–794. København, Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab, 1845.

Side xviii (PDF-side 37)
frem i lyset i 1886 af hr. K. J. V. Steenstrup i København, skønt selve dets eksistens havde været kendt før. Han skrev en artikel om det i tidsskriftet Ymer,[1] ledsaget af en gengivelse af kortet. Da dette tidsskrift imidlertid ikke vil være tilgængeligt for flertallet af vore læsere, har vi ladet udføre en ny faksimilegengivelse til dette bind.
Indtil Halls rapport blev fundet, og hans kort og de to ovennævnte dagbøger blev udgivet, var historien om de to første danske ekspeditioner til Grønland som allerede nævnt hovedsagelig kendt fra Halls beretninger i Purchas' værk. Heraf må man dog ikke slutte, at ingen samtidige danske beretninger var kendt. Faktisk kendte man to, den ene af Jens Bielke og den anden af C. C. Lyschander, begge velkendte danske forfattere og begge umiskendeligt forsynet med oplysninger af personer, som havde deltaget i ekspeditionerne. Desværre er begge disse beretninger folkelige værker på vers, som i højere grad sigter mod at underholde læseren end mod at give nøjagtige oplysninger. Selv om den geografiske udforskning og kortlægning af kysten omtales, gives ingen præcise enkeltheder. Vi har naturligvis anført alt i disse skrifter, som

NOTE 1: Ymer, 1886, Stockholm, Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi, side 83–88.

Side xix (PDF-side 38)
er anvendeligt til vort formål. Men da det kun er meget lidt i forhold til deres omfang, har vi ikke oversat dem i deres helhed.
Bielkes Relation om Grønland, som den kaldes, behandler kun rejsen i 1605 og har aldrig været udgivet.[1] Lyschanders beretning findes i hans trykte værk Den Grønlandske Chronica, som udkom i 1608[2] og blev genoptrykt i

NOTE 1: Det originale håndskrift opbevares i Det Kongelige Bibliotek i København, Gammel Kongelig Samling nr. 996, og indgår i et anseligt bind, 30 × 20 cm, indbundet i blåt fløjl med forgyldte snit. Det indeholder 39 blade foruden forsatsbladet, hvoraf Bielkes Relation optager 29.NOTE 2: »Den Grönlandske Chronica: Huorudi Kaarteligen beskrifuis, Huorledis Landet i fordum tid | er först funddet: Beset met Indbyggere | hafuer ligged til Konggernis Fadebuer vdi Norrig | Anammet den Christelige Tro: Veret vndder de Erchebispper aff Trundhiæm | och haffd sine egne særdelis Bisper: ... | met Stormectige | ... konning Christian den fiærddis ... trendde lycksalige Togh. De tvende förste giordde paa den Suduæste side af Landdet. Anno Christi 1605 oc 1606. Dend Tredie stillet effter Erichsfiord oc dend fordum Norske Seyladtz, 1607. Alle Danske oc Nordbagger til Ære och Amindde. Prenttet vdi Kiöbenhawn | Aff Benedicht Laurentz. 1608.« Oktav. Titelblad, to indledende blade, A–Z iij; uden sidetal.NOTE 2, fortsat: Den fulde titel lyder i dansk oversættelse af udgiverens engelske gengivelse: »Grønlandskrønike, hvori kort beskrives, hvorledes dette land i gammel tid først blev opdaget, blev befolket, blev lagt til de norske kongers fadebur, antog den kristne tro, var underlagt ærkebiskopperne i Trondheim og havde sine egne særlige biskopper; tillige med en klar og ordnet fortegnelse over mange konger af Norge og alle Grønlands biskopper samt andre norske og islandske helgener og sådanne fra Sydøerne [Suderøerne eller Syderøerne er det gamle danske og norske navn for Hebriderne], henført til deres rette tider og år, så vidt man kan udlede af gamle mindesmærker og optegnelser fra Danmark, Norge, England, Skotland, Frisland, Island, Man

Side xx (PDF-side 39)

1726. I dette værk fortælles Grønlands gamle historie frem til forbindelsens ophør samt om rejserne for at genopdage landet, deriblandt Frobishers, til og med de tre danske ekspeditioner i 1605, 1606 og 1607, som behandles udførligt.

Dette sidste er meget heldigt, fordi ingen anden beretning om den tredje ekspedition, den i 1607, nu vides at eksistere. Efter at have fortalt om begivenhederne på den anden rejse siger Purchas blot:[2] »Jeg har også hr. Halls rejse det følgende år, 1607, til Grønland fra Danmark, nedskrevet og med omhyggeligt udførte landtoninger af Josias Hubert fra Hull. Men danskerne, måske misundelige over, at

NOTE 2 fra foregående side, fortsat: og andre tilgrænsende kongeriger og lande; endvidere den stormægtige, højbårne fyrste og herre, kong Christian den Fjerdes, konge af Danmark, Norge, de Goter og Venders osv., tre lykkelige togter. De to første blev gjort til landets sydvestlige del i 1605 og 1606, det tredje rettet mod Eriksfjord og den gamle norske sejlrute i 1607. Trykt til alle danskes og nordmænds ære og ihukommelse i København af Benedict Laurentz, 1608.« Forfatterens navn findes kun under forordet. Førsteudgaven er så sjælden, at vi ikke kender noget eksemplar i England. Vore henvisninger gælder derfor andenudgaven. Denne er et genoptryk med moderniseret stavemåde. Titlen har de tilføjede ord: »Og nu paa nye trykt udi Hans Kgl. Majestæts privil. Bogtrykkerie, 1726«. Værket er i oktav og består af fire indledende blade inklusive titelbladet samt

144 sider. Side 139–144 indeholder andet stof. Beretningen om ekspeditionerne i 1605–1607 optager side 93–139.
NOTE 2: Purchas his Pilgrimes, bind III, side 827.

Side xxi (PDF-side 40)
æren for opdagelsen ville blive tilskrevet den engelske styrmand, gjorde mytteri efter at have hilst landet og til sidst tvang skibet til at vende om mod Island. Af den grund har jeg her udeladt det hele.«
At Hall ikke selv skulle have skrevet denne beretning, som han skrev de andre, forekommer ret mærkeligt. Det kan dog godt være, at han ikke fandt det umagen værd, da rejsen virkelig var mislykket. Under alle omstændigheder kender vi ingen grund til at antage andet, end at Josias Hubert skrev den efter Halls optegnelser, og at landtoningerne, som Hall, efter hvad vi ved, var meget dygtig til at tegne, var hans værk. Så vidt vi ved, findes ingen anden antydning af, at Hubert ledsagede Hall på nogen af hans rejser.[1]

NOTE 1: Josias Hubert, også skrevet Hubart og Hubbert, var ligesom Hall fra Hull. Medmindre ovenstående kan opfattes som tegn på, at han sejlede med Hall i 1607, ved vi intet om ham før 1612, da han sejlede under Button, sandsynligvis som styrmand eller lods på et af skibene. Nogle af hans observationer fra denne rejse, trykt af Luke Foxe, North-west Fox, side 120, se også Miller Christys Voyages of Foxe and James, side 171, viser, at han både var en dygtig videnskabelig iagttager og en meget intelligent mand. Han tegnede et nu tabt kort over Hudsonbugtens vestkyst; se Purchas his Pilgrimes, bind III, side 848; North-west Fox, side 161; samt Voyages of Foxe and James, side 163 note, 178 note og 241. Han synes at have ment, at en passage fra Hudsonbugten til Stillehavet burde søges i Churchill Bay, hvorfor denne bugt blev kendt som »Hubert's Hope«; se Voyages of Foxe and James, side 178, note, osv. Han sejlede sandsynligvis med Bylot og Baffin til Hudsonbugten i 1615 og vides at have ledsaget dem på deres bemærkelsesværdige rejse til Baffinbugten i 1616; North-west Fox, side 159, og Voyages of Foxe and James, side 231.

Side xxii (PDF-side 41)
Lyschanders Chronica er, som naturligt er, aldrig blevet oversat til noget andet sprog. Men hovedindholdet blev vidt kendt gennem Isaac de la Peyrères Relation du Groenlande. Denne forfatter ledsagede monsieur de la Thuillerie på hans gesandtskabsrejse fra Frankrig til Danmark og Sverige i 1644–45 og benyttede lejligheden til at indsamle oplysninger om landene i det yderste nord. Dem indarbejdede han i to afhandlinger, Relation de l'Islande og Relation du Groenlande. Sidstnævnte udkom anonymt i Paris i 1647. Omtrent halvdelen består af et uddrag af Lyschanders Chronica, som omtales som den »danske krønike«, mens Lyschanders navn næsten ikke nævnes. Gennem talrige genoptryk og oversættelser fik værket en usædvanlig stor udbredelse på kontinentet og øvede meget betydelig indflydelse på dannede menneskers forestillinger om disse fjerne lande. Desværre er La Peyrères beretninger imidlertid langt fra pålidelige. Han forstod ikke de

skandinaviske sprog og måtte i høj grad støtte sig ikke blot til oversættelser, men også til mundtlige meddelelser, som han åbenbart ofte misforstod. Derved opstod mange alvorlige fejl, og beklagelige vildfarelser om de forhold, hans bog behandler, blev som følge heraf almindeligt antaget. Da de forskellige oversættelser af bogen især har interesse i forbindelse med Munks rejse, henviser vi for yderligere oplysninger til vor bibliografiske omtale af denne rejse og nøjes her med at nævne dem,

Side xxiii (PDF-side 42)

som er udkommet her i landet. Den tidligste af disse udkom i 1704 i Churchills Collection of Voyages and Travels, bind II, side 447–477. Derefter fulgte et meget udførligt uddrag af de dele af bogen, som behandler det egentlige Grønlands tidlige historie og rejserne for at genopdage det, hovedsagelig efter Lyschander. Det udkom i 1818 i anden engelske udgave af Hans Egedes Description of Greenland.[1] Endelig udgav Hakluyt Society i 1850 en fuldstændig oversættelse af Relation du Groenlande.[2]

Om Halls egen ekspedition fra England til Grønland i 1612 findes to beretninger. Den ene, som omfatter hele rejsen, er af John Gatonbe eller Gatenby og blev først udgivet i 1732.[3] Den anden, af William Baffin, begynder først den 8. juli 1612 og blev, som sædvanligt i »forkortet« form, trykt i Purchas his Pilgrimes.[4] Den første er den udførligste og mest fuldstændige af de to og har den fordel, at den er forsynet med flere illustrationer og et kort. Men adskillige enkeltheder findes kun i Baffins beretning. Denne og Gatonbes beretning frem til den 10. juli 1612 blev genoptrykt

NOTE 1: I Hans Egede's Description of Greenland … with an Historical Introduction. Anden udgave, London, 1818, oktav, side xiv–lxxxvi.

NOTE 2: A Collection of Documents on Spitzbergen and Greenland … udgivet af Adam White. London, 1850, oktav, side 175–249.NOTE 3: I Churchills Collection of Voyages and Travels, bind VI, 1732, side 241–251.NOTE 4: Det anførte værk, 1625, bind III, side 831–836.

Side xxiv, indledning I afsluttes (PDF-side 43)

og forsynet med noter af hr. Clements R. Markham i hans værk om Baffin.[1] Vi har genoptrykt dem begge i deres helhed, men har ikke gengivet det kort, som ledsager Gatonbes beretning. Grundene hertil forklares senere i vore indledende bemærkninger om rejsen i 1612.

Endelig bør det nævnes, at beretningerne om alle fire rejser, som blev trykt af Purchas, i 1635 blev gengivet i uddrag af Foxe i hans North-West Foxe.[2]

NOTE 1: The Voyages of William Baffin, 1612–1622. London, Hakluyt Society, 1881, side 1–37.NOTE 2: Det anførte værk, side 50–61. Se også Miller Christys Voyages of Foxe and James, Hakluyt Society, 1894, side 86–101.

Side xxiv, indledning II begynder

II. Indledende bemærkninger om rejserne til Grønland i 1605, 1606, 1607 og 1612.

Islændingenes opdagelse af Grønland i det tiende århundrede og den senere skæbne for den nordiske koloni, der blev grundlagt dér, er blevet fortalt så ofte, at vi ikke har anledning til her at behandle dette emne udførligt. Det må derfor være tilstrækkeligt at minde vore læsere om, at Grønland ligesom Island i det trettende århundrede kom under Norge og sammen med dette rige senere blev en del af den danske konges besiddelser. Forbindelsen mellem Grønland og de skandinaviske lande, som var blevet opretholdt gennem fem århundreder, ophørte imidlertid helt i løbet af det femtende århundrede af forskellige årsager.

Side xxv (PDF-side 44)

Den vigtigste af disse var måske, at indtægterne fra Grønland var særligt henlagt til det kongelige hof. Handelen blev derfor et monopol og blev forsømt, når mere påtrængende anliggender optog kongens opmærksomhed.

Denne fjerne besiddelses eksistens blev dog ikke glemt. I løbet af det sekstende århundrede blev spørgsmålet om at genoptage forbindelsen flere gange rejst. Det skyldtes dels den interesse, velunderrettede personer nærede for de nordiske kolonisters skæbne. De havde så længe været overladt til sig selv, men man antog stadig, at de levede der. Dels skyldtes det uden tvivl de handelsmæssige og økonomiske fordele, man kunne vente, eftersom landet i mange gamle beretninger blev beskrevet som frugtbart og velstående. Der blev imidlertid intet udrettet, før kong Christian IV tog sagen op. Denne dygtige og energiske unge konge, der benyttede enhver lejlighed til at udvide sine undersåtters handel og skibsfart, udsendte tre veludrustede ekspeditioner i årene 1605, 1606 og 1607. Formålet var at fastslå den bedste sejlrute til Grønland, udforske landet, lede efter den gamle koloni og genoprette den danske, eller rettere norske, krones herredømme dér.

Der findes nu ingen afskrift af den instruks, der blev givet til lederne af ekspeditionen i 1605. Men hvordan kongen betragtede foretagendet, og hvad det skulle føre til, kan udledes af formuleringerne i det søpas

Side xxvi (PDF-side 45)

eller den fuldmagt, som skibsførerne blev forsynet med. I dette dokument, dateret den 18. april 1605, læser vi følgende:

»Vi, Christian den Fjerde [osv.] … Eftersom sejlruten til og fra vort land Grønland er blevet noget tvivlsom og usikker, fordi den gennem lang tid ikke har været besejlet af vort folk, og eftersom vi har anset det for en del af vor regeringspligt at undersøge tilstanden i denne vor besiddelse, for at vi fremover kan sørge for, hvad der måtte være nødvendigt med hensyn til religionen og håndhævelsen af lov og ret, har vi udsendt vor kaptajn … med ordre til at undersøge ruten til denne vor ovennævnte besiddelse Grønland og dens havne, således at vi, når disse er fundet og der er aflagt rapport til os om dem, kan træffe de foranstaltninger, som vi finder tilrådelige og påkrævede efter omstændighederne …« osv., osv.[1]

Ekspeditionen bestod af tre skibe ved navn Trost, Den Røde Løve, eller blot Løven, og Katten. Det første navn er et tysk ord, som betyder »trøst«, og skibet var sandsynligvis opkaldt efter en yndlingshund hos dronningen, der var en tysk prinsesse. Både Bielke og Lyschander omtaler bestandig skibet som Hunden

NOTE 1: Sjællandske Register, en fortegnelse over breve m.m. udstedt af det danske kancelli, for 1605.

Side xxvii (PDF-side 46)

eller Skjødehunden. Som man kunne vente, hengiver de sig til adskillige ordspil på navnet i forbindelse med de to andre skibes navne, hvis engelske gengivelser ville være »the Red Lion«, eller blot »the Lion«, og »the Cat«.[1]

De nævnte skibe tilhørte alle den danske flåde og var sandsynligvis blandt de bedste i deres klasse, da de ofte omtales som værende i tjeneste. I en fortegnelse over skibe, der blev benyttet i 1610 og 1611, regnes Trost og Katten blandt de nyere skibe, Løven blandt de ældre. Det første var bygget af skotten David Balfour, født i St. Andrews i 1574, som i størstedelen af tiden fra 1597 til 1634 var beskæftiget med at bygge skibe til den danske flåde. Det var et hurtigt skib, ligesom Katten, mens Løven beskrives som temmelig langsom og vanskelig at manøvrere, når den sejlede tæt til vinden. Der synes ikke

NOTE 1: Da vi ofte vil få anledning til at nævne disse og andre danske skibsnavne, kan vi her bemærke, at skibsnavne på dansk ikke får artikel foran ligesom på engelsk. På dansk siger man ikke »the Sultan« eller »the Victoria«, men blot »Sultan« og »Victoria«. Artiklen anvendes kun, når navnet i virkeligheden er en fællesbetegnelse, som ved Løven og Katten. Da udgør den en uadskillelig del af navnet, idet den føjes til sidste stavelse og bøjes sammen med denne, medmindre der tilføjes et tillægsord. Da artiklen således i disse tilfælde ikke kan skilles fra navneordet og oversættes for sig, og da det ville være overflødigt at sige »the Den Røde Løve« eller »the Katten«, kan vi ikke bruge den engelske artikel, medmindre hele navnet oversættes. Vi kan sige »the Trost«, og vi kunne sige »the Røde Løve«, men vi må sige »Løven« og »Katten« eller ellers »the Lion« og »the Cat«.

Side xxviii (PDF-side 47)

at findes officielle oplysninger om deres størrelse, besætninger eller bevæbning. Hall oplyser dog i sin beretning om den første rejse, se side 20, at Trost og Løven var på 30 eller 40 læster, mens Katten var på 12 læster. I noten til sidst i hans beretning om den anden rejse, se side 80, står der, at Trost var på 60 tons, Løven på 70 tons og Katten på 20 tons. Disse oplysninger stemmer nogenlunde overens, idet den danske læst, som tidligere blev brugt til skibsmåling i Danmark, næsten svarede til to engelske tons. Hall oplyser også, se side 80, at de på den anden rejse havde besætninger på henholdsvis 48, 48 og 12 mand. På den første rejse var antallet højst sandsynligt omtrent det samme.

Ifølge en fortegnelse fra 1648, hvor Trost stadig nævnes som et gammelt skib med 16 kanoner, der, hvis tallet er rigtigt, må have været af lille kaliber, synes Løven kun at have ført seks. Katten var sandsynligvis kun bevæbnet med et par små kanoner. Skibe af dens klasse tjente kun som hjælpefartøjer, og i dette tilfælde var den uden tvivl især beregnet til udforskning af bugter, havne osv. Den synes senere at have gået under navnet »Grønlandskatten«.
John Cunningham, en skotte af anset familie, var kaptajn på Trost og ekspeditionens øverstbefalende.[1] Han siges at have

NOTE 1: I Danmark blev han almindeligvis kaldt »Kønig«, men navnet blev forvansket på forskellige måder. Ét sted kalder Lyschander ham »Hans Keymand«.

Side xxix (PDF-side 48)
rejst meget og vidt omkring, før han slog sig ned i Danmark, hvor han i 1603 blev kaptajn i flåden. Han forlod tjenesten i 1619, da han blev lensmand på Vardøhus, det vil sige guvernør over Finnmarken i Nordnorge. Denne stilling beholdt han indtil 1651, og han døde kort efter i en høj alder.
Navnet på Cunninghams stedfortræder,[1] som samtidig synes at have været skipper eller navigationsofficer, angives af Hall som Arnold. Der vides imidlertid intet yderligere om ham.
Cunninghams førstestyrmand, som fungerede som ekspeditionens ledende styrmand, var James Hall, i Danmark kaldt »Jacob Hall« eller »Hald«, forfatteren til de allerede ofte omtalte beretninger. Han var fra Hull og kan have tilhørt en familie af dette navn, som var bosat dér, og hvoraf flere medlemmer vides at have været brødre i Trinity House i Hull i det sekstende og syttende århundrede.[2]

NOTE 1: Ordet »lieutenant« bruges her ikke som betegnelse for en særlig officersklasse med dette navn; en sådan fandtes ikke i den danske flåde før 1620. Det bruges i sin almindelige betydning om en person, der har bemyndigelse til om nødvendigt at træde i en andens sted. En skibskaptajns »lieutenant« kunne være en anden kaptajn, en navigationsofficer osv.NOTE 2: Vi skylder hr. E. S. Wilson, sekretær ved Trinity House i Hull, oplysningen om, at en Hugh Hall, som senere blev sheriff i Hull, en Walter Hall og to mænd ved navn John Hall var medlemmer af denne korporation i løbet af det sekstende århundrede, ligesom en Samuel Hall og en Roger Hall i det syttende. Regnskaberne viser, at der i 1610 blev syet et par pelsforede bukser til en af dem, særdeles velegnede til en arktisk ekspedition, men hans navn var John.

Side xxx (PDF-side 49)
Selv om vi har foretaget omhyggelige undersøgelser i Hull og andre steder, er det ikke lykkedes os at skaffe en eneste oplysning om Halls familiehistorie, tidligere liv og personlighed. Der synes overhovedet intet at være kendt om dette.

At en englænder på denne måde blev valgt som styrmand for en dansk arktisk ekspedition, forklares let, når man tager i betragtning, at selv om gamle sejlanvisninger for rejsen fra Norge, især fra Bergen, til Grønland fandtes i forskellige gamle skrifter og var velkendte, såsom Ivar Bardsens,[1] var den generation af danske eller norske søfarende, der af egen erfaring kendte noget til Grønland eller dets kyster, for længst uddød. Da de mest bemærkelsesværdige nyere opdagelsesrejser til denne egn, såsom Frobishers, Davis' og Weymouths, var udgået fra England, var det også dér, man havde størst udsigt til at finde en egnet styrmand. Hall var heller ikke den første englænder, en dansk konge havde ansat til at genfinde de tabte danske kolonier i Grønland. Kaptajn John Allday havde ledet en ekspedition med dette formål i 1579.[2] Men ved den lejlighed, ligesom ved flere andre, kunne landet nok ses, men ikke nås på grund af is.
NOTE 1: Se B. F. Decostas Sailing Directions of Henry Hudson from the Old Danish of Ivar Bardsen. Albany, New York, oktav, 1869.NOTE 2: Se dr. C. Pingel, Nyere Reiser til Grønland, side 639–650.

Side xxxi (PDF-side 50)
På hvilken måde eller gennem hvilken forbindelse Hall blev ansat, vides ikke. Et fingerpeg kan måske findes i en ordre fra maj 1606 til toldembedsmændene i Helsingør, hvoraf en afskrift endnu er bevaret.[1] Her pålagde kongen dem at standse den første engelske styrmand, der ankom og var egnet til kongens tjeneste, og sende ham til København, hvor kongen ville lade indlede forhandlinger med ham. Det er på ingen måde umuligt, at kong Christian IV året før havde sikret sig Halls tjeneste på denne måde. Da Christian IV var svoger til James I af England, kan han dog også have fået oplysninger om en egnet mand direkte fra England. Desuden var en af hans mest betroede tjenere skotten Andrew Sinclair, født 1555, død 1625, fra 1607 rigsråd. Han førte kongens engelske korrespondance og blev hyppigt sendt til England i forretninger, hvor han stod højt i James I's gunst. Hans første dokumenterede gesandtskabsrejse fandt sted i 1610, men han kan alligevel have været mellemmand i denne sag.
Alle forfattere er imidlertid enige om, at Hall blev ansat på grund af sit virkelige eller formodede kendskab til de egne, der skulle besøges. Lyschander siger,[2] at han tidligere havde været »til Frisland og andre nabolande hen imod Amerika«, men fra

NOTE 1: Sjællandske Register, 1606.
NOTE 2: Den Grønlandske Chronica, udgaven fra 1726, side 96.

Side xxxii (PDF-side 51)
andre kilder kendes intet til hans tidligere arktiske erfaringer. Intet sted i sine beretninger henviser han tydeligt til sådanne. Men hans sprog er hele vejen, især i rapporten til kongen, en mands, der har praktisk og ikke blot teoretisk eller andenhånds kendskab til sejladsen i Davisstrædet. Ved flere lejligheder, da de danske officerer udtrykte tvivl om hans rute, forsikrede han dem om, at hvis de fulgte ham, ville han føre flåden »til en del af landet uden besvær med is«. Desuden gav han

styrmanden om bord på Løven »anvisninger på, hvis han mistede os, at nå til den del af Grønland, der var fri for is«, se side 6, 7 og 27. Senere, se side 8, mødte han den store isbanke, som vides at ligge midt i Davisstrædet: »Denne banke«, siger Hall, »vidste jeg meget vel lå midt i strømmen mellem Amerika og Grønland.« Da han derefter nåede til enden af isbanken og »vidste med sikkerhed, at jeg var kommet på bredde med de isfrie dele af Grønlands kyst«, siger Hall, se side 9, »satte jeg kurs øst til nord mod landet, som vi nåede næste dag«.
Alt i alt mener vi, at enhver, der læser Halls beretninger, vil være tilbøjelig til at tro, at Hall havde ledsaget en tidligere arktisk opdagelsesrejsende, selv om det kan have været i en underordnet stilling. Da han synes at have haft særligt kendskab til Davisstrædet, og da der ikke kendes tidligere rejser til denne egn, som han kunne have deltaget i,

Side xxxiii (PDF-side 52)
bortset fra Davis', synes det at følge, at hvis Hall tidligere havde været der, må det have været med ham. Hall kan naturligvis i virkeligheden ikke have vidst mere, end han kunne hente i de trykte beretninger om Davis' rejser, især om isen langs Grønlands kyst. På den anden side styrkes antagelsen om, at han havde været med Davis, ikke så lidt af den eneste henvisning til Davis, som kan anføres i forbindelse med Halls kendskab til Grønlands geografi. Vi sigter til John Gatonbes oplysning i hans beretning om rejsen i 1612, se side 89, om, at de den 14. maj fik land i sigte, »og vor kaptajn bestemte det til at være Kap Farvel, således kaldt af kaptajn Davids, da han første gang fandt landet i 1585, fordi han på grund af is ikke kunne komme nærmere end seks eller syv leagues fra landet«. Disse ord synes at have et vist præg af personligt kendskab. Samtidig lyder de ikke, som om de var tænkt som Gatonbes egne oplysninger, men snarere som en gentagelse af, hvad han havde hørt fra Hall ved den nævnte lejlighed. Men hvis dette er tilfældet, hvorfra havde Hall da denne viden? Helt sikkert ikke fra Davis' beretninger om sine rejser. Den eneste passage i disse, som kan vedrøre sagen, er følgende i beretningen om Davis' anden rejse i 1586:[1] »Og den 15. juni

NOTE 1: Hakluyts Voyages, bind III, 1600, side 103; se også admiral Markhams Voyages and Works of John Davis, Hakluyt Society, 1880, side 15.

Side xxxiv (PDF-side 53)
opdagede jeg land på 60 graders bredde og 47 graders længde vest for Londons meridian, voldsomt besværet af is og sne, så der ikke var håb om landgang. Isen lå nogle steder ti leagues, andre steder tyve og andre igen halvtreds leagues fra kysten, så vi blev nødt til at holde ned på 57 grader for at komme rundt om den og nå åbent hav, hvilket vi ved Guds nådige barmhjertighed til sidst opnåede.« Her findes ingen beskrivelse af landet, ikke engang en omtale af noget forbjerg. Navnet Kap Farvel forekommer faktisk ikke en eneste gang i Davis' rejseberetninger. Den tidligste publikation, hvor det findes, og hvorigennem det kom i almindelig brug, er Hessel Gerritsz' kort, som blev udgivet i 1612. Dette kan Hall dog næppe have kendt, eftersom det ifølge forklaringen på bagsiden blev udgivet nogen tid efter Buttons ekspeditions afrejse i april 1612, og Hall sejlede før Button. Hall

kan naturligvis have fået navnet fra samme, for os ukendte kilde som Hessel Gerritsz. Men hvad denne kilde end måtte have været, er det slet ikke sandsynligt, at Hall herfra, lige så lidt som fra kortet, selv hvis han havde kendt det, kunne have fået en sådan beskrivelse af Kap Farvel, at han ikke blot kunne genkende det, men også skelne det fra andre forbjerge. Alligevel var det netop, hvad han gjorde. Hvis Hall ikke havde vidst mere om Kap Farvel, end hvad han kunne hente i Gerritsz' kort, Davis' beretning eller nogen

Side xxxv (PDF-side 54)

overlevering fra Davis' tid, må det anses for næsten sikkert, at han, da han fik Kap Christian i sigte, ville have taget dette for Kap Farvel. Men det gjorde han aldrig. Han synes ikke et øjeblik at have forvekslet dem, og det er vanskeligt at se, hvordan han kunne have fået den nødvendige viden, hvis han ikke havde været med Davis, da denne så og navngav Kap Farvel i 1586.

At Hall var en erfaren navigatør, kan udledes af et dokument, der opbevares i det danske rigsarkiv[1] blandt papirer om Jens Munks rejse i 1619–20. Det angiver at gengive Halls mening om sandsynligheden for en nordvestpassage til Kina. Da vi senere må vende tilbage til dette dokument, må det her være tilstrækkeligt at sige, at det blandt andet nævner nogle af Halls erfaringer fra en rejse til Indien nogle år før hans deltagelse i de danske ekspeditioner til Grønland. At han blev spurgt til råds om det nævnte emne, kan måske betragtes som en yderligere støtte for antagelsen om, at han havde deltaget i en tidligere ekspedition på jagt efter en nordvestpassage.

På hvilke vilkår Hall gjorde tjeneste på ekspeditionen i 1605, vides ikke. Det fremgår dog, at han på sin rejse til Danmark det år, sandsynligvis efter allerede at være foreløbigt antaget,

NOTE 1: Indkomne Breve til Cancelliet, 1619.

Side xxxvi (PDF-side 55)

rejste over Norge. Blandt de danske statspapirer findes nemlig en ordre til rentekammeret, dateret den 26. februar 1606, om at tilbagebetale de lokale myndigheder i Bergen 45 rigsdaler, som de havde lagt ud til Hall til kost og andre udgifter, »da han af os var blevet kaldt til dette rige«.[1]

Vi vil omtale Halls senere virke i Danmark og andre steder frem til hans død i 1612 på rette sted og her kort nævne officererne på de øvrige skibe i ekspeditionen i 1605.

Den Røde Løve blev ført af Godske Lindenow, en velkendt dansk officer, som senere blev chef for orlogsværftet og desuden deltog i megen aktiv tjeneste før sin død i 1612.[2] Hans stedfortræder var Karsten Mannteufel,

NOTE 1: Sjællandske Tegnelser, en anden fortegnelse over kancellibreve, XX, blad 65a.

NOTE 2: Isaac de la Peyrère oplyser, Relation du Groenlande, side 160, at Lindenow havde den øverste kommando over ekspeditionen. Denne fejl er blevet gentaget af mange forfattere, såsom Forster, Voyages and Discoveries in the North, 1786, side 467, og Barrow, Chronological History of Voyages into the Arctic Regions, 1818, side 170. Som indfødt og adelsmand ville Lindenow efter

tidens skik uden tvivl have forrang frem for udlændingen Cunningham. Men da Hall, ekspeditionens styrmand, var englænder og højst sandsynligt kun kunne lidt dansk, har man uden tvivl anset det for bedre at give kommandoen til skotten Cunningham. På den anden rejse, da Lindenow havde fået erfaring og Hall sandsynligvis var blevet fortrolig med dansk, var deres indbyrdes stilling imidlertid byttet om, og Lindenow havde den øverste kommando.

Side xxxvii (PDF-side 56)
som havde været page hos Christian IV og senere blev kaptajn, som det ofte skete dengang både i hæren og flåden. Han tilhørte en tysk slægt, som stadig blomstrer. I Danmark synes hans navn almindeligvis at være blevet oversat til Mandieffuel, »manddjævel«. Lindenows styrmand var Peter Kieldsen, om hvem Hall antyder, se side 32, at han otte år tidligere havde gjort tjeneste på en anden arktisk opdagelsesekspedition og ved den lejlighed havde vist mangel på mod og foretagsomhed. Dette synes dog at bero på en fejltagelse. Der kendes ingen arktisk ekspedition omkring 1597, som han kunne have deltaget i. Selv om han vides at have gjort tjeneste som skipper eller navigationsofficer i 1596 om bord på et skib, som blev sendt til Nordnorge, berettes der ikke om nogen uværdig adfærd fra hans side. Kieldsen kan dog have været med på hvalfangstrejser. Han blev senere kaptajn i flåden.[1]

NOTE 1: At han senere blev regnet for en mand med arktisk erfaring, kan udledes af, at hans navn sammen med en anden styrmands og en vis biscayers står under en skriftlig udtalelse af 6. maj 1619 blandt papirerne om Munk, Indkomne Breve til Cancelliet, 1619. Den angår den bedste rute på en ikke nærmere angivet rejse. Udtalelsen går ud på, at det ville være bedst at sætte kurs mod »Terhaffen eller Madelin Bay på Grønlands kyst«. Heraf kan man slutte, at rejsen sandsynligvis var en hvalfangstekspedition, foretaget eller planlagt af Grønlandskompagniet, som blev grundlagt i København i 1619. At Maudlin Bay beskrives som beliggende »på Grønlands kyst«, forklares naturligvis ved, at man på den tid anså Spitsbergen for at være en del af Grønland.

Side xxxviii (PDF-side 57)
Pinassen Katten blev ført af englænderen John Knight. Også om ham oplyser nogle forfattere, at han var blevet ansat på grund af sit kendskab til de arktiske egne, men om hans tidligere liv vides intet.[1] Han omtales ikke som fast ansat i Danmark. Mens Hall blev der i det mindste til 1607, vendte Knight tilbage til England efter den første rejse i 1605 og døde året efter på en engelsk ekspedition for at opdage en nordvestpassage. Han havde fået kommandoen over denne, meget sandsynligt i kraft af sin deltagelse i den danske ekspedition i 1605. Om bord på Katten var Alexander Leyell, som skrev den allerede nævnte dagbog, se side xv. Efter at have nævnt skibenes navne siger Leyell i den første optegnelse: »Og Katten førte denne sandfærdige beretning med sig.« I hvilken egenskab han deltog i ekspeditionen, vides ikke. Til sidst i hans dagbog findes en note med en anden håndskrift, underskrevet »Wyllm Hendrichs ij Egebeck«, som lyder: »Højden på linjen er ikke angivet i denne beretning. Om det er med vilje eller af forsømmelse, ved jeg ikke; men styrmanden burde

NOTE 1: Nogle synes at have forvekslet ham med Hall og tillagt ham sidstnævntes stilling og arbejde. Det gælder for eksempel forfatteren til den historiske indledning i Egedes Description of Greenland, udgaven fra 1818, side lxv. La Peyrère gjorde sandsynligvis det samme, da han ikke nævner Knight, men beskriver Hall, hvis navn han ikke anfører, som »kaptajn og styrmand«, side 150, eller »den engelske kaptajn«, side 155.

Side xxxix (PDF-side 58)

have noteret den.« Heraf kan man måske udlede, at notens forfatter, som af en anden af sine tilføjelser fremgår at have været samtidig, mente, at Leyell havde været styrmand. Intet yderligere synes at være kendt om ham. En vis Villom Leyell, måske en slægtning, som var ansat i den danske flåde i begyndelsen af det syttende århundrede, oplyses dog at være født i Helsingør.[1]

Ekspeditionen afsejlede den 2. maj og fulgte ikke den kurs, som de gamle nordiske sejlanvisninger anbefalede, men den, engelske opdagelsesrejsende havde fulgt fra østkysten: mellem Orkneyøerne og Shetland, forbi Fair Isle og derfra så direkte, som forholdene tillod, mod Davisstrædet, hvis indløb kun ligger lidt nordligere end Fair Isle. Rejsen over Atlanterhavet forløb uden nævneværdige hændelser. Lyschander siger, at de fik Amerika i sigte og derfra styrede ind i Davisstrædet.[2] Men da hverken Hall eller Leyell nævner dette, beror oplysningen sandsynligvis på en sammenblanding med den anden rejse, hvor de virkelig kom så langt mod vest, at de fik Amerika i sigte. Da Hall kom nær det sted, hvor man dengang almindeligvis antog, at den indbildte ø Buss lå, se nogle bemærkninger herom i tillæg B, holdt han, se side 24,

NOTE 1: Ifølge H. D. Lind, Kong Christian den Fjerde og hans Mænd paa Bremerholm, København, 1889, side 260.NOTE 2: Den Grønlandske Chronica, udgaven fra 1726, side 98.

Side xl (PDF-side 59)

skarpt udkig efter den, men naturligvis uden resultat. Ikke langt fra Grønland blev skibene skilt i tæt tåge. Det fik Løvens kaptajn og hans styrmand til at bede Hall om et kort, som de kunne fortsætte rejsen efter eller i det mindste vende hjem med, hvis det samme skulle ske igen. Hall siger, at han derpå gav dem »et søkort over disse kyster« sammen med de nødvendige anvisninger, se side 6 og 27. Det udleverede kort var formodentlig en kopi af det, Hall selv sejlede efter. Dermed opstår det interessante spørgsmål: Hvilket kort kan dette have været? Datidens søkort er kun lidet kendt. Det er dog blevet foreslået, at det kan have været en kopi af »Stockholmerkortet«, se side xvi, om hvilket vi henviser læserne til tillæg A.

Nogle dage efter denne hændelse skilte Godske Lindenow sig med sit skib Den Røde Løve fra de andre fartøjer og forsøgte at nå sit mål ad en anden kurs. Halls beretning giver indtryk af, at han allerede, da Lindenow og Kieldsen bad om et kort, havde mistanke om, at de ville gøre sig uafhængige af ham, og at han kun efterkom deres ønske efter at have fået de højtideligste løfter om,

at de ikke ville gøre dette. Da de til sidst skilte sig ud, synes han at have ment, at de gjorde det dels af frygt, skræmt af farerne ved sejlads mellem isen, dels af ren stædighed, idet de følte sig

Side xli (PDF-side 60)

uafhængige med det kort, de havde fået. Den danske krønikeskriver Lyschander giver imidlertid sagen et noget andet præg. Vi har allerede bemærket, at Halls kurs var en anden end den, som anbefaledes i de gamle sejlanvisninger, hvorom overleveringen endnu levede. Lyschander hentyder til dette ved omtalen af Halls ansættelse og tilføjer, at ingen med sikkerhed kunne sige, om den rute, Hall foreslog, virkelig var den bedste. Men »nordmanden«, Baggen, vidste med fuld sikkerhed, at den ikke var den rute, man tidligere havde fulgt til Grønland, eftersom den gamle rute lå længere mod nord.[1]

Det er uklart, om Lyschander med »nordmanden« hentyder til, at den gamle forbindelse med Grønland hovedsagelig udgik fra Bergen i Norge, eller om han tænkte på Peter Kieldsen, som kan have været nordmand. Under alle omstændigheder synes der allerede fra begyndelsen at have vist sig en stærk meningsforskel. Hall havde efter sine egne forestillinger sejlet nordpå i Davisstrædet uden land i sigte i håb om, med god grund som det viste sig, at kunne komme rundt om den nordlige ende af det store isbælte, der spærrede adgangen til Grønlands sydvestkyst. Men hvad enten han ikke havde forklaret sig tilstrækkeligt for danskerne, eller de ikke fandt hans argumenter overbevisende, synes de at have frygtet, at de ved at følge Halls kurs

NOTE 1: Den Grønlandske Chronica, udgaven fra 1726, side 96.

Side xlii (PDF-side 61)

kun ville komme længere bort fra rejsens mål. Man må huske, at de ikke blot skulle finde Grønland, men især de gamle bygder, som man dengang almindeligvis mente havde ligget nær Grønlands sydligste punkt og på østkysten over for Island. I så fald kunne de naturligvis ikke nås ad den rute, Hall fulgte. Ifølge Lyschander[1] var det derfor, Lindenow forlod admiralen. Samtidig synes hans udtryk at røbe en vis national skinsyge: »Danskeren«, siger han, »kan også udrette noget, når han må undvære udlændingen.« Det er umiskendeligt, at danskerne var stærkt tilbøjelige til at stole på Kieldsen, der synes at have været en energisk og selvsikker mand, frem for på Hall.

At sagen bagefter blev heftigt diskuteret, og at meningerne var delte, kan udledes af Bielkes måde at behandle den på. Hvor han omtaler skibenes adskillelse, siger han blot, at de om bord på Løven var trætte af altid at sakke bagud, fordi deres skib var langsommere end de andre. Efter at have fortalt om Lindenows bedrifter og hjemkomst tilføjer han, diplomatisk nok, at den, der ønsker at vide, hvorfor skibene ikke blev sammen, kan få det at vide ved at spørge en, som var til stede. Det var vanskeligt at skrive om sådanne sager, så alle blev tilfredse. Men

NOTE 1: Det anførte værk, udgaven fra 1726, side 98.

Side xliii (PDF-side 62)
han tvivlede ikke på, at de alle havde ønsket at gøre deres pligt.
Om morgenen den 11. juni skilte Lindenow og hans ledsagere i Den Røde Løve sig imidlertid fra de andre med et afskedsskud og styrede sydøst med vinden for om muligt at tvinge sig vej til kysten. Da Hall naturligvis ikke omtaler Lindenows senere foretagender, kan vi her kort fortælle om dem efter Bielke og Lyschander. Det lykkedes ham snart at komme nær kysten, og Mannteufel drog af sted i skibsbåden for at undersøge den, mens Lindenow ventede for anker på et forholdsvis beskyttet sted. Mannteufel synes imidlertid at være faret vild og kom først tilbage til skibet efter flere dages fravær, hvor han og hans mænd havde været udsat for store farer og strabadser. I mellemtiden var der kommet storm, og Løven havde mistet sit anker og næsten hele ankertovet. De lå ud for en indsejling, som de kaldte »Kong Christians Havn«.[1] Men der var så megen is, at de ikke kunne komme ind, og de måtte sejle et betydeligt stykke sydpå langs kysten uden at kunne gå i land. Til sidst fandt de en god havn uden is. Den kaldte de »Godske Lindenows Havn«, og dér blev de i tre dage og købte af indbyggerne

NOTE 1: Denne havn, som nu ikke kan identificeres, må ikke forveksles med den, Hall senere, se side 10, kaldte »Kong Christians Fjord«.

Side xliv (PDF-side 63)
store mængder skind og andre varer, hvorefter de sejlede til Danmark. Efter sytten dages sejlads ankom Lindenow til København den 28. juli og blev modtaget med stor begejstring.
Vi har ingen mulighed for at identificere det sted, hvor han gik i land. I det ovennævnte korte skrift om de grønlændere, som blev bragt hjem i 1605, oplyses det, at Trost og Katten kom til land 60 »Ueger søes« nord for det sted, hvor Lindenow gik i land.[1] Da disse gamle danske sømil antages at have svaret til danske geografiske mil, hvoraf femten går på en breddegrad, ville det betyde, at Lindenow gik i land et sted mellem 62° og 63° nordlig bredde. Bielke oplyser, at Lindenow sejlede omkring 80 mil sydpå, før han fandt en havn. Disse oplysninger er dog for upræcise til at have nogen praktisk værdi.[2]
Inden afrejsen fra Grønland greb Lindenow to af indbyggerne og førte dem bort mod deres vilje. Det ser ud, som om myndighederne hjemme havde pålagt skibsførerne at bringe nogle af indbyggerne med tilbage. En sådan ordre er let forståelig, når man husker, at man sikkert ventede at møde efterkommere af de gamle norske nybyggere. Skibsførerne synes imidlertid at have ment, at de

NOTE 1: Se C. Pingel, Grønlands historiske Mindesmærker, III, side 689.
NOTE 2: Iluaelven, på 60° 10′ nordlig bredde, kaldes til hans ære Lindenows Fjord, men der er ingen grund til at antage, at han nogensinde har været dér.

Side xlv, første del (PDF-side 64)

under alle omstændigheder skulle bringe nogle af indbyggerne med. Da de ikke kunne tale med dem, gjorde de det ved list eller magt. Da de tilfangetagne indså deres situation, var de først meget voldsomme, men måtte finde sig i deres skæbne. Deres landsmænd, som angreb skibet i et antal af 300, blev let skræmt bort ved affyringen af en kanon. Fangerne ankom velbeholdne til Danmark.[1]
At Hall bagefter var utilfreds med Lindenow og Kieldsen, fordi det således var lykkedes dem at komme først tilbage til København med nyheden om, at Grønland var nået, og dermed så at sige skumme fløden af foretagendet, er meget naturligt. Det forklarer højst sandsynligt tonen i hans omtale af dem. Han og Cunningham udførte imidlertid et arbejde af langt mere varig værdi. Mens Lindenow havde nøjedes med at nå landet og bevise, at forbindelsen kunne genoptages, havde de bestræbt sig på at udføre også den del af deres ordrer, som pålagde dem at undersøge landets kyst og havne.

NOTE 1: Lyschander, det anførte værk, side 99–107.

Side xlv, fortsat (PDF-side 64)
Efter Lindenows afrejse fortsatte Cunningham og Hall med de to tilbageværende skibe, Trost og Katten, deres kurs mod nordvest. Lyschander siger,[2] at Hall fik den amerikanske kyst i sigte og sejlede langs den, indtil han så Jackmans

NOTE 2: Den Grønlandske Chronica, udgaven fra 1726, side 107.

Side xlvi (PDF-side 65)
Sound, som han gav navnet Fretum Daniæ, hvorefter han vendte mod øst. Da hverken Hall eller Leyell nævner noget, som dette kan henvise til, beror oplysningen sandsynligvis på en misforståelse. Den har dog interesse, fordi Lyschander andre steder synes at dele den almindelige fejltagelse, at Frobisherstrædet lå på Grønlands østside, mens den pågældende passage røber en forståelse af dets virkelige beliggenhed på Davisstrædets vestkyst, forudsat at han vidste, at Jackmans Sound lå på Frobisherstrædets sydkyst.
Ifølge både Hall og Leyell nåede ekspeditionen omsider Grønlands kyst den 12. juni. Efter at have brugt en uge på at undersøge den bugt, de var kommet til, og dens omgivelser, og som de kaldte Kong Christians Fjord, drog Hall den 20. juni af sted i pinassen for at udforske så meget af kysten nordpå, som han kunne nå i den tid, han havde til rådighed. Denne undersøgelsesrejse, hvorfra han vendte tilbage den 7. juli efter to en halv uges fravær, synes at have været meget vellykket, idet en betydelig kyststrækning blev undersøgt. Men som vi allerede har haft anledning til at fremhæve, se side vi, giver Hall ingen beretning om denne udflugt, hverken i sin rapport til kongen eller i den udførligere beretning udgivet af Purchas. I rapporten henviser han til de kort, som illustrerer den, og vi har anført grunde til at tro, at kopier af disse kort oprindelig ledsagede

Side xlvii (PDF-side 66)

den udførligere beretning. Men selv med dem er Halls kortfattethed meget skuffende. Det er ikke blot, at man uden den skrevne beretning går glip af den historiske interesse, der nødvendigvis må knytte sig til nøje at følge en betydelig opdagelsesrejsendes færden. Selv om kortene uden tvivl gengiver Halls forestillinger om kystens form i almindelighed og om de særligt undersøgte steder tilstrækkelig trofast og bedre end nogen lang beskrivelse, ville det også have været næsten umuligt at identificere mange af de besøgte steder, hvis vi ikke fra andre kilder havde kunnet få nogle af de oplysninger, Hall undlader at give. Samtidig synes det ikke vanskeligt at forklare Halls forholdsvis store kortfattethed om denne del af rejsen, selv hvis man antager, at den ikke skyldes tilfældige omstændigheder, hvad den meget vel kan have gjort. Et af rejsens hovedformål var at afklare spørgsmålet om den bedste rute til Grønland. Grundlaget for en bedømmelse heraf kunne kun gives gennem en udførlig beretning om rejsen fra Danmark til Grønland med særligt hensyn til navigationen. Men da ekspeditionen først var kommet frem, havde den et andet formål, nemlig at skaffe myndighederne hjemme så nøjagtige oplysninger som muligt om havne, ankerpladser, egnede landgangssteder osv. Dette kunne meddeles langt klarere og kortere gennem kort end gennem lange beskrivelser. Et uddrag af logbogen fra Halls udflugt nordpå ville have haft stor interesse for os,

Side xlviii (PDF-side 67)

men ville have været til ringe nytte for myndighederne i Danmark, samtidig med at det ville have gjort rapporten langt længere. Det er derfor ikke meget overraskende, at Hall i dette dokument nøjedes med at henvise kongen til sine kort. Samtidig må det indrømmes, at disse betragtninger ikke gælder den beretning, Purchas udgav, og som åbenbart er skrevet for andre læsere. Her ville en noget udførligere skildring af udflugten have været på sin plads. Dens fravær synes dog tilstrækkeligt forklaret, når man husker, at beretningen højst sandsynligt blev skrevet senere, efter Halls hjemkomst til England. Han kan da godt have været i stand til at udvide rapporten efter hukommelsen, men uden at have bevaret sine optegnelser så fuldstændigt, at han kunne skrive en udførlig beskrivelse af udflugten i pinassen. Der ville faktisk ikke være noget urimeligt i at antage, at Halls optegnelser fra udflugten var gået tabt kort efter, hvilket naturligvis ville have hindret ham i at give en udførlig beretning om den, både i rapporten og senere.

Der er ét forhold, som Hall hverken nævner i dette dokument eller i den udførligere rejseberetning, og som kan synes at kræve en særlig forklaring. Fra Halls beretning om ekspeditionen i 1606 og fra andre kilder vides det, at et medlem af selskabet under udflugten i 1605, om det var Hall selv eller en anden vides ikke, opdagede, hvad man mente

Side xlix (PDF-side 68)

var værdifuld sølvmalm. At Hall ikke omtaler dette i sin rapport til kongen, er let forståeligt, selv om han naturligvis kunne have nævnt opdagelsen uden at beskrive de øvrige begivenheder under udflugten, ligesom han kunne have beskrevet disse udførligt uden at omtale malmen. Men det var en sag, som andre havde pligt til at underrette kongen om, mens den lå helt uden for Halls område, der var navigationen og forhold knyttet dertil. Det er heller ikke overraskende, at den ikke nævnes i

beretningen udgivet af Purchas, eftersom denne har karakter af en udvidelse af rapporten. Det er derimod mærkeligt, at vi intet læser om den i »Den topografiske beskrivelse af Grønland«, hvor den ville have haft en naturlig plads. Da Purchas har forkortet beretningen, kan det være tilfældigt. Men hvis udeladelsen var tilsigtet fra Halls side, kan en forklaring findes i, at Hall fortsat troede på opdagelsens virkelighed, som det fremgår af Gatonbes beretning om rejsen i 1612, se side 105. Da han skrev om rejsen i 1605, kan han derfor have ønsket at holde denne i hans øjne værdifulde viden for sig selv. I så fald må han imidlertid have ændret mening, for i beretningen om rejsen i 1606 omtaler han den og angiver endda stedet, se side 66. Der blev heller ikke holdt noget hemmeligt om den i Danmark, i hvert fald ikke længe, eftersom den

Side l (PDF-side 69)
nævnes i Lyschanders Chronica, udgivet i 1608.[1]
Vi har allerede nævnt, se side xv, at Leyells dagbog heldigvis i vid udstrækning udfylder hullet i Halls beretninger. Han ledsagede

NOTE 1: Det forekommer mig, skønt hr. Gosch er uenig med mig, at en så bemærkelsesværdig udeladelse utvivlsomt var tilsigtet, idet man i det mindste til at begynde med ønskede at skjule sølvminens beliggenhed. Opdagelsen blev sandsynligvis meddelt kongen underhånden, og han befalede uden tvivl, at ingen beretning om den særskilte undersøgelsesrejse skulle indgå i den formelle rapport til ham om rejsen, da et dokument af denne art næppe kunne holdes hemmeligt. Et sådant motiv ville på ingen måde være usædvanligt på den tid. I den tidligste beretning om Frobishers rejser blev breddegraderne udeladt for at skjule beliggenheden af den formodede guldmine, han opdagede. Der findes mange andre eksempler på, at man bestræbte sig på at hemmeligholde resultaterne af en opdagelsesrejse, hvoraf man ventede store udbytter. Buttons rejse i 1612–13 kan nævnes som eksempel, se The Voyages of Foxe and James, side xxxii. Desuden ved vi, se side xcvii, at lederne af den tredje danske ekspedition i 1607 udtrykkeligt fik besked på ved hjemkomsten ikke at give nogen som helst oplysninger til andre end kongen. Hvis vi havde de formelle instrukser for de to tidligere rejser, ville vi uden tvivl finde en lignende befaling. At Halls beretning hos Purchas heller ikke nævner fundet af den formodede sølvmine, skønt alle tænkelige grunde til hemmeligholdelse for længst var bortfaldet, da den blev udgivet, kan ikke anføres imod ovenstående forslag. Vi ved nemlig ikke præcist, hvornår disse beretninger blev skrevet, eller under hvilke omstændigheder de blev »forkortet«. Hall kan meget vel have sendt beretningen om sin første rejse til Hakluyt eller Purchas, se side xi, mens hemmeligholdelse endnu blev anset for ønskelig, og derfor have været lige så tavs om minen som i rapporten til kongen. — M. C.

Side li (PDF-side 70)
Hall på udflugten i pinassen og nedskrev selskabets bevægelser fra dag til dag. Hans dagbog udgør derfor en meget værdifuld kommentar til Halls kort, som vi således mest passende kan behandle nærmere her.

Der er fire kort af Hall, og de ledsages af forklaringer til de henvisningsbogstaver, der er indsat på dem. De tre første viser enkelte steder og er tegnet i stor målestok; det fjerde er et oversigtskort over hele den udforskede kyst. På hvert af dem er der indtegnet en kompasrose, men kun oversigtskortet er tegnet i overensstemmelse med denne. På de to første af de øvrige afviger nordretningen mod vest, på det tredje mod øst. Bredde- og længdegrader er ikke angivet på kortene, men i forklaringen til oversigtskortet oplyses de nævnte steders breddegrader. Tallene stemmer dog ikke altid med dem, der gives i Halls beretninger. Hall oplyser i teksten trykt af Purchas, at han udforskede kysten fra 66° 30′ til 69° nordlig bredde. Oversigtskortet strækker sig imidlertid kun fra Dronning Annas Kap, IV, a, som han i forklaringen placerer på 66°, til Christen Friis' Kap, IV, l, som han placerer på 68° 35′. Der nævnes heller ikke noget andet sted i teksten, som kunne tillægges en højere breddegrad. Hvad den sydlige grænse angår, nævnes intet sted besøgt af Hall, som i virkeligheden ligger længere sydpå end Trost Sund, der strækker sig fra 66° 27′ til 66° 29′. Kysten syd herfor ned til 66° så Hall uden tvivl på afstand. Men hvad angår kysten mellem

Side lii (PDF-side 71)

68° 35′ og 69°, er dette ikke muligt. Nord for det førstnævnte punkt drejer kystlinjen nemlig mod øst ind i Diskobugten og kunne ikke ses af Hall, medmindre han var sejlet ind i bugten. Det er der intet vidnesbyrd om, selv om han kan have været langt nok fremme til at blive klar over dens eksistens.

Ved forsøget på at identificere de steder, Hall besøgte og navngav, hvortil vi henviser til det store rutekort, som ledsager dette bind, kan vi begynde med det sted, hvorfra han drog ud på sin særlige undersøgelsesrejse. Det er også det første nævnte sted, der findes et særskilt kort over, kort I, nemlig den fjord, han kalder Kong Christians Fjord eller blot Kongens Fjord. Det sidste ord i hans engelske navne, »Ford«, gengiver naturligvis det danske »fjord«.

Til identifikation af denne finder vi to holdepunkter i Halls beretning: breddegraden 66° 30′ for fjordens indløb og 66° 25′ for deres ankerplads inde i den, se side 37, samt hans oplysning om, at et sukkertopformet bjerg på nordsiden ikke langt fra indløbet, som han gav navnet »Cunninghams Bjerg«, udgør et fremtrædende sømærke, se side 10. Så længe Halls kort ikke var kommet frem, og man ikke vidste, hvor megen lid man kunne fæste til hans breddeobservationer, var det fristende at identificere Cunninghams Bjerg med et lignende bjerg ved Amerdlokfjorden nær Holsteinsborg, velkendt af alle kolonister og søfarende. Det er derfor

Side liii (PDF-side 72)

almindeligvis blevet gjort, selv om det pågældende bjerg, Kællingehætten, ligger omtrent 25 bueminutter nordligere end den breddegrad, Hall angiver for Kong Christians Fjord. Nogle har derfor identificeret denne med Amerdlokfjorden. Andre har, samtidig med at de anså Kællingehætten for Cunninghams Bjerg, ment, at Ikertokfjorden var Kong Christians Fjord. I begge tilfælde tillagde man Hall en unøjagtighed, som der ikke var anledning til. Med Halls kort foran os stiller sagen sig anderledes. Så snart disse blev kendt i Danmark, genkendte de, som havde det bedste kendskab til de pågældende steder, straks Halls Kong Christians Fjord som Itivdlekfjorden. Den

ligger inden for et par bueminutter af den breddegrad, han angiver, og alle de fremtrædende træk, han afmærker, kan let genfindes dér. Kaptajn J. A. Jensen, som har kortlagt hele denne kyst og havde anet sandheden, før han så Halls kort, behandler spørgsmålet udførligt i sin afhandling om resultaterne af sine undersøgelser. Om Kællingehætten ved Amerdlok, som hidtil var blevet identificeret med Cunninghams Bjerg, siger han:[1]
»Ved Amerdlokfjordens indløb findes ganske vist et meget iøjnefaldende bjerg, Kællingehætten, 2.470 fod, men det samme er tilfældet ved Itivdlek. Nær indløbet på nordsiden rejser et meget karakteristisk bjerg, Kakatsiak,

NOTE 1: Meddelelser om Grønland, bind VIII, 1889, side 44–45.

Side liv (PDF-side 73)
sig til 3.250 fods højde og tiltrækker straks opmærksomheden.«[1]
Længere fremme siger han:[2] »Sammenligner man kortet [det vil sige Halls] over Kong Christians Fjord med det kort, jeg har udført over Itivdlekfjorden, vil man straks bemærke væsentlige lighedspunkter. Blandt dem vil jeg især fremhæve fjordens form, idet den ender inde i landet med en svag bøjning mod syd; den store bugt, som vender mod nordøst på nordsiden; de små bugter, mærket b og c, på sydsiden; kystens markante fremspring med en stor bugt på vestsiden over for Cunninghams Bjerg; den meget ejendommelige, lange og smalle ø på sydsiden, adskilt fra fastlandet af et smalt sund; og endelig den lille ø, Trostøen, nær fjordens indløb.« Flere andre punkter kunne anføres om nødvendigt, hvoraf ét kan nævnes. Hall oplyser, at fjordens indløb ligger på 66° 30′, men at deres første ankerplads inde i den lå på 66° 25′. Selv om disse tal er lidt for lave og forskellen for stor, udtrykker de dog et vigtigt særtræk ved fjorden: Den vestligste del af sydkysten går noget mod sydøst, hvilket er et meget sjældent træk

NOTE 1: Han tilføjer i en note, at bjerge i Grønland med dette navn, selv om de ikke er særlig høje, altid er meget iøjnefaldende, fordi de ligger frit. Derfor fandt han dem meget nyttige ved triangulationen.NOTE 2: Det anførte sted, side 45.

Side lv (PDF-side 74)
ved grønlandske fjorde syd for Disko, idet næsten alle har en tydelig hovedretning mod nordøst. Til belysning heraf indsætter vi en skitse af Itivdlek, aftegnet efter et uudgivet kort af kaptajn J. A. Jensen, udført under hans opmåling for den danske regering og tegnet i omtrent samme

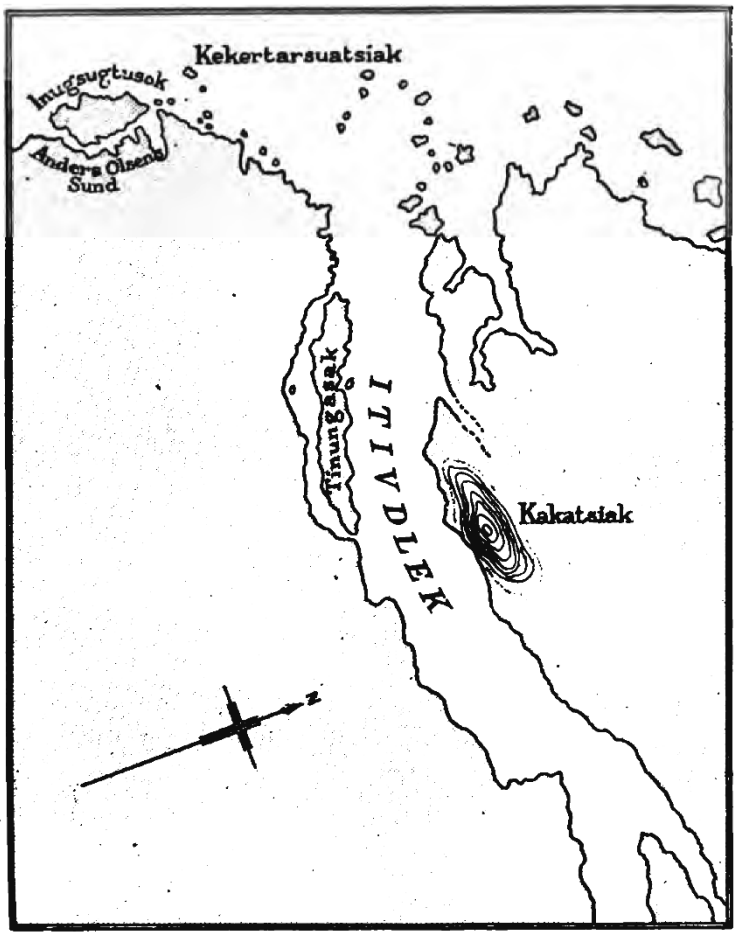

Side lvi (PDF-side 75)

målestok som Halls kort. For at lette sammenligningen er denne skitse, ligesom skitserne på de to følgende kort, så vidt muligt tegnet i samme stilling som Halls kort over Itivdlek, kort I, som den hovedsagelig er beregnet til at sammenlignes med. Halls kort er ikke orienteret nord–syd, skønt det giver sig ud for det. Det virkelige nord er angivet på det vedføjede skitsekort.[1]

Hr. Steenstrup, som har været i Grønland, tilslutter sig i sin allerede citerede afhandling fuldt ud kaptajn Jensens opfattelse af, at Halls »Kong Christians Fjord« er Itivdlekfjorden.[2] Der kan ikke være tvivl om, at dette er rigtigt. Dermed har vi fået et vigtigt udgangspunkt for identifikationen af de andre steder, Hall nævner. De forskellige steder inde i fjorden, som er mærket med bogstaver på Halls særskilte kort over Kong Christians Fjord, I, vil blive omtalt i forbindelse med Halls beretning om hans besøg på hvert af dem.

Det var om aftenen den 20. juni, at

NOTE 1: Det bør bemærkes, at kun den vestlige halvdel af Itivdlekfjorden er gengivet inden for rammelinjerne på Halls kort, I. Den indre del, som har en mere udpræget sydøstlig retning, blev aldrig udforsket af Hall selv. Men da han vendte tilbage fra sin udflugt mod nord, erfarede han af officererne på Trost, som havde undersøgt den i hans fravær, se side 46, at den ikke, som de først

havde troet, var en stor flod, men en lukket bugt. Dette synes han at have angivet ved en lille tilføjelse til tegningen uden for kortets rammelinje, der kun omslutter den del, han selv undersøgte.NOTE 2: I Meddelelser om Grønland, bind IX, 1889, side 46.

Side lvii (PDF-side 76)

Hall sejlede fra Kong Christians Fjord, Itivdlek, på sin udflugt mod nord i pinassen Katten og satte nordlig kurs, se side 42. Leyells optegnelse for den 21. lyder: »21. Vinden øst; deres kurs nord til øst, og de kom ind i en havn, som de kaldte kaptajn Könningems Havn.« Dette er naturligvis det sted, Hall kalder Cunninghams Fjord, se kort II og side 66 og 80. Den første nat blev de uden tvivl på stedet ved sydsiden ikke langt fra indløbet, som på særkortet er mærket a og beskrevet som »den første ankerplads i denne fjord«.

Leyell fortsætter: »22. Vinden sydvest; deres kurs sydøst. De kom ind i en havn, som de kaldte Kattvigh, hvor de blev til den 24. juni.« Den angivne kurs viser, at de havde sejlet op gennem Cunninghams Fjord. Dette bekræftes af, at vi højere oppe på Halls kort finder et sted, mærket b, som han beskriver som »Catt Sound or Weike«.[1] Navnet Katte Sund kan være afledt af pinassens navn,[2] men

NOTE 1: Det sidste udtryk er uden tvivl det danske ord »vig«, som betyder en lille bugt eller indskæring, og som Hall har taget til sig. Det bruges meget almindeligt i sammensætninger og er det samme ord, som så ofte forekommer i formen »wich« i navnene på danske bosættelser i England. At Hall bruger »sund« som alternativ, synes at vise, at han ikke var helt sikker på, om det var et sund eller blot en bugt.NOTE 2: Vi kan her benytte lejligheden til at omtale et andet navn, som kan være afledt af dette skib, skønt det ikke nævnes i nogen af vore beretninger om denne rejse, nemlig »The Catt's Chance«, som forekommer på Hessel Gerritsz' kort. Ganske vist placerer han

Side lviii (PDF-side 77)

kan måske have en oprindelse svarende til et andet navn, Leyell senere nævner, nemlig Pustervig, i forbindelse med hvilket vi skal vende tilbage til det. Den lille vig, mærket c og kaldt »Green Sound or Weike«, nævnes ikke i nogen af teksterne. Det var nær ankerpladsen, mærket d på Halls kort og kaldt »Mussel Sound«, at han standsede på hjemvejen og opdagede, hvad han mente var sølvmalm, se side xlix. For dens skyld besøgte han stedet igen i 1606, og den var også et af hovedformålene med ekspeditionen i 1612. Halls beretning om dette andet besøg i 1606 gør os i stand til at identificere hans Cunninghams Fjord. Han siger, se side 67, at de om morgenen den 3. august roede fem eller seks leagues op gennem fjorden. Da de »så, at det kun var en bugt«, et udtryk som viser, at de først havde antaget den for den nedre del af en flod, vendte de tilbage til øerne ved fjordmundingen, der beskrives som meget talrige. Efter aftensmaden roede de omtrent tre leagues op gennem en anden fjord, hvor de overnattede. Om morgenen drog de tidligt af sted for at vende tilbage til skibet, men havde svært ved at nå det på grund af en stærk søndenvind. Heraf følger, at

NOTE 2 fra foregående side, fortsat: stedet på 62° 30′, altså i en egn, Hall aldrig besøgte. Men det ville ikke være overraskende, hvis han havde begået en fejl i denne henseende. Andre vidnesbyrd gør det klart, at Gerritsz fik oplysninger fra personer, som kendte til rejsen i 1605, og navnet er så ejendommeligt, at dette er den kilde, hvorfra han med størst rimelighed kan antages at have fået det.

Side lix (PDF-side 78)

Cunninghams Fjord var en flodlignende indskæring, lang nok til, at de kunne ro mere end femten miles op gennem den, men ikke længere, end at de derved kunne fastslå, »at det kun var en bugt«. Desuden lå der tæt nord for den en anden tilsvarende indskæring, mere end ni miles lang, og endelig var havet udenfor bestrøet med øer. Hertil kommer Halls breddeangivelse, 67° 25′, hvoraf vi i det mindste kan slutte, at stedet ikke lå langt nord for det nuværende Holsteinsborg. Da der på denne del af kysten kun findes to fjorde, som svarer til ovenstående beskrivelse af Cunninghams Fjord og dens nordlige nabo, nemlig de to Kangerdluarsuk,[1] lige nord for Holsteinsborg, tøver vi ikke med at identificere den sydligste af disse som Cunninghams Fjord. Vi kan yderligere fremhæve, at de ifølge Leyell styrede sydøst under sejladsen fra deres første ankerplads nær sydkysten til Katte Sund på nordkysten. Selv med passende hensyn til kompassets misvisning, som Leyell måske ikke tog i betragtning, er det klart, at denne oplysning nødvendigvis betyder, at fjordens hovedretning, eller denne del af den, lå tydeligt syd for øst. Dette er, som vi allerede har bemærket, et meget sjældent træk ved fjordene i denne del af Grønland. Men det er umiskendeligt i den vestlige del af

NOTE 1: Ordet betyder egentlig »fjord« og forekommer i talrige sammensætninger. Mange fjorde i Grønland har dog ikke noget mere særligt navn.

Side lx (PDF-side 79)

det sydlige Kangerdluarsuk. Fjordens indre halvdel drejer mod nord, men Hall har kun tegnet den nedre del frem til denne bøjning, som dog er tydeligt angivet på hans kort, II. Katte Sund og Grønne Sund kan med stor sandsynlighed identificeres med to af sundene mellem de øer, som her indsnævrer fjorden betydeligt og næsten fylder en halvcirkelformet bugt på nordkysten. Fra denne bugt går der desuden en vig mod nord, som meget vel kan have gjort Hall usikker på, om han burde beskrive stederne som »sunde« eller »vige«. Disse enkeltheder vil let kunne genkendes på den vedføjede skitse af de to Kangerdluarsuk, aftegnet efter det samme af kaptajn Jensens kort, som skitsen af Itivdlek var hentet fra. Man vil bemærke, at Halls målestok i dette tilfælde er betydeligt større end på kortet over Kong Christians Fjord. Den lighed, som fremgår af sammenligningen mellem Halls kort og det ovennævnte, er måske ikke helt så slående som ved Itivdlek, men vi anser den for umiskendelig. I hvert fald kan der ikke påvises nogen forskel, som kan afkræfte den slutning, vi er nået til gennem de ovenfor anførte overvejelser. Det var altså i det nordlige Kangerdluarsuk, at Halls selskab tilbragte natten efter den 3. august 1606 efter at være roet derhen mellem øerne. Et blik på kortet viser straks, at de i en stærk søndenvind meget vel kan have haft stort besvær med at nå tilbage til deres skib, som lå for anker syd for indløbet til

Side lxi (PDF-side 80)

det sydlige Kangerdluarsuk, især da de for en tid mistede læet fra de talrige øer.

Vor identifikation af Cunninghams Fjord med det sydlige Kangerdluarsuk stemmer fuldstændig med teksternes forskellige oplysninger om denne fjords beliggenhed i forhold til andre. Men det vil være mere hensigtsmæssigt at udsætte påvisningen heraf og foreløbig fortsætte behandlingen af Halls udflugt i pinassen.

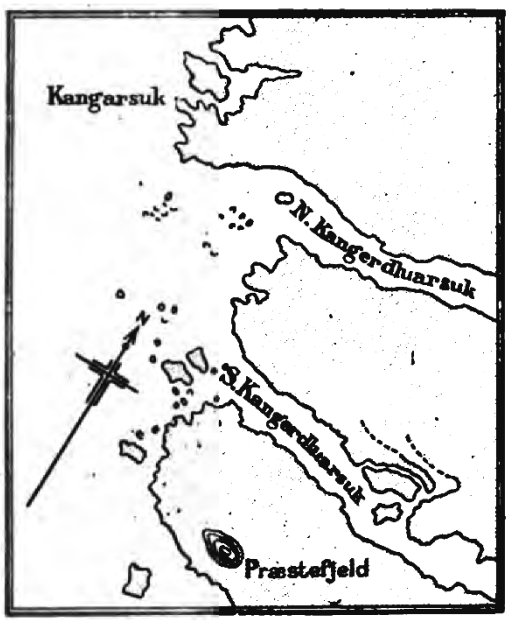

Efter at være blevet to dage i Cunninghams Fjord, uden tvivl beskæftiget med at udforske fjorden og udarbejde kortet over den, fortsatte Hall sin udflugt mod nord. Leyells næste optegnelse lyder: »[Juni] 24. Vinden vest-sydvest;

Side lxii (PDF-side 81)

deres kurs sydøst til øst. De kom ind i en stor fjord, som de kaldte Pustervich, og blev der endnu to dage.« Dette navn forekommer ikke i Halls liste over fjorde, havne osv., men der kan næppe være tvivl om, at det betegner samme sted, som på Halls oversigtskort er mærket »Prince Christianus ford«, IV, g. Det er lige så usandsynligt, at Hall skulle have udeladt en stor fjord, hvor han tilbragte to dage, som at Leyell skulle have udeladt en fjord af så stor betydning, som denne må have haft at dømme efter Halls kort. Den breddegrad, Hall angiver, nemlig 67° 30′, svarer næsten til Nagsugtok. Men vi mener, at der i virkeligheden sigtes til en anden stor fjord, Isortok, selv om indløbet til denne ligger på 67° 10′. Halls oversigtskort skal naturligvis ikke opfattes som en nøjagtig tegning af de forskellige forbjerge, bugter og fjorde, men snarere som en angivelse af deres indbyrdes beliggenhed. Samtidig viser et blik på Kong Christians Fjord og Cunninghams Fjord, som de er gengivet der, at omridsene på ingen måde er opdigtede eller skødesløst tegnet. De skal give en forestilling om nogle af de vigtigste træk, såsom den ejendommelige lille ø til højre for Itivdleks

indløb og de små øer, som indsnævrer passagen i det sydlige Kangerdluarsuk. Med dette for øje vil vi fremhæve, at Prins Christians Fjord på kortet har en sidegren til højre set fra indløbet med en tydeligt sydlig retning, som

Side lxiii (PDF-side 82)

meget vel kan forestille den tilsvarende gren af Isortok, kaldt Isortuarsuk, mens intet sådant træk findes i Nagsugtok. Fjordens hovedfortsættelse er ikke gengivet på Halls kort, selv om dens eksistens antydes ved, at der ikke er tegnet en linje, som lukker bugten. Heraf kan vi med rimelighed slutte, at det var i denne sydlige gren, de opholdt sig. Det ville også forklare Leyells ellers uforståelige oplysning om, at deres kurs var sydøst til øst. Skønt dette ikke kan gælde hele dagens sejlads, eftersom kysten går fra syd mod nord, ville det være rigtigt om den sidste del af dagens sejlads, hvis den førte dem til en ankerplads i Isortuarsuk. Desuden findes et andet eksempel, se side lxxvi, hvor Leyells kursangivelse utvivlsomt kun gælder rejsens slutning. Til støtte for identifikationen af Prins Christians Fjord med Isortok kunne vi anføre, at forskellen i bredde mellem Prins Christians Fjord og Cunninghams Fjord ifølge Hall kun var fem bueminutter. Men da Halls tal for sidstnævnte sted er forkert, hvis vor fortolkning er rigtig, kan vi ikke tillægge dette stor vægt. Imod vor fortolkning kan det anføres, at Prins Christians Fjord på Halls kort har en tydelig sydøstlig retning et stykke fra indløbet, mens både Isortok og Nagsugtok i deres nedre dele går meget tydeligt fra nord til sydvest. Men da Leyell udtrykkeligt beskriver Pustervich som en stor fjord, og Hall

Side lxiv (PDF-side 83)

har tegnet Prins Christians Fjord som en sådan, synes valget alligevel at måtte stå mellem disse to, de eneste store fjorde på denne del af kysten. Det pågældende forhold må da tilskrives en ufuldstændighed i de optegnelser osv., som Hall brugte til at tegne sit kort, en mangel, der også ville forklare, hvorfor han ikke gav et særskilt kort over den.

Endelig kræver navnene et øjebliks opmærksomhed. Hall ville naturligt ønske at vælge navne af dansk oprindelse eller form til de nyopdagede steder. Lyschander siger udtrykkeligt,[1] at visse steder i Grønland blev opkaldt efter steder i Danmark, som de lignede, selv om hans højstemte ord dårligt stemmer med de få eksempler på sådan navngivning, vi finder i rejseberetningerne. Det ser ud til, at Hall, som selv havde utilstrækkeligt kendskab til dansk, på denne ekspedition overlod navneforslagene til en dansker om bord, hvis smag i denne henseende ikke var den bedste. Pustervich, det navn Leyell giver fjorden, er det samme, blot stavet på gammel vis, som Pustervig, der stadig er navnet på en gade i København. Den ligger, hvor der før var en gammel vig eller et vandløb uden for byen. Hvis et besætningsmedlem fra København fik lov at foreslå et navn ved denne lejlighed, kan Pustervig meget vel således være blevet foreslået til

NOTE 1: Chronica, udgaven fra 1726, side 112.

Side lxv (PDF-side 84)

den grønlandske fjord. Man er så meget mere tilbøjelig til at tænke på denne oprindelse, fordi navnet »Catt Sound« i Cunninghams Fjord minder om en anden københavnsk gade, Kattesundet, opkaldt efter en gammel, nu opfyldt gren af havnen. Et tredje navn blandt dem, Leyell nævner, minder os, som vi skal se, ligeledes om et sted i den danske hovedstad. Under alle omstændigheder ville intet være mere naturligt, end at Hall, da han efter hjemkomsten bearbejdede sin rapport og havde lært det oprindelige Pustervig at kende, udskiftede denne jævne betegnelse med det langt fornemmere »Prins Christians Fjord« til ære for den spæde kronprins.[1]
Efter at være blevet i Prins Christians Fjord, Isortok, til og med den 25. juni fortsatte de rejsen nordpå og nåede dagen efter en anden fjord, som ifølge Leyell blev kaldt »Romsøefiord«. Dette navn nævnes ikke af Hall. Men da det næste opholdssted, Leyell nævner, hvor de standsede på hjemvejen, på Halls oversigtskort er angivet som det næstnordligste af de besøgte steder, når Christen Friis' Kap ikke regnes med, må Romsøefiord være identisk med den nordligste af fjordene på Halls kort. I forklaringen til oversigtskortet, IV, k, kaldes den »Brade Ranson's

NOTE 1: Prins Christian af Danmark, søn af kong Christian IV, var født to år tidligere, nemlig i 1603. Han kom aldrig på tronen, idet han døde i 1647 før sin far.

Side lxvi (PDF-side 85)
Ford«. Hall oplyser, at fjorden lå på 68° nordlig bredde. Nær denne breddegrad findes to store fjorde, Atanek og Arfersiorfik. Uden Halls særkort, III, ville det trods deres virkelige forskelle være vanskeligt med nogen større sandsynlighed at sige, hvilken af dem der menes. Atanek, den sydligste af de to, åbner sig direkte mod havet med en bred munding og fortsætter et betydeligt stykke ind i landet, gradvis smallere, uden at frembyde noget særligt i sin form. Arfersiorfik, den nordligste, består af en ydre del med meget uregelmæssig form, på nordsiden for størstedelen afgrænset af øer, og en indre del af den sædvanlige grønlandske type. Man kommer ind i den gennem et smalt sund af meget ejendommelig form, kaldt Serfortak, og dette mener vi let kan genkendes på Halls kort over Brade Ransons Fjord, III. Dette skal tydeligvis kun vise en del af fjorden. Men det spidse næs, som peger mod nord, det smalle sund, som bøjer omkring mod sydøst, og den dybe, runde bugt, der vender mod nordøst, kan efter vor opfattelse let identificeres på et kort over Serfortak i tilstrækkelig stor målestok. Et sådant er den vedføjede skitse, en omtegning af en skitse udført på stedet af kaptajn Hammer, som ledsagede kaptajn Jensen under hans udforskning af denne kyst i 1879.[1]

NOTE 1: På denne skitse har vi kun indsat nordretningen omtrentligt.

Side lxvii (PDF-side 86)
Det er rigtigt, at bugten på vestsiden af næsset på Halls særkort er tegnet for dyb, før den bøjer mod vest, og at fjordens nordkyst fortsætter mod vest direkte fra den runde bugt, mens den i virkeligheden først går et stykke mod nord. Dette synes dog ikke tilstrækkeligt til at opveje de stærke lighedspunkter, så meget mindre som kysten på oversigtskortet, hvor disse træk er tydeligt angivet,

i denne henseende er tegnet nøjagtig, som den virkelig er. På oversigtskortet er den del, som særkortet viser, tegnet uforholdsmæssigt stor, og den ydre indsejling er stærkt forkortet. Men det behøver ikke overraske os, hvis vi husker, at Hall kun tilbragte én aften og én morgen på stedet. Fra Isortok til Serfortak er der omtrent halvfems miles sejlads, men da vinden

[

Side lxviii (PDF-side 87)

var vest-sydvest, var den gunstig hele vejen. Da den korte midsommernat på disse breddegrader tillod en tidlig afrejse, er dette på ingen måde mere, end de kan have tilbagelagt på én dag. Kysten fra Isortok nordpå er flad og uinteressant og ville ikke friste dem til at standse på udrejsen, hvad de end kunne finde på under hjemrejsen, hvis de havde god tid.

Hvad navnet angår, kan det meget vel være, at stedet oprindelig blev kaldt Romsøefiord, som Leyell skriver, og at Hall senere ændrede det. I så fald ville det være afledt af Romsø, et stednavn, der forekommer mindst to gange i Norge. Men Romsø kan også være en fejl for Ranson. Dette er igen meget sandsynligt en forvanskning. Rane er et nordisk navn, og der kan have været en Brade Ranson om bord. Det sandsynligste er dog, at Ranson skal være Rantzau, og at man ville opkalde fjorden efter Breide Rantzau,[1] et fremtrædende medlem af rigsrådet ligesom Henrik Ramel og Christen Friis, efter hvem andre steder blev opkaldt. Bielke siger udtrykkeligt, at flere steder fik navn efter rigsråder.

På særkortet over Brade Ransons Fjord, III, afmærker og navngiver Hall tre steder: a, Shoulde Vik; b, Henriks Pas; og c, Cliffe Road. Det sidste navn betyder tydeligvis en ankerplads nær

NOTE 1: Breide Rantzau til Rantzausholm var født i 1566 og døde i 1618.

Side lxix (PDF-side 88)

en klippe. Shoulde Vik, som synes tænkt som et dansk navn, kan vi ikke forklare. Men betydningen af »Henriks Pas« kan udledes af Leyells optegnelse for den 26., der lyder: »26. Vinden den samme,

med nogen tåge. De kom ind i en fjord, som de kaldte Romsøefiord. Der satte de en ulydig søn, ved navn Hendrich Hermansen, i land, for at han kunne prøve at opretholde livet som kræmmer.« I marginen er tilføjet med samme hånd som den ovenfor omtalte note ved dagbogens slutning, se side xvii, note, og xxxviii: »Hans far bor i Helsingør og hedder Herman Roos.« »Henriks Pas« angiver uden tvivl det sted, hvor denne ulykkelige mand, sandsynligvis dødsdømt, fik denne elendige mulighed for at redde livet. Da de danske myndigheder beordrede ham og en anden straffefange, se side 49, efterladt i Grønland, var de naturligvis ganske uvidende om forholdene dér. Uden tvivl var de påvirket af forestillingen om, at efterkommere af de gamle nordiske nybyggere stadig fandtes, og forestillede sig, at de to udstødte havde bedre udsigter, end de i virkeligheden havde. Meget sandsynligt tænkte man også, at de fremover kunne blive nyttige mellemmænd.[1]
Det sted, hvor Halls selskab ifølge Leyell

NOTE 1: Man vil erindre, at Frobisher i 1577 på lignende måde medførte nogle »dømte mænd«, men at han satte dem i land i Harwich efter at have modtaget instrukser fra dronningen.

Side lxx (PDF-side 89)
standsede ved slutningen af den følgende dag, den 27. juni, er mærket Bauhouse Sound på Halls oversigtskort, IV, j. Da det ligger syd for Brade Ransons Fjord, følger det, at de vendte om den dag efter at have været helt oppe ved Christen Friis' Kap. I sin rapport til kongen af Danmark antyder Hall, se side 14, at dette kap lå på 69°, men i forklaringen til oversigtskortet, IV, l, angives bredden som 68° 35′. At det sidste tal er det rigtigste, fremgår af, at Hall for at nå et punkt på Grønlands kyst på 69° ville have måttet sejle en meget betydelig strækning rundt om Diskobugten. Men intet sådant antydes i hans beretninger eller på hans kort. Han kunne heller ikke være nået så langt og tilbage til 67° 56′ i løbet af én dag. Kappet er på oversigtskortet tydeligt vist som et fremspring mod vest på samme kystlinje som de hidtil besøgte steder. På 68° 35′ findes intet særlig fremtrædende næs eller kap. Men fra omtrent dette punkt begynder kysten at dreje mod øst ind i Diskobugten, og dette kan meget vel have været grunden både til, at Hall udvalgte det blandt andre næs, og til, at han vendte om her. Ifølge sin beretning vendte Hall om af hensyn til sine ledsageres ønsker, da de frygtede at fortsætte, se side 46. Det omtalte forhold giver en sandsynlig forklaring på dette. Hvis de nåede langt nok til at se den vældige bugt åbne sig mod øst, kan dette syn

Side lxxi (PDF-side 90)
meget vel have vakt Halls iver som opdagelsesrejsende så stærkt, at hans ledsagere blev levende opmærksomme på faren ved at vove sig for langt. I så fald må Halls situation have lignet Hudsons meget. Heldigvis var Hall klog nok til ikke at insistere, men nøjedes med så at sige at se rundt om hjørnet og måske over mod den store ø Disko. Dermed udstrakte han i en vis forstand sin undersøgelse af kysten til 69°, hvad han som nævnt hævdede at have gjort. Vi kan faktisk ikke se, hvordan han kunne have udtalt sig sådan, medmindre han var nået langt nok til at iagttage Diskobugtens indløb. Vor opfattelse af, at han gjorde dette, synes i betydelig grad bekræftet af, at

kystens drejning ind i Diskobugten er angivet på Stockholmerkortet, om end den ikke fortsættes langt. Kappets navn står således, at det snarere henviser til et nordvendt punkt lige inden for bugten. Heraf kan vi i hvert fald slutte, at oplysningerne hos den, der indsatte Halls navne på dette kort, var af en art, der tydede på, at Hall havde rundet bugtens sydlige hjørne. Vi mener faktisk at kunne tilkende Hall opdagelsen, eller rettere genopdagelsen, af Diskobugten. Den var uden tvivl kendt af de gamle nordboere og måske også af senere søfarende, hvis iagttagelser ikke blev udgivet. Men Davis, den eneste nyere opdagelsesrejsende, som vides at have passeret stedet, i 1586, nævner den ikke,

Side lxxii (PDF-side 91)

og den er heller ikke angivet på det nye kort fra 1600. At der intet findes herom hverken i Halls beretning eller Leyells dagbog, behøver ikke overraske os, da Hall siger meget lidt om begivenhederne under udflugten i pinassen, og Leyells optegnelser er yderst kortfattede.

Vi har ingen yderligere mulighed for at identificere Christen Friis' Kap. Men breddegraden, 68° 35′, stemmer meget nøje med øen Sarkardleks vestlige yderpunkt, og en identifikation af dette med kappet passer fuldt ud med ovenstående overvejelser.

Leyell nævner ikke, at de den 27. juni sejlede helt frem til Christen Friis' Kap og derefter vendte tilbage, som vi har set, at de må have gjort. Han siger blot: »27. De kom ind i en havn og kaldte den Baahus hafn.« På Halls kort, IV, j, hedder den »Bavhovse sound«. Navnet er sandsynligvis lånt fra Bohuslen, et landskab ved Kattegats kyst nord for Göteborg, som dengang tilhørte Danmark. Da befolkningen hovedsagelig er søfarende, kan der meget vel have været en mand fra Bohus om bord på pinassen. På Halls kort er bogstavet j, der angiver stedet, indsat tæt ved kystlinjen, som her er tegnet ganske lige. Heraf kan man udlede, at Bauhouse Sound var et sund mellem en ø og fastlandet eller mellem to øer nær kysten. Hall angiver bredden til 67° 56′. Men der er så mange øer i denne egn, såsom Nunarsuak, Rifkol, Agto osv., at det ville være rent gætværk at vælge en bestemt af dem.

Side lxxiii (PDF-side 92)

Leyell fortsætter sin dagbog således: »28. Vinden syd-sydvest. De kom ind i en havn, som de kaldte Arenntsund, og blev der til den 3. juli. Den 2. juli kom fem grønlændere til dem, og styrmanden gav hver en fiskekrog, for at de skulle komme til os igen. Men de og mange andre roede alle nordpå, og ingen af dem kom tilbage.« Her møder vi igen et navn, som ikke forekommer på Halls kort. Der kan dog ikke være tvivl om, at det gælder det sted, der på Halls kort, IV, h, nævnes som »Arnold's Sound«. Da de blev der flere dage, må stedet nødvendigvis være nævnt af både Hall og Leyell. Arnolds Sund, sandsynligvis opkaldt efter Trosts skipper eller navigationsofficer, hvis fulde navn, for så vidt vi ved, kan have været Arnold Arents, er afmærket på Halls kort på samme måde som Bauhouse Sound og må derfor formodentlig være et lignende sted. Da breddegraden ifølge Halls liste er 67° 45′, kan det med meget stor sandsynlighed identificeres med sundet mellem fastlandet og øen Kangek, der strækker sig fra 67° 38′ til 67° 48′. Ifølge Leyell blev de der fire hele dage, men

han siger ikke, hvorfor opholdet blev så langt. Da han imidlertid angiver vinden som syd-sydvestlig, ville den naturligvis være ugunstig for deres fremfærd mod syd.
Leyells næste optegnelse lyder: »[Juli] 4. En svag nordenvind om formiddagen; om eftermiddagen

Side lxxiv (PDF-side 93)
en storm fra sydvest med regn. De kom ind i en havn, som de kaldte Muslingehavnen, og blev der to dage. Dér fandt de i et bjerg kostbar malm, som de tog med hjem.« Dette er naturligvis det »Mussle Sounde«, som allerede er omtalt, se side lviii, og som er afmærket på Halls særkort over Cunninghams Fjord, II, d, lige syd for dens indløb. Alle beretninger er enige om, at den formodede sølvmalm blev fundet her.
Leyell fortsætter: »6. Vinden som før; deres kurs nord-nordvest. De kom ind i en stor fjord, som de kaldte Rommels Fjord, og samme dag ind i en anden fjord, som de kaldte Skaubofiord, og dér opstillede de tre båker.« Ramels Fjord, som navnet er stavet rigtigt i den af Purchas trykte beretning, mens den på Halls liste hedder »Henrik Romle's ford«, var uden tvivl opkaldt efter Henrik Ramel. Han var en rig og indflydelsesrig dansk adelsmand, medlem af rigsrådet og stærkt interesseret i handel og skibsfart. Skaubofiord kan være opkaldt efter en skagbo, altså en mand fra Skagen, om bord. Da to andre steder har fået navne, som er identiske med københavnske stednavne, se side lxv, kan vi samtidig passende nævne, at der i København findes en Skoubogade, som danner hjørne med Kattesundet, og hvis navn ofte udtales næsten som Skaubo. I forklaringen til oversigtskortet placerer Hall Ramels Fjord, IV, c, på 66° 35′, hvoraf det

Side lxxv (PDF-side 94)
følger, at de to navne Ramelsfjord og Skaubofjord må gælde to af de tre brede fjorde mellem Holsteinsborg og Itivdlek. Den angivne bredde for Ramels Fjord ville naturligvis passe bedst på den sydligste. Men da Skaubofjord må forstås som liggende syd for Ramels Fjord, kan sidstnævnte navn ikke betegne noget sted syd for Ikertok, den midterste af disse fjorde. Ikertok selv er faktisk, om end af andre grunde, blevet anset for Ramels Fjord. Men Halls beretning om hjemrejsen fra Cunninghams Fjord på den anden rejse, se side 68, stemmer ikke med denne identifikation. Han siger, at da de havde bragt Ramels Fjord øst til nord for sig, bugserede de videre med bådene, indtil de kom til en bugt og sejlede ind i den. Den må derfor have ligget syd for Ramels Fjord. Denne bugt, som han kalder Foss Bay, beskriver han som en flod, altså forholdsvis smal og lang. Hvad længden angår, kan vi bemærke, at de den første nat sejlede et betydeligt stykke op gennem fjorden, længere end Hall fandt tilrådeligt. I løbet af natten drev det ene skib flere miles længere op, og dagen efter fulgte det andet. Fra denne ankerplads roede de så meget som ti leagues eller tredive engelske miles op. Fjorden må derfor gå langt ind i fastlandet, og beskrivelsen synes således ikke at kunne passe på nogen anden fjord mellem Holsteinsborg og Itivdlek end Ikertok. Hvis Foss Bay altså er Ikertok, må Ramels Fjord, der ligger nord for Foss

Side lxxvi (PDF-side 95)

Bay, være Amerdlok. Halls kort kan ikke bruges til at afgøre spørgsmålet, fordi Foss Bay ikke blev besøgt på den første rejse og derfor ikke er indført på kortet, som kun viser én fjord mellem Cunninghams Fjord og Itivdlek. Vor identifikation af Ramels Fjord med Amerdlok indebærer naturligvis, at bredden, 66° 35′, som i forklaringen til oversigtskortet tillægges førstnævnte, er for lav.[1] Men da vi allerede har bemærket flere tilfælde, hvor hans breddegrader utvivlsomt er forkerte, og i det følgende må påpege andre, må hver enkelt bedømmes for sig, og dette forhold kan ikke anses for at opveje de anførte betragtninger.
Tilbage står at identificere Leyells »Skaubofiord«. Her kan vi erindre hans oplysning, se side lxxiv, om, at kursen var nord-nordvest, da de ankom til Ramels Fjord. Denne oplysning kan ligesom et andet allerede nævnt tilfælde, se side lxiii, kun forstås som gældende den sidste del af deres kurs. Den eneste anden fjord, de under disse omstændigheder kan være kommet til, er Ikertok, nemlig gennem det smalle sund, der forbinder den med Amerdlok. Leyells Skaubofiord må derfor være identisk med Halls Foss Bay. I dette tilfælde må Hall ligesom ved Pustervig antages senere at have ændret det oprindeligt givne navn.
Vi anførte ovenfor, se side lxi, at vor identifikation

NOTE 1: Baffin angiver i sin beretning om rejsen i 1612, se side 126, 67°, hvilket er lige så meget for langt mod nord, som Halls tal er for langt mod syd.

Side lxxvii (PDF-side 96)
af Cunninghams Fjord med den sydligste af de to Kangerdluarsuk lige nord for Holsteinsborg ville vise sig at stemme meget godt med, hvad der kan udledes af de forskellige beretninger om Cunninghams Fjords beliggenhed i forhold til andre steder. Da disse oplysninger først og fremmest vedrører Ramels Fjord, Amerdlok, kan de passende nævnes her. I beretningen om rejsen i 1606 siger Hall, se side 65, at han om morgenen fik kysten i sigte og befandt sig ud for Ramels Fjord. Han besluttede da at fortsætte til Cunninghams Fjord, hvor han ankom om eftermiddagen. Den 6. august forlod de sidstnævnte og kom samme aften til ankers i Foss Bay syd for Ramels Fjord. Men af Bruuns dagbog erfarer vi, at de først forlod Cunninghams Fjord hen imod aften. Baffin oplyser i sin beretning om rejsen i 1612, se side 125, at de den dag, Hall døde, begravede ham og derefter drog af sted roende i chaluppen mod Cunninghams Fjord. De ankom om morgenen efter at have tilbragt natten på en ø. Om aftenen begav de sig på hjemvejen og nåede tidligt næste morgen deres skibe, som lå for anker på sydsiden af Ramels Fjord. Han angiver afstanden til omtrent tolv leagues, hvilket ville placere Cunninghams Fjords indløb, hvor den formodede mine lå, omtrent femten miles nord for Holsteinsborg. Alt dette stemmer med vor opfattelse af, at Cunninghams Fjord er det sydlige Kangerdluarsuk.

Side lxxviii (PDF-side 97)
Tilbage at identificere er de to »kapper«, Dronning Annas Kap og Dronning Sophias Kap. De findes ikke blot på Halls oversigtskort, IV, a og IV, d, men også på den kystskitse, der er indsat i hans

rapport til kongen af Danmark, se side 9, og som især i denne forbindelse er opmærksomhed værd. Vi ser Cunninghams Bjerg, Kakatsiak, i midten. Synspunktet ligger lige ud for Itivdleks indløb, så bjerget ses helt ned til sin fod. På begge sider strækker kysten sig mod nord og syd, og bjergene bliver mindre i perspektivet og synes at ende i et lavt punkt både mod nord og syd. Kaptajn Jensen siger,[1] at uanset hvorfra man ser kysten ude fra havet, fremtræder Kangarsuk, 1.730 fod, mod nord og øen Simiutak, 930 fod, mod syd som grænserne for den synlige kystlinje og derfor som forbjerge. Det er rimeligt heraf at slutte, at disse er de to punkter yderst til venstre og højre på Halls skitse. Men vi mener, det er en fejl, når man på dette grundlag har identificeret Dronning Sophias Kap med Kangarsuk og Dronning Annas Kap med Simiutak. Det er ikke nødvendigt at lade de to navne over skitsen henvise til yderpunkterne, og Halls omtale af dem i teksten, som hidtil ikke er blevet inddraget

NOTE 1: Meddelelser om Grønland, bind VIII, 1888, side 46.

Side lxxix (PDF-side 98)
ved løsningen af dette spørgsmål, beviser efter vor opfattelse, at de henviser til punkter inden for de to yderpunkter. På Halls kort er Dronning Sophias Kap anbragt mellem Cunninghams Fjord og Ramels Fjord, hvilket stemmer med alle oplysninger om det i de forskellige beretninger. Hverken hans egen beretning om den første rejse eller Leyells omtaler passagen af kappet, hverken på vejen nordpå fra Itivdlek eller på hjemvejen. I beretningen om den anden rejse oplyser Hall dog, se side 68, at da de vendte tilbage fra undersøgelsen af Cunninghams Fjord og den nærliggende fjord nord for den, og vinden var dem imod, sejlede de langs landet mellem øerne, indtil de kom uden for disse på et punkt, der ifølge ham lå omtrent tre leagues nord for Dronning Sophias Kap. Det betyder, at kappet lå syd for Cunninghams Fjord. Baffin oplyser også i beretningen om rejsen i 1612, se side 125, at de passerede Dronning Sophias Kap på vejen fra Ramels Fjord til Cunninghams Fjord. Heraf følger, at hvis sidstnævnte er den sydligste af de to Kangerdluarsuk lige nord for Holsteinsborg, som vi anser for bevist, kan Dronning Sophias Kap ikke være Kangarsuk, der ligger nord for denne fjord. Det må derimod være et punkt på den fremspringende del af kysten nord for og nær Holsteinsborg. Da det må have været meget iøjnefaldende i landskabet set fra havet, kan det ikke være andet end Præstefjeldet, der rejser sig lige nord for Holsteinsborg til

Side lxxx (PDF-side 99)
1.770 fods højde, eller rettere en udløber derfra. Skønt det ikke virkelig danner et forbjerg, ville det se sådan ud set fra syd.
I dette tilfælde er Halls breddeangivelse kun til ringe hjælp undtagen ganske indirekte, da den åbenbart er forkert og ikke stemmer med hans øvrige breddeangivelser. Kun i forklaringen til oversigtskortet oplyses bredden for Dronning Sophias Kap. Men tallet, 67° 45′, kan ikke være det, Hall mente, eftersom Cunninghams Fjord, som ifølge hans eget kort ligger længere mod nord, her angives til 67° 25′. Syvtallet er skrevet oven på en udsletning. Selv om vi temmelig sikkert kan gætte

på, at der menes 66° 45′, kan der ikke bygges noget direkte argument på det. Samtidig angives Knights Øer, der almindeligvis og uden tvivl rigtigt identificeres med Kagsitøerne, ved en tilsvarende og utvivlsomt skriftlig fejl til 67° 58′, altså noget nord for Dronning Sophias Kap. Dette ville gengive stedernes indbyrdes beliggenhed rigtigt, hvis Dronning Sophias Kap er Præstefjeldet, men ikke hvis det antages at være Kangarsuk. Deres virkelige breddegrader er: Kangarsuk 67° 4′, Knights Øer 66° 59′ og Præstefjeldet 66° 55′.
Til identifikationen af Dronning Annas Kap har vi kun to holdepunkter i Halls beretninger: breddegraden, 66°, og at det omtales på en måde, som synes at vise, at det var et fremtrædende sømærke, ikke blot set fra vest som på Halls skitse, men også fra syd, når man kom op gennem Davis-

Side lxxxi (PDF-side 100)
strædet. Det var således det første punkt, Hall »fik øje på« ved ankomsten i 1606, se side 65. Dette kan næppe gælde øen Simiutak, som kun rager lidt frem fra kystlinjen og ikke når højere end 930 fod. Det ville derimod passe på bjerget Kingatsiak lige nord for den, som når 1.740 fod og synes at måtte være iøjnefaldende, hævet over det lavere land mod syd. I Gatonbes beretning om rejsen i 1612 findes dog en passage, som passer præcist til spørgsmålet, nemlig optegnelsen for den 23. juni. Her siger han, se side 100, at de undervejs nordpå inden for en league fra Dronning Annas Kap måtte krydse en stor flod, hvor det indgående tidevand skabte en overordentlig stærk strøm. Ved at gøre dette nåede de en ø, hvor de hvilede, indtil flodstrømmen havde lagt sig, åbenbart for uden vanskelighed at kunne krydse den anden gren af floden nord for øen. Derefter fortsatte de rejsen og roede forbi kappet. Der kan ikke være tvivl om, at floden var Kangerdlugsuak, på dansk Søndre Strømfjord, hvis hovedgren syd for øen Simiutak munder ud på 66°, mens bjerget Kingatsiak ligger lige på den anden side af den nordlige gren.
Af disse grunde mener vi, at indskriften »Queen Anne's Cape« på Halls skitse ikke henviser til skitsens yderste sydlige punkt, som vi opfatter som øen Simiutak, men til den store høj lige inden for de lavere klipper, som vi opfatter som Kingatsiak.
Vender vi os nu til fortolkningen af Halls

Side lxxxii (PDF-side 101)
skitse, se side 9, kan vi ikke gøre bedre end at tage kaptajn Jensen til fører for den midterste del. »Bjergene«, siger han,[1] »til venstre for Cunninghams Bjerg, Kakatsiak, forestiller Akugdlersuaks højland sammen med bjerget Kakatokak bagved. Den lavere høj til højre for Cunninghams Bjerg kan være tænkt som et bjerg kaldet Nagtoralinguak ved havet syd for fjorden, og den mindre høj foran denne må da forestille det højeste punkt på øen Inugsugtusok. Bag disse to højder ses de høje, takkede bjerge Tininilik, Kingartak og andre, som danner et vildt alpelandskab syd for Itivdlekfjordens ydre del. Selv en af de meget karakteristiske parabelformede dale, som forekommer her, er tydeligt angivet i tegningen.« Kaptajn Jensen fører ikke sin fortolkning videre til skitsens sidedele. Men efter vor egen opfattelse genkender vi til højre for denne bjerggruppe Kingatsiak, som

vi anser for Dronning Annas Kap, og ved hvis fod den lavere ø Simiutak ses. Vender vi tilbage til den nordlige halvdel af landskabet på Halls skitse, bemærker vi til venstre for Akugdlersuaks bjergområde, at bjergene efter hinanden sænker sig mod en forholdsvis lige fjord, som går langt ind i fastlandet. Denne fjord opfatter vi som Ikertok. Den

NOTE 1: Meddelelser om Grønland, bind VIII, 1888, side 47.

Side lxxxiii (PDF-side 102)

lille høj til venstre herfor opfatter vi som øerne Sarfanguak og Manetorsuak. Bag disse og på den anden side af Amerdlokfjorden rejser Kællingehætten sin kegle. Bag den lille høj længere til venstre ville indløbet til Holsteinsborgs havn ligge, og bag dette igen forestiller en fjernere høj efter vor opfattelse Præstefjeldet. Til venstre herfor ses fra dette punkt et brud i kystlinjen, som vi mener svarer til den tilbagetrukne del af kysten, hvor de to Kangerdluarsuk går ind, skjult bag Præstefjeldet. På den anden side af dette brud ses kysten igen, og denne opfatter vi som forbjerget dannet af den lavere udløber fra Kangarsuk, hvis top kan være dækket af Præstefjeldet.

Før vi forlader spørgsmålet om identifikationen af de steder, Hall besøgte i 1605 og 1606, kan vi bemærke, at når det ikke er blevet løst tidligere, skyldes det, at landets udforskere først fik Halls kort i hænde for få år siden. Kaptajn Jensen, som vi skylder det første forsøg på en velbegrundet identifikation, nemlig af Kong Christians Fjord, beklager,[1] at han ikke kendte Halls kort, før han rejste til Grønland for at kortlægge kysten. Han ville da have kunnet rette langt større opmærksomhed mod enkeltheder af betydning i denne henseende. Selvsyn er i sådanne spørgsmål af meget stor betydning, men vi nærer

NOTE 1: Meddelelser om Grønland, bind VIII, 1888, side 45.

Side lxxxiv (PDF-side 103)

det håb, at fremtidige undersøgere på stedet vil være enige i de slutninger, vi er nået til gennem vort studium.

Den 10. juli vendte Hall tilbage fra sin udflugt nordpå i pinassen og sluttede sig til Trost, som lå i Kongens Fjord, Itivdlek. Herfra genoptager han sin udførlige beretning. Umiddelbart efter Halls tilbagekomst sejlede ekspeditionen mod Danmark og medførte fire indbyggere, som Cunningham havde taget til fange, uden tvivl efter sine instrukser. Lyschander siger,[1] at en af dem var så voldsom, at Cunningham fandt det nødvendigt at skyde ham, og at indbyggerne i stort antal forsøgte at hindre skibenes afrejse, men blev skræmt bort ved kanonskud. Hjemrejsen forløb dog uden nævneværdige hændelser.

Den 10. august var ekspeditionen tilbage i København, hvor den synes at have fået en meget hjertelig modtagelse. At Grønland var nået, at der ikke var uoverstigelige vanskeligheder ved at genoprette forbindelsen, og at visse værdifulde varer kunne skaffes derfra, vidste man allerede gennem Lindenows rapport. Men foruden at der kan have været nogen uro for skibene, som fortsatte længere

nordpå, synes det klart, at man satte stor pris på den omhyggelige udforskning af en stor del af kysten. Både Lyschander og Bielke oplyser, at da

NOTE 1: Den Grønlandske Chronica, udgaven fra 1726, side 112–113.

Side lxxxv (PDF-side 104)

skibene sejlede ind i Københavns havn, blev et kort over Grønland, uden tvivl i meget stor målestok, fremvist i Trosts stævn. De er fulde af lovord om Halls dygtighed og flid ved udarbejdelsen af kortene. Deres formuleringer, som dog ikke indeholder oplysninger ud over dem, der kendes fra andre kilder, viser klart, at de havde set kopier af Halls kort, ligesom uden tvivl mange andre.

Lidt mere end en måned efter ekspeditionens hjemkomst i 1605 blev Hall ved kongelig bestalling af 20. september[1] fastansat som styrmand i den danske flåde med pligt til at tjene, når og hvor han blev pålagt det. Der nævnes intet om ekspeditioner til Grønland eller anden særlig tjeneste. Men at ansættelsen i virkeligheden især gjaldt de planlagte yderligere grønlandsrejser, hvor kongen ville bruge ham som ledende styrmand, fremgår af ordlyden i den ovennævnte ordre til rentekammeret af 26. februar 1606, se side xxxvi. Her beskrives han som »vor kære Jacob Hall fra Hull, vor grønlandske styrmand«. Ved ansættelsen skulle han have en årlig løn på 500 rigsdaler, omtrent 85 pund sterling, samt fri bolig og årligt forskellige varer fra den kongelige proviantgård, såsom en okse, en vis mængde byg, flæsk, smør osv. Lønnen og de øvrige ydelser skulle regnes fra den 6. september. Til sammenligning

NOTE 1: Sjællandske Register, XV, blad 50d.

Side lxxxvi (PDF-side 105)

kan det nævnes, at styrmændenes almindelige løn i flåden ifølge en lønningsliste fra 1658 selv da kun var mellem 50 og 90 rigsdaler om året, og at hans kaptajn, John Cunningham, kun fik 300 rigsdaler i kontanter foruden de sædvanlige ydelser. Officererne i den danske flåde var dengang for størstedelen adelsmænd med egen formue, som ikke behøvede høj løn. Men forholdet viser tilstrækkeligt, at Halls ansættelsesvilkår var særdeles gunstige for ham.

At man igen sikrede sig Halls tjeneste og på sådanne vilkår, viser ikke blot, at han personligt havde gjort fyldest, men også, at man i Danmark ventede store fordele af fremtidige ekspeditioner til Grønland. Navnlig synes der at være blevet vakt meget store forhåbninger til landets mineralrigdom. Lyschander siger,[1] at den malm, Hall bragte med hjem, viste sig at indeholde sølv, idet der af et centner malm blev udvundet 36 lod, 18 ounces. Skønt denne oplysning må bero på en fejltagelse, nærede man uden tvivl store forventninger dengang.

I én henseende havde ekspeditionen i 1605 ikke givet det ønskede resultat: De gamle kolonier var ikke blevet fundet. De grønlandske indbyggere, som var bragt hjem, vakte naturligvis stor nysgerrighed, men de var ikke efterkommere af de gamle kolonister. Tværtimod var de åbenbart de såkaldte skrællinger, der omtales

NOTE 1: Den Grønlandske Chronica, udgaven fra 1726, side 110–111.

Side lxxxvii (PDF-side 106)

i de gamle sagaer som kolonisternes bitre fjender. I denne henseende kunne man dog håbe på bedre resultater i fremtiden. Imens blev de grønlændere, der var bragt hertil, behandlet venligt i håb om, at de ved hjemkomsten med en senere ekspedition til Grønland kunne blive værdifulde som tolke og mellemmænd i almindelighed.

Det blev snart besluttet at udsende en ny ekspedition i 1606 i større målestok. Da dette ville medføre betydelige udgifter, krævede kongen, som havde betalt den første ekspedition af sine almindelige indtægter, en særlig skat af den danske stænderforsamling, der samledes tidligt i 1606, for at skaffe de nødvendige midler. Dette blev bevilget, og i maj drog en anden ekspedition af sted under Godske Lindenows kommando.

Ekspeditionen i 1606 bestod af ikke færre end fem skibe, nemlig de tre, der havde været i Grønland året før, et fjerde ved navn Ørnen og et andet mindre fartøj, som var købt i Skotland. Dets egentlige navn var Gilliflower, men det blev almindeligvis kaldt Gillibrand, Gillbert eller Angelibrand. Trost blev ved denne lejlighed ført af Godske Lindenow, som også havde den øverste kommando over hele ekspeditionen. Hall var atter førstestyrmand og fungerede som flådens ledende styrmand. Den Røde Løve blev ført af John Cunningham, men navnet på hans styrmand

Side lxxxviii (PDF-side 107)

kendes ikke. Katten blev ført af Anders Nolk fra Bergen i Norge, en af flådens faste styrmænd, eftersom Knight var vendt tilbage til England. Ørnen stod under Hans Bruuns kommando; ifølge Hall, som oversætter hans navn til Browne, var han født i Norge. Han var kaptajn i flåden og gjorde megen tjeneste. I 1610 førte han Enhjørningen, som Jens Munk bragte til Hudsonbugten i 1619. På rejsen til Grønland i 1606 førte han en bevaret dagbog, som er nævnt ovenfor, se side xv. Skønt den kun består af korte optegnelser, er den værdifuld som supplement til Halls beretning, og dens indhold vil findes i vore noter til denne. Bruuns stedfortræder og førstestyrmand var Philip de Foss fra Dunkerque. Søfolkene fra denne by havde stort ry for dristighed og dygtighed, men havde samtidig et dårligt navn som tilbøjelige til sørøveri, smugleri og lignende uregelmæssigheder. Foss var blevet anholdt i Norge under en anklage af denne art, men synes ikke at være blevet dømt. Han blev nemlig ikke blot i Danmark, men fik ansættelse som kaptajn i flåden. At han ved denne lejlighed sejlede i en lavere stilling, kan måske forklares ved hans eget ønske om at deltage i ekspeditionen. Ørnen nævnes i flere samtidige lister over danske orlogsskibe og tillægges i én liste fire kanoner, i en anden tolv. Hall beskriver den, se side 80, som et skib på 100

Side lxxxix (PDF-side 108)

tons med en besætning på 50 mand. Gilliflower blev ført af Carsten Richardson, født i Holsten, som havde tjent i flåden under Frederik II og senere havde udmærket sig som officer i fremmed tjeneste

i Polen og Ungarn. Ifølge Hall, se side 80, var Gilliflower på 40 tons og havde seksten mand om bord. Det var sandsynligvis kun let bevæbnet.
Ifølge Lyschander var der en del spænding i København omkring denne ekspedition. Men, siger han, ingen var ivrigere efter at komme af sted end grønlænderne, som fik lov at følge med skibene, for at de kunne være nyttige i ekspeditionens forbindelse med landets indbyggere.
Hverken Hall eller Bruun fortæller om noget særlig bemærkelsesværdigt på udrejsen. Det er dog værd at bemærke, at Hall holdt skarpt udkig efter den indbildte ø Buss, ligesom på den første rejse. Ved denne lejlighed erklærer han udtrykkeligt, at han fik noget land i sigte, som han antog for øen. Der kan dog næppe være tvivl om, at han tog fejl. Spørgsmålet behandles senere i tillæg B. Lyschander antyder,[1] at vejret var ugunstigt, og kun to af skibene, Trost og Ørnen, synes at være nået til Grønlands kyst. Her blev de fra den 27. juli til den 10. august, men synes især at have været optaget af

NOTE 1: Den Grønlandske Chronica, udgaven fra 1726, side 121.

Side xc (PDF-side 109)
at bringe så meget som muligt af den formodede sølvmalm hjem. Ekspeditionen sejlede først ind i Cunninghams Fjord, det sydlige Kangerdluarsuk, hvorfra der blev foretaget bådture til det nordlige Kangerdluarsuk og andre nærliggende steder. Den 6. august flyttede skibene til Foss Bay, Ikertok, som de udforskede, og den 10. satte de sejl mod hjemmet. Handelen med indbyggerne var meget ringe, dels fordi disse syntes tilbageholdende med at udbyde deres varer, dels fordi skibsbesætningerne, som Lyschander synes at antyde, var så udmattede af den møjsommelige rejse, at de tænkte mere på at hvile og komme til kræfter end på handel. Dagen før ekspeditionen forlod Grønland, blev en ung mand, som året før havde været Lindenows tjener, sendt i land for at blive i landet. Han blev forsynet med forskellige fornødenheder for bedre at kunne opretholde livet dér. Dette skete som straf eller rettere, som Lyschander antyder, som en mildning af den straf, han havde pådraget sig ved en ikke nærmere angivet forseelse. Lyschander siger, at han straks blev sønderrevet af grønlænderne og således fik sin straf gennem deres hænder, hvorefter grønlænderne straks flygtede. Han tilføjer dog, at danskerne ikke havde medlidenhed med manden og ikke var tilbøjelige til at strides med grønlænderne af den grund. Dette forklarer, at flere indbyggere samme eftermiddag kom til skibene, hvoraf fem, Lyschander siger seks, blev grebet

Side xci (PDF-side 110)
med deres både og ført som fanger til Danmark, sandsynligvis fordi den mest intelligente af dem, der var bragt hertil året før, var død.[1] Hjemrejsen begyndte den 10. august, og København blev nået den 4. oktober.
Det kan her være af interesse at omtale den senere skæbne for de grønlændere, som de to ekspeditioner bragte til Danmark. Ifølge Lyschander[2] og det anonyme skrift om grønlænderne var de to, Lindenow tog til fange i 1605, meget forskellige fra dem, der senere blev bragt fra vestkysten.

De beskrives som værende af meget vildt sindelag, grove i deres væsen, tilbøjelige til at bide som hunde og grådigt spise alt, hvad de kunne få fat på. Det lykkedes dog Lindenow i nogen grad at tæmme dem og lære dem at løbe omkring på skibet efter hans tegn. Da han kom hjem, og kongen og dronningen gik om bord på Den Røde Løve, lod Lindenow grønlænderne vise deres færdighed i at føre kajakker. Ved denne lejlighed holdt de stand i en kaproning mod en båd med seksten årer. De tre, Cunningham bragte med, var langt mere medgørlige. De sluttede sig snart til besætningen, og da Trost sejlede ind i Københavns havn, overhalede de søfolkene op ad stagene for at bjærge mærssejlet. Lyschander fortæller,

NOTE 1: Lyschander, Chronica, udgaven fra 1726, side 124.
NOTE 2: Den Grønlandske Chronica, udgaven fra 1726, side 114–118.

Side xcii (PDF-side 111)
at netop da ankom en spansk gesandt til København, til hvis ære der blev holdt forskellige festligheder. Ved en lejlighed fik han forevist grønlænderne med deres redskaber osv., og tre af dem udførte i deres både en slags dans, idet de på forunderlig vis tegnede figurer med kajakkerne. Gesandten var så begejstret, at han sendte dem anselige pengegaver. Dem brugte de til moderigtigt tøj, kapper, hatte med strudsefjer, sværd og sporer, og i denne påklædning marcherede de op til slottet »som grønlandske stormænd«. Der blev taget godt vare på dem, de fik den mad, de var vant til, og havde ret stor bevægelsesfrihed. Kongen, selv en ivrig søfarende, interesserede sig meget for deres færdigheder med bådene og lod bygge en efter grønlandsk mønster, men indrettet til to mand. Således gik vinteren på ingen måde ulykkeligt. Men da foråret 1606 kom, benyttede de deres frihed til at forsøge at flygte i bådene. Lyschander siger ikke, om alle eller kun nogle af dem deltog. Under alle omstændigheder kom flygtningene ikke langt. De gik i land et sted i Skåne og blev tilbageholdt af bønderne. Derefter blev de bevogtet mere omhyggeligt. Myndighedernes hensigt var at sende nogle af dem tilbage til Grønland med næste ekspedition i håb om, at når de vendte tilbage til deres venner og fortalte, hvor godt de var blevet behandlet, og hvad de havde set i København, ville indbyggerne møde ekspeditionen med tillid,

Side xciii (PDF-side 112)
og venskabelige forbindelser ville blive varigt etableret. Sproget var en vanskelighed, som danskerne ikke kunne få noget ud af. Kun to ord kunne de opfange, nemlig Oxa og Judecha, som blev antaget for at være navne på to af dem. Da den anden ekspedition sejlede, blev i det mindste to af dem taget om bord: Oxa på Ørnen og en anden, hvis navn Hall angiver som Omeg, muligvis den samme som Lyschanders Judecha, på Trost. Desværre døde de begge på udrejsen, og regeringens hensigt blev således ganske forpurret. Om de andre skibe havde grønlændere om bord, vides ikke med sikkerhed. Men da disse skibe aldrig nåede Grønland, har det ingen betydning. Som det gik, måtte den omstændighed, at ingen af fangerne vendte tilbage, blive meget skadelig for forbindelsen mellem ekspeditionen og indbyggerne. Nogle flere blev dog taget til fange med samme hensigt, og

fire af dem nåede velbeholdne Danmark. Men da ekspeditionerne til Vestgrønland ophørte, fik hverken de eller de tidligere bortførte nogensinde mulighed for at vende tilbage. Ingen samtidig optegnelse fortæller mere om dem. Isaac de la Peyrère, som kom til København næsten fyrre år senere, giver dog i Relation du Groenlande nogle enkeltheder om dem på grundlag af, hvad man fortalte ham. Han siger, hvad man let vil tro, at de trods al omsorg ikke levede længe, skønt et par af dem boede i Danmark i ti eller tolv år. Desuden fortæller han, uden at angive sin kilde, at da

Side xciv (PDF-side 113)
kun to var tilbage, blev den ene beskæftiget ved perlefiskeriet og døde af kulde og udsættelse for vejret, fordi arbejdet blev fortsat for langt hen på året. Den enlige overlevende gjorde et fortvivlet forsøg på at vende tilbage til Grønland, men blev indhentet og ført tilbage. Derefter sygnede han hen og døde kort efter.[1]

Da ekspeditionen i 1606 ikke besøgte andre steder end dem, der var besøgt året før, blev der ikke gjort nye geografiske opdagelser. Og da den hjembragte malm viste sig værdiløs, blev rejsens resultat i det hele skuffende. Det blev klart, at hvad private købmænd end kunne tjene, ville ekspeditioner som dem i 1605 og 1606, udsendt på statens regning til de hidtil besøgte egne, ikke betale sig i længden. De besøgte dele af Grønland svarede slet ikke til de gamle forfatteres beskrivelser, som forudsatte forholdsvis frugtbart land, i det mindste egnet til græsning, og i det hele langt gunstigere livsvilkår end dem, de to ekspeditioners rapporter havde afsløret. Samtidig stod spørgsmålet om de gamle nordiske koloniers beliggenhed endnu uløst, da der ikke var fundet spor af dem. Dette negative resultat var dog ikke helt nedslående, da bygderne almindeligvis blev antaget at have ligget i Grønlands sydligste del,

NOTE 1: La Peyrère, Relation du Groenlande, side 182–185.

Side xcv (PDF-side 114)
ikke langt øst for dens sydspids, især nær en bestemt stor fjord, som i de gamle skrifter kaldes Eriksfjord.
Tilskyndet af sådanne overvejelser besluttede kong Christian IV at gøre endnu et forsøg. I 1607 blev en tredje ekspedition udsendt med det særlige formål at finde Eriksfjord. Den var langt mindre end de foregående og bestod kun af to skibe under Carsten Richardsons kommando.
Mens de instrukser, som blev givet lederne af ekspeditionerne i 1605 og 1606, ikke er bevaret, findes der stadig en officiel afskrift af det tilsvarende dokument for 1607.[1] Det er et udførligt og interessant dokument, dateret den 6. maj 1607, men for langt til at gengive her.[2] Efter at have henvist til de to tidligere rejser og fremlagt de gamles oplysninger om den islandske bosættelse i Grønland, især ved Eriksfjord, pålægger dokumentet dem, der er betroet kongens befalinger, at sejle fra Kap Lindesnæs med vest-nordvestlig kurs for at nærme sig Grønlands østkyst mellem 60° og

61° nordlig bredde. I denne del mente man, at Eriksfjord lå. Når de havde fundet stedet, skulle de omhyggeligt undersøge havnenes

NOTE 1: Sjællandske Register, 1607.NOTE 2: Hoveddelen er trykt i Meddelelser om Grønland, bind IX, side 12–14.

Side xcvi (PDF-side 115)
tilstand, fastslå isens bevægelser og den bedste tid til at sejle dertil. De fik ordre til at opstille båker, som angav gode ankerpladser. Desuden skulle de undersøge, om de kirker, klostre, gårde osv., der opregnedes i de gamle optegnelser, stadig fandtes, og om der var biskopper, gejstlige eller verdslige myndigheder. På grund af deres ringe antal skulle de være meget forsigtige ved landgang og behandle indbyggerne med den største venlighed. »Vi tvivler ikke«, hedder det i instruksen, »på, at de forstår islandsk eller gammelnorsk, og vi har derfor befalet, at der udsendes personer fra Norge og Island, som kan tale med dem og således få alt desto bedre at vide.« Når ekspeditionens folk havde sat sig ind i alle forhold ved Eriksfjord, skulle de udforske landet længere mod nord. De måtte ikke begynde hjemrejsen før den 3. august. Begge skibes besætninger skulle stå fuldstændig under Carsten Richardsons kommando, men »Jacob Hald« alene skulle lede navigationen. Heri skulle lederen og hans folk bistå ham, medmindre de opdagede, at han ikke handlede i god tro. Det nævnes særligt, at Trost ikke måtte føre flere sejl, end at det mindre skib kunne holde trit. Det minder om Lindenows klage på den første rejse, se side xlii, over bestandig at blive efterladt. De fik særlig ordre til ved hjemkomsten ikke at give nogen oplysninger

Side xcvii (PDF-side 116)
til andre, men straks aflægge fuld rapport til kongen.
Foruden Trost, ført af Carsten Richardson, blev der udsendt et mindre skib kaldt Grønlandsbarken, sandsynligvis fordi det var bestemt til at deltage i denne ekspedition. Da instruksen oplyser, at besætningerne tilsammen kun skulle udgøre fireogfyrre mand, er det klart både, at det andet skib må have været ganske lille, og at Trosts besætning var blevet betydeligt reduceret.
Lyschander siger,[1] at Hall forberedte sig særligt til denne rejse ved at studere beretningerne om tidligere rejser, især Frobishers. Til forklaring herpå må vi huske, at sir Martin Frobisher, vildledt af Zeniernes kort, tog Grønland for den indbildte ø Frisland. At Frobisher og hans folk ikke tog fejl af beliggenheden af de steder, de opdagede og gav navnet Frobisherstrædet, fremgår klart af kaptajn Bests beretning og det ledsagende kort.[2] På dette ses Frobisherstrædet strække sig lige nord for Labrador fra Amerikas østlige til dets vestlige kyst. Men på Frobishers tid vidste man ikke, i hvert fald vidste han det ikke, at Grønland var adskilt fra det amerikanske

NOTE 1: Den Grønlandske Chronica, udgaven fra 1726, side 129.
NOTE 2: Se Bests True Discourse, 1578, og Collinsons Three Voyages of Frobisher, Hakluyt Society, 1867.

Side xcviii (PDF-side 117)

fastland ved en stor havarm, som Davis senere udforskede. Han vidste ikke andet, end at Grønland var Amerikas østkyst. Derfor gik det sådan, at han, som han selv siger, anså det land, han opdagede og kaldte »Meta Incognita«, for en del af Grønland. Med vor geografiske viden er det klart nok, at Frobishers angivelse af sit »stræde« og andre nærliggende steder som beliggende i Grønland blot beroede på en forkert betegnelse. Men datidens geografer holdt blindt fast ved navnet. Da Davis havde erkendt Grønland som Grønland, flyttede de Frobisherstrædet fra Amerikas østkyst, hvor Frobisher havde placeret det, til det virkelige Grønlands østkyst. Først anbragte de det nær landets sydspids, senere på en højere breddegrad, som stemte bedre med Frobishers angivelse. Under disse omstændigheder var det naturligt, at ligesom Davis, der i virkeligheden fulgte tæt i Frobishers fodspor, ikke anede, at han færdedes i de samme egne, og da han passerede Frobisherstrædet, troede, at han havde gjort en ny opdagelse og kaldte det »Lumley's Inlet«, således mente Hall også, da han fik ordre til at lede efter Eriksfjord på Grønlands sydøstkyst, at han skulle udforske det land, hvor Frobisher havde været.

Ekspeditionen i 1607 forlod København den 13. maj og fulgte ifølge Lyschander[1]

NOTE 1: Chronica, udgaven fra 1726, side 128–139.

Side xcix (PDF-side 118)

samme rute som før, med det sædvanlige ophold ved Flekkerø, frem til Fair Isle. Derefter holdt de mere nordligt. Den 8. juni fik de på 59° nordlig bredde Grønlands østkyst i sigte, dog på betydelig afstand. Da de nærmede sig, søgte de forgæves efter en ankerplads. Vejret var ugunstigt, og storme skilte skibene mere end én gang. Især barken synes at have haft vanskeligt ved at klare sig fri. Da de nåede 63°, forestillede de sig at være ud for det sted, hvor Frobisher var kommet til land, men isen hindrede dem i at nærme sig. De sejlede frem og tilbage, kom helt op til 64° og gjorde til sidst den 1. juli et fortvivlet forsøg på at trænge gennem isen. Efter at have været i stor fare måtte de dog opgive det. »Dér stod kaptajnen og styrmanden«, siger Lyschander, »og så som Moses ind i Kanaans land, men de blev tvunget til at blive udenfor.« Imens havde besætningerne lidt meget under udmattelse og kulde og klagede over, at de ikke kunne holde det ud meget længere. Samtidig begyndte ferskvandet at slippe op. Derpå kom en frygtelig storm, og Hall mente ifølge Lyschander, at de var i samme egn, hvorfra spanske skibe tidligere var blevet drevet helt til Ruslands kyst. Til sidst besluttede de at løbe mod Island for at lade besætningen komme til kræfter. Uvejret hindrede dem dog i at nå øen, og de satte kurs hjemad. Da de havde nået Norges sydspids, forsøgte de at løbe ind til Mandal, men blev igen

Side c (PDF-side 119)

hindret af stormvejr. De kom tilbage til København den 25. juli uden at have sat fod på land siden afrejsen fra Flekkerø på udrejsen. De meldte straks deres mislykkede færd til kongen, som netop skulle rejse til Norge. Lyschander siger,[1] at kongen, skønt den sidste ekspedition ikke havde haft held med sig, kun ville opgive sagen for en tid. I virkeligheden blev der dog først ved århundredets midte gjort endnu et forsøg på at finde de tabte koloniers beliggenhed.

Før vi går videre til den engelske ekspedition i 1612, som blev ledet af Hall, kan nogle få ord om hans personlige liv passende finde plads her.
Da ekspeditionerne til Grønland foreløbig blev opgivet, var der naturligvis ikke længere brug for Halls tjeneste som »grønlandsk styrmand«. Men det vides ikke, hvornår hans ansættelse i Danmark ophørte. Under alle omstændigheder er det ikke sandsynligt, at han længe fortsatte på de usædvanlige vilkår, der er beskrevet ovenfor, se side lxxxv.
Af et dokument, som vi allerede har omtalt, se side xxxv, og som også vil blive nævnt i indledningen til Munks rejse, fremgår det, at den danske regering på et ikke nærmere angivet tidspunkt spurgte Hall til råds om en nordvestpassages mulige eksistens og den bedste

NOTE 1: Chronica, side 139.

Side ci (PDF-side 120)
måde at lede efter den på. Men da dokumentet er udateret, siger det intet om, hvor længe Hall blev i Danmark. Faktisk har vi ingen som helst oplysninger om, hvad Hall var beskæftiget med i tidsrummet mellem hjemkomsten i juli 1607 fra den sidste danske rejse, som han vides at have deltaget i, og afrejsen på sin sidste, skæbnesvangre rejse i april 1612, en periode på næsten fem år. At han var til søs i hele eller størstedelen af denne tid, kan vi næppe tvivle på, for en så dygtig og erfaren sømand ville næppe gå længe uden beskæftigelse. Men om han sejlede i dansk eller engelsk tjeneste eller for egen regning, synes der ikke at findes nogen optegnelse om.
At man senere overvejede Halls tilbagevenden til dansk tjeneste, hvis han da overhovedet havde forladt den, synes at kunne udledes af en kongelig bestalling af 1. marts 1611[1] om udnævnelsen af elleve nye kaptajner »til at tjene til lands og til vands« med en årlig løn på 200 rigsdaler og visse andre ydelser. Et navn på listen er »Jacob Halle«, hvilket næppe kan henvise til andre end vor James Hall. Et andet er den arktisk berømte Jens Munk. At så mange skulle udnævnes på én gang, skyldtes uden tvivl den forestående krig med Sverige.

NOTE 1: Sjællandske Register, XV, blad 327a.

Side cii (PDF-side 121)
Der findes imidlertid intet bevis for, at Hall gjorde tjeneste, eller for hvordan hans navn kom på listen. Men at det står der, viser under alle omstændigheder, at han havde efterladt sig et godt ry. At Halls beskæftigelse i disse år, hvad den end bestod i, var mere eller mindre tilfredsstillende for ham økonomisk, kan vi dog slutte af, at han selv var økonomisk deltager i rejsen i 1612.
Hvad angår oprindelsen til og formålet med den ekspedition fra England til Grønland, som Hall ledede i 1612,[1] er de nu tilgængelige oplysninger yderst

NOTE 1: Ved første øjekast synes der at være visse grunde til at antage, at årstallet burde være 1613. Disse tegn er dog med sikkerhed vildledende og beror sandsynligvis på en sammenblanding, måske

blot skrivefejl. Gatonbes henvisning til, at langfredag faldt den 10. april, se side 85, sammen med talrige angivelser i både hans og Baffins beretning af bestemte datoers ugedage, beviser afgørende, at ekspeditionen sejlede i 1612, som hidtil antaget. Hverken Gatonbe eller Baffin nævner udtrykkeligt året i selve beretningerne, skønt 1612 står i begge overskrifter. Disse overskrifter kan dog betvivles, da de i det ene tilfælde kan skyldes udgiveren af Churchills Collection of Voyages og i det andet Purchas. Man vil bemærke, se side 85, at Gatonbe i sin tilegnelse, dateret den 25. februar 1615–16, taler om at være blevet hindret i at afslutte sin beretning ved fravær fra hjemmet »disse to år«. De to år var tilsyneladende 1614 og 1615, hvilket synes at vise, at ekspeditionen drog ud i 1613. Desuden siger mærkesedlen på kajakken i Hull, som formodentlig blev bragt hjem af Halls sidste ekspedition, at rejsen fandt sted »Anno Domini 1613«, se side 112, note, og

Side ciii (PDF-side 122)

knappe, skønt vi har to nogenlunde gode beretninger om selve rejsen, se side 82–137. Gatonbe, forfatteren til den ene, siger, se side 82, at ekspeditionen blev udrustet af »the Merchant Adventurers of London«, sir James Lancaster, sir Thomas Smith, sir Richard Ball og hr. William Cocken eller Cockayne, senere rådmand og adlet. Hall selv havde, foruden kommandoen, en økonomisk andel i foretagendet. Med betegnelsen »the Merchant Adventurers of London« mener Gatonbe sandsynligvis ikke medlemmerne af »The Company of Merchants of London, discoverers of the North-West Passage«.[1] Samtidig var alle de fire nævnte herrer, som var gået sammen med Hall, undtagen Ball, medlemmer af dette kompagni. Det var dog sandsynligvis blot et sammenfald, for som anført andetsteds, se side 83 og 84, noter, var de førende købmænd i deres tid. Ekspeditionen blev uden tvivl ikke foretaget af nogen af datidens privilegerede handelskompagnier, men udsendt i fællesskab af de fem nævnte herrer.

NOTE 1 fra foregående side, fortsat: Markhams Voyages of Baffin, side 28, note. Det er også påfaldende, at Foxe i 1635, se North-West Foxe, side 57, og Christys Voyages of Foxe and James, side 96, undlod at nævne året, som om han var i tvivl. Det er desto mærkeligere, fordi Foxe åbenbart havde et vist personligt kendskab til ekspeditionen, idet han siger, at den afsejlede fra Kingston-upon-Hull, hvad Purchas ikke oplyser, skønt Foxe tydeligvis byggede på hans beretning. Purchas angiver desuden årstallet 1611, som Foxe udelader.

NOTE 1: Se The Voyages of Foxe and James, side xx og 642.

Side civ (PDF-side 123)

Om rejsens præcise formål kan vi kun gætte. Den formelle instruks fra deltagerne til lederen mangler. Gatonbe eller hans udgiver beskriver den som »en rejse ind i Nordvestpassagen«, men den kan ikke betragtes som en rejse på jagt efter en nordvestpassage, se side 82, note 3. Netop på denne tid, umiddelbart efter Hudsons opdagelse af det indhav, som blev opkaldt efter ham, kunne ganske vist intet formål med en ekspedition mod nord være mere populært. Men intet i selve beretningerne

viser, at man sigtede mod andet end at handle på Grønlands kyst og hente sølvmalm hjem fra den mine, Hall forestillede sig at have opdaget i 1605. Derfor blev en guldsmed sendt med for på stedet at fastslå, om stoffet var sølvholdigt eller ej. At Hall selv stadig troede på sin opdagelses virkelighed trods de negative resultater i København, fremgår klart af passager i begge rejseberetninger, se side 105 og 123. Det er derfor ikke usandsynligt, at han selv kan have været hovedmanden bag ekspeditionens iværksættelse. Hvordan det end forholdt sig, blev den en handelsmæssig fiasko, for der blev ikke fundet sølvmalm. Hvis man oprindelig havde tænkt på at forsøge at finde en nordvestpassage, måtte det opgives efter Halls død, som indtraf ved en eskimos hånd på Grønlands kyst. Det var heller ikke særlig sandsynligt, at man ville have foretaget en rejse

Side cv (PDF-side 124)

for at finde en nordvestpassage i 1612. Buttons ekspedition forlod nemlig England med få dages mellemrum fra den omtalte, og det var næppe sandsynligt, at flere ekspeditioner med samme formål ville blive udsendt, før Button var vendt tilbage.

Alligevel er rejsen interessant som en fortsættelse af rejserne i 1605 og 1606, og de geografiske resultater var ikke ubetydelige. Ekspeditionen nåede land på Grønlands vestkyst længere sydpå end på de tidligere rejser og kunne dermed udforske en ny kyststrækning. Desuden blev nogle af de tidligere opdagede steder besøgt igen. Som man vil have bemærket, er oplysningerne om disse i beretningerne fra 1612 til ikke ringe hjælp ved deres identifikation.

Ekspeditionen bestod af to skibe, Patience, admiralskibet, og Heart's Ease, viceadmiralskibet.

Patience, som Hall selv sejlede med, var et skib på 140 tons og havde en besætning på fyrre mand. Det var kommet hjem fra Bordeaux kort før afrejsen til Grønland, som det fremgår af følgende post i Trinity Houses arkivalier i Hull:

»Hr. John Woodmancys regnskab for hans første kvartal, sluttende marts 1612.

Post: Fra Patience fra Bordeaux.«

Dette betyder, at skibet var ankommet til Hull fra Bordeaux kort før den nævnte dato

Side cvi (PDF-side 125)

og da betalte afgifter til korporationen. Det kan yderligere forklares, at brødrene hvert år i september vælger en ældre og en yngre forstander. Den førstes »første kvartal« går fra september til december. Den yngre forstander fungerer derefter fra december til marts, så den ældre igen fra marts til juni, hvorefter den yngre afslutter embedsåret ved at fungere fra juni til september.

Halls skipper eller førstestyrmand om bord på Patience var William Gordon, som senere gjorde tjeneste i samme stilling på Jens Munks ekspedition til Hudsonbugten i 1619. Under omtalen af denne vil vi behandle hans tidligere liv. John Gatonby, eller som han selv staver det, Gatonbe, der skrev den ene rejseberetning, se side 82–119, var en af samme skibs kvartermestre. Efter Halls død blev han dog førstestyrmand på Heart's Ease. Han tilhørte uden tvivl en anset sømandsfamilie i Hull, hvis medlemmer på forskellige tidspunkter i det sekstende århundrede beklædte fremtrædende stillinger ved byens Trinity House. Ifølge hr. Markham, Voyages of Baffin, side 2, var en Nicholas

Gatonby således steward i 1577 og forstander i 1587, 1591, 1596, 1602 og 1609. Denne mand var efter al sandsynlighed far til den omtalte John Gatonbe, som i forbifarten nævner, se side 84, at hans far hed Nicholas. Følgende indførsel fra registret over

Side cvii (PDF-side 126)

borgeroptagelser i Hulls »Bench Book No. 1«, blad 70, vedrører sandsynligvis også ham:

»Nicholaius [således] Gatonbie blev den fjortende januar i vor frue Elizabeths sekstende regeringsår, hun som af Guds nåde er dronning af England, Frankrig og Irland, troens forsvarer osv. [1573–74], optaget og taget i ed som borger i denne by i kraft af sin læretid hos sømanden Thomas Brewster, hvis han tager ophold her osv., ellers ikke osv. Han pålægges at betale 3 shilling og 4 pence, fordi han indfandt sig efter fristens udløb.« [Oversat fra latin.]

En anden indførsel i samme bog, blad 201, som næsten utvivlsomt vedrører den omtalte John Gatonbe, lyder:

»[18. oktober 1610.] Johannes Gaytonbie blev på ovennævnte dag optaget og taget i ed som borger i ovennævnte by i kraft af sin far Nicholai Gaytonbies borgerret, hvis osv. Og han aflagde ed til vor herre kongen osv.« [Oversat fra latin.]

Desuden var en John Gatonby, sandsynligvis ikke den mand, vi her behandler, men måske hans farbror, steward i 1570 og forstander i 1578 og 1586. En Nicholas Gatonbe, måske den ovennævnte, men snarere hans søn, som meget vel kan have ejet Patience, foretog rejser med det til Grønland og bragte ladninger af olie hjem i 1616 og 1618, da hvalfangsten blev drevet energisk fra Hull.

Heart's Ease var et skib på 60 tons, hjemmehørende i Hull, med en besætning på tyve mand. Det blev ført af Andrew Barker, en højt anset mand blandt Hulls søfolk. I Gatonbes beretning, se side 108, beskrives han

Side cviii (PDF-side 127)

som en klog, gammel og indflydelsesrig mand, der allerede tyve år tidligere havde ført skibe og også havde haft andre ansvarsfulde kommandoer forskellige steder i England. Barker blev optaget som yngre broder i Trinity House i Hull i 1594 og valgt til forstander i 1606, 1613 og 1618. Følgende indførsel om ham findes i det ovennævnte borgerregister, blad 150:

»[22. december, Elizabeths 40. regeringsår, 1597.] Andrew Barker blev samme dag og år optaget og taget i ed som borger i denne by i kraft af sin læretid hos rådmand og sømand Robert Tailor, hvis han tager ophold her, ellers ikke. Da han indfandt sig efter fristens udløb osv., betaler han en bøde på tyve shilling, som han har betalt.« [Oversat fra latin.]

I et felt i østvinduet i Trinity Houses gamle kapel i Hull lod han indsætte en glasmosaikfigur af apostlen Jakob den Yngre, som dog nu er forsvundet.[1] Han levede endnu i det mindste i 1621. Et brev fra Trinity House i London, dateret den 4. juni det år og vedrørende havneafgifter, var nemlig stilet til »vor kære ven hr. Andrew Barker, opkræver af afgifterne til fyrene og bøjerne ved Castor og Stamport i Hulls havn«.[2] Om bord på Heart's Ease var også William Huntriss, som som dreng havde været med Hall i Danmark og ledsaget ham

NOTE 1: Se Markhams Voyages of Baffin, side 27, note.NOTE 2: Trinity House Transactions, 1609–1625, blandt Trinity Houses arkivalier i London.

Side cix (PDF-side 128)

på rejserne derfra til Grønland. Huntriss var sandsynligvis skipper, for da Barker efter Halls død overtog ledelsen af ekspeditionen, blev han kaptajn på Heart's Ease. På dette skib var også den unge William Baffin, som skrev den rejseberetning, hvoraf Purchas trykte en del. Han blev senere berømt som arktisk opdagelsesrejsende, men hvilken stilling han havde ved denne lejlighed, vides ikke, se side 120, note.

Rejsens begivenheder behøver her kun en kort omtale. Hall fulgte denne gang en anden plan end i 1606. Dengang var han sejlet op gennem Davisstrædet til 66° nordlig bredde vest om den store isbanke, som optager den midterste del, og var derefter gået østpå mod Grønlands vestkyst. Nu satte han direkte kurs mod Kap Farvel, ligesom i 1605, og holdt tæt langs isbæltet ud for kysten for at udnytte enhver mulighed for at komme igennem til land. Dermed kunne han undersøge en del af kysten, som han ikke havde besøgt på nogen af de danske ekspeditioner. Han kom først til land den 27. maj nær den nuværende koloni Godthåb på 64°, omtrent to grader syd for det sydligste punkt, han tidligere havde nået. Dette sted kaldte Hall Håbets Havn,[1] og

NOTE 1: Hvis Hall, som vi mener, se side xxxii, havde været med Davis, kendte han sandsynligvis denne havn. Davis, den eneste mand,

Side cx (PDF-side 129)

han navngav også flere andre steder i nærheden. Her blev ekspeditionen nogle dage for at samle en pinas og en chalup. De drog af sted den 16. juni og kom næste dag ind i en havn, de kaldte »Cockenford«, som synes, se side 99, note, at have været den sydlige Isortokfjord. Her efterlod Hall sit større skib, Patience, og fortsatte i det mindre, Heart's Ease, på en undersøgelsesrejse nordpå langs kysten, omtrent som i 1605. Han var ledsaget af Gatonbe og toogtyve mænd og drenge. Den 26. nåede han Kongens Fjord, Itivdlek, det sydligste sted, han havde besøgt på ekspeditionerne i 1605 og 1606. Senest den 26. var han tilbage ved Patience i »Cockenford«, og senest den 15. juli ankom han atter til Kongens Fjord, Itivdlek, med begge skibe.

Den 18. juli drog Hall igen nordpå fra Kongens Fjord i Heart's Ease med det formål at nå den formodede sølvmine i Cunninghams Fjord, det sydlige Kangerdluarsuk, mens Patience blev liggende for anker i Kongens Fjord. Under et ophold den 22. i Ramels Fjord, Amerdlok, blev Hall imidlertid dræbt af en grønlænder med et kastespyd, mens han sad i en båd ved skibssiden. Han blev begravet på en af øerne nær kysten, og hans folk fortsatte derefter til

NOTE 1 fra foregående side, fortsat: der vides at have besøgt denne kyst tidligere, havde i 1585 kaldt havnen Gilbert Sound efter sir Humfrey Gilbert.

Side cxi (PDF-side 130)

minen. Da guldsmeden havde prøvet malmen og erklæret den værdiløs, besluttede de at vende tilbage til Patience i Kongens Fjord, hvor de ankom den 25. Efter nogen strid blev Barker valgt til ekspeditionens »general« med Gatonbe som førstestyrmand på Patience, mens Huntriss overtog kommandoen over det mindre skib. Nu da Hall var død, begyndte man straks at forberede hjemrejsen, som blev indledt den 4. august.

Under rejsen blev skibene skilt. Patience nåede London den 19. september, mens Heart's Ease ankom den 17. til Hull, tilsyneladende imod Barkers ordre, se side 110. Det var uden tvivl skibets hjemhavn. Følgende indførsel om det findes blandt Trinity Houses arkivalier i Hull:

»Hr. Robert Tailors regnskab for hans første kvartal, sluttende marts 1613.

Post: Fra Patience fra nord.«

Gatonbes beretning om rejsen i 1612 ledsages i Churchills Voyages and Travels af et kort over Grønland, hvor navnene på de besøgte steder og enkelte andre er indsat. Men teksten henviser ikke til et sådant kort, og udgiveren oplyser intet om dets oprindelse. Rimeligt fortolket tyder omstændighederne på, at udgiveren mente, det hørte til beretningen. Men da denne blev trykt omtrent 120 år efter, at den var skrevet, kan vi ikke med nogen sikkerhed vide, om

Side cxii (PDF-side 131)

det oprindelig hørte til den, eller hvem der tegnede det. To forhold taler for at tilskrive det Gatonbe eller et andet medlem af ekspeditionen i 1612. For det første viser det nogle af datidens særlige misforståelser, såsom tilstedeværelsen af Frisland og Busseøen. For det andet findes blandt navnene ét, som ikke forekommer i nogen af Halls rejseberetninger eller på noget dengang udgivet kort, men kun på Halls uudgivne oversigtskort over opdagelserne i 1605, nemlig Prins Christians Fjord, IV, g, her omdannet til »Princeford«. Alligevel kan kortet ikke bruges til at identificere stederne. Det er tegnet i alt for lille målestok til at kunne gøre krav på noget, der ligner nøjagtighed ud over de mest almindelige træk. Flere navne er forkert anbragt: Wilkinsons Øer langt fra Håbets Havn og den »formodede sølvmine« langt nord for Princeford. Breddegradsskalaen, som meget vel kan være tilføjet senere, er desuden helt forkert og stemmer hverken med Halls oplysninger i forklaringen til oversigtskortet eller med dem i hans tekst. Dette fratager naturligvis kortet større interesse både som illustration til rejseberetningen og som bidrag til kartografiens historie, og derfor har vi ikke gengivet det. Navnene på Grønlands syd- og vestkyst er i rækkefølge nordpå: Cape White, Cape Farewel, Cape Desolation, Cape Comfort, Wilkinson's Islands, Mount Hatcliff, Harbour of Hope, Cape Cheese, Cocken-

Side cxiii (PDF-side 132)

ford, Queen Anne Cape, Mount Cunningham, Kingsford, Romblaford, Princeford og »Silver Mine supposed«. Teksten og vore foregående bemærkninger forklarer dem alle med undtagelse af Cape White, som forekommer på Hessel Gerritsz' kort, og Cape Cheese, som vi ikke kan forklare. Yderligere bemærkninger om dette kort findes i tillæg A, side 161.

Rutekortet over for titelbladet, som vi omtalte på side i, skal vise ekspeditionernes ruter i 1605, 1606 og 1612 inden for Davisstrædet. Det vedrører ikke ekspeditionen i 1607, som blev på Grønlands østside, og hvorom vi har for få oplysninger til at kunne indtegne den fulgte rute. De røde linjer på kortet skal gengive de pågældende ekspeditioners virkelige sejlads så nøjagtigt, som kortets målestok og de tilgængelige oplysninger tillader. Bogstavet n efter datoen angiver steder, hvor bredden blev observeret. Nogle dele af ruterne må dog nødvendigvis være mere eller mindre formodede på grund af optegnelsernes mangler. Om disse formodede strækninger kan nogle forklaringer, som burde have stået som fodnoter til de tilsvarende steder i teksten, finde plads her sammen med enkelte andre tilføjelser og rettelser, som vi beder vore læsere være særligt opmærksomme på.

Side cxiv (PDF-side 133)
Supplerende noter Side xxix–xxx.
Da man ved så lidt om Hall personligt, synes det værd at nævne, at blandt vielserne i Holy Trinitys kirkebøger i Hull findes Anne Halls vielse med Thomas Haryson den 3. juni 1594; William Ramsdens vielse med fru Anne Hall, begge fra Holy Trinity sogn, i St. Marys kirke den 20. februar 1650; samt William Bysseeles vielse med Eline Hall i juni 1662. Blandt begravelserne i St. Marys sogn findes Joshua Hall, tidligere borgmester osv., den 19. april 1643, fru Ann Hall den 23. januar 1665 og William Hall, sheriff, i oktober 1691. Blandt vielserne findes desuden købmand John Halls ægteskab med Mary, datter af fru Hollis, den 11. december 1656. Disse oplysninger skylder vi hr. J. Tindal Wildridges venlige undersøgelser, foretaget med tilladelse fra byskriveren i Hull. Da Hall vides at være født i Hull, kan nogle af disse personer have været hans slægtninge. Men da navnet er langt fra sjældent, er det naturligvis meget usikkert.

Side xliv, linje 17. Løvens hjemrute, som vist på rutekortet, er ganske formodet.

Side lxxi, linje 19. Yderligere bemærkninger om, hvorvidt Hall bemærkede Diskobugten, og om angivelsen af indløbet på Stockholmerkortet findes i tillæg A, side 142–143.

Side lxxvi, linje 19. I stedet for
»besøgt« læses »udforsket«. Stedet blev besøgt i 1605, som angivet lige før, men kun flygtigt.

Side 7, note 1. Som anført side 152, note, forekommer navnet Cape Desolation på Barents' kort fra 1599, hvorfra Hall højst sandsynligt havde det.

Side 28, linje 4–5. Om dette sted, se tillæg A, side 146.

Side 30, note 2. Der er ingen grund til at antage, at bredden 59° 50′ er forkert. Når de, som Leyell siger, sejlede vestpå den

Side cxv (PDF-side 134)
3. med nordvestenvind og sandsynligvis en stærk strøm fra nord, ville de meget let blive drevet sydpå, selv om de ikke ligefrem styrede syd for vest. Halls oplysning om, at de ved observationen den 4. havde styret nord og nord til vest siden om morgenen, og at de havde tilbagelagt 24 leagues vest til nord, naturligvis siden middag den 3., indebærer, at de dagen før havde været længere mod syd, som vist på rutekortet.

Side 33, linje 12–16. Det bør bemærkes, at disse oplysninger om strømmene i Davisstrædet ikke stemmer med vor nuværende viden. Som det nu er sikkert fastslået, går en stærk arktisk strøm ned gennem Davisstrædet langs den amerikanske kyst, forbi Labrador og langt ned langs De Forenede Staters østkyst. En modgående strøm løber op langs strædets østside helt til 63° eller 64° nordlig bredde. Dette er fortsættelsen af polarstrømmen, der går ned langs Grønlands østkyst, svinger rundt om Kap Farvel og er meget tydelig langs vestkysten til den nævnte breddegrad. Den breder sig gradvis mod vest, indtil den udlignes og optages af strømmen fra nord gennem strædet. Den nordgående strøm omkring Kap Farvel varierer i udstrækning og styrke, men synes ikke at være bredere end tyve til tredive miles. Se kaptajn Wandels hydrografiske iagttagelser fra Davisstrædet, »Om de hydrographiske Forhold i Davis-Strædet«, i Meddelelser om Grønland, bind VII, 1893.

Side 49, note 1. »Danmarks statholder« var uden tvivl Københavns statholder eller guvernør, en stilling, som dengang blev beklædt af Breide Rantzau. Dette synes at støtte vort forslag, side lxviii, om, at »Brade Ranson« er en forvanskning af Breide Rantzau. Det ville nemlig være naturligt at opkalde den fjord, hvor en forbryder på hans ordre blev efterladt, efter statholderen.

Side 50, note 2. Oplysningen om, at de mente at have tilbagelagt omtrent ti leagues syd til vest fra middag den 11. til middag den 12., kan ikke forenes med oplysningen om, at de i den tid var kommet fra 66° 10′ til 62° 40′. Samtidig er det ikke troværdigt, at de, selv med gunstig vind og strøm, virkelig skulle have tilbagelagt noget i retning af ti miles i timen gennem disse fireogtyve timer, inklusive et par timers afstikker mod nordvest for at undgå isen. Det er også mærkeligt,

Side cxvi (PDF-side 135)
at de fra middag den 13. til middag den 15. ikke skulle være kommet længere, end forskellen mellem de bredder, de oplyser at have observeret på disse dage, nemlig 60° 17′ og 59°, indebærer. Der kan næppe være tvivl om, at en sammenblanding har sneget sig ind i teksten. Den rimeligste formodning synes at være, at tallene for de observerede bredder på en eller anden måde er indsat under forkerte datoer. Hvis vi antager, at 60° 17′ virkelig hører til den 14. juli, 62° 40′ til den 13., og at det rigtige tal for den 13. lå mellem 64° og 65°, måske 64° 40′, som kunne være blevet forvekslet med 62° 40′ og derved have fremkaldt fejlen, vil de tilbagelagte afstande på de enkelte dage fremstå langt rimeligere fordelt. Det er efter denne formodning, da en måtte vælges, at vi her har indtegnet denne

del af ruten på kortet. Den virkelige sejlads i de første fireogtyve timer ville i så fald have været hele 110 miles, hvilket, når de en tid blev hindret af is, ville være tilstrækkeligt til at vække opmærksomhed.

Side 60, note, og side 62, linje 23. Da der mangler oplysninger om sejladsen fra den 10. til den 13. juli, kunne fremfærden i disse dage kun angives med en ret linje på rutekortet. Noget lignende gælder kursen mellem den 14. og om morgenen den 18., hvor de synes at have styret nordøst, men virkelig at have sejlet nord til vest.

Side 64, linje 12. »Nordøst« er åbenbart en trykfejl for »nordvest«, som det fremgår af optegnelsen for den 24.

Side 70, note 1. Oplysningen om, at tidevandet i Foss Bay løb sydøst og nordvest, ville passe på Kangerdluarsuk mellem Ikertok og Itivdlek, hvoraf en del går i denne retning. Det er meget sandsynligt, at dette virkelig er det sted, Hall kalder Foss Bay. Breddeangivelsen 66° 25′ kan i så fald være en trykfejl for 66° 45′. Hvis Foss Bay er dette Kangerdluarsuk, måtte argumentet på side lxxv ændres, men det ville ikke i virkeligheden berøre identifikationen af Ramelsfjord med Amerdlok eller Skaubofjord med Ikertok.

Side 78, note 4. Denne note bør udgå.

Side cxvii (PDF-side 136)
Side 78, note 5. I stedet for »Den 21. om morgenen« læses »Den 24. om morgenen« osv.

Side 81, note 1. Denne note bør udgå. Se side cii, note.

Side 90, linje 5. Ordet »igen« synes at være gentaget ved en skrive- eller trykfejl, da ingen tidligere sejlads mod nordøst er optegnet. Da de dagen før holdt ind mod land, sejlede de nord-nordvest.

Side 90, linje 17, side 92, linje 13, og side 112, note. Gatonbes oplysning på side 91 om, at de ved middag den 18. lå på 59° 53′ og dog kun ti leagues fra Desolations land, stemmer ikke med dette lands virkelige beliggenhed. Om denne oplysning og oplysningen på side 92 om, at de den 20., da de lå på 61° 33′, var omtrent tredive leagues nord for Desolation, bør man dog huske, at Gatonbe, som det fremgår af hans optegnelse for den 15. august, side 112, troede, at Kap Desolation lå omtrent på 60° 19′. Det er ganske muligt, at han ved denne sidste lejlighed tog Sermersok for Desolation. Men hans ord betyder ikke, at han overhovedet så land eller bestemte noget kaps breddegrad den 15. august. Meningen kan blot være, at han, da han befandt sig på 60° 19′ og troede, at Desolation, som han gentagne gange havde set på udrejsen, lå omtrent på denne bredde, sluttede, at det lå tyve leagues øst for ham. På samme måde angiver Hall på hjemrejsen i 1606, da han lå på 59° 10′, side

75, ved et rent skøn, at Kap Desolation da lå omtrent fireogtres leagues borte i retningen vest-nordvest til nord, en afstand, hvorfra han naturligvis ikke kunne se det.

Side 93, linje 7. På rutekortet har vi ladet dem foretage en lang sejlads stik vest den 22., skønt intet siges om dette i Halls beretning. Kun ved en sådan antagelse syntes det muligt at forklare, at de den 22. mødte is femten leagues fra land, mens de den 21. kun havde været seks til syv leagues fra kysten, og også at de den 23. krydsede den 63. breddegrad, kun fem bueminutter nord for deres bredde ved middag den 22., mens de sejlede nordøst.

Side 123, note 2. I stedet for »se side 134« læses »se side 135«.

EXPEDITIONS TO GREENLAND,

1605, 1606, 1607, AND 1612.

Side 1 (PDF-side 138)

Ekspeditioner til Grønland, 1605, 1606, 1607 og 1612

En rapport til kong Christian IV af Danmark om den danske ekspedition til Grønland under kaptajn John Cunninghams kommando i 1605 Af James Hall, øverste styrmand.

[Efter et originalt håndskrift i British Museum. MSS. Bibl. Reg. 17 A, xlviii, side 26b.]

Stormægtigste, højeste og frygtede fyrste! Eftersom det har behaget Gud og Deres Højhed at udnævne mig til øverste styrmand for at føre Deres Majestæts skibe til …[1] og sætte en hæderlig og trofast adelsmand, kaptajn John Conningham, Deres Majestæts tjener,[2] ved min side som kaptajn,

kan jeg derfor ikke andet end af pligt underrette Deres Højhed, hvem dette med rette tilkommer, om vor færd.
NOTE 1: Noget synes udeladt her, sandsynligvis kun ordet »Grønland«.NOTE 2: Om Cunningham, se indledningen.

Side 2 (PDF-side 139)

Måtte det derfor behage Deres Majestæt at erfare, at vi forlod København den anden dag i …[1] i dette vor frelses år 1605 og kom til ankers samme nat ved Helsingør,[2] hvor vi ankrede for at indtage vand. Imens bad kaptajnerne og deres stedfortrædere sammen med de øvrige styrmænd[3] mig indtrængende om at nedskrive nogle aftaler mellem os for bedre at kunne holde sammen på rejsen. Det gjorde jeg og lod dem oversætte til dansk, som Deres Majestæt kan se, når det behager Dem. De underskrev dem desuden og svor og forsikrede, at de ville overholde aftalerne, så længe det var dem muligt. Men hvor godt og trofast deres eder og aftaler blev holdt og opfyldt, skal senere forklares på rette sted.
Efter at have indtaget vand forlod vi Helsingør den tredje om natten. Vi havde ikke været fireogtyve timer til søs, før Løvens kaptajn og hans styrmand, Peter Kelson, klagede over, at de ikke var tilstrækkeligt forsynet med brænde og vand. De bad indtrængende både kaptajnen og mig om at løbe ind i en havn i Norge, hvor de kunne afhjælpe deres mangler. På deres indtrængende anmodning

NOTE 1: Afrejsen fandt sted den 2. maj 1605.NOTE 2: Elsinore, Helsingør.NOTE 3: Dette udtryk, som forekommer hyppigt i Halls beretninger, er sandsynligvis en ordret oversættelse af det danske »styrmænd«, det almindelige modstykke til engelsk »mates«. Både Halls og Kieldsens grad i den danske flåde var »styrmand«, således beskrevet i alle samtidige danske dokumenter og beretninger. Halls stilling på de danske arktiske ekspeditioner ville dog på engelsk bedre betegnes »pilot«, på dansk »lods« eller »bekendt mand«. Under alle omstændigheder ville Hall næppe her have brugt »steeremen« som svarende til det moderne engelske »steersmen«, rorgængere.

Side 3 (PDF-side 140)

samtykkede vi, skønt både kaptajnen og jeg hellere ville have fortsat[1] vor rejse. Den 6. ved middagstid kom vi således ind i Flekkerøs havn,[2] hvor vi forsynede os med brænde og vand indtil om eftermiddagen den 8. Da vi da havde en god østlig vind, gik vi atter til søs og rundede Norges næs[3] samme nat. Da satte jeg kurs nord-nordvest mod Fair Isle, som vi fik i sigte den 13. omkring klokken ni om morgenen, og ligeledes Shetlands[4] sydspids, kaldet Swimborn Head.[5] Disse øer viser sig ved første øjekast således:

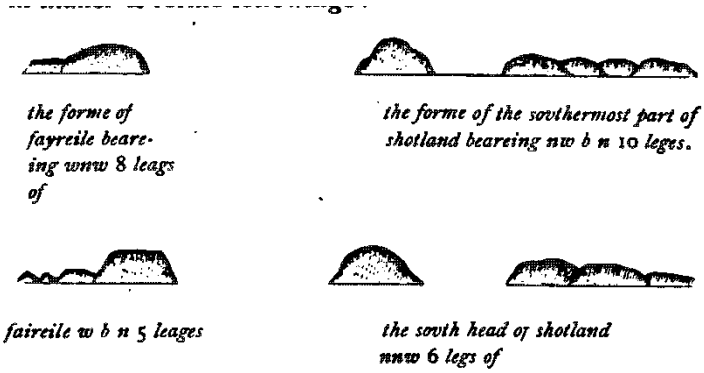

Billedtekster: Fair Isles form, når øen pejles vest-nordvest, otte leagues borte. Fair Isle vest til nord, fem leagues. Formen af Shetlands sydligste del, pejling [uklar i trykket], ti leagues. Shetlands sydspids, seks leagues borte.

Fair Isle ligger på 59 grader og 20 minutters bredde, som jeg fastslog ved nøjagtig observation, mens øen i det øjeblik lå vest, noget nordligt, omtrent fire leagues

NOTE 1: Der har sandsynligvis skullet stå »have proceeded«, at være fortsat.NOTE 2: Flekkerø, en lille ø med en god havn på Norges sydkyst tæt ved Kristiansand. Danske skibe på langfart synes at have haft for vane at fuldstændiggøre deres forsyninger dér, da det næsten uden undtagelse oplyses, at de standsede på Flekkerø.NOTE 3: Kap Lindesnæs.NOTE 4: Shetland.NOTE 5: Sumburgh Head.

Side 4 (PDF-side 141)

borte. Da vi sejlede lidt nord om Fair Isle, omtrent en engelsk league fra øens nordvestspids, kom vi ind i en mægtig strøm, som satte mod nord-nordvest. Efter at have forladt Fair Isle satte jeg kurs vest til nord, indtil jeg vidste, at jeg var kommet vest for Lewis, som ligger bag Skotland, og også vest for Irlands nordvestkyst. Derefter satte jeg kurs mellem vest og sydvest til syd, indtil jeg nåede 58 grader og 20 minutters bredde. Da holdt jeg vest til nord og vest-nordvest indtil om eftermiddagen den 28., hvor det begyndte at storme, og søen gik meget højt. Stormen varede til middag den 30., da det klarede op. Men vi havde mistet både Løven og pinassen af syne,[1] for under stormen var det blevet så diset og tykt, at vi mistede hinanden. Da vejret var klart, og vi ikke så nogen af dem, fik vi omkring klokken to samme dag land i sigte, en del af Grønland, som lå tolv leagues nordøst for os. Det var meget højt og forrevet land på 59 grader og 43 minutters bredde. Fordi det var den første del af Grønland, vi så, enedes kaptajnen og jeg om at give det navn efter Deres Majestæt, Kap Christianus.[2] Dette

NOTE 1: Lidt længere nede omtaler rapporten, at de mødte pinassen igen. Ifølge Leyells dagbog blev pinassen dog ved førerskibet; se noten til det tilsvarende sted i den fra Purchas genoptrykte beretning, side 25.NOTE 2: Dette sted er undertiden forstået, som om Kap Christian betegnede Kap Farvel. Luke Foxe erklærede for eksempel i 1635, se North-West Fox, side 51, eller Miller Christys

Voyages of Foxe and James, side 86: »Det kan ikke være andet end Kap Farvel.« Hall siger imidlertid ikke, at stedet var Grønlands sydligste punkt, men kun at det var det første land, de så. Derfor er der ingen anledning til denne antagelse, som ville indebære, at Hall enten ikke genkendte det forbjerg, Davis havde set og navngivet, eller ville give det et nyt navn. Af Gatonbes beretning om rejsen i 1612 ved vi, at Hall ved den lejlighed genkendte Kap Farvel,

Side 5 (PDF-side 142)
kap eller forbjerg rejser sig ved første øjekast på følgende måde:

The forme of Cape Christianus as it riseeth beareinge n e b n,
6 leages of

Billedtekst: Kap Christianus' form, som det rejser sig, pejling nordøst til nord, seks leagues borte.

Vi holdt[1] hele eftermiddagen ind mod kysten for at se, om det var muligt at nå den.[2] Da vi kom inden for tre engelske leagues, fandt vi hele kysten så tæt besat med is, at intet skib kunne komme ind til land. Alligevel vovede vi os så langt ind, som vi forsvarligt kunne, for vi var næsten omgivet af isøer. Derfor gik min kaptajn, jeg selv, højbådsmanden[3] og en anden af besætningen ud over skibssiden og op på en isø for at holde den borte fra skibet. Efter således en tid at have været besværet af isen holdt vi atter ud til søs, hele natten vest
NOTE 2 fra foregående side, fortsat: men der er ikke den mindste antydning af, at han tidligere havde beskrevet det under et andet navn. På Hessel Gerritsz' kort og Stockholmerkortet er begge forbjerge tydeligt angivet. På førstnævnte kaldes Kap Farvel således, mens Kap Christian hedder »Hal's Cape«, sandsynligvis til ære for opdageren. På Stockholmerkortet står navnet Kap Christian ved dette forbjerg, mens tallet »1d« står ved Kap Farvel, uden tvivl som henvisning til en forklaring. Højst sandsynligt er Halls Kap Christian det, som stadig hedder sådan, det vestligste forbjerg på Eggersø. I så fald er Halls ovennævnte bredde, 59° 43′, kun få bueminutter for lav, mens den anden beretnings angivelse, 59° 50′, se side 25, er næsten helt rigtig.

NOTE 1: Muligvis skal der stå »standeinge« i stedet for »stadeneinge«.NOTE 2: »To seize upon« en kyst betyder at nå den eller komme til land. Udtrykket er nu forældet.NOTE 3: Udtrykket er en oversættelse af dansk »højbådsmand«, der betyder det samme som engelsk »boatswain«, mens dansk »bådsmand« betyder en almindelig sømand.

Side 6 (PDF-side 143)
og vest til syd til om morgenen, da vi ved Guds forsyn var fri af den. Da fik vi Løven i sigte længere ude til søs.[1] De så os og holdt ned mod os. Kaptajnen og hans styrmand, Peter Kellson, kom om bord hos os. De bad mig begge meget indtrængende og ydmygt på Deres Majestæts vegne give dem

et søkort eller anvisninger, så de kunne vide, hvor de skulle sejle hen, hvis de mistede os, eller i det mindste vende hjem igen. Peter Kellson erklærede og svor, at han, hvis han mistede os, ikke vidste, hvilken vej han skulle tage. Da jeg havde aflagt trofast ed og løfte til Deres Majestæt om at være både Dem og Deres folk tro i dette foretagende, gav jeg ham derfor et søkort[2] med anvisninger på, hvordan han, hvis han mistede os, kunne nå den isfrie del af Grønland. Jeg lovede ham også, at hvis han fulgte mine anvisninger, ville jeg med Guds hjælp bringe dem velbeholdne til gode havne uden besvær med is. Han forsikrede mig igen med mange forskellige eder om, at han aldrig ville forlade mig, medmindre en overordentlig storm[3] tvang dem bort fra os.[4] Vi sejlede således sydpå langs landet, så tæt som isen tillod. For langs hele dette land ligger isen langt ude, og når vi flere gange forsøgte at holde langs isen og følge landet for at runde Kap Desola-

NOTE 1: Ifølge Leyell sluttede Løven sig noget senere til admiralskibet; se noten til det tilsvarende sted i teksten fra Purchas, side 27.NOTE 2: Den anden beretning siger, se side 27, at det var »et søkort over disse kyster«, tydeligvis Grønlands kyster. Hvilket kort det var, og hvor Hall kan have fået det, behandles andetsteds; se indledningen og tillæg A.NOTE 3: Muligvis skal der stå »tempest« i stedet for »tempaste«.NOTE 4: Om hele denne hændelse, se indledningen.

Side 7 (PDF-side 144)

tion,[1] fandt[2] vi os ofte pludselig omgivet af is. Uden den almægtige Guds hjælp, som udfriede os, ville det næsten have været umuligt at komme ud igen. Desuden var vejret da så tykt og diset, som det almindeligvis er over isen i disse egne, at vi næppe kunne se de store og høje isøer, før vi næsten var over dem. Heller ikke kunne vi på noget tidspunkt efter afrejsen fra Kap Christianus se kysten på grund af tågen. Derfor fandt jeg det hensigtsmæssigt at holde en mere sydlig kurs ud til søs for at runde kappet. Hele besætningen, undtagen kaptajnen og jeg, var fortvivlet. Peter Kelson og hans folk ønskede også meget at vende hjem og sagde, at han mente, det var umuligt at nå landet på grund af is. Men jeg opmuntrede dem stadig til at følge mig og lovede som før at bringe dem til en del af landet uden besvær med is. Var mine anvisninger blevet fulgt fra begyndelsen, havde vi straks rundet kappet uden dette besvær.[3] Mens vi således holdt sydpå, mødte vi pinassen, som også havde været NOTE 1: Davis kaldte i 1585 Grønlands sydlige del »Desolations Land«, men hans beretninger indeholder ingen oplysning om, at han gav noget bestemt kap navnet Desolation. Hvis han havde gjort det, ville det være naturligt at antage, at han havde givet navnet til det meget fremtrædende forbjerg, som danner den sydligste spids af hans »Desolations Land«. Det antages dog almindeligvis og efter vor opfattelse med rette, at Davis selv gav dette forbjerg dets nuværende navn Kap Farvel, se side 90, note. Navnet »Kap Desolation« synes derfor at skyldes Hall. Som teksten viser, se også side 28, og som angivet på Hessel Gerritsz' kort fra 1612, gælder det et andet forbjerg længere mod nordvest, sandsynligvis det, som stadig hedder sådan, nemlig forbjerget på øen Nunarsuit i Julianehåbs distrikt.NOTE 2: Ordet »vi« synes udeladt i originalteksten.

NOTE 3: Dette henviser sandsynligvis til hans uenighed med Arnold, Trosts navigationsofficer, som der hentydes til i beretningen hos Purchas, se side 29.

Side 8 (PDF-side 145)

inde mellem isen for at lede efter os. Nu da begge skibe og pinassen ved Guds forsyn igen var samlet, opmuntrede jeg dem stadig til at fortsætte og gav de samme løfter som før. Vi holdt sydpå til omkring 59½ graders bredde. Da satte jeg igen nordlig kurs mellem nordvest og nord til øst. Vi mødte nogle drivende isøer, som ikke udgjorde nogen stor fare. Alligevel var folkene i Løven så frygtsomme, at de pludselig ville vende og holde bort uden nogen som helst fare, indtil de havde set os passere. De råbte bestandig til mig, at jeg skulle ændre kurs og opgive rejsen. Men jeg holdt kursen og tog hensyn til rejsens bedste og dens gennemførelse og opmuntrede dem fortsat med de samme løfter. De blev hos os til om morgenen den 11. Kaptajnen og jeg var[1] aftenen før gået over i pinassen og sejlede langs en stor isbanke, som jeg udmærket vidste lå midt i strømmen mellem Amerika og Grønland. Vi bad både Trost og Løven følge os så tæt som muligt og, hvis de så os i åbenbar fare, atter holde ud til søs. Men næste morgen, uden at vi vidste hvorfor, affyrede de i Løven imod deres eder og løfter en kanon og sejlede bort fra os. Før de drog bort, sagde de dog mange fornærmelige ord om både kaptajnen og mig til folkene på Trost og opfordrede stedfortræderen Arnald til at efterlade os i pinassen. Det ville han ikke samtykke til, men sagde, at han ville følge os i overensstemmelse med sin ed og sit løfte.[2] Da folkene i Løven således var draget bort fra

NOTE 1: Ordet »having« synes udeladt i originalteksten.NOTE 2: Denne hændelse omtales i indledningen.

Side 9 (PDF-side 146)

os, holdt vi hele formiddagen langs isen indtil middag. Da isen tyndede ud, og jeg med sikkerhed vidste, at jeg var kommet på bredde med de isfrie dele af Grønlands kyst, satte jeg kurs øst til nord mod landet. Med Guds hjælp og bistand nåede vi det næste morgen. Det var meget højt og forrevet land med alle bjergtoppene dækket af sne. Dets form er her tegnet til Deres Majestæts beskuelse mellem to kapper eller forbjerge, mellem hvilke vi først kom ind mod land. De lå omtrent atten engelske leagues fra hinanden i retningerne syd til vest og nord til øst. Det sydligste kap kaldte vi Dronning Annas Kap efter Deres Majestæts dronning.[1]

The shape and fashion of the land as it rise to vs, Qveene Anns Cape bearing south ½ point easterlye 9[a] leages and Qveene Sophias Cape n.e. b. n. ½ a pointe northerlye 8 lega.

[Originalen har her en landtoning med Dronning Sophias Kap, Cunninghams Bjerg og Dronning Annas Kap.]
Billedtekst: Landets skikkelse, som det rejste sig for os, Dronning Annas Kap pejlet syd, en streg østligere, ni leagues,[2] og Dronning Sophias Kap nordøst til nord, en streg nordligere, otte leagues. Det nordligste forbjerg kaldte vi Dronning Sophias Kap efter Deres Majestæts mor.[3] Denne dag ved middag kom vi ind i en meget stor

NOTE 1: Sandsynligvis det forbjerg, som gøres fremtrædende af Kingatsiak, 1.740 fod, på 66° 10′, se indledningen og Halls oversigtskort, IV, a. Dronning Anna, kong Christian IV af Danmarks hustru, var datter af Joachim Frederik, kurfyrste af Brandenburg. Hun døde i 1639.NOTE 2: Tallet synes i håndskriftet rettet fra seks til ni, hvilket utvivlsomt er det rigtigste, da det bedre svarer til Halls skøn over den direkte afstand mellem de to »kapper«, atten leagues.NOTE 3: Sandsynligvis det vestligste af forbjerge ved foden af Præstefjeldet, på engelske admiralitetskort Mount Præste, på

Side 10 (PDF-side 147)
bugt, som vi antog for en stor flod og derfor gav navnet Deres Majestæts Fjord.[1] Ved mundingen eller indløbet på nordsiden står et stort bjerg, der rejser sig som en sukkertop og er det bedst mulige kendemærke for dette sted. Det kaldte jeg Cunninghams Bjerg[2] efter min kaptajn. Vi sejlede[3] denne eftermiddag op gennem fjorden, omtrent ti engelske leagues fra havet,[4] og loddede hele tiden foran skibet fra pinassen. Omkring klokken to kom vi til ankers,[5] hvorefter kaptajnen og jeg gik i land. Vi faldt på knæ og takkede Gud for hans godhed. Derefter tog kaptajnen landet i besiddelse på Deres Majestæts vegne og tog både jord og sten med sig.[6] Så gik vi tre engelske miles langs floden over høje bjergtoppe, mens båden hele tiden roede langs kysten ved siden af os. Da vi fra højderne så ned mod båden, fik vi øje på fire af dem[7] med deres

NOTE 3 fra foregående side, fortsat: 66° 57′, se indledningen og Halls oversigtskort, IV, d. Dronning Sophia, kong Frederik II af Danmarks hustru og mor til kong Christian IV, var datter af hertug Ulrik af Mecklenburg. Hun døde i 1612.
NOTE 1: Se Halls oversigtskort, IV, b, og særkortet over Kong Christians Fjord, I. Fjordens grønlandske navn er Itivdlek, se indledningen.NOTE 2: Sandsynligvis Kakatsiak, 3.250 fod, på 66° 38′, se indledningen og Halls kort, I, a. Navnet findes ikke på det engelske admiralitetskort, men på det danske admiralitetskort fra 1866 og kaptajn Jensens kort, Meddelelser om Grønland, bind VIII, tavle IX.
NOTE 3: Muligvis skal der stå »sayleing«, sejlende, i stedet for »sayle«.NOTE 4: I Halls anden beretning, se side 34, angives afstanden som seks eller syv leagues, hvilket er rigtigere.
NOTE 5: Ankerpladsen er mærket b på kort I.
NOTE 6: Denne ceremoni var ganske overflødig, da de danske konger gjorde krav på landet som en gammel besiddelse.

NOTE 7: Ordet »dem« henviser naturligvis til indbyggerne og viser, at der i det oprindelige udkast lige forinden havde stået en henvisning til dem.

Side 11 (PDF-side 148)

huse. Da vi pludselig kom ned fra bjergene mod dem, flygtede de straks, og en af dem tog sin båd. Vore folk i båden så ham også og kaldte på ham, men han ville ikke komme nær dem, før kaptajnen og jeg kom til. Vi roede hen imod ham, viste ham en kniv, slog os på brystet, holdt hænderne op mod solen og råbte »Yliout«. Han gjorde det samme mod os og kom til sidst hen til båden og tog kniven af kaptajnens hånd. Da han havde fået den, roede han straks væk. Kaptajnen og jeg gik i land til husene eller snarere teltene, som stod tæt ved vandet. Vi fandt, at de var en slags telte dækket med sælskind. Inde i dem fandt vi sælkød, der kogte over en lille lampe i en slags gryde med bund af sten og sider af hvalbarder. Folkene var flygtet. Vi fandt også nogle af deres dragter foret indvendigt med fjer,[1] som vi antager var til vinterbrug, og meget store ræveskind. Ved videre undersøgelse fandt vi i et kar eller en gryde et nykogt hundehoved. Rundt om teltene lå store mængder sælkød og forskellige andre fisk til tørre. Der var også to store både af sælskind med tofter[2] eller sæder til seksten eller tyve mand samt nogle af deres våben. Hverken kaptajnen eller jeg tog noget af alt dette, men vi efterlod nogle småting i teltene og vendte tilbage om bord. Omtrent en time senere kom flere af dem til skibet i deres både og byttede noget af deres tøj og deres våben for gamle jernsøm. Derefter drog de bort

NOTE 1: Muligvis skal der stå »feathers« i stedet for »ffeathi«.NOTE 2: »Thoustes« er uden tvivl det samme som »thoughts«, et gammelt ord for »thwarts«, sæderne i en båd. Det findes i angelsaksisk og bruges stadig på dansk, »tofte«.

Side 12 (PDF-side 149)

for den nat, løftede hænderne mod solen og råbte »Yliout«. De kom fortsat til os nogle gange, før jeg drog af sted med pinassen. I den tid skaffede kaptajnen noget af deres sælkød og lod nogle af søfolkene lave olie af det. Da de havde fået en tønde fuld, efterlod de den på land natten over. Nogle af indbyggerne havde dagen før listigt hjulpet vore folk, så de ikke skulle nære mistanke, og kom så om natten og lod olien løbe ud af tønden. Alligevel behandlede kaptajnen dem venligt[1] og viste ingen utilfredshed. Den 15. juni,[2] da jeg var klar til at drage af sted i pinassen for at udforske kysten og havnene, lovede min kaptajn mig ikke at vende hjem før efter tre uger eller en måned. Han havde meget lyst til selv at følge med mig i pinassen, men frygtede mytteri blandt søfolkene.[3] De ville virkelig have efterladt mig i pinassen og vendt hjem, hvis han ikke som en hæderlig adelsmand havde hindret deres planer. Da jeg var klar til at sejle, var vinden ikke gunstig for os til at komme ned gennem fjorden, men god for Trost til at sejle længere op og undersøge den. De drog derfor bort fra os og efterlod os i pinassen for at udføre vor opdagelsesrejse. Da de var borte, og de barbariske indbyggere så os alene tilbage, begyndte de samme nat at slynge sten mod os fra bjergene.[4]

NOTE 1: Muligvis mangler ordet »with« i originalens udtryk om venlighed.

NOTE 2: Af de andre beretninger, se side 38, synes dette at være en skrivefejl for den 16.

NOTE 3: Dette er en ordret oversættelse af dansk »bådsmand«, der betyder almindelig sømand, se side 5, note, og svarer ikke til det moderne engelske »boatsmen«.

NOTE 4: Af de andre beretninger fremgår det, at angrebet skete den 18., to dage efter det større skibs afrejse. Allerede den 17. havde indbyggerne vist en fjendtlig holdning, og først derefter brugte opdagelsesfolkene deres skydevåben.

Side 13 (PDF-side 150)

Vi affyrede vore kanoner mod dem, men det hjalp intet. Når de så ilden, dukkede de sig under klipperne,[1] indtil skuddene var gået, og begyndte så igen at slynge sten. Også næste dag[2] lå vi stille, fordi vinden var os imod. Om eftermiddagen kom fyrre eller halvtreds personer til os og angreb os hele eftermiddagen så voldsomt med sten fra højderne, at ingen kunne stå på lugerne. Til sidst befalede jeg at snøre sejl og bonnetter[3] sammen i stor højde hele vejen rundt om skibet. Det beskyttede os mod stenene, så de ikke kunne gøre os skade. Da de opdagede dette, drog de bort efter at have været hos os i seks timer.[4] Næste dag var vejret stille, og jeg lod folkene lette og ro ned gennem fjorden med ebben. Da floden kom, ankrede vi i en meget …[5] havn på sydsiden af fjordens indløb. På grund af dens … [ord mangler] kaldte jeg stedet Danmarks Havn.[6] Denne havn og andre, jeg har opdaget, vises nedenfor for Deres Majestæt, sådan som jeg nøjagtigt optegnede dem. Om morgenen den 20. var vejret meget smukt og stille, og jeg lod ankeret lette og roede ud mod havet. Da vi var kommet ud af fjorden mellem øerne, kom godt hundrede indbyggere til os i deres både. Da jeg så

NOTE 1: »Clippes« er uden tvivl det danske ord »klippe«, som Hall har taget til sig.
NOTE 2: Ordene »også næste dag« henviser til den 18. juni.
NOTE 3: Bonnetter var supplerende sejl, som blev fæstnet til undersejlene. Ved at snøre disse sammen kunne man let opstille en tæt skærm.
NOTE 4: Dette skete sandsynligvis på det sted, Hall derfor kaldte »Slinge Road«. Skønt navnet ikke forekommer i nogen af hans rejseberetninger, findes det på kortet over Kong Christians Fjord, I, c.
NOTE 5: Muligvis er »god« eller »bekvem« udeladt.NOTE 6: Mærket d på Halls særkort over Kong Christians Fjord, I.

Side 14 (PDF-side 151)

dem, fandt jeg det bedst ikke at gøre dem nogen skade i det øjeblik. Jeg lod dog alle være rede, hvis det skulle blive nødvendigt. Imens byttede jeg mig til de varer, jeg kunne få. De ønskede meget, at vi skulle ankre igen ved nogle af øerne, og sendte[1] mænd med kastespyd, buer og pile samt folk til at samle sten til nogle af de øer, hvor de troede, vi ville komme. Men jeg gennemskuede deres list og holdt mig fra kysten uden for rækkevidde af sten, spyd og pile og sejlede ud mod havet. Da de

så, at jeg ikke ville ankre, kastede de nogle skaller ned i vor lille båd og gjorde tegn til, at nogle af vore mænd skulle hente dem. Da de fleste var draget bort fra os, gik min dreng[2] ned i båden på skibets[3] opfordring og blev gennem begge balder ramt af et kastespyd. Da roede de alle bort. På de øer, hvor de havde ventet, vi ville komme, stod over to hundrede personer. Men Gud sendte os en sydøstlig vind ud af fjorden, og den aften kom vi til søs og holdt nordpå under udforskning af kysten og havnene helt til 69 graders bredde. Dette kap kaldte vi Christin Friesses Kap efter kansleren.[4] Jeg gav også navne til andre fjorde,

NOTE 1: Originalens »thel« er muligvis en skrivefejl for »they«, de.
NOTE 2: Han hed William Huntriss, se indledningen.
NOTE 3: Muligvis en skrivefejl for »shipper«, skipper, se side 29, note. Se Leyells beretning om hændelsen, side 43, note.
NOTE 4: Hall nåede ikke i virkeligheden helt til 69° nordlig bredde, skønt han måske kunne se så langt. Det kap, han kaldte »Christin Friesse's Cape«, var sandsynligvis øen Sarkandleks vestlige yderpunkt på 68° 35′, se kort IV, a. Christian Friis til Borreby var født i 1556. Han var en mand af betydelig dygtighed og skal have besøgt England flere gange, først som ung på dannelsesrejse og senere i offentlige anliggender. Han blev Danmarks kansler i 1596 og døde i 1616.

Side 15 (PDF-side 152)
sunde og øer langs hele den kyst, vi besejlede. Det er en af verdens bedste kyster til at huse skibe og var, så langt jeg udforskede den, ganske uden is. Hele denne kyst og dens havne har jeg sammen med andre forhold fremstillet til Deres Majestæts beskuelse.[1] Efter udforskningen vendte jeg tilbage til Trost og kom til dem den 10. juli. Jeg fandt både kaptajnen og resten af besætningen ved fuld sundhed, Gud være takket. Efter vor afrejse ville besætningen imidlertid absolut være sejlet hjem og have efterladt os i pinassen, hvis kaptajnen ikke som en hæderlig og trofast adelsmand over for både Deres Majestæt og mig havde sat sig imod dem og ventet på mig. Da jeg kom tilbage, fandt jeg, at kaptajnen havde taget de tre personer til fange, som nu er bragt til Deres Højhed.[2] Næste dag, den 11. juli, begav vi os hjemad og tænkte at følge kysten sydpå. Men syd for Dronning Annas Kap fandt vi store isbanker, hvorved[3] vi blev tvunget ud til søs. Her mødte vi flere gange utallige flokke af hvaler. Da vi var fri af isen, satte vi kurs hjemad. Vi mistede pinassen i tykt vejr på hjemrejsen og så den ikke igen, før vi kom hjem. Hele vejen fra Grønland til Orkneyøerne havde vi så vedvarende tåge og dis, at det er forunderligt at fortælle om. I denne tåge mistede vi pinassen den 23. juli, og den 1. august fik vi

NOTE 1: En fremstilling af denne del af rejsen, bygget på Leyells dagbog, og en omtale af de illustrerende kort findes i indledningen. Her er også fremsat forslag, som kan forklare, hvorfor Hall i begge sine beretninger beskriver sin nordlige udflugt så bemærkelsesværdigt kort.
NOTE 2: En fjerde blev dræbt ved tilfangetagelsen, se side 48.
NOTE 3: Originalens »wheby« er en skrivefejl for »whereby«.

Side 16 (PDF-side 153)

Orkneyøerne i sigte. Den 5. fik vi Norges næs i sigte. Da vi kom ind i Sundet, ankom vi ved Guds barmhjertige forsyn til Helsingør om morgenen den 10. Vi ankrede og gik i land. Da vi hørte, at Deres Højhed var i København, lettede vi straks og satte sejl dertil, hvor vi ankom samme eftermiddag. For denne gode og lykkelige rejse være al ære Gud, nu og til evig tid.

Deres Majestæts tjener efter evne,
James Hall, styrmand.

Afsnitstitel (PDF-side 154)

Fremstilling af fjordene, floderne og kysten

Side 20 (PDF-side 158)

En anden beretning om den danske ekspedition til Grønland under kaptajn John Cunninghams kommando i 1605. Af James Hall, øverste styrmand, forkortet af pastor Samuel Purchas.

[Fra Purchas his Pilgrimes, London, 1625, bind III, side 814–821.][1]

I Guds navn, amen. Vi satte sejl fra København i Danmark den 2. maj i vor frelses år 1605 med to skibe og en pinas. Admiralskibet,[2] kaldt Frost,[3] et skib på tredive eller fyrre læster,[4] havde som kaptajn og øverstbefalende over hele flåden kaptajn John Cunningham, en skotsk adelsmand i den danske konges tjeneste,[5] mens jeg selv var øverste styrmand. Løven, viceadmiralskibet, var

NOTE 1: De fod- og randnoter hos Purchas, som kun tjener som henvisninger, er udeladt.
NOTE 2: Ved læsningen af følgende beretninger bør man huske, at flådens øverstbefalende dengang kaldtes »general«, mens det skib, han sejlede på, kaldtes »admiralen«.
NOTE 3: Trykfejl for Trost.
NOTE 4: En dansk læst svarede til to tons.
NOTE 5: Se side 1.

Side 21 (PDF-side 159)

omtrent af samme størrelse.[1] Dets kaptajn var en dansk adelsmand, Godscaio Lindenose,[2] og styrmanden var Peter Kilson fra København.[3] Pinassen var en bark på omtrent tolv læster,[4] hvor styrmand eller fører var min landsmand John Knight.[5] Vi sejlede således fra København med en god østlig vind og kom til Helsingør, hvor vi ankrede for at indtage vand.

Den 3. indtog vi vand. Da fandt kaptajnerne, jeg selv, stedfortræderne og de øvrige styrmænd det hensigtsmæssigt at fastsætte visse artikler for bedre at kunne holde sammen. Disse artikler eller aftaler svor vi hver især at overholde og satte vore underskrifter under.

Den 6. kom vi til Flekkerø, hvis havn vi med Guds hjælp nåede klokken to om eftermiddagen. Den 7. supplerede vi vore forsyninger af brænde og vand. Den 8. omkring klokken to om eftermiddagen satte vi sejl fra Flekkerøs havn. Omkring klokken seks blev det stille indtil omtrent otte. Da lå Norges næs, af danskerne kaldt Lindesnæs, næsten nordvest for os, seks

NOTE 1: Det vil sige omtrent som Trost.

NOTE 2: Godske Lindenow, se indledningen. Hans skib hed på dansk Løven eller Den Røde Løve.

NOTE 3: Hans navn staves rettelig Kieldson, se indledningen.

NOTE 4: Skibet hed Katten, men omtales ofte som »Pinken«, det vil sige pinassen på engelsk.

NOTE 5: Purchas tilføjer her i en note ordene »om hvem senere«, hvilket betyder, at han senere i sit værk har indsat en beretning om Knights rejse på jagt efter en nordvestpassage året efter, 1606. På denne rejse mistede Knight livet, og der blev derfor ikke gjort nye opdagelser. Den bedste beretning findes i hr. Clements R. Markhams værk om Voyages of Lancaster and Knight, Hakluyt Society, 1876.

Side 22 (PDF-side 160)

leagues borte. Da satte jeg kurs vest-nordvest og fandt kompassets misvisning til 7 grader og 10 minutter øst for retvisende nord.[1]

Den 13. fik vi Fair Isle og Shetlands sydspids, kaldet Swimborn Head, i sigte; begge er høje lande. Ved middag, da Fair Isle lå vest, en halv streg nordligere, fire leagues borte, foretog jeg en observation og fandt os på 59 grader og 20 minutters bredde. Om aftenen omkring klokken syv kom vi omtrent en engelsk league nord for Fair Isles nordvestende. Vi mødte en stærk tidevandsstrøm, som havde det været strømmen ved Portland, og den satte nord-nordvest. Da vi var ude af strømmen, satte jeg kurs vest til nord med vinden nordøst til nord. Denne aften

NOTE 1: For fuldstændighedens skyld indsætter vi her de optegnelser fra Leyells dagbog, der udfylder hullerne i Halls beretning:

»Den 2. maj 1605 sejlede tre af Hans Majestæts skibe fra København for at søge Grønland. Af disse var Troust admiral, og den fulgte Den Røde Løve og Katten; Katten førte denne sandfærdige beretning med sig.

Samme dag kom de til Kronborg og sejlede derfra om aftenen klokken ti med sydvestenvind og nordvestlig kurs indtil den 4.
4. Om aftenen blev vinden vestlig; da krydsede de om natten mellem Skagen og Marstrand.
5. Om morgenen klokken fire blev vinden sydlig, deres kurs vest til syd.
6. Vinden øst-nordøst, kursen syd, med megen tåge og regn. De kom samme dag til Flekkerø og blev der til den 8.
8. Om eftermiddagen klokken fire satte de sejl med øst-nordøstlig vind og kom om aftenen under Næsset.
9. Vinden var en svag nordøstlig brise, kursen nordvest til vest.
10. Vinden øst til nord, kursen vest til nord.
11. Vinden nordlig, kursen vest til nord.
12. Svag vind om formiddagen, og de kom under Shetland. Om eftermiddagen var vinden vest, kursen nord til vest.«

Side 23 (PDF-side 161)
lå Fair Isle øst-sydøst, fire leagues borte, Swimborn Head nordøst til nord, otte leagues, og øen Foole[1] nordøst til øst, syv leagues.[2] Ved nøjagtig observation fandt jeg kompassets misvisning til 60 grader og 10 minutter øst for retvisende nord.[3]
Den 14. om morgenen kom vinden fra øst-sydøst, mens vi holdt vest til nord. Denne morgen syntes Fair Isle at ligge omtrent ti leagues borte. Da fik vi to af Orkneyøernes vestligste øer i sigte, som lå sydvest til syd.[4]
Den 18. var vinden nordvest til vest, og vi holdt sydvest til vest og undertiden sydvest. Ved middag lå vi på 58 grader og 40 minutters bredde. Den 19. var vinden sydvest og sydvest til vest. Vi holdt som natten før og lå ved middag på 59½ graders bredde. Den 24. var vinden nordøst til øst, og vi styrede fortsat vest-sydvest med en frisk vind.[5] Denne aften ventede vi at

NOTE 1: Foula.
NOTE 2: Da denne kombination af pejlinger er umulig, synes pejlingerne af Foula og Sumburgh Head at være blevet byttet om. Leyells optegnelse for den 13. lyder: »13. Vinden nordvest, kursen nord-nordøst i fire glas. Derefter kurs vest til syd, og de passerede Ferø om aftenen klokken seks; siden blev vinden nordøst, kursen vest til syd.«
NOTE 3: Dette er sandsynligvis en trykfejl. Misvisningen i egnen på den tid ville have været langt nærmere 6° 10′ øst.
NOTE 4: Leyells optegnelse lyder: »14. Som før indtil aften; klokken fire kom de under Orkney, tre mil fra land.« Milene er uden tvivl gamle danske sømil, næsten svarende til fire nautiske mil.
NOTE 5: Den ovenstående del af Halls beretning fra den 18. er i denne form uforståelig. Ordene for den 19., »vi holdt som natten før«, kan kun betyde den sidst nævnte kurs, sydvest til vest og sydvest. Udtrykket for den 24., »vi styrede fortsat … vest-sydvest«, taget

Side 24 (PDF-side 162)

se Busseøen, men jeg formoder bestemt, at den er anbragt på en forkert breddegrad på søkortene.[1] Den 26. ved middag lå vi på 57 grader og 45 minutters bredde.[2] Den 30. om

NOTE 5 fra foregående side, fortsat: sammen med de foregående oplysninger, betyder tydeligt, at de fra den 18. til den 24. havde holdt en sydvestlig kurs med ringe variation. Men i så fald ville de åbenbart være kommet alt for langt sydpå, og de kunne heller ikke have været på 58° 48′ den 18. og 59° 30′ den 19. Sagen er uden tvivl, at Purchas ved forkortelsen har udeladt nogle af Halls kursangivelser som uinteressante uden at bemærke, at de tilbageværende oplysninger dermed blev meningsløse. Leyells dagbog udfylder hullet og forklarer de tilsyneladende modsigelser. Hans optegnelser er:
»15. Vinden nordvest før middag, kursen vest til nord, men efter middag vinden vest-sydvest, kursen vest-nordvest.
16. Vinden vest til nord, og de krydsede før middag; om eftermiddagen med nordvestenvind var kursen vest til syd.
17. Ligeså om formiddagen; efter middag en storm fra vest, kursen syd.
18. Vinden vest-sydvest, kursen nord til øst.
19. Pinsedag, vinden sydvest, kursen nordvest til vest.
20.–21. Det samme.
22.–24. En stiv nordøstenvind, kursen vest-sydvest.«
Heraf fremgår, at de den 18. holdt nordpå, og at dette var »nattens foregående kurs«, som fortsatte en del af den 19., og hvorved de kom tilbage fra 58° 40′ til 59° 30′. Den blev fortsat de to følgende dage. Skønt de den 24. »fortsat« styrede vest-sydvest, havde de kun gjort det siden den 22.
NOTE 1: Som man vil erindre, antoges Busseøen at være opdaget på Frobishers tredje rejse i 1578 på 57° 30′. Heraf kan sluttes, at ekspeditionen denne dag ikke var langt fra den breddegrad. Bielke siger, at de sejlede, naturligvis mente at sejle, syd om Busse og Frisland. Om Busseøen, se tillæg B.NOTE 2: Dette stemmer ikke helt med Halls oplysning i rapporten til kongen, se side 4, om, at han styrede mellem vest og sydvest til syd, indtil han nåede 58° 20′, hvorefter han holdt vest til nord og vest-nordvest. Det indebærer, at han ikke kom længere sydpå end 58° 20′. Men man må huske, at Hall naturligt ville lægge mindre vægt på sådanne enkeltheder i rapporten. Hall oplyser ikke,

Side 25 (PDF-side 163)
morgenen mellem klokken syv og otte begyndte vejret at klare op, og søen og vinden at lægge sig. Vi så efter Løven og pinassen, men kunne ikke få øje på dem og antog, at de var agter for os, mens vi stadig holdt under undersejlene.[1] Denne dag kom vinden fra nordøst til øst, og vejret var meget koldt. Vi holdt nord-nordvest. Da jeg foretog min observation ved middag, fandt jeg os på 56 grader og 15 minutters bredde,[2] vor tilbagelagte vej nord-nordvest fyrre leagues. Om eftermiddagen mellem klokken ét og to fik vi land i sigte, nord-nordøst, omtrent ti leagues borte, nordøst til nord,

omtrent ti leagues borte.[3] Det var meget højt og forrevet land på 59 grader og 50 minutters bredde, som strakte sig sydøst til syd og nordvest til nord. Dette forbjerg opkaldte vi efter Hans Majestæt kongen

NOTE 2 fra foregående side, fortsat: hvornår han ændrede kurs til en mere nordlig. Leyells dagbog afhjælper manglen. Hans optegnelser for disse dage er: »25. Vinden nordøst, kursen vest-sydvest indtil middag, men efter middag vest. 26.–27. En stiv nordøstlig og øst-nordøstlig vind, kursen vest.«
NOTE 1: Også her er det tydeligt, at noget er udeladt, da det foregående afsnit ikke omtaler noget stormvejr. Rapporten til kongen oplyser imidlertid, se side 4, at de blev ramt af en voldsom storm om eftermiddagen den 28. Dette nævnes også af Leyell, og alle tre kilder siger, at skibene blev skilt. Mens Hall både her og i rapporten siger, at begge de andre fartøjer blev skilt fra admiralskibet, antyder Leyell, at kun Løven kom bort fra de andre. Hans optegnelser lyder: »28. Vinden nordøst, kursen vest-nordvest; hen imod aften kom en storm over dem. 29.–31. Som før, så de ikke kunne føre sejl, og hen imod aften var kursen nordvest. Da blev Den Røde Løve skilt fra admiralskibet og Katten i tæt tåge.«
NOTE 2: En trykfejl for »59 grader og 15 minutter«, som det følgende viser.
NOTE 3: Disse ord gentages hos Purchas, tilsyneladende ved en trykfejl.

Side 26 (PDF-side 164)
af Danmark, fordi det var den første del af Grønland, vi så.[1] Om eftermiddagen omkring klokken ét holdt vi ind mod kysten og så en isø tre leagues vest-sydvest for os. Med vinden øst-sydøst holdt vi ind mod land, hvor vi fandt så megen is, at det var umuligt for os eller noget andet skib at nå kysten uden stor fare. Alligevel vovede vi os så langt ind mellem isen, som vi fandt forsvarligt, og blev så indesluttet og omgivet af den, at kaptajnen, jeg selv, bådsmanden og en anden af vore folk måtte gå ud over skibssiden og op på en isø for at holde den fra skibet. Da fandt jeg det bedst at holde ud til søs igen og, når vi var fri af isen, runde Kap Desolation,[2] nordvest for hvilket jeg ikke tvivlede på at finde en fri kyst. Hele natten holdt vi derfor vest-sydvest for at komme fri af isen, som lå langt fra kysten og ind mod landet var så tæt med store isøer, at det var forunderligt. Denne aften, da Kap Christian lå nordøst til øst, fem leagues borte, fandt jeg kompassets misvisning til 12 grader og 15 minutter mod nordvest. Da vi holdt ud til søs fra det nævnte kap, kom vi desuden ind i sort vand, så tykt som havde det været vand fra en mudderpøl. I dette sejlede vi i tre timer.[3]
Den 31. om morgenen var vejret smukt og vinden noget skiftende. Vi styrede nordvest til vest og fik mellem klokken fire og fem om

NOTE 1: Om denne landkending, se rapporten, side 4, note, og indledningen. Purchas tilføjer i en randnote »Kap Christian«, sandsynligvis fordi han fandt, at forkorteren havde udeladt navnet, og mente, at der uden forklaringen kunne opstå forvirring, da kappet senere omtales ved navn.
NOTE 2: Se side 7, note.NOTE 3: Denne hændelse synes at have gjort stort indtryk på dem. Også Bielke nævner den. Den bemærkes hyppigt af de tidlige arktiske opdagelsesrejsende.

Side 27 (PDF-side 165)
morgenen Løven i sigte igen, men ikke pinassen.[1] Den lå længere ude til søs, og da de så os, holdt de ned mod os. Kaptajnen, stedfortræderen og styrmanden kom om bord og bad mig indtrængende give styrmanden et søkort og anvisninger, hvis de under stormvejr skulle miste os. De forsikrede og svor, at de aldrig ville forlade os, så længe vind og vejr tillod dem at holde sammen med os. Deres ord overtalte mig, og jeg gav dem et søkort over disse kyster og sagde, at hvis de fulgte mig, ville jeg med Guds bistand føre dem til en del af landet fri for is og med Guds hjælp bringe skibene i god havn. De svor og forsikrede, at de ville følge mig, så længe de på nogen måde kunne. Jeg slog mig til tåls med disse eder og smukke ord og troede, at de mente, hvad de havde svoret, men det gik anderledes.[2] Da de var færdige hos os, vendte de omkring middag

NOTE 1: I denne beretning nævner Hall ikke pinassens tilbagekomst, men det gør han i rapporten, se side 7, dog uden dato. Over for Halls udtrykkelige oplysning er det bemærkelsesværdigt, at Leyell som allerede nævnt udtrykkeligt siger, at kun Løven blev skilt fra de andre. Det indebærer, at pinassen var sammen med admiralskibet, da Løven kom tilbage. Ifølge hans dagbog kan dette ikke være sket før den 1. juni. Hans optegnelse for junis første dage er blot: »1.–2. En svag sydvestenvind, kursen nord til vest; da fik de to store isbjerge i sigte og kom ind i megen is; på den tid kom Løven igen til dem.« Da Leyell hverken omtaler landkendingen eller mødet om bord på Trost, kan vanskeligheden måske løses ved at antage, at det lille fartøj var så langt fra admiralskibet, at man derfra ikke kunne se det, mens de om bord på pinassen aldrig helt mistede Trost af syne. Da Løven tilsyneladende blev skilt fra dem igen i tåge den 31., kan pinassen være kommet nær nok til, at Leyell så den slutte sig til admiralskibet og troede, at den havde været borte hele tiden. I sig selv er dette naturligvis uden betydning, bortset fra hvad det siger om de to beretningers nøjagtighed.
NOTE 2: Bemærkninger om hændelsen findes i indledningen.

Side 28 (PDF-side 166)
tilbage om bord. Vi lå denne dag på 59 grader og 45 minutters bredde og havde hele den foregående nat og også denne formiddag holdt så nær kysten, som isen tillod, fra Kap Christian i retningerne syd-sydøst og nord-nordvest. Fra dette kap til Kap Desolation går landet øst til syd og vest til nord, omtrent halvtreds leagues. Mellem klokken ét og to, da viceadmiralskibets båd netop var kommet tilbage, blev det så diset og tykt, at vi ikke kunne se hinanden for tåge. Vor kaptajn lod derfor affyre nogle musketter og en stor kanon, for at Løven kunne høre os. Da de hørte det,[1] holdt de straks mod os. Tågen begyndte da at lette noget, så vi kunne se hinanden, og vi fortsatte langs kysten, så tæt som isen tillod.
Den 1. juni havde vi en frisk sydvestenvind og styrede nordøst til nord ind mod land. Omkring klokken tre om morgenen faldt en mægtig tåge, så vi måtte ligge underdrejet for at vente på Løven og slå på trommen, så de kunne høre os og holde sammen med os. De svarede med et musketskud. Vi stillede sejlene og gjorde det samme og holdt derefter nordøst til øst med bagbords halse om bord[2] i et halvt glas. Da blev vi stærkt indesluttet mellem mægtige isøer, høje som vældige bjerge.

Jeg lod derfor vende og holde vestpå, nordvest til vest. Omkring midnat, da det endnu var stille, fandt vi

NOTE 1: Muligvis er »being« udeladt i originalen.NOTE 2: »Aboord« er sandsynligvis en trykfejl, og meningen er som på side 51, at de sejlede for bagbords halse i omtrent et halvt glas. Ifølge Smyth, Sailor's Word-Book, side 13, betyder »to haul the tacks aboard« dog »at sætte undersejlene«, i hvilken betydning vi finder det på side 33 og 58.

Side 29 (PDF-side 167)

os pludselig omgivet af store isøer, som frembragte en frygtelig og forunderlig larm. Vi kunne på ingen måde komme uden om dem mod vest og måtte derfor holde sydpå, syd-sydvest, imod strømmen, for det var den, som voldsomt havde ført os ind i isen. Mens vi således var indesluttet og havde stort besvær med at holde os fri af de mægtige isøer, så både jeg og andre tydeligt en vældig klippesten på en af dem, som vi anslog til omtrent tre hundrede pund. Efter at have været besværet i isen i to eller tre timer behagede det Gud at lade os komme igennem.

Den 2. om morgenen omkring klokken tre kom jeg ud af kahytten og fandt, at skipperen,[1] som hed Arnold, havde ændret den kurs, jeg havde sat, og imod mine anvisninger holdt nord-nordvest. Der opstod derfor ord mellem os, både fordi han havde gjort det nu og flere gange før. Kaptajnen så også hans dårlige behandling af mig[2] og sagde ham ligeledes sin mening rent ud. Netop da var vi nær en stor isbanke, som vi kunne have rundet, hvis min kurs ikke var blevet ændret. Derfor måtte vi vende sydpå, syd til øst og syd-sydøst, med vinden sydvest til syd eller sydvest, indtil klokken ti. Da holdt vi igen vestpå, vest-nordvest og nordvest til vest. Ved middag lå vi på 60 grader og 18 minutters bredde, Kap

NOTE 1: Ordet »shipper«, som forekommer flere gange senere, synes dengang at have været brugt på engelsk om et skibs »master« til forskel fra kaptajnen. Den her omtalte Arnold var Trosts navigationsofficer og blev på dansk efter tidens sprogbrug kaldt skipper.

NOTE 2: Originalens »we« er en trykfejl for »me«.

Side 30 (PDF-side 168)

Desolation lå, som jeg formodede,[1] nord til vest, tre eller fire leagues borte. Vejret var så tykt og diset, at vi aldrig kunne se landet.

Den 4. mellem klokken ét og to om morgenen begyndte en frisk østlig vind. Vi styrede nord og nord til vest og lå ved middag på 59 grader og 50 minutters bredde,[2] efter at have tilbagelagt fireogtyve leagues vest til nord. Om aftenen omkring klokken syv kom vi i meget tykt vand og blev i det omtrent en halv time. Omkring klokken ni så vi en meget høj isø til luvart, og omtrent en halv time senere noget drivis. Folkene på Løven vendte straks af frygt hos deres førere og holdt bort for bagbords halse. Da de så, at jeg fortsatte som før uden at blive hindret af isen, vendte de igen og fulgte os.

Om morgenen den 5. var vejret meget smukt, vinden øst-sydøst og vor kurs nord-nordvest. Nogle af vore folk mente at have set land. Kaptajnen og jeg gik om bord på pinassen, og efter en times ophold dér så vi, at det formodede land var en diset tåge, som kom så hurtigt imod os, at vi næppe kunne se hinanden. Men Løven lå meget nær os, og da det var ganske stille, lagde vi pinassen ved dens side, og kaptajnen og jeg gik om bord.
Den 9. omkring klokken fire begyndte en svag vind fra sydøst til syd. Jeg holdt fortsat

NOTE 1: Meningen har sandsynligvis været: »Kap Desolation lå, som jeg formodede, mod nord« osv.
NOTE 2: Dette er sandsynligvis en fejl. Hvis tallet er rigtigt, må de have sejlet sydpå, hvilket der dog intet siges om. Purchas har imidlertid udeladt begivenhederne den 3. juni. Ifølge Leyell, se side 31, note, var kursen den dag vest.

Side 31 (PDF-side 169)
kurs nord-nordvest, men nogle af vore folk lod sig ikke overbevise om andet, end at de så land. Derfor holdt jeg nord til øst og nord-nordøst indtil omtrent klokken tre om eftermiddagen, da vi mødte en vældig, høj isø. Vi styrede tæt forbi den, og da vi var kommet lidt nord for den, faldt en mængde is fra toppen og frembragte ved faldet en larm som bragene fra fem kanoner. Om aftenen kom vi ind mellem megen drivis, både[1] til luvart og læ. Med Guds hjælp kom vi dog godt igennem, og da vi var fri, satte jeg igen kurs nord-nordvest.[2]
Den 10. var vinden sydvest til vest, og jeg styrede fortsat nordvest til nord. Også denne formiddag mødte vi store isøer i meget diset og tykt vejr, hvilket satte folkene i Løven i stor frygt. De råbte bange til os og søgte at overtale mig til at ændre kurs og vende hjem, idet de sagde, at det ved ingen manøvre eller kurs var muligt at nå landet. Dette indjog

NOTE 1: Muligvis er »to« udeladt i originalen.
NOTE 2: Leyells dagbog fortsætter den sidst citerede optegnelse, se side 27, note, således:
»3. En svag nordvestenvind, kursen vest.
4. En stiv øst-sydøstlig vind, kursen nord til vest; den nat kom de i megen is.
5. Vinden østlig, kursen nord til vest; en stor mørk banke viste sig, som de mente var land, og straks ønskede admiralskibets kaptajn og hans førstestyrmand at blive sat i land fra pinassen.
6. En stiv vest-sydvestlig vind, kursen nord til vest.
7. Vinden nordvest om formiddagen, kursen nord til øst; om eftermiddagen kom vinden nordfra, kursen vest-nordvest, og de var i megen is.
8. En svag nordenvind, kursen vest-nordvest, og de så megen is.
9. Vinden syd-sydvest, kursen nord til vest, og de så megen is.«

Side 32 (PDF-side 170)

hele vor besætning en sådan frygt, at de, hvad enten jeg ville eller ej, var besluttet på at vende hjem. Det ville være sket, hvis kaptajnen ikke som en hæderlig og beslutsom adelsmand havde stået mig bi og forsikret, at han ville blive ved mig, så længe hans blod var varmt, til gavn for Hans Majestæt kongen, som havde udsendt os, og for at gennemføre rejsen. Hans beslutsomhed dæmpede folkets stædighed, men intet kunne overtale de frygtsomme personer i Løven, især styrmanden, som længe før hellere ville have vendt hjem end fortsat foretagendet. Det havde samme styrmand tidligere gjort, da han otte år før var beskæftiget med samme foretagende eller opdagelsesrejse.[1] Da kaptajnen og jeg så deres modvilje, gik vi derfor samme aften selv over i pinassen, som vi tidligere havde gjort, med en mægtig isbanke på vor bagbordsside. Vi talte meget venligt til dem og gav både vort eget skib og dem ordre til at holde sig længere ude til søs end vi. For jeg antog, at isbanken lå på strædets smalleste sted mellem Amerika og Grønland, som jeg også af erfaring fandt, at den gjorde. Derfor besluttede jeg at følge isen, indtil jeg fandt, at den blev drevet bort og tyndede ud af den hurtige strøm, der sætter meget stærkt gennem dette stræde, og derefter med Guds nåde sejle over mod en isfri del af Grønlands kyst. Hele natten fulgte vi således isen så tæt som muligt, øst-nordøst og nordøst til øst, indtil vi omkring midnat fandt, at banken tyndede ud.
Den 11., da vi var fri af isen, holdt jeg nord-nordøst til klokken seks, hvor vi mødte endnu en stor isbanke. Da kom Løvens førere, som nu igen var meget bange ligesom før,
NOTE 1: Bemærkninger om dette sted findes i indledningen.

Side 33 (PDF-side 171)
op til vort skib og søgte at overtale skipperen og besætningen til at forlade os og holde ud til søs med dem. Men skipperen, der også var skibets stedfortræder,[1] var mere hæderligt sindet og sagde, at han ville følge os, så længe han kunne. Med dette svar drog de bort og brugte mange hadefulde ord om både kaptajnen og mig og sagde, at vi ville forråde kongens skibe. Da affyrede de en kanon og holdt bort fra os.[2] Jeg så deres genstridige opførsel og lod dem gå. Vi fulgte isen nord-nordøst i en frisk vind og overordentlig kulde med sne og dis. Søen gik også meget højt på grund af en mægtig strøm, som jeg fandt satte meget stærkt gennem strædet: nær den amerikanske side mod nord og på den anden side modsat, som jeg ved forsøg fandt. Vi fulgte denne store isbanke, som så ud som et fast kontinent, indtil omkring klokken elleve. Da så vi isen strække sig op mod vinden ved vor luv bov. Vi halede styrbords halser om bord[3] og holdt øst til syd med vinden syd til øst, indtil vi var kommet uden om isen på søsiden. Da satte jeg kurs direkte over mod Grønlands isfrie kyst, øst til nord, hvilken kurs jeg pålagde hele Frost at følge.[4] Vi holdt vor kurs hele natten i megen sne og slud.[5]

NOTE 1: »Skipperen« var Arnold, som Hall tidligere havde været i strid med, se side 29.
NOTE 2: Om denne hændelse og en kort beretning om Løvens senere hjemrejse, se indledningen.
NOTE 3: Se side 28, note.
NOTE 4: Således hos Purchas.

NOTE 5: Leyells optegnelser for disse dage er meget korte: »10. Vinden syd, kursen som før mellem megen is. 11. Vinden syd, kursen øst med megen is og tåge; klokken seks om morgenen ændrede Den Røde Løve kurs, forlod de andre og affyrede en kanon.«

Side 34 (PDF-side 172)

Den 12. om morgenen omkring klokken fire fik vi Grønlands land i sigte, meget højt og forrevet med alle bjergtoppe dækket af sne. Alligevel fandt vi hele denne kyst ganske uden is. Da vi holdt ind mod land, så vi et bestemt bjerg rage op over alle de andre, det bedste kendemærke på hele kysten. Det kaldte jeg Cunninghams Bjerg[1] efter min kaptajn. Vi nærmede os kysten mellem to kapper eller forbjerge, og landet mellem dem gik nord til øst og syd til vest. Det sydligste kaldte jeg Dronning Annas Kap efter Danmarks dronning, og det nordligste Dronning Sophias Kap efter dronningemoderen.[2]

Vi holdt ind mod land og kom mellem nogle øer, hvor vi fortsatte ind til det nævnte bjergs sydligste fod. Her kom vi ind i en smuk bugt, som vi antog for en flod, med meget høje og stejle bjerge på begge sider. Den kaldte vi Kong Christianus' Fjord efter Hans Majestæt kongen af Danmark.[3] Vi sejlede seks eller syv engelske leagues op gennem bugten, som vi troede var en flod, og fandt ingen ankerplads på hele strækningen på grund af det forunderligt dybe vand. Da vi omsider havde sejlet den nævnte afstand, bragte jeg skibet og pinassen til ankers på seksten favne med skalbund. Da gik kaptajnen og jeg i land og takkede Gud for hans uudsigelige velgerninger, som havde ført os til dette

NOTE 1: Sandsynligvis Kakatsiak, se side 10, note.
NOTE 2: Se skitsen af disse kapper i rapporten til kongen, side 9, samt Halls oversigtskort, IV.
NOTE 3: Itivdlekfjorden, se side 10, note; se også Halls oversigtskort, IV, og særkortet, I, hvor deres ankerplads er mærket b.

Side 35 (PDF-side 173)

ønskede land og i så god en havn.[1] Derefter gik kaptajnen og jeg op i bjergene for at se, om vi kunne få øje på nogen af indbyggerne, mens vor båd roede langs med os. Da vi havde gået tre eller fire engelske miles langs flodbredden på højderne og så mod båden, fik vi omsider øje på fire indbyggere ved deres huse eller snarere telte, dækket med sælskind.[2] Da vi gik ned mod dem, så de os; tre løb bort over land, og den fjerde tog sin båd og roede væk og efterlod teltene. Vi kom ned fra højderne, kaldte på vore mænd i båden og gik om bord og roede mod den vilde, som sad i sin båd af sælskind. Han løftede hænderne mod solen og råbte »Yota«.[3] Vi gjorde det samme og viste ham en kniv, hvorpå han straks kom til os og tog den af kaptajnen. Da han straks roede bort igen, fulgte vi ham et lille stykke. Vi så, at det var forgæves, roede i land og gik ind i teltene, som var dækket med sælskind som nævnt. Ved husene fandt vi to meget lodne og fede hunde af skikkelse som ræve samt store mængder sælkød[4] til tørre rundt om teltene. Der var også utallige små fisk, som lignede smelt og almindeligvis kaldes sardiner; i alle floderne findes forunderligt store stimer[5] af disse. De lå også i store dynger til tørre i solen omkring teltene sammen med andre

NOTE 1: Purchas har her randnoten »Vor første landgang i Grønland«. Førstepersonsformen gør det muligt at betragte den som Halls egen.
NOTE 2: Også her har Purchas en randnote: »Vort første syn af indbyggerne«. Grønlænderne er tegnet på Halls kort, I.
NOTE 3: Det samme som »Yliout«, grønlændernes hilsen, se side 11 og 12.
NOTE 4: Sæler blev naturligvis regnet for fisk i 1605, som de stadig bliver af uvidende mennesker.
NOTE 5: Nu almindeligvis stavet »schools« og kun anvendt om hvaldyr.

Side 36 (PDF-side 174)
forskellige slags.[1] Inde i teltene fandt vi nogle meget velberedte sæl- og ræveskind samt dragter af sælskind og fugleskind med fjersiden indad. Der stod også nogle kar og kogte over en lille lampe. Karret var formet som en lille gryde med stenbund og sider af hvalbarder. I det kogte en lille mængde sælkød i sælolie. Ved videre undersøgelse fandt vi i et andet kar et kogt hundehoved, så jeg blev overbevist om, at de spiste hundekød. Ved husene lå desuden to store både, dækket med sælskind forneden, men åbne foroven som vore både. De var omtrent tyve fod lange og havde hver otte eller ti tofter[2] eller sæder til folk. Disse både bruges, som jeg senere erfarede, til at flytte telte og bagage fra sted til sted. Som sejl bruger de tarme fra et dyr, som de bereder meget fint og tyndt og syr sammen. Deres anden slags både er som dem, kaptajn Frobisher og hr. John Davis bragte til England.[3] De er kun beregnet til én mand og helt dækket med kunstfærdigt beredte sælskind

NOTE 1: Denne fisk var uden tvivl grønlændernes angmagssak, Mallotus arcticus, Cuv., der er lige så vigtig som fødevare i Grønland som silden hos os. Skønt den ofte kaldes grønlandsk sild, er den ikke beslægtet med sardinen, da den ikke tilhører sildefamilien, Clupeidæ. Den er nært beslægtet med smelten, idet begge tilhører laksefamilien.
NOTE 2: »Tosts« er det samme som »thousts«, se side 11, note.
NOTE 3: I Purchas' Pilgrimes er her indsat en note: »Der findes en af disse både i sir T. Smiths hal.« Frobisher fik i 1576 mindst én båd af indbyggerne, Bests True Discourse, side 50, og Three Voyages of Frobisher, Hakluyt Society, 1868, side 74 og 86, mens Davis fortæller, at han ved én lejlighed købte ikke færre end fem, Hakluyt, bind III, side 100, og Markhams Voyages and Works of John Davis, Hakluyt Society, 1880, side 8.

Side 37 (PDF-side 175)
undtagen ét sted at sidde i. Indvendigt er de forsynet med små spanter af træ. I dem ror de med én åre hurtigere, end vore mænd kan med ti. De fanger i disse både, forklædt i deres sælskindsdragter, hvorved de narrer sælerne, der snarere tager dem for sæler end for mennesker. Sæler og andre fisk dræber de således: De kaster deres spyd mod sælerne eller andre store fisk og binder en blære til spyddene, som holder fisken oppe, så de på denne måde fanger den. Vi vendte tilbage om bord efter at have efterladt nogle småting i teltene uden selv at tage noget med. Inden en halv time kom den

vilde, som vi havde givet kniven, roende til skibet med tre andre, som vi antog for dem, vi først havde set. De løftede hænderne mod solen, slog sig på brystet og råbte »Yota«. Vi gjorde det samme, og de kom hen til skibet. Vor[1] kaptajn gav dem brød og vin, som de tilsyneladende ikke satte meget pris på, men de gav os nogle af deres tørrede fisk. Da kom yderligere fire, som sammen med de andre byttede deres dragter og nogle sælskind med vore folk for gamle jernsøm og andre småting som knappenåle og synåle, hvilket syntes at glæde dem overordentligt. Derefter løftede de hænderne mod solen og drog bort.
Den 13. kom fjorten af dem til skibet med sælskind, hvalbarder og nogle af deres spyd og våben, som de byttede med vore folk ligesom før. Denne dag observerede jeg bredden og fandt denne ankerplads på 66 grader og 25 minutter. Indløbet til bugten eller sundet ligger på 66 grader og 30

NOTE 1: »Or« er en trykfejl for »our«, vor.

Side 38 (PDF-side 176)
minutters bredde. Jeg observerede også tidevandet her og fandt, at en østlig og vestlig måne gav højvande. Ved fuld- og nymåne[1] stiger vandet tre en halv favn lodret.
Den 14. og 15. lå vi stille. Folkene kom og byttede hvalbarder, sælskind, hvalrostænder og en slags horn, som vi antager for enhjørningehorn, for stykker af gammelt jern eller søm. Da tog kaptajnen med vor båd hen, hvor vi havde set teltene, men fandt dem flyttet. De andre fisk og sælkødet lå endnu til tørre. Kaptajnen tog en mængde af havfisken[2] i båden og lod nogle af søfolkene koge det på land, mens de vilde hjalp til, og kaptajnen behandlede dem meget venligt. Da de havde fremstillet omtrent halvanden tønde olie, efterlod de den på land natten over for at tage den om bord næste morgen. Men de vilde lod olien løbe ud samme nat. Alligevel viste kaptajnen ingen utilfredshed mod dem.
Den 16. gik jeg om bord på pinassen for at opdage nogle havne mod nord. Vinden var øst-sydøst, og jeg lettede og satte sejl, men straks blev det stille i omtrent en time. Da kom vinden fra den modsatte kant, vest-nordvest, som en stiv kuling. Vi brugte ebbetiden, og da floden kom, holdt jeg igen af mod læ[3] og kom til ankers et lille stykke fra Frost på tolv favne med sandbund. Omkring klokken ét om eftermiddagen sejlede Frost fra os længere op gennem bugten,
NOTE 1: »More« er muligvis en trykfejl for »moone«, måne.
NOTE 2: Sandsynligvis en trykfejl for »seal-fish«, sælkød.
NOTE 3: Ifølge professor Laughton, State Papers relating to the Defeat of the Spanish Armada, bind I, side 7, note, betyder »to room« mod læ. Det bruges kun som biord i udtryk som »to bear room«, »to go room« og »roomwards« og synes at rumme samme tanke som det endnu velkendte »to sail large«, at sejle med vinden rummere.

Side 39 (PDF-side 177)
som vi antog for en flod, med løfte om at vente på vor tilbagekomst i toogtyve dage.[1]

Den 17. vedblev vinden at være vest-nordvest og blæste meget hårdt. Vi lå stille, og folkene kom og handlede med os.[2]
Den 18. var vind og vejr som før, og vi lå stadig stille. Om formiddagen kom omtrent tredive af dem og handlede med os som tidligere. Derefter gik de i land på et næs omtrent et pileskud[3] fra os og begyndte pludselig at kaste sten med nogle slynger uden at være blevet gjort nogen skade. De slyngede så voldsomt, at vi næppe kunne stå på lugerne.[4]

NOTE 1: Leyells optegnelser fra den 12. til den 16. lyder: »12. Vinden sydvest til syd, kursen sydøst; admiralskibet og Katten kom samme dag ved middag til Grønland og sejlede op gennem en flod ind i landet. Samme aften kom seks både med grønlændere og købte og solgte med dem. 13.–16. De lå stille dér, bortset fra at de gik længere ind i landet og kaldte floden Danmarks Havn. I samme flod gik admiralskibet på grund, så de måtte arbejde flittigt, før de fik det fri uden skade.« Man vil bemærke, at han her kalder hele fjorden »Danmarks Havn« og lidt senere bruger »Kongens Havn« om det sted, Hall beskriver med det første navn. Når han senere nævner dem igen, stemmer hans navne imidlertid med Halls. Om navnene virkelig først blev givet, som Leyell siger, og senere ændret, eller om han forvekslede dem, kan ikke afgøres.
NOTE 2: At indbyggerne allerede denne dag forberedte fjendtligheder, fremgår af Leyells optegnelse: »17. Halvtreds skindbåde kom med grønlændere bevæbnet med buer og slynger og ville kæmpe mod dem, men de [grønlænderne] holdt sig bag høje klipper, så ingen kunne skade dem.« Klipperne var uden tvivl klippeøer af den slags, der findes så rigeligt på kysten.
NOTE 3: »A flight-shot« brugtes tidligere som afstandsmål. Det siges omtrent at have svaret til Themsens bredde oven for London Bridge.
NOTE 4: Dette skete i Sling Road, se side 13, note.

Side 40 (PDF-side 178)
Da jeg så deres rå opførsel, lod jeg skytten affyre en falkon[1] mod dem, som ramte lidt oven over dem. Så gik de til bådene og roede bort. Omkring klokken ét om eftermiddagen kom de igen til os, treogtres i alt, og råbte som sædvanlig »Yliont«.[2] Skipperen[3] spurgte mig, om de skulle få lov at komme til os. Jeg bad ham have alt klart. Da de nærmede sig pinassen, så jeg, at nogle af dem havde store sække fulde af sten. De hviskede sammen og begyndte at slynge sten mod os. Jeg affyrede straks en lille pistol som tegn til skytten og de øvrige om at skyde. Det gjorde de, men om de sårede eller dræbte nogen, kan jeg ikke sige med sikkerhed. Alle roede dog bort med en frygtelig hylen til samme næs, hvor[4] de havde været om formiddagen. De var næppe kommet i land, før de fra højderne angreb os så voldsomt med slyngesten, at det er utroligt at fortælle. Ingen kunne stå på lugerne, før jeg befalede at snøre[5] sejl og bonnetter sammen i to mandshøjder for at beskytte os mod stenene og skjule os for dem. Vi brugte vore musketter og andre skydevåben mod dem, men de var så snedige, at de, så snart de så ild ved våbnene,[6] pludselig dukkede sig bag klipperne,[7] og når skuddene
NOTE 1: En gammeldags lille kanon, omtrent som en trepunder.

NOTE 2: En trykfejl for »Yliout«.NOTE
3: Se side 29, note.
NOTE 4: »Whereas« er en trykfejl for »whereat«.
NOTE 5: »Lose« er muligvis en trykfejl for »lace«, se side 13.
NOTE 6: Deres våben var naturligvis luntelåsvåben, som blev affyret ved hjælp af et stykke langsomt brændende reb kaldet en lunte.
NOTE 7: Ordet »cliffes« giver næppe nogen klar mening. Da rapporten har »clippes«, et dansk ord, som betyder klipper,

Side 41 (PDF-side 179)
var gået, slyngede de igen stenene voldsomt imod os. De blev der til klokken fire og drog så bort.[1] Den 19. om morgenen omkring klokken fire var det stille. Jeg forlod ankerpladsen og lod folkene ro langs kysten, indtil ebben var forbi. Da begyndte en frisk vind fra nordvest til vest, og vi krydsede nedad indtil omtrent klokken to. Da floden var kommet, ankrede jeg i en udmærket havn på sydsiden af Cunninghams Bjerg, som jeg på grund af dens gode egenskaber kaldte Danmarks Havn.[2]

NOTE 7 fra foregående side, fortsat: er det sandsynligvis dette udtryk, Hall brugte, og som Purchas ikke forstod og ændrede til »cliffes«, se side 13, note.
NOTE 1: Leyell siger, at en grønlænder blev dræbt eller i hvert fald såret. Hans optegnelse lyder: »18. De fik forstærkning og angreb voldsomt, dobbelt så mange som før. Da blev en af dem skudt, hvorefter de andre skjulte sig bag klipper som tidligere.«
NOTE 2: Halls udtryk synes her at betyde, at havnen lå på samme side af fjorden som Cunninghams Bjerg, altså nordsiden. Her er et sted mellem øerne, dog ikke præcist syd for bjerget, mærket h. Der gives imidlertid ingen forklaring på dette h. Bogstavet d, som betegner Danmarks Havn, findes, skønt vanskeligt at skelne på originalkortet, nær øen Tinungasaks østlige ende tæt ved sydkysten. Havnen må derfor enten have været den østlige indsejling til sundet mellem denne ø og fastlandet eller en lille vig, der går ud fra det. Leyell siger: »19. De løb ind i en anden havn, som de kaldte Kongens Havn, og admiralskibet blev dér til den 5. juli, mens Katten imens gik til søs for at lede efter andre havne.« Da både Halls og Leyells øvrige oplysninger viser, at Trost ikke var hos ham, da han drog nordpå, synes meningen i dette sted, som må være indsat, da Leyell efter hjemkomsten renskrev sin dagbog, at være, at Cunningham senere kom dertil for at vente på Hall, men den 5. juli flyttede til den anden havn, hvor Hall fandt ham. Af Leyells beretning om tilbagekomsten til Kong Christians Fjord ser det ud, som om Hall søgte efter Trost i eller omkring Danmarks Havn. Samtidig kan oplysningen blot bero på en mindre forvirring,

Side 42 (PDF-side 180)
Den 20. om morgenen var vejret meget regnfuldt med en svag vind. Jeg lettede og lod ro ud fra den nævnte havn. Da vi kom ud mellem øerne og fastlandet, fik indbyggerne, der tilsyneladende ventede på os, øje på os og satte i en frygtelig larm. Straks samledes omkring treoghalvfjerds både med

mænd, der roede imod os. Da jeg så dem, fandt jeg det bedst at forebygge det værste, fordi vi skulle komme hertil igen. For at skjule mine tanker fandt jeg det derfor bedst at begynde byttehandel med dem om nogle af deres spyd, buer og pile, som de alle var usædvanlig velforsynede med. Mens vi roede ud mod havet mellem øerne, kom der stadig flere både, så der var hundrede og tredive personer. De roede langs os og gjorde tegn til, at vi skulle ankre mellem nogle af øerne. Men for at foregribe deres planer lavede jeg nogle skanser[1] af vore sejl til beskyttelse mod sten, pile og spyd. Da de så det, roede nogle af dem fra os til bestemte øer, hvor de mente, vi ville komme, og efterlod kun omtrent ti mænd og både ved os. De roede sammen med os i en time og gjorde venlige tegn. Da de til sidst indså, at vi ikke ville sejle mellem de øer, hvor resten af deres folk var, kastede de nogle skaller og småting ned i båden og gjorde tegn til at hente dem. Det gjorde min dreng, William Huntries. Mens han var i båden, skød de ham straks

NOTE 2 fra foregående side, fortsat: fremkaldt af, at Leyell som nævnt først kalder Kongens Fjord for Danmarks Havn og her kalder den havn, der virkelig hed Danmarks Havn, for Kongens Fjord.
NOTE 1: »A sconce« er en lille befæstning, men her synes ordet snarere brugt i betydningen skærm eller læ, som det ifølge Nares stadig har i Cumberland.

Side 43 (PDF-side 181)
gennem begge balder med et kastespyd. Da roede de fra os og samlede sig på øerne i et antal af tre hundrede personer, så langt borte, at vi ikke kunne skade dem. Om aftenen omkring klokken seks begyndte en god østlig vind. Vi kom ud til søs og holdt hele natten nord til øst langs landet.[1]

En topografisk beskrivelse af landet, som jeg udforskede det[2]

Nu da jeg har fortsat udforskningen af kysten og havnene så langt og så længe, som den mig tilmålte tid tillod, finder jeg det passende at give en kort beskrivelse, som jeg efter min begrænsede erfaring fandt forholdene.
Grønland er et meget højt, forrevet og bjergrigt land. Langs hele kysten findes adskilte øer, der danner meget smukke sunde og havne, og inde i landet mange gode floder og bugter. Nogle af dem sejlede jeg ind i og fulgte

NOTE 1: Leyell fortæller disse hændelser således: »Den 20. drog Katten derfra, og hundrede og tredive skindbåde med grønlændere kom til den og gav, af ren skælmskhed, til kende, at de ville handle venligt med den. De roede to sømil [ugesøes] med den, men turde ikke angribe, før en af dem havde kastet to røde skaller ned i båden. De bad styrmanden lade sin dreng hente dem. Da han klatrede ned efter dem, skød de ham gennem begge balder med et kastespyd og roede alle straks bort.« På Halls særkort over Kong Christians Fjord står et uforklaret h mellem nogle øer på indløbets nordside. Det angiver meget sandsynligt stedet for dette sammenstød.

NOTE 2: Lignende beskrivelser af landet og indbyggerne findes hos Lyschander og Bielke, men de indeholder intet af særlig interesse for disse rejser som sådanne.

Side 44 (PDF-side 182)

ti eller tolv engelske leagues op og fandt dem meget sejlbare med en overflod af forskellige fisk. Overalt, hvor jeg kom, syntes landet også meget frugtbart i forhold til sit klima. Mellem bjergene lå de skønneste sletter og dale, så jeg, hvis jeg ikke selv havde set det, ikke ville have troet, at der i disse nordlige egne kunne findes et land, der så så frugtbart ud.[1] Der er også mange fugle såsom ravne, krager, agerhøns, fasaner,[2] sømåger, måger og forskellige andre. Af dyr har jeg kun set sorte ræve, som der er mange af. Jeg antager også, at der er mange hjorte, for på nogle steder, hvor folk havde haft deres telte, fandt vi mange hjortegevirer og knogler af andre dyr rundt omkring. Inde i landet så vi spor og gødning af forskellige dyr, som vi antog for hjorte og andre dyr. Ét spor var otte tommer bredt.[3] Vi så dog ingen af dem, for efter at være gået to eller tre miles fra pinassen vendte vi tilbage om bord. I floderne fandt vi desuden mange slags fisk såsom sæler, hvaler, laks og andre i stor mængde. Hele kysten er et godt og smukt land med jævnt aftagende dybde ud for sig. Tre engelske leagues fra kysten fandt jeg således jævn grundstigning

NOTE 1: Det vil sige tilsyneladende.
NOTE 2: Der findes hverken agerhøns eller fasaner i Grønland. Med det første navn mener Hall uden tvivl den grønlandske fjeldrype, Lagopus rupestris, Gmel., lig L. reinhardtii, Brehm. Men det er vanskeligt at gætte, hvad han mener med fasaner, medmindre det er spidsanden, Dafila acuta, som undertiden kaldes »havfasan«.
NOTE 3: Det var sandsynligvis spor af rensdyr i halvfrossen sne og ikke af moskusokser, se senere.

Side 45 (PDF-side 183)

med femten favne vand og nærmere inde fjorten, tolv og ti favne med meget fin sandbund. Hvad folkene angår, antager jeg, at de er en slags samojeder[1] eller et omvandrende folk. Om sommeren rejser de sammen i flokke først til ét sted, og når de har opholdt sig dér en tid med jagt og fangst af hjorte, sæler og andre fisk, flytter de straks med telte og bagage til et andet. De er af rimelig højde og brune af farve, meget lig folk i Ost- og Vestindien. De er meget bevægelige og krigeriske, som vi erfarede under deres træfninger med os, hvor de behændigt brugte slynger og spyd. De spiser kødet råt eller let kogt med blod, olie eller lidt vand, som de drikker. De klæder sig i skind fra de dyr, de dræber, især sæl- og fugleskind, som de bereder meget bløde og glatte med hår og fjer på. Om vinteren vender de hår- og fjersiden indad, om sommeren udad. Våbnene er slynger, kastespyd og pile, og buerne er fast sammenbundet med sener. Pilene har kun to fjer, og spidsen er for det meste af ben, formet som et harpunjern. Deres kastespyd findes i flere slags og former. Hvilken kundskab de har om Gud, kan jeg ikke sige med sikkerhed, men jeg antager, at de er afgudsdyrkere og tilbeder solen. Landet synes som nævnt meget frugtbart, men jeg kunne hverken bemærke

NOTE 1: Der menes uden tvivl samojederne. Dette folk, som stadig lever spredt over store strækninger i Europas yderste nordøst og det nordlige Sibirien, var blevet kendt af Vesteuropas folk gennem ekspeditionerne på jagt efter en nordøstpassage. En beskrivelse af dem udgør en hoveddel af den samling skrifter, som Hessel Gerritsz udgav i 1612, og som også indeholder den tidligste beretning om Hudsons opdagelse af Hudsonbugten.

Side 46 (PDF-side 184)

eller se træer vokse dér. Langs hele denne kyst mødte vi meget drivtømmer, men jeg ved ikke, hvorfra det kommer. Da jeg fulgte kysten fra 66½ til 69 graders bredde, fandt jeg mange smukke sunde, bugter og floder og gav flere af dem navne.[1] Jeg havde til hensigt at fortsætte længere, men folkene, som var med mig i pinassen, bad mig indtrængende om at vende tilbage til skibet. De hævdede, at hvis vi ikke kom tilbage i rette tid, ville folkene på skibet gøre mytteri og sejle hjem, før vi kom. Det ville også være sket, hvis kaptajnen ikke som en hæderlig gentleman havde modstået deres forsøg med strenge midler. Mod deres løfter havde de absolut villet sejle hjem inden otte dage efter min afrejse. Men kaptajnen holdt sit løfte til mig og ville på ingen måde samtykke. Han modsatte sig dem både med det gode og på andre måder.[2] Den 7. juli vendte jeg derfor tilbage til Kongens Fjord, som folkene på skibet havde fundet var en bugt. Da jeg kom til det sted, hvor vi havde forladt skibet, og håbede at finde dem dér, så jeg på en bestemt pynt en varde af sten,[3] hvoraf jeg kunne forstå,

NOTE 1: En beretning om denne ekspedition fra 20. juni til 7. juli, bygget på Leyells dagbog, findes i indledningen.
NOTE 2: De danske beretninger nævner ingen tilbøjelighed til mytteri hos besætningen. Men i betragtning af, hvor ofte lignende vanskeligheder opstod på engelske arktiske ekspeditioner, er Halls udsagn på ingen måde usandsynlige.
NOTE 3: Udtrykket »warlocke« er måske afledt af eller beslægtet med det danske ord »varde«, der betegner en opbygning, undertiden af træ, men sædvanligvis af sten, som tjener som mærke, mindesmærke, vejviser eller lignende. Leyell bruger dette ord om netop disse varder, og både Lyschander og Bielke nævner, at der blev rejst varder på passende steder som vejvisere for senere besøgende. Endelsen »lock« er naturligvis en diminutivendelse. Ordet »warlocke« var meget sandsynligt i brug på engelsk dengang, for Gatonbe bruger det senere, se nedenfor, mens Foxe i

Side 47 (PDF-side 185)

at de var sejlet ned ad fjorden. Da ebben kom, og det var stille, roede vi derfor ned gennem fjorden. Ved dens munding fandt vi mellem øerne mange gode sunde og havne.
Den 10. juli blæste vinden fra nord-nordvest. Jeg lå i et sund[1] mellem øerne, og ved højvande lettede jeg og stod vestpå ud af fjorden. Vi gik til søs på sydsiden mellem en lille ø og fastlandet.

Denne ø havde vi ved vor første ankomst kaldt Frostøen[2] efter skibet. På sydsiden så vi nogle rejste varder,[3]

NOTE 3, fortsat fra foregående side: 1631 synes at have forstået ordets betydning og udelader ordene »af sten« (Voyages of Foxe and James, s. 90). Sammenlign også afledningen af ordet »humlock«, som Foxe ligeledes bruger (samme værk, s. 330).
NOTE 1: Dette sund er ikke angivet på kortet. Ifølge Leyell blev det kaldt Kocksund. Det var sandsynligvis sundet bag øen Tinungasak, ved hvis indsejling Denmark's Haven lå, og som Hall ganske sikkert ville sejle igennem under eftersøgningen af admiralen.
NOTE 2: Kaptajn Jensen identificerer øen med Kekertarsuatsiak, der ligger tilsvarende ved indsejlingen til Itivdlekfjorden. At den tiltrak sig Halls og hans ledsageres opmærksomhed, forklarer han med, at den trods sin højde på kun nogle få hundrede fod kan ses vidt omkring på grund af sin isolerede beliggenhed (Medd. om Grönl., VII, s. 46). Hverken denne beretning eller rapporten til kongen omtaler nogen tidligere navngivning af øen som Trost Island, trods Halls udsagn ovenfor. Men på Halls kort I over Kongens Fjord er den mærket e og forsynet med navnet. Mærkeligt nok gav han året efter også navnet til en anden ø meget længere mod syd, se s. 76.
NOTE 3: Ifølge Leyell var der tre varder. Kaptajn Cunningham og Hall synes at have aftalt et system af tegn ved hjælp af varder. Den ene varde, Hall så i Kong Christians Fjord, fortalte ham, at admiralen havde søgt en anden ankerplads. De tre varder på Trostøen viste, at han fandtes et sted i nærheden. Det var en nyttig forholdsregel, da selv en omhyggelig eftersøgning mellem øerne kunne undgå at finde ham. Tilsvarende fortæller Leyell, som allerede citeret, at Hall før sin tilbagevenden til Kongens Fjord lod rejse tre varder på en af de yderste øer. Det skulle uden tvivl fortælle admiralen, hvis han tilfældigvis undersøgte egnen, at Hall var vendt tilbage og kunne findes i Kongens Fjord.

Side 48 (PDF-side 186)
hvorfor jeg formodede,[1] at Frost kunne være dér, og befalede kanoneren at affyre et kanonskud. De svarede straks med to andre skud. Vi så røgen, men hørte intet brag, og holdt ind mod dem. Vi ankrede i et meget godt sund ved siden af dem og fandt alle ved godt helbred. Kaptajnen var meget glad for vor ankomst, da han af den førnævnte grund havde haft store vanskeligheder med besætningen. Under vort fravær havde folkene fra landet desuden gjort dem på skibet meget ondt, så kaptajnen havde taget tre af dem til fange og også dræbt andre. De tre, han havde taget, behandlede han dog med al venlighed. Han gav dem mandillioner[2] og bukser af meget godt klæde, desuden strømper, sko og skjorter fra sin egen ryg.[3] Denne eftermiddag kom jeg og min dreng igen om bord på skibet. Om aftenen tog vi hele vor vandforsyning ind.[4]
Den 11. blæste vinden fra nord-nordøst, og vi satte sejl ud af sundet, som vi kaldte Frostsund.[5] Men før vi kom ud af det,

NOTE 1: Der menes sandsynligvis »suspecting« [idet jeg formodede] i stedet for tekstens »suspected«.
NOTE 2: En mandillion eller mandeville var en slags løst klædningsstykke uden ærmer eller med ærmer, der hang ned på ryggen.
NOTE 3: Om de tre grønlænderes senere historie, efter at de var ført levende til Danmark, henvises til indledningen.
NOTE 4: Leyells optegnelser for disse sidste dage lyder således: »7. En svag sydøstlig vind indtil klokken 9, derefter nordvest; da kom de tilbage i Kongen's Haffn. 8. Med nordvestlig vind søgte de efter admiralen. 9. En svag nordlig vind. De passerede Denmark's Haffn og kom ind i et sund, som de kaldte Kocksund. 10. Vinden vest til nord, deres kurs vest-sydvest; de fandt tre varder på en klippe, og dér lå admiralen i en havn, som de kaldte Troust Haffn.«
NOTE 5: Dette er uden tvivl sundet mellem fastlandet og øen Inugsuglusok, lidt syd for indsejlingen til Itivdlek. På dansk kaldes sundet Anders Olsens Sund efter en kendt dansk købmand af dette navn. Han rejste senere en stor varde på øen, som ifølge kaptajn Jensen endnu står. Nær sundets nordlige indsejling

Side 49 (PDF-side 187)
befalede vor kaptajn, efter udtrykkelig ordre fra Danmarks statholder, at en ung mand ved navn Simon skulle sættes i land. Fra pinassen satte vi også en anden i land. De var begge forbrydere. Det skete før vor afrejse, og vi gav dem nødvendige ting såsom proviant og andet.[1]
Efter således at have overgivet dem begge til Gud satte vi sejl hjemad. Vi stod til søs mod sydvest og sydvest til vest indtil middag. Da jeg foretog en observation, lå Dronning Annas Kap syd til øst, en halv streg østligere, omtrent ti leagues borte, og jeg fandt vor bredde til 66 grader 10 minutter.[2] Derefter satte jeg kursen syd-sydvest indtil klokken seks. Da var vi blandt megen drivis, som lå to streger i læ ud for læ bov, så jeg måtte holde vest-nordvest, indtil vi var fri af den. På det tidspunkt

NOTE 5, fortsat fra foregående side: ligger en vig i fastlandskysten, som på specialkortet over Kong Christians Fjord er mærket f og kaldt Trost Haven. Selve sundet er ikke navngivet, og øen er kun delvis med på kortet. Den kan dog være angivet som en af de småøer, der er skitseret temmelig tilfældigt langs kysten på oversigtskortet.
NOTE 1: Leyell skriver: »11. En stiv nordøsten; deres kurs syd-sydvest indtil aften. Admiralen lod da en ulydig søn sætte i land på en ø, hvor ingen mennesker boede, og denne person hed Simon Raffn.« Hall nævner her ilandsætningen af en anden straffefange fra pinassen på en måde, som lader læseren tro, at det skete samtidig. Men som nævnt i indledningen skete det den 26. juni, mens Hall undersøgte landet mod nord i pinassen. Vi har ikke kunnet få noget at vide om arten af disse ulykkelige mænds forbrydelser. Det er vanskeligt at sige, hvilken embedsmand Hall mente med betegnelsen »statholder«, da ingen dansk embedsmand bar denne titel.
NOTE 2: Denne kombination af kurs, pejling, afstand og bredde er umulig. På 66 grader 10 minutters bredde kunne Dronning Annas Kap umuligt ligge syd til øst, en halv streg østligere, i ti

leagues afstand. Måske er pejlingen her, som et andet sted nævnt ovenfor, blevet afskrevet forkert. Øst til syd, en halv streg østligere, har langt større sandsynlighed for at være korrekt.

Side 50 (PDF-side 188)

satte jeg kursen sydvest til syd, og sådan sejlede vi hele den følgende nat.

Den 12. blæste vinden fra nord-nordøst. Vi sejlede sydvest til syd indtil klokken ti, da vi kom ind i mere drivis og igen måtte[1] holde vest-nordvest for at komme fri af den. Det lykkedes omkring middag. Denne dag og aftenen før havde vi en vældig, hul sø, som jeg mente skyldtes en strøm, der satte sydpå gennem Fretum Davis. Det blev bekræftet ved erfaring, for ved middagens observation fandt vi vor bredde til 62 grader 40 minutter, skønt vi dagen før kun havde været på 66 grader 10 minutter og efter bestikket havde tilbagelagt omtrent ti leagues i retningen syd til vest.[2] Om eftermiddagen satte jeg kursen syd-sydvest.

Den 13. var vinden som før, og vi styrede fortsat syd til vest. Ved middag var vi på 60 grader 17 minutters bredde og sejlede på dette tidspunkt syd til øst. Jeg fandt, at den førnævnte strøm satte syd til øst langs Grønlands kyst.

Den 14. var vejret overtrukket med svag vind, og vi styrede sydøst til øst.

Den 15. var det stadig overtrukket indtil middag. Vi styrede som før og var på 59 graders bredde. Ved middag sejlede jeg øst-sydøst. Om eftermiddagen var det diset og stille, og vi fik noget drivis i sigte.

Den 16. var vejret overtrukket, vinden nordvest til vest og vor kurs øst-sydøst indtil omkring klokken ti. Da mødte vi en vældig isbank til luvart, efter vort skøn syv eller otte leagues lang. Vi

NOTE 1: Ordet »forced« [tvunget] er muligvis udeladt i originalteksten.

NOTE 2: Der synes at måtte være en fejl i disse tal.

Side 51 (PDF-side 189)

styrede syd-sydøst for at komme fri af den. Langs hele denne is mødte vi en vældig flok hvaler. Desuden kom vi ind i en stærk strøm, der, så vidt vi kunne skønne, satte vest-nordvest over mod Amerika. Ved middag var vejret meget tykt, så jeg ikke kunne foretage nogen observation. Om aftenen måtte vi på grund af isen holde syd til vest og syd-sydvest for at komme fri. Mellem isen passerede vi flere vældige isøer.

Den 17. var vi fri af isen omkring klokken fire om morgenen. Jeg satte kursen sydøst til syd indtil middag og sejlede da øst til syd. Vejret var meget diset og tykt. Omkring midnat blev det stille, og vinden gik i øst.

Den 18. var vinden stadig østlig. Vi holdt øst-sydøst under to undersejl for bagbords halse.[1] Om formiddagen så vi nogle isøer.

Den 19. var vinden stadig østlig, og vejret meget diset.[2]

NOTE 1: Se s. 28, noten.

NOTE 2: Til sammenligning og supplering tilføjer vi optegnelserne i Leyells dagbog:

»12. En stiv nordenvind, deres kurs syd-sydvest, og de var i megen is.
13. Som før indtil middag; derefter kurs øst-sydøst.
14.–15. Som før indtil middag; derefter en svag sydøstlig vind.
16. En stiv nordvestenvind; deres kurs øst-sydøst, og de var blandt mange store isbjerge nat og dag.
17. Vinden vest til nord. Deres kurs som før i megen is.
18. En østlig kuling med megen regn, deres kurs syd-sydvest med megen is.
19. Vinden østlig med regn og tåge; deres kurs som før; om eftermiddagen vinden nordøst, deres kurs øst-sydøst.
20. Som før om formiddagen. 21. Vinden sydlig, deres kurs øst.
21. [uden tvivl ment som 22.] Vinden sydøst til øst, deres kurs øst-nordøst.«

Side 52 (PDF-side 190)
Den 1. august var vejret også meget tykt med god vind fra sydvest til vest. Om formiddagen mødte vi en stime sild, så jeg vidste, at vi ikke var langt fra Orkneyøerne. Ved middag løjede vinden af,[1] og jeg fandt vor bredde til 58 grader 40 minutter. Da loddede jeg med det dybeste lod og fandt 42 favne, rød sandbund med nogle sorte pletter.[2] Om aftenen mellem klokken fem og seks loddede vi igen. Nu havde vi kun tyve favne med mørkplettet bund, hvoraf jeg vidste, at vi var tæt under land. Nogle af vore folk så da ud og fik straks øje på en af Orkneyøerne. Da vejret var meget tykt, vendte vi og stod igen ud mod søen med lille sejlføring. Hele natten holdt vi vest-nordvest ud fra land.
Den 10. kom vi omkring klokken fem om morgenen tværs af slottet ved Helsingør, hvor vi affyrede nogle af vore kanoner. Vi ankrede på reden, og kaptajnen og jeg gik i land. Da vi hørte, at Hans Majestæt var i København, gik vi straks om bord igen og satte sejl. Vi kom dertil omkring klokken to. Pinassen, som han[3] havde mistet til søs, og hvor min landsmand John Knight

NOTE 1: Det vil sige, at vinden aftog, hvilket ville gøre dækket roligere og dermed give Hall mulighed for at måle højden. Brugen af ordet »shrink« om vinden lever måske stadig i dialekter, men er ellers forældet. Mærkeligt nok brugtes et tilsvarende dansk udtryk, »kompe«, ligeledes om vinden i ældre tid, men er også gået af brug.
NOTE 2: Ordet »dent« betyder egentlig et tandmærke eller et mærke, som kunne frembringes med en tand, og bruges stadig sådan visse steder. Et sådant mærke kan naturligvis blot være en fordybning, som, hvis den er dyb, ser mørk ud. Således er ordet som her kommet til at betegne blot en mørk plet. Lidt længere nede bruges »dent« i betydningen mørkplettet
.NOTE 3: Sandsynligvis en trykfejl for »vi«.

Side 53 (PDF-side 191)
var fører, ankom også samme nat omkring klokken fire. Både de og vi var alle ved godt helbred. Lovet være den almægtige Gud.[1] Amen.

NOTE 1: Ifølge rapporten, se s. 15, og Leyells dagbog var det den 23. juli, at pinassen blev efterladt. Ellers var dens sejlads over Atlanterhavet uden begivenheder, for Leyell har ingen optegnelse mellem den 23. juli og ankomsten til København. Eller måske har han ikke medtaget sådanne optegnelser i den renskrevne udgave af dagbogen. Den slutter således:
»23. Vinden sydøst med megen regn og tåge, deres kurs nordlig til øst. Da blev Katten skilt fra admiralen og fandt hende ikke igen før den 10. august om aftenen klokken 9 i København, og da havde Löfven længe været hjemme. Gud være lovet.«

Side 54 (PDF-side 192)

Beretning om den danske ekspedition til Grønland under kaptajn Godske Lindenows kommando i 1606

Af James Hall, overstyrmand,
i pastor Samuel Purchas' forkortelse.
Fra Purchas his Pilgrimes (London, 1625), bind III, s. 821–827.

Vi forlod København den 27. maj i vor frelses år 1606 med fire skibe og en pinasse. Frost var admiralskib. Her sejlede flådens øverste kaptajn, kaptajn Godske Lindenow, en dansk adelsmand, sammen med mig, der under Gud var flådens overstyrmand. På Lyon, viceadmiralskibet, var kaptajn John Cunningham, en skotsk adelsmand, kaptajn og fører. Han havde været med mig året før.[1] På Yewren[2] sejlede Hans Browne,[3] en norsk adelsmand. På det lille skib Gilleflowre sejlede en dansker ved navn Castine Rickerson.[4] På pinassen, kaldet

NOTE 1: Det bør bemærkes, at Cunningham havde haft den øverste kommando på den første rejse og Lindenow den næstøverste plads. Nu var deres stillinger ombyttet.
NOTE 2: Ørnen; i den følgende beretning sædvanligvis kaldt »Urin« eller »Vrin«.
NOTE 3: Hans Bruun, forfatter til den dagbog, som vi skal citere.
NOTE 4: Carsten Richardson, se indledningen.

Side 55 (PDF-side 193)

Cat, sejlede en skipper Andres Noll[1] fra Bergen i Norge. Under Guds forsyn lettede vi således og satte sejl omkring klokken seks om aftenen med god vind fra syd-sydvest. Vi ankrede på Helsingørs red for at tage vand ind.
Den 29. om morgenen affyrede vi et kanonskud for at kalde alle kaptajner og førere om bord til os. Da de var kommet, befalede vor kaptajn, at kongens ordrer skulle læses op. Derefter vendte de tilbage om bord. Vi lettede da med god vind fra øst-nordøst og stod nord til vest, indtil jeg havde

fået Cole[2] i nordøst til øst. Så styrede jeg nord-nordvest og nordvest til nord. Om aftenen omkring klokken fem pejlede jeg Annold,[3] som lå vest, en halv streg nordligere, tre og en halv leagues borte. Hele aftenen stod vi nordvest til nord.
Den 30. var vinden øst-sydøst, og vi styrede som før. Om morgenen omkring klokken seks lå Lesold[4] vest til nord for os, seks leagues borte. Klokken fem om aftenen lå Skagen vest-sydvest, fem leagues borte. Jeg satte kursen vest-nordvest med vinden fra nordøst til øst.
Den 31. om morgenen var vejret meget diset med en stiv vind fra øst-nordøst. Vi styrede vest-nordvest indtil omkring klokken ni, da vi så en åbning i landets omrids,[5] som var den vestlige

NOTE 1: Nolk, se indledningen.
NOTE 2: Kullen, en lang og smal, 615 fod høj ryg, som danner et iøjnefaldende forbjerg på den svenske kyst ved Øresunds nordlige indsejling.
NOTE 3: Øen Anholt i Kattegat.
NOTE 4: Øen Læsø i Kattegat.
NOTE 5: »A shrinke of the land« ville betyde en åbning i en kystlinje, der netop kunne ses over horisonten, som tegn på en flodmunding eller indsejling. Et andet sted, se s. 52, taler Hall om »a shrinke of the wind« [at vinden løjer af].

Side 56 (PDF-side 194)
indsejling til Mardo.[1] Vi styrede langs landet og ankrede ved Flecorie,[2] hvor vi skulle hugge og indtage brænde samt tage vand ind.
Den 2. juni lettede vi og forlod Flecories havn omkring klokken seks om morgenen med frisk vind fra øst-nordøst. Omkring klokken elleve pejlede jeg Norges Næs. Det lå nord-nordvest, fire leagues borte.
Den 4. om morgenen omkring klokken to var vi tæt ved det høje land ved Yeddoe.[3] Jeg lod vende og stod sydover, vest til syd og undertiden vest. Ved middag fandt jeg vor bredde til 57 grader 45 minutter. Norges Næs lå øst-nordøst, toogtyve leagues borte. Ved middag vendte jeg også og stod nordover med stævnen mod nord og vinden fra nord-nordvest. Om eftermiddagen døde en af vore grønlændere ved navn Oxo.[4] Hele aftenen og den følgende nat var vinden som før, og vi lå ligeledes mod nord med svag vind.[5]
Den 7. var vinden sydvest til syd og syd-sydvest. Vi styrede vest og vest til nord. Ved middag var vi på 58 grader 40 minutters bredde. Den 10. omkring klokken fire om

NOTE 1: Mardø eller Mærdø er en lille ø ved indsejlingen til Arendal.
NOTE 2: Flekkerø, se s. 3, noten.NOTE 3: Det eneste sted i den pågældende egn, som nu bærer et lignende navn, synes at være Jæderen, et forholdsvis lavt og fladt område langs kysten nord for Egersund. Hall kan her hentyde til noget højt land ved Jæderen.NOTE 4: Denne grønlænder var om bord på Ørnen. Bruun skriver i sin dagbog: »Den 4. døde min grønlænder.« Vi kan her benytte lejligheden til at nævne, at Bruuns første optegnelser frem til 4. juni kun anfører afsejlinger fra og

ankomster til København, Helsingør og Flekkerø.NOTE 5: Purchas tilføjer her i en randnote: »Den 5. og 6. for det meste stille.« Denne oplysning stammer uden tvivl fra Halls originale håndskrift, som han forkortede.

Side 57 (PDF-side 195)

morgenen begyndte det at blæse friskt fra øst til syd. Da stod vi sydover langs landet,[1] indtil jeg havde Shetlands sydlige pynt, kaldet Swinborne Head,[2] i nordvest til nord, omtrent tre leagues borte, og Fair Isle omtrent i sydvest til syd, otte leagues borte. Jeg satte da kursen vest med frisk vind fra øst-sydøst. Omkring halv tre pejlede jeg Shetlands sydlige pynt i nordøst, otte leagues borte, Fair Isle omtrent i sydøst, syv leagues borte, og Foule[3] omtrent i nord, fire leagues borte. Vi styrede stadig vest med frisk vind fra øst-sydøst. Hele eftermiddagen og den følgende nat var vejret meget tykt og regnfuldt, og vinden holdt sig som før. Ved midnat døde den grønlænder, som vi havde om bord hos os, ved navn Omeg.[4]

Den 14. var vinden som natten før, en god vind, og vi styrede som før i diset vejr. Ved middag løjede vinden af,[5] og jeg fandt vor bredde til 58 grader 40 minutter. Vi havde tilbagelagt toogtredive leagues mod vest til syd, noget sydligere, og var 19 grader 45 minutter vest for Norges Næs' meridian.[6] Om eftermiddagen havde vi god

NOTE 1: Uden tvivl Shetland, hvis tilsynekomst sandsynligvis var nævnt tidligere i det uforkortede håndskrift.

NOTE 2: Sumburgh Head, se s. 3, noten.

NOTE 3: Foula, oprindelig Fugley, det vil sige »Fugleø«.

NOTE 4: Efter den 4. har Bruun kun to optegnelser for juni, nemlig: »Den 10. sejlede vi mellem Hetland og Færø«, og »den 13. [muligvis 23.] blev Löfuen om natten skilt fra Trost, Gillebrandt og pinassen. Næste dag samledes de igen.«NOTE

5: Se s. 52, noten.NOTE 6: Dette er den eneste længdeberegning, Hall giver i sine beretninger. Den byggede sandsynligvis på bestik, og der findes naturligvis ingen mulighed for at afgøre, om den var rigtig. Af et sted i Luke Foxes North-West Fox (1635, s. 180; se også Miller Christys Voyages of Foxe and James, s. 280) synes det dog at fremgå,

Side 58 (PDF-side 196)

vind fra sydøst med tykt vejr, og vi styrede vest.

Den 15. var vinden som før, og vi styrede vest. Efter mit skøn var vi på 58 grader 40 minutters bredde. Den 23. var vinden nordøst, en god vind, og vi styrede mellem vest-nordvest og vest til nord. Ved middag var vi på 56 grader 10 minutters bredde. På grund af en nordlig strøm havde vi mod min forventning tilbagelagt toogtyve leagues i vestlig, noget sydlig retning. Kompasset havde også, som jeg antager, mere end én stregs vestlig misvisning.

Den 1. juli så vi land otte leagues borte med en stor isbank ud for det mod sydvest. Vi halede halsene ind[1] og holdt øst til syd og øst-sydøst for at runde den. Omkring klokken to havde vi rundet den og

sejlede vest til syd hele aftenen og den følgende nat. Jeg antog, at dette land var Busseøen. Den lå længere mod vest, end den er placeret på søkortene.[2]

NOTE 6, fortsat fra foregående side: at Hall på et tidspunkt beregnede Kap Farvels længde til 18 grader vest for den »første hovedmeridian«, nemlig Ferros på De Kanariske Øer. I virkeligheden ligger det dog omtrent 26 grader vest for denne meridian. Vi læser intet om det i Halls beretninger, som vi har dem hos Purchas. Han har meget vel under forkortelsen kunnet udelade et afsnit om sagen. Foxe kan dog også have fået oplysningen mundtligt fra Baffin, som vi ved, at han kendte, se Miller Christys Voyages of Foxe and James, s. 370.
NOTE 1: Se s. 28, noten.
NOTE 2: Bruun anfører intet mellem den 13., muligvis 23., juni og 1. juli, hvor han blot bemærker: »Den 1. så vi den første is.« Han siger intet om, at der blev set land. Sandsynligvis anså han med rette det, Hall tog for land, for blot at være en tågebanke. Halls fejltagelse forklares let, når man husker, at han holdt udkig efter Busseøen, hvis eksistens man dengang almindeligvis troede på, se s. 24, noten. Luke Foxe tilføjede eksempelvis i 1635 følgende note til dette sted: »Busseøen opdaget igen« (North-West Fox, s. 55).

Side 59 (PDF-side 197)
Den 2. var vejret tykt med vinden fra nord-nordvest, og vi styrede vest til nord. Om eftermiddagen var vi i en stærk strøm, der satte syd-sydvest. Jeg antog, at den gik mellem Busseøen og Friseland over mod Amerika.[1] Vi styrede vest-nordvest med god vind fra nord. Om aftenen omkring klokken ni stødte pinassen sammen med viceadmiralskibet.[2] Med sit anker rev den omtrent en fod af en planke ud lidt over vandlinjen og brækkede galionen ned.[3]
Den 6. foretog jeg en observation og fandt mod min forventning vor bredde til 58 grader 50 minutter. Deraf så jeg, at den sydgående strøm var hovedårsagen.
Den 7. var vinden nord til øst, og vi holdt vest-nordvest. Ved middag var vi på 59 grader 40 minutters bredde og havde tilbagelagt toogtyve leagues mod nordvest. Om aftenen fandt jeg kompassets nordpunkt 12 grader 5 minutter vest for retvisende nord.
Den 8. gik vinden mere i syd, mellem sydvest og sydvest til vest, med svag vind. Vi styrede nordvest til vest og var ved middag på 59 grader 30 minutters bredde. På grund af strømmen og misvisningen havde vi tilbagelagt omtrent ti leagues i vestlig, noget sydlig retning.

NOTE 1: Det var uden tvivl den østgrønlandske strøm.
NOTE 2: Foxe anså denne ulykke for »en advarsel til flådechefer«, se North-West Fox, s. 55, og Miller Christys Voyages of Foxe and James, s. 92.
NOTE 3: Bruuns næste optegnelser efter 1. juli er: »Den 4. om natten kom pinassen bort fra os i en stærk kuling«, og »Den 8. døde min bødker«. Derefter har han intet før 13. juli. Da pinassen ikke omtales mere i nogen af beretningerne, synes den at være vendt hjem. Dens fører, Nolk, var sandsynligvis ikke udstyret med midler til selvstændig navigation.

Side 60 (PDF-side 198)

Den 9. var vejret overtrukket og hele formiddagen stille. På vore skibe, der lå uden vind, kunne vi mærke en voldsom strøm mod sydvest. Ved middag var vi på 59 grader 40 minutters bredde.

Den 10. omkring klokken fire om morgenen gik vinden i nord-nordvest. Jeg vendte og stod vestover med stævnen mod vest. Vi var på 60 grader 16 minutters bredde. Vi så Amerikas kyst omtrent ni leagues borte. Da målte jeg misvisningen og fandt nålen 24 grader vest for retvisende nord. Bjergtoppene var dækket af sne, og kysten mod nord var fuld af is, men mod syd syntes den fri. Her fandt jeg en stærk strøm, der satte vest ind mod kysten. Omkring midnat bragte den os ind mellem mange isøer, og vi havde meget besvær med at komme fri uden fare. Men ved Guds hjælp kom vi fri i smukt vejr med frisk vind fra sydvest, idet vi stod øst-sydøst og sydøst til øst.[1]

Den 14. om morgenen var vi fri af isen. Jeg sejlede øst-nordøst og nordøst til øst indtil klokken otte, da jeg satte kursen nordøst til nord. Ved middag var vi på 59 graders bredde. Det kap eller forbjerg, vi så den nat, lå

NOTE 1: Halls beretning må, sådan som den her gengives, naturligt forstås, som om de så Amerika den 10. Men i Bruuns dagbog finder vi: »Den 13. fik vi Amerika i sigte.« Denne dato er sandsynligvis den rigtige, da Halls beskrivelse af begivenhederne den 14. synes at fortsætte umiddelbart efter det foregående. Da forkorteren tydeligvis har udeladt ikke så lidt her, er det let at forstå, at begivenhederne den 13. ved en skødesløs sammentrækning kan være blevet knyttet til dem den 10. og dermed have givet anledning til misforståelsen. Purchas tilføjer her en randnote: »Amerika i sigte på 58 grader 30 minutter.« Denne oplysning stod uden tvivl i Halls originale håndskrift.

Side 61 (PDF-side 199)

vest-sydvest, seksten leagues borte.[1] Hele eftermiddagen og den følgende nat var vejret for det meste stille. Om aftenen fandt jeg misvisningen til 23 grader 55 minutter.

Den 16. var vejret smukt med frisk vind fra øst-sydøst. Vor kurs var som før, og vi var på 60 grader 20 minutters bredde. Skibet havde tilbagelagt tyve leagues mod nord til øst, noget nordligere. Om eftermiddagen og den følgende nat var vinden som før, og vi styrede stadig nordøst til nord.[2]

Den 18. var vejret også[3] tykt. Vi måtte stå nord-nordvest for at runde en stor isbank med vældige isbjerge, næsten utrolige at berette om. Ved Guds hjælp passerede vi den dog. Hele dagen sejlede vi forbi store og vældige, bjergagtige isøer med vinden fra sydvest til syd. Ved middag var vi på 63 grader 45 minutters bredde. Vi så os omgivet på alle sider af vældige isbanker og måtte sætte flere sejl og krydse frem og tilbage hele natten for at holde os fri af store og små isøer. Mange gange var vi i en sådan fare, at vi ikke ventede andet end øjeblikkelig død, hvis Gud ikke havde været os nådig og sendt klart vejr. Med hans bistand holdt vi os med nød og næppe og stor vanskelighed fri af isen.

Den 19. om morgenen var vejret klart med frisk vind fra sydvest. Vi krydsede mellem isen for at se, om vi kunne finde en rende ud af den.

NOTE 1: Sandsynligvis enten Nagsarektok, Kap Gulch, eller Mount Razorback, 3.000 fod højt, som danner henholdsvis den sydlige og nordlige side af indsejlingen til Nachvakbugten på Labradors kyst.
NOTE 2: Bruuns næste optegnelse gælder denne dato. Han siger: »Den 16. så vi mange forunderlige regnbuer på himlen.«NOTE 3: Ordet »også« vidner yderligere om den skødesløshed, hvormed Halls beretning er forkortet, da intet tykt vejr er omtalt umiddelbart før. Det indtraf sandsynligvis den 17.

Side 62 (PDF-side 200)
Da så vi Amerikas land omkring 64 graders bredde. Det strakte sig omtrent syd og nord og var højt, ujævnt land dækket af sne, med hele kysten indesluttet af is.[1] Vi krydsede derfor frem og tilbage mellem isen i stor fare indtil omkring middag. Da lod Gud os i sin godhed få øje på en lille rende, som vi sejlede igennem. Vi stod syd-sydøst og passerede stadig mange isøer. Her fandt jeg både af min kurs og mit bestik, også med hensyn til kompassets misvisning, at en vældig strøm havde ført os vestpå. Både nu og senere fik vi gode grunde til at erkende og se dette. Jeg havde nemlig fra Amerikas kyst på 58½ graders bredde sat kursen nord-nordøst mod Grønlands kyst med et kompas, hvis tråde var anbragt mere end to tredjedele streg øst for nord. Misvisningen var 23 grader 30 minutter og 24 grader mod nordvest, som jeg ved observation fandt mellem 58½ og 54 graders bredde.[2] Alligevel fandt jeg mod både mine egne og alle andres forventninger i flåden, at strømmen havde ført os næsten fire streger længere mod vest, end vi havde beregnet.[3]

NOTE 1: Hvis den nævnte bredde, 64 grader nord, er rigtig, må de have mødt kysten midt mellem indsejlingerne til Frobisherbugten og Cumberland Sound.
NOTE 2: Dette sted er tydeligvis til en vis grad forvansket. De havde intetsteds været nær 54 graders bredde. Der kan ikke være tvivl om, at der menes 64 grader, den ovenfor nævnte bredde. Purchas synes ikke helt at have forstået sagen, da han tilføjer ordet »Bemærk« i margen.
NOTE 3: I Purchas his Pilgrimes er følgende note tilføjet her: »Her gav jeg de andre styrmænd besked om at sætte kursen mod Grønland.« Denne sætning, hvis forbindelse med det foregående først fremgår af det følgende, skal sandsynligvis forstås som en oplysning om et forhold, der var

Side 63 (PDF-side 201)
Den 20. sejlede vi stadig østover forbi mange store isbanker og isøer. Vi var fortsat indesluttet og måtte stå sydover for at komme fri. Når vi undertiden lå uden vind, kunne vi tydeligt se og mærke, at vi med stor voldsomhed blev ført vestpå ind i isen. Denne strøm sætter vest-nordvest. Om aftenen den 20. fandt jeg kompassets misvisning til 23 grader.
Den 21. om morgenen var vejret smukt. Vi så en rende gennem isen, og syd for den syntes der at være frit vand. Vi holdt ind i den, og omkring middag var vi ved Guds barmhjertige forsyn fri af al isen. Her målte jeg bredden til 63 grader 33 minutter. Om eftermiddagen den 21. havde jeg fået admiralen til at kalde de øvrige kaptajner og styrmænd om bord, så vi kunne rådslå med dem. Jeg viste kort mit bestik og de øvrige hændelser, der mod min forventning var indtruffet. Årsagen kunne

de netop da tydeligt se og mærke, og de indrømmede, at strømmen, som de nu så klart, var årsagen. Derefter gav jeg de andre styrmænd besked om, at når de var fri af isen, skulle de på grund af de tidligere hændelser sejle mellem øst og øst til nord over mod Grønlands kyst og ikke nordligere end øst til nord. Nu, da vi ved Guds hjælp var fri, råbte jeg til dem og gav de samme anvisninger.[1] Denne

NOTE 3, fortsat fra foregående side: udeladt under forkortelsen, men som Purchas ønskede at bevare, fordi han lidt længere fremme fandt, hvad der sandsynligvis er en henvisning til det. Trykkeren indsatte den dog ikke på dens rette plads i teksten, men lod den stå i margen.
NOTE 1: Den foregående fremstilling synes ikke helt klar. Forholdet synes at være, at Hall den 19., da han fandt sig uden for den

Side 64 (PDF-side 202)
eftermiddag og den følgende nat var det stille. Om aftenen fandt jeg kompassets misvisning til 23 grader 25 minutter.
Den 22. ved middag fandt jeg vor bredde til 63 grader 20 minutter. Den 23. var vejret smukt, men luften meget kold, som hos os i januar. Vinden skiftede mellem øst-nordøst og sydøst til øst. Ved middag var vi på 63 graders bredde og havde tilbagelagt elleve leagues mod sydøst til syd. Ved middag vendte jeg vestover, og de andre skibe gjorde det samme. Vi lå med stævnen mod nordøst til nord. Om aftenen fandt jeg nålens vestlige misvisning til 23 grader 30 minutter.
Den 24. skiftede vinden mellem syd-sydøst og sydøst til syd med regn og tåge. Omkring klokken elleve så vi megen is til læ, hvorfor jeg vendte sydover. Vinden gik i øst-nordøst, og vi lå med stævnen mod sydøst. Jeg antog, at skibet havde tilbagelagt toogtyve leagues mod nord til vest, en halv streg nordligere. Om eftermiddagen tabte vi på grund af tågen Lion og Gilliflowre af syne. Vi holdt skarpt udkig efter dem og affyrede, både vi og Urin, flere kanonskud,

NOTE 1, fortsat fra foregående side: beregnede position, forklarede sine kolleger, at det skyldtes uforudsete omstændigheder uden for hans kontrol. Derefter befalede han dem at holde eller fortsætte en nord-nordøstlig kurs mod Grønland. Men da han et par dage senere stadig fandt sig ført bort fra sin rette kurs, befalede han dem at sejle mere direkte østover for at tage det nødvendige hensyn til strømmens virkning. Ligesom før forklarede han grundene til ændringen. Vi ser nu, hvorfor Purchas, eller den, der gennemgik den forkortede beretning, fandt det nødvendigt at gøre den tilføjelse, der står som randnote til beretningen om den 19. og omtaler den ordre, som blev tilbagekaldt den 21.

Side 65 (PDF-side 203)
men vi kunne hverken se eller høre dem.[1] Da gik vinden i syd, og vi stod vor kurs mellem øst og øst til nord.

Den 25. fik vi Grønland i sigte omtrent ti leagues syd for Dronning Annas Kap.[2] Med vinden fra syd stod vi øst-sydøst ind mod landet. Hele natten blæste det meget, og vi styrede nord til vest og nord-nordvest.
Den 27. om morgenen var vejret nogenlunde klart med frisk vind fra syd-sydvest. Mellem klokken fire og fem så jeg Dronning Annas Kap omtrent øst til syd for mig og Kong Christians Fjord syd-sydøst.[3] Vi var tværs af Rumels Fjord, og Dronning Sofias

NOTE 1: Bruun omtaler denne hændelse. Af hans dagbog fremgår det, at de i disse dage var meget plaget af tåge og is, som flere gange skilte skibene fra hinanden. Efter den sidst citerede optegnelse skriver han: »Den 20. blev Ørnen og Gillebrandt skilt fra Trost og Löfuen på grund af stor tåge og megen frygtelig is; men ved Guds hjælp samledes de igen samme aften. Den 21. blev Ørnen skilt fra Trost, Löfuen og Gillebrandt i en stor, mørk tåge. Den 22. samledes de igen. Den 24. blev Löfuen og Gillebrandt skilt fra Trost og Ørnen i stor tåge.«
NOTE 2: Bruun, som ingen optegnelse har for den 25., siger: »Den 26. fik vi Grønland i sigte.« Dette synes at være den rigtige dato. Den 27. var de ud for Rammers Fjord, efter ved første landkending kun at have været ti leagues syd for Dronning Annas Kap. Når de, som Hall siger, sejlede i nordvestlig retning hele natten, ville de naturligt være ud for Rammers Fjord tidligt om morgenen den 27., efter at have set Dronning Annas Kap aftenen før. Det ville derimod være mærkeligt, hvis de havde brugt to dage på så kort en strækning.
NOTE 3: Denne kombination af pejlinger er umulig, da Dronning Annas Kap ligger syd for Kong Christians Fjord, Itivdlek. Tilsyneladende burde kappets pejling være angivet som syd til øst i stedet for øst til syd.

Side 66 (PDF-side 204)
Kap lå nord, en halv streg vestligere, omtrent fem leagues borte. Derfor fandt jeg det passende at gå ind i Cunninghams Fjord, hvor sølvet fandtes, både fordi jeg havde aflagt ed over for Hans Majestæt angående det, og fordi vi udtrykkeligt havde fået befaling om at bringe noget af det hjem.[1] Med god vind fra vest-sydvest kom vi således ind i den nævnte flod og ankrede omkring klokken fem i et meget godt sund ved mundingen af Cunninghams Fjord, tæt ved malmen,[2] på seksten favne. Straks kom fire af landets folk til os på deres sædvanlige måde. Om aftenen omkring klokken seks ankrede Vrin ved os. Den nat gik admiralen, kaptajn Browne og jeg i land for at se sølvminen. Det blev besluttet, at vi skulle indtage så meget derfra som muligt.[3]

NOTE 1: Hall omtaler her »sølvet« som noget, læserne kunne forventes at vide alt om, skønt der ikke er henvist til det tidligere i denne beretning, som den er trykt hos Purchas. Sandsynligvis stod der noget om det i den uforkortede beretning. Den formodede sølvmine var blevet opdaget på rejsen i 1605, men omtales ikke i Halls beretning om denne rejse. Dette ret bemærkelsesværdige forhold har vi drøftet i indledningen.

NOTE 2: Ordet er trykt »Vre« med stort begyndelsesbogstav og kursiv, sandsynligvis ved forveksling med skibsnavnet »Vrin«, som Purchas bruger om Ørnen. Det burde uden tvivl være »vre«, en gammel form af »ore«, malm, som også bruges af Gatonbe senere. Det sigter til den formodede sølvmalm.
NOTE 3: Hullet i Halls beretning kan udfyldes ved Bruuns dagbog. Heraf kan vi slutte, at nogle af disse dage hovedsagelig blev brugt på at bryde den formodede sølvmalm. Derefter begyndte de at undersøge egnen på korte bådture og overnattede flere gange borte fra skibene. Han skriver: »Den 27. kom vi i en god havn, både Trost og Ørnen, og før vi havde fået ankrene i grunden, kom grønlænderne langs siden af os. Samme dag gik vi i land for at se dem. Den 31. døde en af mine søfolk. August: Den 1. blev han begravet i grønlandsk jord; samme dag tog vi det sidste [parti, sandsynligvis af malmen] om bord.

Side 67 (PDF-side 205)
Søndag den 3. august så de vilde vor venlighed mod dem og byttede sælskind og hvalbarder med os. Derefter gik vi[1] til vor båd og roede bort. Tre af dem tog deres både og roede med os op gennem fjorden.[2] De kaldte på andre folk, fortalte dem og viste os ved tegn, hvordan vi havde handlet med dem. Også disse kom da til os og byttede sælskind, sælskindsklæder og hvalbarder for gammelt jern og knive. De roede alle fortsat med os. Da vi til sidst havde roet fem eller seks leagues op gennem fjorden og set, at den kun var en bugt, vendte vi om mellem mange grønne og smukke øer, hvor vi fandt gode ankerpladser. Folkene fulgte os stadig, i alt femogtyve personer, indtil omkring klokken seks. Da blev det tykt med lidt regn, og med sydlig vind roede vi ind mellem sundene. På det tidspunkt forlod de os. Vi roede hen til en af øerne og spiste til aften. Efter måltidet roede vi omtrent tre leagues op i en anden fjord. Her fandt vi meget lavt vand og blev med båden hele natten.[3]

NOTE 3, fortsat fra foregående side: Den 2. gik admiralen og nogle af vore mænd ind i en anden havn for at undersøge landet. Den 3. kom vi tilbage [osv.; se s. 68, noten].«NOTE 1: Som det fremgår af Bruuns dagbog, betyder »vi« Hall og Bruuns løjtnant.
NOTE 2: »Fjorden« betyder naturligvis Cunninghams Fjord, som vi i indledningen har vist er den sydlige Kangerdluarsuk nord for Holsteinsborg. Man må huske, at skibene ikke lå i selve fjorden, men mellem øerne udenfor, syd for indsejlingen. Af den netop citerede dagbog lærer vi, at de først samme morgen, den 3., kom tilbage fra en udflugt, der ikke nævnes i beretningen hos Purchas. Intet viser, hvor de havde været. Måske undlod Hall at angive det, eller forkorteren skar det bort. Men turen gik sandsynligvis syd for ankerpladsen, da de nu gik nordpå.NOTE 3: Dette må have været den nordligste af de to Kangerdluarsukfjorde.

Side 68 (PDF-side 206)
Den 4. om morgenen omkring klokken tre vendte vi tilbage mod vort skib.[1] Vinden var sydlig, og vejret noget tykt og regnfuldt. Vi sejlede langs landet mellem øerne, indtil vi kom tre leagues nord for Dronning Sofias Kap. Da vi gik uden for øerne, mødte vi meget høj sø og fik store

vanskeligheder. Men ved den almægtige Guds forsyn blev båden bevaret fra at blive opslugt af havet. Til sidst kom vi igen ind mellem øerne og nåede vore skibe omkring middag.[2]
Den 5. gik nogle af vore folk i land mellem bjergene, hvor de så rensdyr.
Den 6. vendte jeg og stod sydøst ind mod kysten, indtil vi havde Ramels Fjord øst til nord for os, og holdt af[3] mod denne fjord. Mellem øerne ved Kongens Fjord og Ramels Fjord går en meget hul sø. Da vinden

NOTE 3, fortsat fra foregående side: Uden for disse to indløb ligger øerne meget tæt og danner en regelmæssig »skjærgaard«, som det kaldes i Norge.
NOTE 1: Det vil sige, at de tog af sted klokken tre for at vende tilbage.
NOTE 2: Vinden var sydlig, lige imod dem. De synes at have sejlet vestpå langs kysten, som skyder betydeligt frem, til forbjerget dannet af Kangarsukbjerget, i håb om at kunne krydse hjem i åben sø. Men da de kom uden for øerne tre leagues nord for Dronning Sofias Kap, var søen så hård, at de måtte søge ly mellem øerne igen og ro tilbage til skibene. Efter hjemkomsten blev der gjort en anden udflugt, som Hall ikke synes at have deltaget i. Bruuns optegnelser lyder: »Den 3. kom vi tilbage. Samme dag gik mester Hall og løjtnant Phillip ind i en anden havn for at undersøge landet. Den 4. kom de tilbage; samme dag gik admiralen og jeg ind i en anden havn for at undersøge landet. Ved den lejlighed så vi en båd så stor, at tyve mænd kunne sidde i den, og andre redskaber, som bruges i de egne, og vi fandt to telte dér.«
NOTE 3: Se s. 38, noten.

Side 69 (PDF-side 207)
var ret svag, slæbte vi skibet frem med vore både, indtil vi kom tværs af en bugt, som jeg besøgte i Vrins båd. Jeg kaldte den Fosbugten efter Philip de Fos, styrmand på Vrin. Men admiralen var så egenrådig, at jeg på ingen måde kunne råde ham i sagen. Skønt natten nærmede sig, ville han op gennem fjorden, indtil vi ved fjordens styrbordside kom på seksogtyve favne med sandbund. Vrin lod ankeret falde ved os. Men da vinden kom ud fra landet, var vor kaptajn og besætning så stædige og egenrådige, at jeg på ingen måde kunne få dem til at arbejde efter min vilje. Skibet drev ud midt i fjorden, hvor vi ikke kunne nå bunden med hundrede favne, indtil floden kom. Da satte floden skibet ind mod kysten. Men jeg lagde et varpanker ud,[1] fik skibet fri og satte forsejlet for at stå mod en anden ankerplads længere oppe i floden.[2]
Den 8. omkring klokken fire om morgenen ankrede vi på tyve favne med sandbund og meget jævnt aftagende dybde inden for os. Omkring middag kom Urin og ankrede ved os.[3] I denne flod løber floden sydøst

NOTE 1: Et »kedge-anchor« var et lille anker, som kunne føres ud i en båd til formål som det her nævnte.NOTE 2: Vi identificerer Fosbugten med Ikertok. Bruun, som intet har for den 5., fortæller om den 6.: »Den 6. hen imod aften forlod vi den havn med Trost og Ørnen og kom samme aften ind i en anden havn. Samme nat drev Trost fra os omtrent en mil længere op i havnen og slæbte både

kabel og anker med sig.«NOTE 3: Ifølge Bruun skete dette den 7. I fortsættelsen af det ovenstående skriver han: »Den 7. lettede vi anker og sejlede op ad floden til det sted, hvor Trost lå.« Da Bruun var kaptajn på Ørnen, kan han ikke antages at have taget fejl på dette punkt. Det er heller ikke sandsynligt, at han ventede mere end et helt døgn med at slutte sig til admiralen. Da den 7. ikke nævnes i Halls beretning hos Purchas, kan forkorteren meget vel have sat »ottende« i stedet for den 7., som der sandsynligvis stod i Halls eget håndskrift.

Side 70 (PDF-side 208)

og nordvest, og den ligger på 66 grader og 25 minutters bredde.[1]

Den 9. om morgenen sejlede vor kaptajn og kaptajnen på Urin op ad floden med deres både. Her så de deres vinterhuse,[2] som var bygget af hvalknogler. Bjælkerne var hvalribben, og tagene var dækket med jord. De havde firkantede hvælvinger eller kældre under jorden, omtrent to yards dybe. Der var omtrent fyrre af disse huse.[3] De fandt også grave, hvor sten var lagt over deres døde. Ligene var svøbt i sælskind, og stenene lagt over dem som en kiste. Denne dag satte vi på dette sted en mand i land, som havde tjent vor kaptajn året før. På grund af en forseelse lod kaptajnen ham blive tilbage i landet. Omkring middag kom vore mænd om bord igen. Efter middagsmåltidet kom nogle af folkene til os. Vi fangede fem af dem[4] med deres både og anbragte dem i vore skibe for at føre dem til Danmark,[5]

NOTE 1: Dette tal for Fosbugtens bredde kan næppe være Halls, da han altid placerer Kong Christians Fjord, som ligger længere sydpå, på 66 grader 30 minutter. Da bugten ikke blev undersøgt på den første rejse, er den ikke med på Halls kort. Når så mange unøjagtigheder synes at forekomme, bliver man mistænksom. Også bortset herfra virker det mærkeligt, at tidevandet i Ikertok skulle løbe sydøst og nordvest, når fjordens hovedretning er sydvest og nordøst.

NOTE 2: Der menes naturligvis de indfødtes huse.

NOTE 3: Purchas indsætter her randnoten »En by fundet ti leagues oppe ad floden«. Afstanden er uden tvivl hentet fra Halls uforkortede håndskrift.

NOTE 4: Om disse grønlænderes senere historie i Danmark henvises til indledningen.

NOTE 5: Markham siger i Voyages of Baffin, s. 28, noten: »I det ejendommelige gamle Schiffer-Gesellschaft i Lübeck hænger en gammel kajak

Side 71 (PDF-side 209)

for gennem dem at få bedre kundskab om forholdene i deres land Grønland. På deres eget sprog kalder de det Secanunga og siger, at de inde i landet har en stor konge, som bæres på mænds skuldre.[1]

Den 10. august om morgenen var vinden øst-sydøst. Vi lettede og kom ud af Rombes Fjord.[2] Men da vi kom ud til søs mellem øerne, gik vinden i sydvest til syd, og søen blev overordentlig høj. Vi holdt vest og vest til nord mod søen og rundede nogle øer og klipper. Den vældige sø ville have sat

os på klipperne, hvor vi alle var omkommet, hvis Gud ikke i sin barmhjertighed netop da, hvor vi ikke så andet end øjeblikkelig død for vore øjne, havde sendt en stærk vind fra

NOTE 5, fortsat fra foregående side: under bjælkerne, som ifølge indskriften synes at være bragt til Europa af den danske ekspedition i 1607.« Da den ekspedition imidlertid slet ikke gik i land, se indledningen, er kajakken sandsynligvis en af dem, der omtales her.NOTE 1: Bruun har ingen optegnelse for den 8. »Den 9.,« siger han, »gik admiralen og jeg med nogle af vore mænd længere op i havnen for at undersøge landet. Det gjorde vi, og vi så deres huse, og hvordan de begraver hinanden, og kom samme dag tilbage til skibet. Samme dag tog vi med magt fem grønlændere ind i Ørnen.« Lyschander nævner ilandsætningen af den unge mand, som ifølge ham straks blev revet i stykker af de indfødte.NOTE 2: Af det foregående ses, at de ikke lå i Rammels Fjord, Amerdlok, men i en anden fjord i nærheden, som næppe kan have været anden end Ikertok. Når Hall alligevel siger, at de kom ud af Rammels Fjord ved hjemrejsens begyndelse, kan det forklares på flere måder. Da fjordene er forbundet ved et sund, kan de have sejlet herigennem til Amerdlok. Eller de kan ved udsejlingen fra Ikertok have holdt sig inden for småøerne så langt, at de kom ind i Rammels Fjord og derfra sejlede ud i åben sø. Endelig kan Hall have brugt navnet Rammels Fjord om hele gruppen af fjorde mellem Holsteinsborg og Itivdlek. De er alle forbundne og kan betragtes som én bugt, delvis fyldt af øer.

Side 72 (PDF-side 210)

syd-sydvest,[1] hvorved vi kunne holde vest-nordvest med slækkede skøder.[2] Da vi rundede øerne og klipperne, måtte vi gå mellem nogle småøer, som ligger fire leagues ude i søen ud for Dronning Sofias Kap. Året før havde jeg kaldt dem Knights Øer efter John Knight.[3] Vi passerede således disse øer, ikke uden stor fare, og fandt mange skjulte klipper mellem dem, og da vi var fri ude på havet.[4]

Den 13. ved middag var vi på

NOTE 1: Det er let at forstå, at de kan have været i stor fare for at drive på læ kyst ved udsejlingen fra Amerdlok Fjord med stærk vind fra sydvest til syd. Men det er mindre forståeligt, hvordan en hård syd-sydvestlig vind kunne redde dem, medmindre de i det kritiske øjeblik næsten havde nået hjørnet, hvor kysten drejer nordpå mod Dronning Sofias Kap. Da kunne en ændring på blot én streg have været nok til, at de kunne skyde fri.

NOTE 2: Udtrykket »a flowing sheet« bruges, når de vigtigste sejls skøder eller skødbarmene slækkes, så vinden rammer sejlene mere vinkelret end ved bidevind, eksempelvis når vinden står næsten vinkelret på skibets kurs.

NOTE 3: Navnet Knights Øer bruges ofte om hele skærgården af små klippeøer vest for Holsteinsborg, som på dansk også kaldes Holsteinsborg Rev. Men det gælder egentlig kun Kagsitøerne, der ligger længst til søs, meget nær den afstand, Hall angiver. Knights Øer er afsat på Halls oversigtskort IVe.

NOTE 4: Her sættes punktum midt i en uafsluttet sætning, endnu et eksempel på den hårdhændede opskæring af Halls tekst. I det udeladte afsnit om 10.–12. august nævnte Hall sandsynligvis, at kun Trost kom til søs og derfor måtte vente på sit ledsagerskib til den 12. eller 13. Lyschander nævner det og synes at tilskrive det Lindenows overlegne sømandskab. Bruun skriver: »Den 10. lettede vi anker og satte sejl, men da vi kom til de yderste klipper, kom vinden lige imod os, så vi måtte vende tilbage til havnen. Men Trost kom til søs samme dag.« Den 11. har han intet, men må have ligget indeblæst i fjorden. »Den 12.,« fortsætter han, »hjalp Gud os med god vind, og

Side 73 (PDF-side 211)

66 grader 50 minutters bredde, omtrent seksten leagues vest til nord, en halv streg vestligere, fra Kap Sofia.[1]

Den 18. omkring klokken fire om morgenen kom vi fri af isen[2] og styrede syd til vest. Vejret var meget tykt indtil middag, da det klarede op. Da så vi kysten hæve sig som øer, meget høj og med en udstrækning på omtrent fireogtyve leagues i retningen syd til øst og nord til vest. Hele kysten var indesluttet af is, så det på dette sted er umuligt for et skib at komme ind til land. Ud for det sydligste af disse to kapper[3] lå desuden en så stor isbank, der strakte sig ud i søen, at vi måtte holde vest til nord for at runde den. Hele eftermiddagen var vi næsten omgivet af is. Vi holdt ind mod den, og vinden gik i øst-sydøst. Da vi stod syd ind mod isen, måtte vi luffe for én isø og holde af for en anden indtil omkring klokken fire, da vi ved Guds hjælp kom fri. Vinden gik i sydøst

NOTE 4, fortsat fra foregående side: så snart det var dag, lettede vi anker og kom ud af havnen og stod derefter til søs. Samme dag så vi den første is.«

NOTE 1: Bruuns eneste optegnelse for denne dag er: »Den 13. sejlede vi Grønland af syne.« Sandsynligvis begyndte de to skibe efter at være mødtes denne dag at sejle vestpå sammen i håb om at finde frit vand midt i Davisstrædet.

NOTE 2: Da der ikke tidligere i Halls beretning hos Purchas er sagt noget om vanskeligheder med is, skønt Bruun nævner is allerede den 12., må noget om de mellemliggende fem dage være udeladt. Også Bruuns dagbog svigter her. Hans eneste optegnelse mellem den 13. og 26. er: »Den 16. sprang en af mine grønlændere over bord.«

NOTE 3: Også dette udtryk beviser forkorterens skødesløshed, da ingen »to kapper« tidligere er nævnt i teksten hos Purchas. Sandsynligvis menes Dronning Sofias og Dronning Annas kapper, da de tydeligvis endnu kun havde gjort ringe fremskridt.

Side 74 (PDF-side 212)

til syd, og hele natten holdt vi sydvest til syd.

Den 22. var vejret tykt og vinden som før. Om morgenen omkring klokken syv så vi et sejl vest til syd for os. Vi stod hen imod det, for det var vort viceadmiralskib Lion, som havde haft store vanskeligheder med isen. Vi var glade for at mødes igen.[1]

Den 28. omkring klokken fire om morgenen lagde stormen sig,[2] og vinden gik i vest-sydvest. Omkring klokken tre satte vi sejl og stod sydøst. Men da vi var under sejl, så vi store isbanker og isøer til læ, ud for os mod øst til syd. Jeg skønnede, at denne is lå

NOTE 1: Man vil have bemærket, at hverken Hall eller Bruun har nævnt Löven eller Gillibrandt siden 24. juni. Da intet fortælles om, at de overhovedet nåede land, synes de aldrig at have gjort det, men at have brugt tiden på forgæves forsøg på at trænge gennem isen på en sydligere bredde. Bruun omtaler ikke gensynet med Löven, men derimod mødet med Gillibrandt, som ikke nævnes hos Purchas: »Den 26. kom Gillibrandt og Ørnen sammen. Samme dag så vi Grønland igen.« Når han udtrykkeligt siger Ørnen, synes eskadren at have været noget spredt. Det kan dog have været med vilje, da de naturligt ville lede efter det savnede skib. Selv om det ikke nævnes, kan dette delvis forklare, hvorfor de tilsyneladende brugte seksten dage på at komme fra Holsteinsborgs omegn til Grønlands sydspids.
NOTE 2: Da ingen storm er nævnt før, viser dette sted, at hullet mellem den 22. og 28. skyldes forkortelsen af Halls beretning. Bruun nævner heller ikke stormen, men skriver i sin næste optegnelse efter den 26.: »Den 30. om natten blev vi i en stor storm skilt fra Gillibrandt.« Det nævnes ikke, at hun sluttede sig til dem igen, men det skete sandsynligvis, da hun vides at være kommet hjem, og intet fortælles om en hjemrejse alene.

Side 75 (PDF-side 213)
ud for Kap Desolation,[1] omtrent otte leagues borte. På grund af tågen kunne vi ikke se det.
Den 29. omkring klokken seks om morgenen gik vinden i nordøst til nord. Vi satte sejl og gik syd-sydøst indtil middag med stiv vind. Om morgenen så vi stykker af drivis til luvart. Ved middag løjede vinden af,[2] og jeg fandt vor bredde til 59 grader 46 minutter. Fra middag til middag havde vi tilbagelagt otte leagues mod sydøst til syd.
Den 31. fortsatte vinden, og vi holdt stadig vor kurs med vinden fra nord-nordvest i smukt og klart vejr. Det blæste stærkt, så vi stod af sted under to lavt satte undersejl. Søen var vokset meget. Vi var på 59 grader 10 minutters bredde og havde tilbagelagt fireogtredive leagues mod øst-sydøst, noget østligere. Om eftermiddagen efter min observation så vi nogle isøer og noget drivis. Det undrede mig lidt, da jeg både af mit bestik og middagens observation vidste, at vi var kommet for langt fra nogen del af Grønland, som var beskrevet på søkortet. Den sydligste del, som er tegnet dér, ligger nemlig ikke på 60 graders bredde,[3] og vi var nu på 59 grader 10 minutter. Kap Desolation lå vest-nordvest, en halv streg nordligere, omtrent fireogtres leagues borte, og Kap Christian, den nærmeste kendte del af Grønland, lå nordvest til vest, noget vestligere, otteogtredive leagues borte. Vi holdt derfor kursen øst-sydøst og fik omkring klokken fire land i sigte. Det var meget højt land, der strakte sig mod øst-sydøst

NOTE 1: Se s. 7, noten.
NOTE 2: Se s. 55, noten.

NOTE 3: Meningen synes at være, at ingen del af Grønland når så langt syd som 60 grader. Men han placerede selv Kap Christian på 59 grader 50 minutter, så der foreligger tydeligvis en forvirring.

Side 76 (PDF-side 214)

i omtrent seksten leagues længde. Den vestligste del syntes at bøje af mod øst-nordøst, og den sydligste pynt, som pejledes øst, noget nordligere, bøjede af mod øst til nord. Dette land er meget højt med snedækkede bjerge og meget tæt is ved kysten. Da jeg ikke vidste, om det hørte til fastlandet eller var en ø, kaldte jeg stedet Frostøen efter skibet.[1]

Den 1. september ved middag foretog jeg en observation og fandt vor bredde til 58 grader. Vi havde tilbagelagt seksogtyve leagues mod sydøst til syd, noget sydligere. Ved middag satte jeg kursen øst til syd. Om eftermiddagen omkring klokken seks blev det stille, og sådan fortsatte det hele den følgende nat. Om aftenen fandt jeg den nordvestlige misvisning til 10 grader 50 minutter.

Den 4. var vinden øst til syd, og vi holdt syd til øst. Omkring middag forsvandt solen,[2] og jeg antog, at vi var på 57 grader 20 minutters bredde efter at have tilbagelagt omtrent ti leagues mod sydøst til syd, noget sydligere. Hele dagen og den følgende nat holdt vi som før.

Den 8. var vejret smukt og vinden som før. Det

NOTE 1: Dette afsnit er mærkeligt. Der findes intet land i den angivne retning. Hall må have set en samling isbjerge og tågebanker. Luke Foxe udtrykte i 1635 den opfattelse, at det land, Hall så eller troede at se, måtte være det, han tidligere havde kaldt Kap Christian, se North-West Fox, s. 57, og Miller Christys Voyages of Foxe and James, s. 95. Det er også mærkeligt, at Hall kaldte det Trost Island, da han tidligere havde givet dette navn til et sted i Grønland og omtalt det under navnet i den foregående beretning, se s. 47.

NOTE 2: Hall har andre steder talt om »a shrinke of the wind«, se s. 52 og 75, og »a shrinke of the land«, se s. 55. Meningen her er tydeligvis, at solen blev dækket af skyer omkring middag, så han ikke kunne foretage sin sædvanlige middagsobservation, men måtte nøjes med et skøn, som det følgende lader forstå.

Side 77 (PDF-side 215)

var næsten stille, og vi fortsatte som før. Ved middag var vi på 58 grader 36 minutters bredde og havde på grund af den store sø fra syd tilbagelagt tyve leagues mod øst-nordøst, noget nordligere. Hele eftermiddagen og den følgende nat var det for det meste stille. Om aftenen fandt jeg kompassets nordvestlige misvisning til omtrent 2 grader 45 minutter.

Den 9. var vejret også smukt, vinden sydlig og frisk, og vor kurs stadig øst. Ved middag var vi på 58 grader 40 minutters bredde og havde tilbagelagt tolv leagues mod øst til nord, noget østligere. Om eftermiddagen gik vinden i syd eller syd til øst med regn. Omkring midnat var vejret tykt med regn, og vinden gik i sydøst. Vi lå med stævnen mod øst-nordøst og nordøst til øst.

Den 10. omkring klokken to om morgenen gik vinden i syd-sydvest. Vi styrede vor kurs øst og var ved middag på 59 grader 10 minutters bredde efter at have tilbagelagt fireogfyrre leagues mod øst

til nord, noget østligere. Vi havde frisk vestlig vind. Denne dag så vi en af de fugle, som på øen Bass i Skotland kaldes Bassgæs.[1] Om aftenen fandt jeg den nordøstlige misvisning til 1 grad 4 minutter. Den 18. om formiddagen omkring klokken ni så vi land, som hævede sig noget ujævnt. Dets østligste pynt lå sydøst til syd og dets vestligste del syd til vest, omtrent otte leagues borte. Ved mit bestik og min observation fandt jeg,

NOTE 1: Sulen, Sula bassana, kaldes endnu undertiden Bass Goose, fordi en meget stor koloni yngler på Bass Rock i Firth of Forth. Herfra kommer også dens videnskabelige navn.

Side 78 (PDF-side 216)

at disse øer var Ferrisøerne.[1] Middagens observation gav 62 grader 5 minutter.
Den 19. omkring klokken fem pejlede jeg en lille klippe kaldet Munken,[2] som ligger ud for den sydøstlige ende, i øst-sydøst, tre leagues fra os. Om aftenen omkring klokken ti blev det stille.
Den 20. så vi, at strømmen havde sat os nordpå. Under Farreøerne[3] sætter denne strøm omtrent øst og vest. Vi vendte derfor og stod vestover med kurs vest-sydvest, undertiden vest til syd og undertiden sydvest, i meget regnfuldt vejr.[4] Omkring midnat blev det stille, og det fortsatte hele natten til morgen.[5]

NOTE 1: Færøerne. I lighed med Færø ved Skotlands kyst, som på engelsk hedder Fair Isle, burde denne øgruppe kaldes Fair Isles.
NOTE 2: Munken er Færøernes sydligste småø.
NOTE 3: Igen Færøerne.
NOTE 4: Tilsyneladende er »vest« ved en trykfejl fem gange sat i stedet for »øst« i denne sætning.
NOTE 5: Til udfyldning af dette hul har vi følgende optegnelser i Bruuns dagbog, hans eneste for september: »Den 16. døde min kok ved navn Niels. Den 21. om morgenen så vi to eller tre øer omgivet af havet, kaldet Rona. Den 26. tidligt om morgenen så vi Fule og straks derefter Hetlands sydende. Samme dag sejlede vi midt mellem Hetland og Færø, og hen imod nat sejlede vi dem af syne. Den 27. døde en af mine søfolk, kaldet Anders Jonsson. Den 29. fik vi Norge i sigte og var uden for Ingren, seks mil nord for Lindesnæs. Den 30. så vi først Jylland.« Øerne kaldet Rona er de to småøer Rona og Barra nord for Hebriderne; Fule er Foula. Ingren betyder sandsynligvis Ekerø uden for Egersund, skønt det ligger noget længere fra Lindesnæs end angivet, selv hvis der menes norske mil. Der findes nu intet sted i egnen ved navn Ingren.

Side 79 (PDF-side 217)

Den 1. oktober om eftermiddagen omkring klokken fire fik vi Holmene[1] i sigte.
Den 2. styrede vi sydøst til syd og syd-sydøst mod Col.[2] Omkring klokken otte om aftenen kom vi til Turco,[3] hvor vi lå for anker hele den følgende dag.
Den 3. om aftenen gik vinden i nordøst. Vi lettede da og kom til Helsingørs red.
Den 4. ankom vi ved Guds forsyn til vor ønskede havn København, 1606.[4]

NOTE 1: Holmene kan være Erteholmene ved indsejlingen til Kattegat, et kort stykke inden for Skagen. Bruun skriver: »Oktober. Den 1. fik vi først Norge i sigte igen.« Det ville betyde, at de krydsede, da de ellers ikke igen ville være kommet nær Norge. Hvis de gjorde det meget tidligt, kunne de under sejladsen sydpå have set Erteholmene om eftermiddagen. Skibene kan dog også være blevet skilt i rejsens sidste dage.
NOTE 2: Col betyder Kullen, som med sin isolerede beliggenhed og højde på omtrent 615 fod er et vidt synligt sømærke, se s. 55.
NOTE 3: Turco er sandsynligvis Torekov, på nordsiden af indsejlingen til Skälderviken, en bugt lige nord for Kullen, hvor de kunne finde ankerplads.
NOTE 4: Bruuns dagbog afviger lidt fra Halls beretning: »Den 2. fik vi Skåne i sigte; samme nat ankrede vi ved Helsingør.« Skåne er den landsdel, hvor Kullen ligger, men Torekov ligger omtrent tredive miles fra Helsingør, som ikke engang kan ses derfra. Da hverken Hall eller Bruun kan antages at have taget fejl her, er forklaringen uden tvivl, at Bruun nåede Helsingørs red den nat, mens de øvrige skibe var fanget i bugten bag Kullen og måtte eller foretrak at vente på vindskifte ved Torekov, som de ellers ikke ville have besøgt. Bruun ventede så ved Helsingør på de øvrige. »Den 4.,« siger han, »sejlede vi fra Helsingør og ankrede samme dag ud for København.«

Side 80 (PDF-side 218)
Skibene i den nævnte flåde havde følgende drægtighed og antal mænd:[1]

Trust, admiralskibet, var på tres tons og havde otteogfyrre mænd.
Lion, viceadmiralskibet, var på halvfjerds tons og havde otteogfyrre mænd.
Vrin eller Eagle, kontreadmiralskibet, var på hundrede tons og havde halvtreds mænd.
Gilliflowre var på fyrre tons og havde seksten mænd.
Pinassen Cat var på tyve tons og havde tolv mænd.
Bredaransies Fjord ligger nordligst.[2] Dernæst kommer Cunninghams Fjord på syvogtres grader og nogle minutters bredde. Fjorden, hvor de så byen ti leagues oppe, ligger to leagues[3] syd for Cunninghams Fjord. Kongens Fjord ligger på seksogtres og en halv grad.
William Huntris fra Stowborow i Yorkshire er mester

NOTE 1: Som forklaret i indledningen er denne note sandsynligvis skrevet af Purchas og ikke af Hall. Oplysningerne er dog uden tvivl hentet fra Halls uforkortede beretning, om end tilsyneladende uden megen omhu.
NOTE 2: Henvisningen til Brade Ransons Fjord er meget bemærkelsesværdig, da den intetsteds nævnes i Halls rejseberetninger, men vises på hans kort. Han besøgte den på sin ekspedition med pinassen i 1605, se s. 12 og 38. Enten må Halls uforkortede beretning have omtalt fjorden, eller også må Purchas, eller den, der forkortede teksten og skrev noten, have haft kortene foran sig. Det første er meget usandsynligt på grund af den nære overensstemmelse mellem rapporten til kongen og Halls

første rejseberetning, især deres fælles udeladelse af alle oplysninger om denne ekspedition. Derfor må notens forfatter have haft kortene, se indledningen.
NOTE 3: Dette er naturligvis forkert. Sandsynligvis lød det gengivne udsagn på tolv leagues. Det er den afstand, Baffin senere angiver mellem Cunninghams Fjord og Ramels Fjord, der ligger tæt ved Fosbugten.

Side 81 (PDF-side 219)
Halls mand og får af kongen af Danmark tredive pund om året for sin dygtighed i navigation.[1]

NOTE 1: Ifølge Clements R. Markham, Voyages of William Baffin, s. 27, er Stowborow sandsynligvis en fejl for Scarborough. Nutidsformen »er« er ret bemærkelsesværdig og synes overført direkte fra det dokument, oplysningen er citeret fra. Intet andetsteds vides om denne bevilling til Huntriss. Sagen er i sig selv usandsynlig, og beløbet var så stort for tiden, omtrent en kaptajns gennemsnitlige løn, at der må foreligge en fejl. Måske har kongen ved en lejlighed, hvor Huntriss viste sin dygtighed i at håndtere en båd eller lignende, givet ham en belønning på tredive rigsdaler.
[Den korte omtale af den tredje danske ekspedition til Grønland i 1607, som i Purchas his Pilgrimes, bind III, s. 827, følger efter beretningen om den anden rejse i 1606, er gengivet og drøftet i indledningen.]

Side 82 (PDF-side 220)

Beretning om den engelske ekspedition til Grønland under kaptajn James Halls kommando i 1612[1]

Af John Gatonbe, kvartermester.[2]

Fra Churchills Collection of Voyages and Travels, bind VI (London, 1732), s. 241–251.
En rejse til Nordvestpassagen, foretaget i 1612[3] af handelsdeltagerne i London: Sir George Lancaster,[4] Sir Thomas Smith,[5] hr. Ball,[6] hr. Cocken[7] og hr. James Hall, der var deltager sammen med dem og øverstbefalende over begge skibe.
Til den højtærede Sir Christopher Hilyeards, ridder.[8]
John Gatonbe ønsker Dem i dette liv fortsat sundhed og fremgang, med stor tilvækst i anseelse, og evig salighed i Kristus vor frelser.[9]
Jeg har haft til hensigt at overrække Dem denne dagbog eller kursbog, som søfolk og skippere sædvanligvis fører under deres sejlads på lange rejser og i ukendte

NOTE 1: Vi har gennemgående ladet denne sædvanligvis anerkendte dato stå, skønt vi i indledningen har givet grunde til at tro, at rejsen i virkeligheden fandt sted i 1613.NOTE 2: Gatonbe, som omtales i indledningen, var kvartermester om bord på Patience. Men efter

Side 83 (PDF-side 221)

lande. Jeg er i disse to år blevet hindret[10] deri, da jeg har rejst på havet for at opretholde min hustru og mine børns fattige kår.

NOTE 2, fortsat fra foregående side: Halls død blev han understyrmand på Hearts Ease. Som anført i indledningen har vi udeladt kortet, der ledsager Gatonbes beretning.
NOTE 3: Denne overskrift står i Churchills Voyages. Den kan skyldes enten Gatonbe i 1615 eller udgiveren i 1732. Rejsen havde ingen forbindelse med en søgen efter en nordvestpassage, sådan som vi nu forstår betegnelsen. Målet var at søge efter malm og andre af landets rigdomme i Grønland, se indledningen. Overskriften kan være Gatonbes egen, hvis han anså Davisstrædet, hvortil rejsen gik, for en nordvestpassage eller snarere begyndelsen på en. Ellers er overskriften meningsløs og forkert.
NOTE 4: Sir James, ikke Sir George, Lancaster førte Ostindisk Kompagnis første rejse og blev slået til ridder efter hjemkomsten i 1603. Han døde ugift i 1618. Yderligere oplysninger findes i Clements R. Markhams Voyages of Sir James Lancaster (Hakluyt Society, 1877) og Voyages of William Baffin (Hakluyt Society, 1881).
NOTE 5: Sir Thomas Smith, sin tids førende storkøbmand, var Ostindisk Kompagnis første guvernør og et aktivt medlem af de fleste store privilegerede udenlandske handelsselskaber dengang. Han døde i 1625. En god beskrivelse findes i Markhams Voyages of William Baffin, s. I–IX.
NOTE 6: Richard Ball, en fremtrædende købmand i London, gjorde meget for at udvide både handelen og den geografiske viden. Han døde omkring 1620. Han omtales i Markhams Voyages of William Baffin, s. 3.
NOTE 7: Rådmand William Cockayne, eller Cocken, i London, endnu en fremtrædende og velhavende købmand, var overborgmester i 1619–1620. Han var en af Ostindisk Kompagnis første »committees«, det vil sige direktører, og »Richard Cockain and Co.« tegnede det største enkeltbeløb til selskabets første rejse. Rundall siger, på ukendt grundlag, at rådmand Cockayne havde været hoveddrivkraften bag udsendelsen af Hall, Voyages towards the North-West, s. 91. Han døde i 1626. Markham giver også en levnedsskildring af ham.
NOTE 8: Sir Christopher Hildyard, eller Hilyeards, fra Winestead ved Hull tilhørte en gammel og kendt East Riding-slægt, som længe havde boet i Holderness. Han blev parlamentsmedlem og døde i 1634. Han omtales i Markhams ovennævnte værk. Han synes ikke at have været økonomisk deltager i rejsen.

Side 84 (PDF-side 222)

Nu er jeg hjemme denne vinter og husker de mange venligheder, De har vist min gamle far, Nicholas Gatonbe. Derfor fandt jeg det godt at tilbyde Dem, højtærede herre, dette beskedne arbejde, som det nu er, og beder Dem modtage det som en gave fra en, der af hjertet ønsker Dem vel og, hvis evnen rakte, gerne ville overrække Dem noget bedre. Jeg ved og ser jo, at De og Deres forfædre altid har ønsket denne by og dens indbyggere vel. Derfor beder jeg Dem læse det igennem.
Først vil De se vor rejses udrustning og de hændelser, vi oplevede med vor øverstbefalende.
For det andet tidspunktet for vor afsejling.
For det tredje vore kurser på havet med den vind og det vejr, vi havde.
For det fjerde den observerede polhøjde.
For det femte isen, vi sejlede forbi, og luftens kulde.
For det sjette landets ufrugtbarhed med vældige, snedækkede bjerge.
For det syvende naturen og egenskaberne hos dets indbyggere og vilde.
For det ottende de ting, vi købte af dem for gammelt jern, og det, som hændte os i landet.
Til sidst vor hjemrejse og sikre ankomst.
Således beder jeg både om tilgivelse for min dristighed og om
NOTE 9, fra s. 82: Udgiveren af sjette bind af Churchills Voyages and Travels føjer denne note til tilegnelsen: »Vi har bevaret denne tilegnelses stavemåde som et eksempel på tidens retskrivning. Men af hensyn til den almindelige læser fandt vi det passende at tilpasse selve beretningens stavning til nutidig brug, især da forfatteren ikke fulgte nogen fast fremgangsmåde.«NOTE 10, fra s. 83: Dette gamle udtryk betyder naturligvis »hindret« eller »forhindret« og bruges nu sjældent uden for juridisk sprog.

Side 85 (PDF-side 223)
at De venligt vil modtage mit beskedne arbejde. Jeg vil ikke længere besvære Dem med min ubehjælpsomhed, men beder Gud berige Dem med rigelig tilvækst af sin ånds gaver.
Fra John Gatonbes fattige hus, den 25. februar 1615.

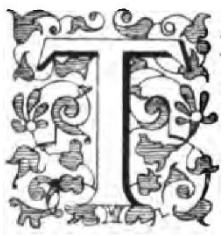

Den 10. april, langfredag, halede vi begge vore skibe ud på Hulls red. Det ene, Patience, var på 140 tons, og vi var fyrre mænd og drenge om bord. Det andet, Heart's-Ease, var på tres tons med tyve mænd og drenge. Denne dag satte vi begge vore ræer op og trådte i løn. Vi gjorde os klar til at sejle med den første vind.
Mandag den 20. april satte vi sejl på Hulls red med vinden fra øst-sydøst, gik ned til Cleeness[1] og ankrede. Hen imod aften gik vinden i nordøst, og vi vendte samme nat tilbage til Pauls red,[2] da det blæste stærkt.
21. Vinden gik i syd-sydvest. Om aftenen gik vi over og ankrede ved næsset, mens vor pinasse var i ærinde ved byen.

22. Onsdag lettede vi og satte sejl med vinden fra syd-sydvest. Ved middag kom vi ud af Humber og gik vor kurs nord til vest.
23. Vinden var sydlig, og vi gik samme

NOTE 1: Cleeness ligger på Lincolnshires kyst ved Great Grimsby i sognet Clee.
NOTE 2: Paul Road var uden tvivl den del af Humber, der ligger ud for sognet Paull eller Paghill, fem miles sydøst for Hull, på den nordlige bred i Yorkshire.

Side 86 (PDF-side 224)
kurs. Ved middag var vi syv leagues ud for Whitby, og klokken seks om aftenen var vi ni leagues ud for Hunclife,[1] som lå syd-sydvest for os. Vi sejlede nord-nordvest.
24. Vinden var øst-sydøst, og vejret meget smukt. Vi var omtrent tolv leagues ud for Stabs-head,[2] som lå vest-sydvest. Ved middag observerede vi solen og fandt polhøjden til 56 grader 12 minutter.
25. Vinden var sydøst, og vi sejlede nord-nordvest. Klokken ni om morgenen talte vi med nordsøfiskere fra Yarmouth og fik frisk fisk af dem. Vi var ni leagues vest-sydvest for Bohomness,[3] og polhøjden var 58 grader 30 minutter.
26. Søndag, med sydlig vind, sejlede vi mellem Orkney og Fair Isle og Foullay og lod øerne og Shetland ligge på styrbord side klokken tre om morgenen. Klokken seks sejlede vi vest til nord ud mod søen. Foully lå nordøst for os, fem leagues borte. Ved middag gik vinden i syd, og vi sejlede da vest. Om aftenen kom vinden imod os fra sydvest, og vi stod nordover mod nordvest.
[Tekst ved kysttegningerne:] Fair Isle viser sig således i to leagues afstand. Foullay viser sig således i tre leagues afstand. Efter at vi forlod disse to øer, så vi intet andet land, før vi fik Grønland i sigte.

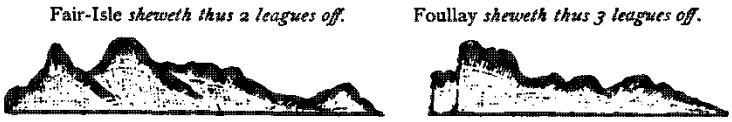

After we parted from these two Islands, we had sight of no other land till we came to sight of Greenland.

27. Vi havde stærk vind fra nordvest og måtte tage vore mærssejl ind af hensyn til viceadmiralskibet, der var agter for os. Vi sejlede vest-nordvest. Klokken fire om eftermiddagen vendte vi sydover og sejlede sydvest til syd, idet vinden gik i vest til syd.
28. Vinden gik i nordvest med skyet

NOTE 1: Huntcliff ved Redcar.
NOTE 2: St. Abb's Head.
NOTE 3: Buchan Ness, Aberdeenshires østligste punkt.

Side 87 (PDF-side 225)

vejr. Klokken seks om morgenen vendte vi sydover og sejlede vest-sydvest. Ved middag observerede vi solen og fandt polhøjden til 59 grader 47 minutter.
29. Vinden var nordvest, og vi stod sydover mod vest-sydvest i tykt, diset vejr.
30. Fra klokken tolv til seks om morgenen var det stille og tåget. Derefter gik vinden i sydvest, og resten af dagen sejlede vi vest til nord.
1. maj, fredag. Vinden var vest-sydvest, og vi sejlede nordover mod nordvest til nord i tåge og stærk vind. Ved middag klarede det op, og vi observerede solen og fandt polhøjden til 61 grader 31 minutter. Vi vendte sydover og styrede syd til vest i smukt vejr. Klokken otte om aftenen vendte vi og stod nordover mod nord-nordvest.
2. Stormfuldt vejr med vinden fra sydvest til vest, tåge og regn. Vi stod nordover mod nordvest til vest. Klokken ti blev vinden svag, og det blev stille. Vinden drejede i nordøst, og vi sejlede vor kurs vest med frisk vind ved middag.
3. Vi havde smukt vejr og øst-sydøstlig vind og sejlede vest. Vi observerede solen og fandt polhøjden til 61 grader 46 minutter. Klokken fire om eftermiddagen kom vinden imod os fra vest, og vi stod nordover mod nord-nordvest. Klokken seks stod vi igen sydover.
4. Vinden var nordvest, og vi sejlede vest-sydvest. Klokken fem fik viceadmiralskibet en revne i fokkemasten og måtte tage mærssejl og forsejl ind. Det gjorde vi også på admiralskibet, indtil de havde laskeret masten og gjort den stærk.[1] Ved middag observerede vi
NOTE 1: At »fiske« en revnet rundholt er at forstærke den med »fisk«, flade træstykker, som anbringes på

Side 88 (PDF-side 226)
solen og fandt polhøjden til 61 grader 8 minutter. Vinden var gået i nord-nordøst, og vi sejlede vor kurs vest.
5. Vinden gik i vest til syd og begyndte at blæse. Vi stod nordover mod nordvest til nord.
6. Vinden var vest. Klokken seks om morgenen gik den i nord til vest, og vi styrede derfra vest. Polhøjden var 61 grader 36 minutter.
7. Vinden var nordvest til nord, og vi sejlede vest til syd. Klokken to om eftermiddagen gik den i nordøst. Det var skyet og tykt og gik over i megen regn. Vi sejlede vor kurs vest.
8. Stærk vind og regn fra øst-nordøst. Vi sejlede vest. Ved middag fik vi smukt vejr, og vinden var gået i nord. Denne dag håbede vi at se Friesland,[1] men gjorde det ikke.
9. Vinden var nord-nordøst og vejret stormfuldt. Vi sejlede vor kurs vest. Ved middag blev det smukt, og vi observerede solen og fandt polhøjden til 59 grader 51 minutter. Vor fører fandt med sit instrument, at kompasset viste femten grader vest for nord. Det var årsagen til, at vi ikke så Friesland,[1] da vi var sejlet omtrent tolv leagues syd om det. Selv om vi holdt vestlig kurs, havde vi således kun tilbagelagt en vej mod vest til syd. Jeg formoder dog, at det skyldtes strømmen, som sætter mod sydvest og således fra Frieslands vestligste del ind i Nordvestpassagen.[2]

NOTE 1 fra foregående side, fortsat: hver side og fastgøres ved »uldning«, det vil sige ved at vikle tovstykker rundt og rundt om dem.
NOTE 1: Hall og hans samtidige troede naturligvis fuldt og fast på Frislands eksistens. Denne indbildte ø var hentet fra Zenokortet og vises på de fleste af tidens kort over Atlanterhavet.NOTE 2: De, der kender beretningerne om rejser til Nordamerika i begyndelsen af det sekstende århundrede, ved, at tidens søfarere og geografer især lod deres vurderinger af en nordvestpassages mulige eksistens og beliggenhed styre af havstrømme og tidevandets retning. I 1612 troede mange, at passagen faktisk

Side 89 (PDF-side 227)
10. Vinden var nordlig, og vi sejlede vest til nord. Ved middag observerede vi solen og fandt polhøjden til 60 grader 4 minutter i meget smukt vejr.
11. Vinden var nordlig. Ved middag loddede vi og fik ingen bund på 150 favne. Vinden var svag eller stille, undertiden sydlig, undertiden sydvestlig og undertiden østlig. Sådan fortsatte den skiftende hele dagen i smukt vejr og glat sø. Vi sejlede for det meste vest til syd.
12. Stille. Klokken fire om morgenen gik vinden i øst-nordøst, og vi sejlede vest til nord. Vandet skiftede denne dag til en sortagtig farve. Vi så også mange hvaler og grindehvaler.
13. Vinden var østlig, og vi sejlede vest til nord. I diset vejr mødte vi is, og vinden var gået i nord-nordøst. Klokken ni om aftenen var der stærk vind og sne, så vi måtte tage sejlene ind og stå østover under forsejlet med kurs øst. Nogle af vore mænd så også land, men vi kunne ikke tydeligt skelne det, fordi sneen faldt så tæt.
14. Klokken to om morgenen stod vi igen ind mod landet med kurs nord-nordvest. Mellem klokken fem og seks fik vi land i sigte. Vor fører bestemte det til Kap Farvel, således kaldt af kaptajn Davis ved den første opdagelse af landet i 1585, fordi han ikke kunne komme

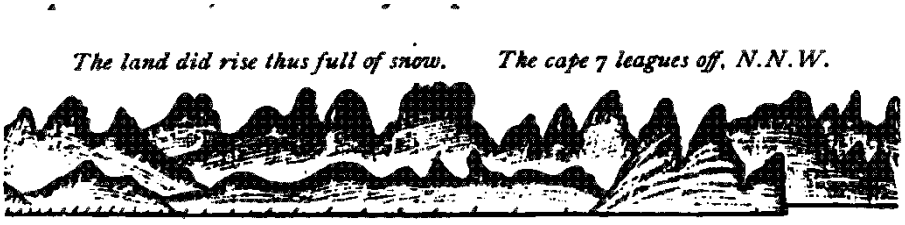

[Tekst ved kysttegningen:] Landet hævede sig således, fuldt af sne. Kappet i syv leagues afstand, nord-nordvest. Dette land er Grønlands sydligste pynt, og polhøjden dér er 59 grader 15 minutter.[1]
NOTE 2, fortsat fra foregående side: var blevet fundet af Hudson. De talte derfor om den, som Gatonbe gør her, og mente sandsynligvis Hudsonstrædet eller muligvis Davisstrædet.NOTE 1: Dette er sandsynligvis en trykfejl for 59 grader 51 minutter, som er langt nærmere det rigtige.

Side 90 (PDF-side 228)

nærmere landet end seks eller syv leagues på grund af is.[1] Det lå nord-nordvest for os, og hele dagen sejlede vi vest-nordvest langs isen.
15. Vinden var nord-nordvest, og vi sejlede vest. Klokken fire om morgenen vendte vi igen mod isen og sejlede nord-nordøst. Klokken ti vendte vi atter, da vi var tæt ved isen, og så landet strække sig længere mod nord. Isen ligger langs hele kysten, som om der var en stor bugt mellem to forbjerge.
16. En kold og diset vind fra nord-nordvest. Vi sejlede vest. Klokken syv om morgenen vendte vi og holdt nordøst til nord, og klokken to mødte vi igen is. Vi krydsede frem og tilbage og satte vor chalup ud. Da vi så sæler ligge på isen, roede chaluppen hen og dræbte en af dem. Resten styrtede i vandet; der var tyve sammen. Vi observerede solen og fandt polhøjden til 59 grader 30 minutter. Vi var omtrent halvfjerds leagues inde i strædet, og der er 115 leagues

NOTE 1: Så vidt vi ved, er dette den tidligste skriftlige oplysning om, at Davis gav Kap Farvel dets navn. Navnet nævnes ikke i nogen beretning om Davis' rejser og findes heller ikke på noget kort før Hessel Gerritsz' kort fra 1612. Hvis dette kort, som almindeligvis antaget, hovedsagelig gengiver Hudsons, skyldes tegningen af Grønlands kyst og indsættelsen af Kap Farvel højst sandsynligt ham. I alle tilfælde må navnet bygge på en hidtil uskreven overlevering. Hvis Davis gav forbjerget navnet, er det mærkeligt, at det ikke findes på Molyneux' globus eller hans kort i Hakluyts værk. Det kan dog skyldes, at Frobisherstrædet og de omliggende steder her er placeret i Grønlands sydende. Da den oprindelige ophavsmand til Gerritsz' kort flyttede dem op til de bredder, Frobisher havde angivet, kunne Grønlands sydende tegnes rigtigt og Kap Farvel sættes på rette plads, se indledningen og s. 7, noten.

Side 91 (PDF-side 229)
mellem Amerikas kyst og Grønland ved indsejlingen til denne passage.[1]
17. Om morgenen var vinden sydlig, og vi sejlede nordvest. Vi sejlede ind mellem isen og blev indesluttet, så vi ikke kunne finde passage nordpå. Derfor måtte vi stå ud igen og var glade for, at Gud havde befriet os derfra. Først klokken fire om eftermiddagen var vi fri af isen og sejlede sydvest mod søen. Denne søndag fik vi landet kaldet Desolation[2] i sigte, femten leagues nord til øst for os.
18. Klokken ét om natten havde vi stærk vind og sne med vestlig vind. Klokken seks om morgenen blev vejret smukt. Vi vendte ind mod kysten og styrede nord til vest, hvilket [skulle bringe os][3] nær Desolations land. Ved middag vendte vi og stod ud igen. Vi var ti leagues fra landet, som lå nord-nordøst. Isen hindrede os denne dag. Vi observerede solen og fandt polhøjden til 59 grader 53 minutter.
19. Vinden var sydlig, og vi sejlede for det meste nordvest til nord og nord-nordvest. Da lå Desolations land

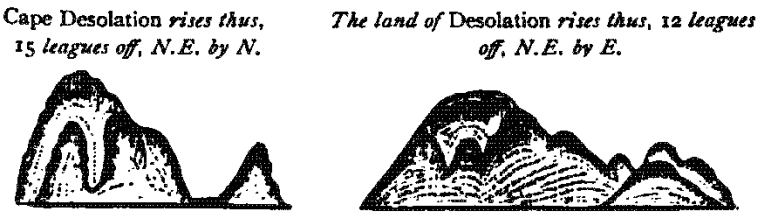

This land so called by Captain Davids, *it being so desolate and comfortless, with huge mountains of snow lying upon it, such as he has never seen, nor any of his men before him.*

[Tekst ved kysttegningerne:] Kap Desolation hæver sig således, femten leagues borte, nordøst til nord. Desolations land hæver sig således, tolv leagues borte, nordøst til øst. Dette land kaldtes således af kaptajn Davis, fordi det var så øde og trøstesløst, med vældige, snedækkede bjerge, hvis lige hverken han eller nogen af hans mænd før havde set.

NOTE 1: Med »denne passage« mener Gatonbe naturligvis Davisstrædet. Men der må være en fejl i tallene, da de ikke kan bringes til at stemme. Gatonbes leagues er meget usikre størrelser, som det fremgår af adskillige andre steder i beretningen.NOTE 2: Davis kaldte i 1585 Grønlands sydvestlige del »Land of Desolation«, se s. 7, noten.NOTE 3: Muligvis er »bring us« [bringe os] udeladt.

Side 92 (PDF-side 230)

nordøst til øst for os. Vi mødte store isøer. Vi observerede solen og fandt polhøjden til 60 grader 35 minutter. Vi havde også en stærk strøm, som vi fulgte langs kysten, indtil vi fik Desolations pynt øst for os. Denne strøm sætter fra Desolation over mod Amerikas side og ind i Hudsonstrædet.[1] Det er således kaldt af hans mænd, som efterlod ham i landet, hvilket blev hans død i 1611.

20. Vinden var nord til øst, og vi sejlede øst til nord mod landet, som vi ikke så denne dag. Vi observerede solen og fandt polhøjden til 61 grader 33 minutter, omtrent tredive leagues nord for Desolation. Vi stod vestover og klokken ti om aftenen igen østover, hvor vi mødte is.

21. Vinden var nordøst til øst. Klokken to om morgenen så vi land. Vor understyrmand John Hemslay og jeg kaldte det Comforts land.[2] Vi kaldte folkene op og vendte skibene, da isen

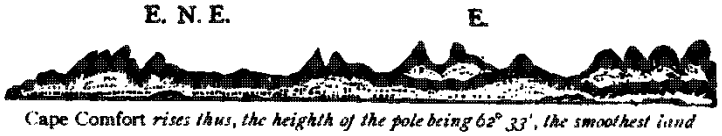

Cape Comfort *rises thus, the heighth of the pole being 62° 33', the smoothest land and best to look to of all the country of* Greenland ; *yet we could not come near it for ice.*

[Tekst ved kysttegningen:] Øst-nordøst. Øst. Kap Comfort hæver sig således, og polhøjden er 62 grader 33 minutter. Det jævneste og smukkeste land at se på i hele Grønland, men vi kunne ikke komme nær det for is.

NOTE 1: Dette er naturligvis blot en formodning. Det viser, hvor stærkt Hudsons opdagelser dengang optog sindene.NOTE 2: Oplysningerne er næppe tilstrækkelige til at identificere stedet med sikkerhed, medmindre tegningen er så naturtro, at det kan genkendes på stedet. Det har vi ingen

mulighed for at bedømme. Det beskrives som det smukkeste land at se på i hele Grønland. Men på den angivne bredde, 62 grader 33 minutter, kommer indlandsisen nærmere kysten end næsten noget andet sted i Sydgrønland og viser en bredere front mod vest end noget andet sted.

Side 93 (PDF-side 231)

hindrede os i at komme nær land. Vi sejlede nord og nord til vest langs landet, syv leagues fra det. Ved middag var vi nær isen, og vore folk gik hen til den med chaluppen. De dræbte fire sæler og bragte to andre levende om bord. Vi havde god fornøjelse af dem sammen med vore mastiffer.

22. Vinden var nord til øst. Vi krydsede mellem isen og mødte mange meget høje isøer, som store bjerge. Nogle af dem skønnede vi ragede tredive yards op over vandet, flydende på havet femten leagues fra land.[1] Vi så landet, men kunne ikke komme nær for is. Vi observerede solen og fandt polhøjden til 62 grader 55 minutter.

23. Vinden var nord-nordvest. Ved middag var det stille. Vi loddede og fandt ingen bund på 180 favne, omtrent 110 leagues inde i passagen. Vi fandt polhøjden til 63 grader[2] og sejlede nordøst til øst ind mod land.

24. Vinden var nord til øst, og vi sejlede nordvest til vest i tykt, skyet vejr. Klokken otte om morgenen vendte vi østover. Vinden var svag, og undertiden var det stille.

25. Stille med svag, skiftende vind, undertiden nordlig og undertiden nordvestlig. Vi sejlede for det meste nordøst til øst. Vi loddede med chaluppen ved en isø og fik ingen bund på 150 favne, enogtyve leagues fra land. Klokken ti om aftenen var vejret så tykt og tåget, at skibene ikke kunne se hinanden.

NOTE 1: Med »øer« eller »bjerge« af is mener han naturligvis isbjerge, som findes i stor mængde i Davisstrædet.NOTE

2: Hvis de virkelig var 110 leagues inde i Davisstrædet, synes de at have måttet være meget længere mod nord, end denne oplysning angiver.

Side 94 (PDF-side 232)

26. Vinden var nordlig, og vi sejlede øst-nordøst ind mod land i meget tykt og tåget vejr. Klokken to om eftermiddagen klarede det op, og vi så landet, omtrent tre leagues fra os. Det syntes, som om vi var lige ved det, da det var meget højt og dækket af megen sne. To af de vilde kom også roende til vore skibe i deres både.

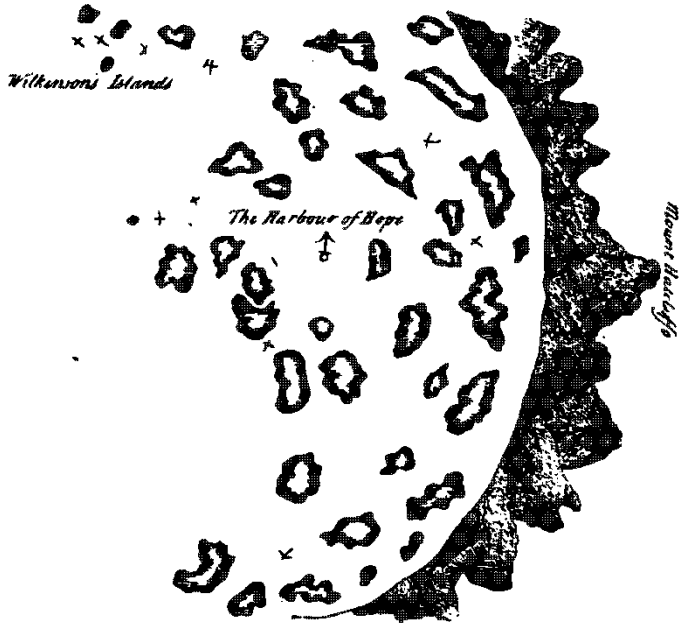

Vi sejlede stadig ind mod landet og loddede med lod og line til 25 favne, undertiden 20, 18, 15 og 12 favne. Bunden var klippefyldt, og vi kom mellem mange klipper over vandet og øer. Med vore chalupper ledte vi efter en havn, hvor skibene kunne ligge sikkert. Vi fandt en, som vor øverstbefalende kaldte Håbets Havn. Her nåede vi land med vore skibe. Det havde vi ikke kunnet komme nær i hele den tid, vi sejlede langs kysten fra synet af Kap Farvel til dette sted.

Side 95 (PDF-side 233)

27. Den 27. søgte vi ind i Håbets Havn klokken to om morgenen. Øerne kaldte vi Wilkinsons Øer og bjerget Mount Hatcliff.[1] Vi priste vor Gud for vor sikre ankomst til dette ukendte land efter fem uger og to dage borte fra hjemmet.

28. Vor øverstbefalende fandt et passende sted at sætte delene til vor pinasse i land, så tømrerne kunne samle dem. Det var på en ø tæt ved skibene. Han lod også skibsbåden og chaluppen bemande og drog selv ud for at undersøge landet og se, hvilke floder han kunne finde inde i landet. De vilde

[Tekst ved tegningen:] Således ror de vilde i deres både. Bådene er lavet af sælskind og lukkede overalt undtagen dér, hvor manden ror. Når han sidder i båden, er den lukket omkring ham fra livet og ned. Hans åre har to blade, og han bruger begge hænder til at ro.

The fashion of the salvages rowing in their boats, the boats being made of seal skins, and clos'd in, all but the place where he rows in her, and that is clos'd about him when he sits in her, from his waste downward. His oar hath two webs, and he useth both hands to row with.

NOTE 1: Halls Håbets Havn, som på s. 99 og 111 angives at ligge på 64 graders bredde, lå uden tvivl mellem øerne ud for Godthåbsfjordene. Disse har navn efter handelsstedet Godthåb, »det gode håb«, som ligger dér. Davis havde i 1585 kaldt samme sted Gilbert Sound. Småøerne ligger meget tæt her, og navnet synes især at gælde den nordlige del. Bugten, hvorfra Godthåbsfjordene går ind, er omgivet af høje bjerge. Et af dem må være Mount Hatcliffe, meget sandsynligt Kingigtorsuak, Hjortetakken, 3.760 fod. Markham foreslår, Voyages of W. Baffin, s. 12, note 2, at Hatcliff kan være en trykfejl for Huntcliffe, en pynt på Yorkshires kyst, se s. 86 og 118, og at navnet skyldtes en formodet lighed. Wilkinsons Øer blev uden tvivl opkaldt efter den hr. Wilkinson, som var med som købmand eller »doer«, repræsentant for rejsens økonomiske deltagere, se s. 98, 107, 109 og 126. En af de nærliggende øer, Imerigsok, kaldes endnu Håbets Ø. Om dette navn stammer fra Håbets Havn, kan vi ikke sige.

Side 96 (PDF-side 234)

roede frem og tilbage til vore skibe, løftede hænderne mod solen, slog dem mod brystet og råbte »Elyot«, hvilket på engelsk betyder så meget som »Er vi venner?« Sådan hilste de hver gang, de kom. Vi gengældte deres venlighed og gjorde dem derved mere trygge ved at komme til skibene. De bragte sælskind, stykker af enhjørningehorn og andre småting, som de byttede med os for gammelt jern.

29., 30. og 31. Disse dage skyndte tømrerne sig med vor store pinasse for at få den færdig.[1] Vejret var smukt og vinden for det meste østlig. Vor øverstbefalende ville nemlig så hurtigt som muligt sejle længere nordpå langs kysten. Vi var endnu halvfjerds leagues fra det sted, hvor han tidligere havde været.[2]

1. juni. Vor øverstbefalende kom igen om bord.[3] Han havde fundet to floder inde i landet. Den ene kaldte han Lancasterfloden og den anden Ballfloden.[4] Grønland ligner nemlig Norge med mange øer og klipper langs fastlandet.

2. Vor fører og hr. Barker,[5] fører på viceadmiralskibet,

NOTE 1: »Down« er sandsynligvis en trykfejl for »done«, færdig.

NOTE 2: Det sydligste sted, som var besøgt på de tidligere rejser, var Itivdlek, Kong Christians Fjord, omtrent fireoghalvtreds leagues nord for Godthåb, hvor de nu lå.

NOTE 3: Hall havde været borte i skibsbåden siden den 28., se s. 95.
NOTE 4: Lancasterfloden er sandsynligvis den sydligste fjord, som på grønlandsk kaldes Ameralik. Det var til bunden af denne fjord, Nansen og hans ledsagere kom ned i september 1889 efter deres mindeværdige rejse tværs over Grønland fra østkysten. Den nordlige fjord kaldes almindeligvis Godthåbsfjorden, men i det mindste en del har bevaret Halls navn, Ball's River. På dansk skrives det dog sædvanligvis Baals River eller Rivier, da »Baal« på dansk udtrykker den engelske udtale af Ball. På grønlandsk hedder den Kangersunek. Lancasterfloden og Ballfloden blev naturligvis opkaldt efter to af Halls økonomiske deltagere, se s. 82.NOTE 5: Andrew Barker var en anset sømand i Hull, hvor han som nævnt andetsteds havde været forstander for Trinity House. Efter Halls død den 23. juli overtog Barker den øverste kommando, som det fortælles senere, se også indledningen.

Side 97 (PDF-side 235)
tog chaluppen og roede mellem øerne og ind i en af de floder, de før havde besøgt. De havde deres fuglebøsser med for at skyde fugle, som landet kun har få af.
3. Vi beskæftigede os med at undersøge landet, som endnu ikke frembød noget til udbytte for vor rejse.
4. Om aftenen stjal en af de vilde en musket fra vore mænd, der bevogtede øen, hvor vor store pinasse blev samlet. De holdt dårlig vagt og havde efterladt musketten på vagtstedet, mens de var ved ilden i deres læskur,[1] da vejret var koldt. En af de vilde mænd tog den, uden at de vidste hvornår. Grunden til vor vagt var, at de vilde stjæler alt, hvad de kan få fat på, men især jern.
5. Vi søsatte vor store pinasse, som vor øverstbefalende kaldte Better Hope. Da James Pullay samme dag greb fat i en af de vilde, kastede en anden et spyd mod ham og ramte ham i venstre side af kroppen. Det gav ham hans banesår. Den vilde, han havde grebet, halede vi ind i skibet, og gennem ham fik vi vor musket tilbage. To gamle mænd blandt de vilde, som herskede over de øvrige, kom nemlig med stor ærbødighed for at få at vide, hvorfor vi havde taget en af deres mænd. Med tegn og andre tilkendegivelser, det bedste sprog, vi havde fælles, viste vi dem årsagen og udleverede deres mand, hans båd, åre og spyd. Vor øverstbefalende gav ham også en frakke, en kniv og et spejl

NOTE 1: Ordet »coy« synes ikke længere at være i engelsk brug, og vi kan ikke engang spore det som et forældet dialektord. Det er uden tvivl det samme som hollandsk »kooi«, der betegner et afgrænset sted, såsom en bikube, et skur, et ly for kvæg eller en køje om bord. I den sidste betydning bruges det på dansk som »køje«. »Coy« kan derfor forstås som en slags læskur, de havde bygget på øen.

Side 98 (PDF-side 236)
som godtgørelse for den uret, vi havde gjort. Men han så vredt ud og ønskede at komme bort fra os. Vi lod ham gå ud af skibet og hjalp ham ud i røstet. Han sprang over bord, og de to andre hjalp ham

i land. Da han var kommet i land, skar de vilde den frakke, vor fører havde givet ham, af hans ryg. Så ringe agtede de den. Den var af gult bomuldsstof med røde besætninger[1] af andet bomuldsstof.
6. James Pulley forlod dette liv og gik til Guds barmhjertighed klokken tre om morgenen. Ved middag begravede vi ham på en af øerne, vi lå ved. Vi førte også delene til hr. Barkers lille chalup i land for at lade tømrerne samle dem, så vi kunne have vore chalupper klar til at følge med nordpå.
7., 8. og 9. Regnvejr. Ellers havde chaluppen været færdig, og vi var rejst herfra mod nord.
10. Chaluppen blev færdig og søsat. Hr. Hall, øverstbefalende over begge skibe, holdt en samtale med alle folkene fra begge skibe. Han befalede strengt, at ingen måtte bytte sig til noget undtagen hr. Wilkinson, der var købmand for rejsens økonomiske deltagere, og dem, købmanden udpegede. Straffen var fortabelse af lønnen. Disse bestemmelser blev forstandigt besvaret af skibenes officerer.
11. Vi satte ræerne op og hentede et anker hjem, men vinden kom imod os. Vi tilbragte tiden med at ro fra ø til ø. De vilde kom frem og tilbage til skibene med frisk fisk, som vi købte for jernsøm.
13. En af de vilde bragte to unge sæler, som han havde dræbt til søs. Vor fører købte dem, og vi halede dem om bord. Vi undrede os over, at han kunne dræbe dem ude på havet, når det blæste så stærkt fra sydvest.

NOTE 1: Kanter eller pynt, ifølge Nares.

Side 99 (PDF-side 237)
14. Søndag sejlede vi ud[1] med vinden fra nord-nordøst. De vilde roede ud til os seks leagues fra land, ude på havet. Derfor gav vor kaptajn en af dem en kniv. Vi observerede solen og fandt polhøjden til 64 grader, som var bredden for Håbets Havn, vi var kommet fra. Vi havde ligget[2] under Wilkinsons Øer og Mount Hatcliff, som nu lå øst for os.
15. Vinden var øst-sydøst. Vi sejlede nordpå langs landet mod nord til øst i smukt vejr.
16. Vinden var nord til vest, og vi sejlede nordøst til øst ind mod kysten. Hr. Hall og hr. Barker tog deres velbemandede chalupper og roede ind mod land for at undersøge det og se, hvilken handel de kunne drive med de vilde. Mens de var i land med chalupperne, krydsede vi frem og tilbage med skibene. Vinden kom ude fra søen, og vi stod ud og sejlede nord-nordvest. Vinden var gået i vest. Viceadmiralskibet fulgte efter os og stødte på en skjult klippe, men tog ingen skade, Gud være lovet! Chalupperne kom ikke til os, før vi var fem eller seks leagues fra land.
17. Vinden var sydøst, og vi sejlede nordpå langs landet mod nord til øst. Denne onsdag roede vi med begge chalupper ind til land og loddede den havn, hvor vi ankrede. Det var den anden havn, vi kom ind i.[3]

NOTE 1: Ud af Håbets Havn, sandsynligvis reden ud for indsejlingen til Godthåbsfjorden og Ameralik.
NOTE 2: Tekstens »rowed«, roede, bør muligvis være »rode«, lå for anker.
NOTE 3: Som det fremgår af Gatonbes optegnelse for 9. august, da de kom tilbage hertil, kaldte Hall stedet Cockenford til ære for hr. Cockayne, en af deltagerne. Baffin, som kalder det Cockin's

Ford eller Sound, angiver bredden til 65 grader 20 minutter, se s. 123. Det er den sydlige Isortoks bredde, en stor fjord lidt syd for den nuværende koloni Sukkertoppen. Vi har dog ikke grundlag for en sikrere identifikation.

Side 100 (PDF-side 238)

18. Klokken otte om aftenen fik vi en voldsom storm fra land, fra sydøst, med så vældige hvirvelvinde ned fra bjergene, at vi fastgjorde alle vore kabler, som var nye, til storankeret og lod det falde for at holde os fra klipperne.
19. Om morgenen brast et af vore kabler. Vi lå for storankeret i stærk vind og regn.
20. Vejret blev bedre, og vor øverstbefalende lod den store pinasse gøre klar til at ro langs kysten. Han tog selv med os, og vi var toogtyve mænd og drenge om bord.[1] Vi roede omtrent fire leagues og kom til en stor ø,[2] hvor vi ankrede i tre timer. Derfra gik vi ind i en flod[3] og fulgte den øst til nord opad.
21. Vi roede stadig op ad floden og fandt intet til udbytte. Vi roede omtrent tre leagues ind, men isen spærrede for videre færd.
22. Da isen hindrede os, vendte vi om og roede ud igen. De vilde fulgte efter og roede med os i hensigt at gøre os skade, for når vi kom nær en ø, kastede de sten mod os med deres slynger.
23. Vinden var nord-nordvest, og vi roede nordpå mellem øerne. Vi kom til en stor flod, som voldte os besvær at ro over, fordi flodstrømmen var så stærk. Det var inden for én league fra Dronning Annas Kap.

NOTE 1: Det følgende frem til den 29., et tidsrum på ni dage, beretter om turen nordpå langs kysten, som Hall, tilsyneladende ledsaget af blandt andre Gatonbe, foretog med den nybyggede pinasse Better Hope for at gøre yderligere opdagelser.
NOTE 2: Øen var sandsynligvis Sermersut, den største på denne del af kysten, beliggende mellem 65 grader 30 og 35 minutter. På dansk kaldes den Hamborgerland, fordi den tidligere var samlingssted for hvalfangere fra Hamburg.NOTE 3: Floden var uden tvivl Kangerdlugssuatsiak.

Side 101 (PDF-side 239)

Vi kom til en ø og hvilede dér, indtil floden var forbi. Så roede vi rundt om kappet og kom til en ø med en varde.[1] Vi roede ind og fandt en god skibshavn. Vi roede ind i det, vi antog var en flod, men fandt, at det var en bugt. Vi var tre leagues nord for kappet.[2] Vore mænd gik i land, dræbte seks agerhøns og så syv vilde hjorte i en dal. Men så snart dyrene så os, løb de bort så hurtigt, benene kunne bære dem.
24. Vi roede ud igen og videre langs landet. Vi kom til et bjerg og roede hen til det mellem øerne, idet vi tog stedet for en flod, vor fører tidligere havde besøgt. Men det var det ikke. Bjerget kaldte vi Gabriel Mount.[3]

NOTE 1: Se s. 46, noten.

NOTE 2: Den store flod, som var så vanskelig at krydse på grund af den stærke flodstrøm, kan kun have været den store Kangerdlugsuak, på dansk Søndre Strømfjord. Ved mundingen deler den sig i to arme omkring øen Simiutak. Efter med stor møje at have krydset den langt største, sydlige arm hvilede de på Simiutak, indtil floden var løbet ud. Så krydsede de nordarmen og rundede Dronning Annas Kap, dannet af Kingatsiakbjerget. Søndre Strømfjords sydarm ligger på 66 grader og kappet på 66 grader 7 minutter. Den formodede flod, de roede tre leagues op i, var Kangerdluarsuksuak, som munder i Davisstrædet omkring 66 grader 12 minutter. Gatonbes skøn over roede afstande er gennemgående ret rundhåndede. Ved den sidstnævnte fjords indsejling findes flere øer, men vi kan ikke gætte, på hvilken de så varden. Både Lyschander og Bielke siger, at der på rejserne i 1605–1606 blev rejst varder overalt, hvor der fandtes god ankerplads, til oplysning for senere besøgende. Men Hall nævner ikke, at der blev rejst en varde her til dette formål, eller at han selv undersøgte kysten så langt sydpå. Sandsynligvis blev stedet undersøgt og varden rejst af et hold fra Trost under Halls fravær mod nord fra 20. juni til 7. juli 1605.NOTE 3: De troede naturligvis, at de havde set Mount Cunningham. Landet mellem Kangerdluarsuksuak og Itivdlek beskrives af kaptajn Jensen som et højt alpelandskab, og flere toppe

Side 102 (PDF-side 240)

25. Vi roede derfra til en ø to leagues fra land med mange spredte klipper omkring, som strækker sig fra fastlandet ud mod søen. Her hvilede vi hele dagen, da vinden blæste stærkt fra nord, lige imod os. Vor fører kaldte øen Throughgood Island.[1] Her fik vi en stor mængde meget store muslinger. En af vore mænd dræbte en ræv med en fuglebøsse. Der var mange på øen; de løber ud fra fastlandet og lever af fisk, de finder ved øen.

26. I meget smukt vejr roede vi derfra mellem mange spredte klipper og videre langs landet. Ved middag kom vi til den flod, vor fører tidligere havde besøgt og kaldt Kongens Fjord.[2] Her er et bjerg, han kaldte Mount Cunningham. Vi handlede med de vilde. Om aftenen ankrede vi i en havn på flodens sydside, kaldet Danmarks Havn.[3] Ved indsejlingen var der fyrre favne dybt. Vi handlede med de vilde om sælskind og nogle lakseørreder.

NOTE 3, fortsat fra foregående side: når over 3.000 fod. En af dem synes Hall at have taget for Mount Cunningham, men vi kan ikke med nogen sikkerhed gætte hvilken. Oprindelsen til navnet Gabriel Mount kan vi ikke forklare.

NOTE 1: Throughgood Island er uden tvivl de lokale grønlænderes Umanarsugsuak, skønt afstanden fra kysten snarere er to miles end to leagues. Hall gav sandsynligvis ikke navnet, som nogle kunne tro, fordi øen var så overordentlig god, men efter en person med dette navn. Det er ligesom flere lignende navne ikke ualmindeligt i de skandinaviske bosættelsesområder i England. Betydningen er »Thors præst«.

NOTE 2: Kongens Fjord er, som tidligere anført, Itivdlek, se s. 10, noten. Kysttegningen er taget fra et sted længere mod syd end Halls tegning i rapporten til kongen af Danmark, se s. 9. Derfor har Mount Cunningham her ikke det sukkerbrødsagtige udseende, som er så slående på Halls tegning.NOTE 3: Således navngivet af Hall den 19. juni 1605, se s. 13 og 41 samt kort I.

Side 103 (PDF-side 241)

27. Vi roede over til flodens nordside og ledte efter en ankerplads til skibene. Vi fandt en på tolv favnes dybde og agtede ved Guds hjælp at bringe skibene dertil.

28. Vi roede tilbage mod skibene,[1] da vi kun havde proviant til to dage. Vi kunne ingen få, mens vi var borte fra dem. De vilde spiser råt kød og dræber både fugle, fisk og dyr med deres spyd, så der var kun lidt at få ud over det, de bragte os.

29. Vi kom tilbage til skibene efter ni dages fravær. Vi havde haft meget besværligt vejr med tåge og sne under roningen langs kysten. Der var omtrent femogtyve leagues mellem skibene og Kongens Fjord. Viceadmiralskibet bød os velkommen med en salve håndvåben. Alle var ved godt helbred, Gud være takket.

[Tekst ved kysttegningen:] Cunningham Mount. Polhøjden 66½ grader.
Dette er den fjord, hvor han tidligere ankrede, da han var styrmand på kongen af Danmarks skibe.

30. Vi gjorde os klar til at sejle til den flod, vi havde besøgt med pinassen. Vi hentede et anker hjem og satte ræerne op.

1. juli. Vinden var nordlig, men om aftenen gik den i syd. Vi satte sejl i håb om at nå ud på havet, men vinden gik i vest med regn, og vi gik derfor ind igen.

NOTE 1: Det vil sige, at de roede tilbage mod skibene, som de havde efterladt i den sydlige Isortok, Cockins Fjord, se s. 99.

Side 104 (PDF-side 242)

2. Nordlig vind og regn. Vi lå stadig i havnen.

3., 4., 5., 6., 7. og 8. Vinden var nordlig, og vi lå stadig indeblæste i meget regnvejr. Vi købte af de vilde, hvad de bragte: frisk fisk, nemlig lakseørreder, brosmer, torsk og fladfisk. En lille mængde tjente til vor proviant.

9. Da det var stille, slæbte vi viceadmiralskibet til søs med vore både og chalupper. Den store pinasse fulgte med, og vor øverstbefalende og tolv af vore mænd var også med. Pinassen blev slæbt agter

efter dem. Han lod sine to understyrmænd og kvartermestrene blive på admiralskibet, som skulle følge efter til Kongens Fjord.
10., 11. og 12. Vi var indeblæste. I den tid saltede vi to tønder lakseørreder, som de vilde bragte os, og som vi gav gammelt jern for.
13. Om aftenen krydsede vi ud til søs og så det andet skib, viceadmiralskibet, ude i det fjerne. Modvind havde drevet det i læ af stedet. Den nat fik vi megen regn.
14. Stærk sydlig vind tvang os til at krydse frem og tilbage, før vi nåede vort sted, i dis og regn. En af vore små chalupper rev sig løs fra agterenden, og vi havde stort besvær med at få den tilbage. Om eftermiddagen blev vejret smukt og klarede op, så vi fik land og Kongens Fjord i sigte. Vi gik ind den nat og ankrede på den red, vi før havde loddet med pinassen. Der var tolv favne og dyndbund. Vi kaldte reden Grampus-road,[1] fordi grindehvaler ofte kom derind.

NOTE 1: Af tegningen på modstående side fremgår, at reden lå ved indsejlingen til en vig. Men på Itivdlekfjordens nordside findes kun én sådan, nemlig vest for Kakatsiak, over for øen Tinungasak.

Side 105 (PDF-side 243)
15. Heart's-Ease, vort viceadmiralskib, kom til os i floden. Da det kom ind, bemandede vi vor lille chalup, og vor øverste understyrmand, William Gordon,[1] roede det i møde. Der opstod ord mellem ham og vor øverstbefalende, som lod hr. Barker ankre i et lille sund på flodens sydside, omtrent tre leagues fra os. Vor øverstbefalende var vred og ville ikke komme om bord til os, men blev i viceadmiralskibet. Om aftenen kom pinassen fra Heart's-Ease med ordre om yderligere fire mænd, brød og øl og vendte så tilbage til viceadmiralskibet. Vor øverstbefalende ville straks ro med pinassen til sølvminen, som han havde lovet at føre os til. Det gav os håb om at blive rige, men det gik anderledes.

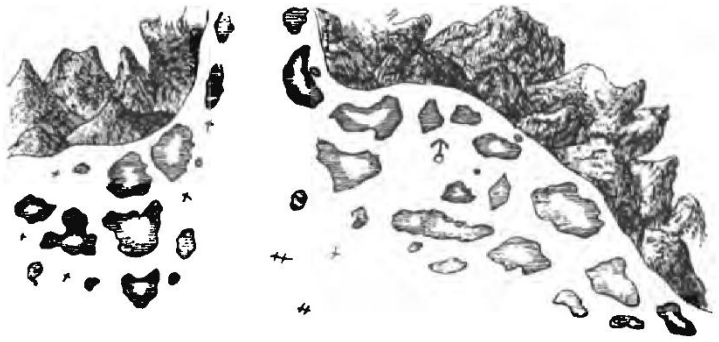

[*Grampus Road.*]

[Tekst ved tegningen: Grampus Road.]

16. Nordlig vind. Vi handlede med de vilde om småting såsom spyd og sælskind samt nogle enhjørningehorn.

17. og 18. Vinden var stadig nordlig, men viceadmiralskibet krydsede ud til søs for at gå til en flod, han kaldte

NOTE 1: Denne William Gordon synes senere at have været ansat i Muscovy Company. Han fulgte også med Jens Munk som styrmand på rejsen til Hudsonbugten i 1619 og omtales i vor behandling af den rejse.

Side 106 (PDF-side 244)
Romblaesford, atten leagues nord for os.[1]
19., 20., 21., 22., 23. og 24. Vi roede frem og tilbage i denne store flod for at se, om vi kunne finde hvaler og dræbe en eller to, så vi kunne få noget til rejsens udbytte. Vor øverstbefalende, hr. Hall, havde nemlig fortalt os, at han på sine tidligere besøg havde set en stor mængde hvaler i floden.[2] Nu kunne vi ingen se. Vi gik også op i bjergene for at se, om vi kunne dræbe vilde dyr såsom bjørne, hjorte eller ulve, men så ingen. Årsagen er, at landets folk dræber dem til føde, som jeg før skrev. Derfor er det sjældent at se et vildt dyr i Grønland og endnu vanskeligere for os at fange dem, skønt vi ofte ser deres spor.
25. Vi undrede os over, at de vilde ikke kom til os, men kun én nu og da. Vi tænkte, at de havde fulgt viceadmiralskibet, og det var alt for sandt. Om aftenen kom det nemlig tilbage med vor store pinasse agter. Dets flag hang ned, og dets agterflag[3] hang ned over poppen som tegn på død. De fleste af os sov, undtagen vagten, men vi vågnede snart, for pinassen kom om bord til os og fortalte om vor fører og øverstbefalende James Halls død, og hvordan han med et spyd var blevet

NOTE 1: Igen er afstanden stærkt overdrevet. Fra ankerpladsen i Itivdlek til den ydre del af Rammels Fjord, Amerdlok, ville der være under tredive miles. Bemærk, at Baffin, som skrev den anden rejseberetning, fulgte Hall nordpå i pinassen, se s. 122, mens Gatonbe, forfatteren til denne beretning, blev tilbage med skibet i Kongens Fjord, Itivdlek.
NOTE 2: Hall nævner ikke dette i sin beretning, men på hans kort over Kongens Fjord vises hovederne af fire havdyr. De kan være hvaler, skønt de snarere ligner sæler. På hans øvrige kort vises to hvalarter, hvalrosser, narhvaler og fisk.
NOTE 3: »Ancient« er en gammel, forældet betegnelse for et skibs flag eller farver.

Side 107 (PDF-side 245)
dræbt af en af de vilde. Han døde den 23. juli. Han var i skibsbåden med sin mand William Huntrif[1] og to andre, da en af de vilde tilbød at sælge ham et spyd. Hall tog et stykke jern op, og imens kastede manden sit spyd mod ham. Det trængte gennem hans klæder og fire tommer ind i højre side af kroppen og gav ham hans banesår. Hr. Barker og tyve andre mænd var i den store pinasse på skibets anden side. Havde de vilde villet det, kunne de have dræbt de fleste i pinassen. Der var nemlig mere end 150 af deres både omkring dem, og vore mænd havde hverken musketter klar eller andre forholdsregler mod et angreb. De troede, at folkene kom fredeligt for at handle. Men det viste

sig anderledes, til fare for dem alle og med tabet af vor øverstbefalende. Dette uventede budskab gjorde os ikke lidt bedrøvede.
26. Hr. Barker, fører på viceadmiralskibet, var af vor øverstbefalende, hr. Hall, på hans dødsleje blevet bemyndiget til at være fører og øverstbefalende over skibene og ordne alt efter sit skøn til rejsens bedste og mændenes sikkerhed. Men der opstod strid blandt mændene. Hr. Wilkinson, repræsentant[2] for deltagerne, og understyrmændene William Gordon og John Hemslay var vrede og tog det ilde op, at Barker skulle være fører på admiralskibet og øverstbefalende over begge skibe. De ville ikke samtykke, men tænkte at sætte en af sig selv på posten. Da det kom til hårde ord, forlod hr. Barker dem og gik foran masten. Han kaldte resten af besætningen sammen og gennemgik punkt for punkt vor nyligt afdøde øverstbefalendes vilje og befaling. Samtidig viste han

NOTE 1: Trykfejl for Huntriss. Om ham henvises til indledningen. Hall kalder i 1605 Huntriss »min dreng«, se s. 42. Han fulgte også Hall i 1606 og var nu steget til at blive skibsfører.
NOTE 2: »Doer« betyder faktor, købmand eller handelsmand, altså deltagernes handelsrepræsentant.

Side 108 (PDF-side 246)
os de skriftlige bestemmelser og den fulde bemyndigelse, Hall havde givet med samtykke fra hele viceadmiralskibets besætning og nogle af admiralskibets øverste folk, som var til stede: guldsmeden, kirurgen, to kvartermestre, bådføreren og pinassens fører samt ti andre fra admiralskibet. De havde underskrevet hans sidste vilje og befaling og hørte alle til admiralskibet. Men mange af vore folk tog hverken hensyn til skrift, råd eller vor afdøde øverstbefalendes samtykke og råbte: »John Hemslay skal være vor fører!« Da råbet hørtes af alle i skibet, fik vi kvartermestre sammen med kanoneren, bådsmanden, kirurgen, trompeteren, bødkeren og andre officerer fra begge skibe standset uroen med denne begrundelse: Hr. Barker var bedre, klogere, ældre og mere værdig til posten end de. Han havde haft kommando allerede tyve år før og kendte af erfaring mange vanskeligheder, som kunne ramme os. Desuden havde han ledet og ført tilsyn med mange gode mænd på store skibe her i Hull og andre steder i riget og været en af Trinity Houses øverste mestre og forstandere. Han var en klog mand, som kunne tale vor sag over for vore købmænd og andre store mænd, hvis det blev nødvendigt. Vi gik således blandt besætningen og overbeviste dem om, at ingen havde større ret end han. De samtykkede straks og gav ham deres hjertelige tilslutning.
27., 28., 29. og 30. Efter at have indsat William Huntrisse som fører på viceadmiralskibet i sit eget sted gik han[1] selv som fører på admiralskibet og øverstbefalende over begge skibe. Han lod dem hurtigst muligt gøre klar til hjemrejsen. Vi tog ballast ind i begge skibe, så de kunne bære sejl,

NOTE 1: Det vil sige Andrew Barker.

Side 109 (PDF-side 247)

og fandt to måneders proviant om bord. Alt vel overvejet var det knap nok til at dække vort behov hjemad. Ved denne julimåneds slutning var begge skibe således klar til at sætte sejl hjemover.
31. John Gatonbe, en af admiralskibets kvartermestre, gik efter anmodning fra hr. Barker og resten af viceadmiralskibets besætning over som understyrmand på dette.[1] Også to andre af vore mænd gik om bord på Heart's-Ease med vort tøj i stedet for hr. Barker og to andre, som sejlede hjem på admiralskibet.
2.[2] Den 1. august kom vor øverstbefalende hr. Barker, hr. Wilkinson, John Hemslay og hr. Warinder, en af købmændenes stedfortrædere, om bord. De ville tage sytten pund enhjørningehorn, som var på viceadmiralskibet, og føre det over på admiralskibet. Men vi i besætningen svarede, at det ikke skulle ud af skibet. Vi var lige så godt som de i stand til at føre det hjem. Da ingen overtalelse hjalp, syede de det ind i sejldug og overgav det foran os alle til vor fører William Huntrisse. Han skulle aflevere det til vore købmænd, når Gud førte os til London, sammen med deres breve, hvis vi blev skilt fra hinanden.[3]
2. Vor fører og jeg blev indbudt til middag på admiralskibet. Efter måltidet gav hr. Barker os bestemmelser,
NOTE 1: Udgiveren af Churchills Voyages har sandsynligvis ændret lidt i dette afsnit, for Gatonbe ville næppe omtale sig selv sådan.NOTE 2: Trykfejl for »1«.NOTE 3: Søenhjørningens eller narhvalens horn, Monodon monoceros, blev dengang almindeligvis antaget for at stamme fra fabeldyret enhjørningen. Det tillagdes de mest usædvanlige egenskaber og havde derfor en umådelig værdi. Derfor blev dette stykke behandlet så omhyggeligt. På det kongelige slot Rosenborg i København har der længe stået en trone, som i vidt omfang er fremstillet af disse stødtænder og tidligere blev anset for uhyre kostbar.

Side 110 (PDF-side 248)
som skulle overholdes mellem os på hjemvejen, indtil Gud førte os til London. Hvis vi blev skilt af storm, skulle vi heller ikke gå i nogen havn før London, medmindre der var en væsentlig grund.
3. Vi lå stadig med ræerne oppe, klar til at tage den første vind. Landets vilde folk ville ikke komme nær os af frygt for, at vi skulle dræbe nogle af dem for vor fører Halls død. Vi roede op gennem denne flod, Kongens Fjord, og fandt, at den kun strakte sig tyve miles ind. Ingen af de vilde kom nær os.
4. Vi sejlede ud af Kongens Fjord med vinden fra øst-sydøst og nåede ud på havet. Vi vendte hjemad og betroede os selv, vore skibe og vor rejse til Gud, som formår alt. Ligesom han hidtil havde været vor fører, bad vi ham fortsætte sin kærlige barmhjertighed mod os. Vi havde megen regn og stille vejr med stor sø fra sydsiden.[1]
5. Vinden var øst-nordøst. Vi var otte leagues fra land, og Mount Cunningham ved det sted, vi var sejlet ud fra, lå øst for os. Det blev stille med svag vind, som gik i syd, men klokken to om eftermiddagen fik vi stærk vind og regn.
6. Vinden var syd-sydøst med tykt og regnfuldt vejr. Vi sejlede sydvest bort fra land. Ved middag stod vi ind mod kysten i smukt vejr.

7. Vinden var østlig, og vi sejlede syd til vest. Klokken fire om eftermiddagen gik den i nord. Vi observerede solen og fandt polhøjden til 66 grader. Vi var tværs[2] af Dronning Annas Kap, som lå øst til nord for os.

NOTE 1: »Southern-board« er et sjældent, forældet og interessant ord, som naturligvis betyder sydsiden eller den sydlige retning. Det tilsvarende »wester-board« forekommer i beretningen om Hawkridges rejse i 1617, se Miller Christys Voyages of Foxe and James, s. 253.
NOTE 2: »Quart off« er måske en dialektform for »thwart«, tværs af.

Side 111 (PDF-side 249)
8. Vinden var syd-sydøst. Vi stod ind mod land i megen regn. Klokken otte om morgenen vendte vi og stod igen til søs. Vi mødte to isøer.
9. Vinden var mest sydlig. Vi var tværs af den havn, hvor vi havde ligget ved vort andet havneophold, og som vi kaldte Cockenford.[1] Den lå fem leagues øst-sydøst for os. Klokken otte om morgenen vendte vi ud mod søen.
10. Vinden var sydvest. Vi sejlede syd-sydøst ind mod land i meget regnfuldt og tykt vejr. Klokken ti om morgenen vendte vi igen mod søen.
11. Vinden var sydlig med tykt og tåget vejr. Vi stod ud til søs og undertiden ind mod kysten igen.
12. Sydlig vind og regnvejr. Vi sejlede ind mod land med stævnen mod øst-sydøst. Klokken otte om morgenen stod vi igen til søs. Ved middag blev vejret smukt, og vinden gik i nordøst. Vi sejlede syd-sydvest langs landet.
13. Vinden var nordlig, og vi sejlede syd-sydvest. Klokken otte om morgenen sejlede vi syd. Ved middag passerede vi tværs af Wilkinsons Øer, som vi kaldte dem. Mellem disse øer fandt vi vor første havn ved ankomsten til landet.[2] Her blev vor store pinasse samlet. Her blev James Pullay dræbt med et spyd af de vilde.[3] Polhøjden er her 64 grader. Klokken fire roede de vilde ud til os på havet og fulgte os i to eller tre timer, mens skibet sejlede seks miles i timen. Så tog de afsked.[4] Før aften sejlede vi også forbi mange isøer.

NOTE 1: Sandsynligvis Isortokfjorden, se s. 99, noten.
NOTE 2: Se s. 95.
3: Den 5. juni, se s. 97.
NOTE 4: Da det ikke nævnes, at grønlændere var blevet taget, var det sandsynligvis en af disse, som Barker fangede og førte hjem.

Side 112 (PDF-side 250)
14. Vinden fortsatte fra nord, og vi sejlede syd langs landet. Vi passerede megen is. Vi observerede solen og fandt polhøjden til 62 grader 11 minutter.
15. Vinden var stadig nordlig, og vi sejlede syd. Vi observerede solen og fandt polhøjden til 60 grader 19 minutter, som var Kap Desolations bredde.[1] Det lå øst for os, tyve leagues borte. Vi

sejlede forbi megen is, og da vi ved middag sejlede sydøst, kom vi ind i mere. Om aftenen måtte vi derfor holde sydvest ud mod søen, før vi kom fri.
16. Vinden gik i nordvest med tåget vejr, og vi sejlede sydøst. Ved middag klarede det op. Vi observerede solen og fandt polhøjden til 59 grader 20 minutter.
17. Vinden gik i sydøst, og vi sejlede syd-sydvest. Admiralskibet tog vor chalup fra os. Vi havde slæbt den 150 leagues agter efter os. Vi var denne dag fri af isen og så ingen.
18. Vinden var østlig, og vi sejlede syd-sydøst. Ved middag blev vejret tåget med svag vind. Om aftenen var det så tykt, at vi tabte hinanden af syne. De kunne ikke høre os eller vi dem, skønt vi

NOTE 4, fortsat fra foregående side: Markham siger nemlig i Voyages of Baffin, s. 28, noten, at der endnu hænger en kajak i Trinity Houses sal i Hull med en model af en grønlænder i og denne indskrift: »Andrew Barker, en af dette hus' mestre, tog på sin rejse fra Grønland i Herrens år 1613 denne båd op med en mand i, som dette er en afbildning af.« Udgifterne til figurens udskæring og bemaling findes i korporationens regnskaber for 1619 og 1620.
NOTE 1: Denne bredde er forkert. På Admiralitetets kort ligger Kap Desolation på 60 grader 47 minutter og omtrent det samme på Gerritsz' kort, som Gatonbe sandsynligvis kendte. Måske forvekslede Gatonbe Kap Desolation med Sermersokøens sydlige forbjerg, som ligger omtrent på den bredde, han angiver.

Side 113 (PDF-side 251)
affyrede musketter, slog på tromme og råbte til dem, og de til os. Hele natten var vi skilt fra hinanden.
19. Vinden var øst-nordøst, og vejret tåget. Vi sejlede sydøst. Klokken ti om morgenen så vi igen admiralskibet. Vi lå tre leagues til luvart for det og holdt derfor af for at komme op på siden. Undertiden så vi det, undertiden ikke, så først klokken fire om eftermiddagen fik vi talt med det.
20. Vinden var nordøst til øst og vejret smukt. Admiralskibet skilte den chalup ad, som det havde fået fra os, og stuvede den i lasten. Hen imod aften gik vinden i nord-nordøst. I to eller tre timer var det så tykt, at skibene ikke kunne se hinanden.
21. Vinden var nordøst, og vi sejlede øst-sydøst. I smukt vejr observerede vi solen og fandt polhøjden til 56 grader 36 minutter. Vi var omtrent femoghalvfjerds leagues syd for Kap Farvel, som lå nord for os.
22. Vinden var nord-nordøst, og vi sejlede øst. Polhøjden var 56 grader 42 minutter. Det var en smuk dag, og vinden gik i nord. Vi sejlede øst-nordøst.
23. Vinden var vestlig, og vi sejlede øst-nordøst. Vi observerede solen og fandt polhøjden til 57 grader. Luften var meget mild, og vejret varmt på en måde, vi ikke havde mærket under opholdet i Grønland.
24. Vestlig vind. Vi sejlede også øst-nordøst med svag vind. Om aftenen blev det stille og regnfuldt.
25. Vinden var skiftende, undertiden nordlig og undertiden vestlig, og vejret smukt. Ved observation fandt vi polhøjden til 58 grader 14 minutter.

26. En smuk dag med vinden fra vest-nordvest. Vi sejlede nordøst til øst og øst-nordøst med svag vind. Om eftermiddagen fik vi bedre vind.
27. Vinden var skiftende fra nordvest, undertiden nord og undertiden nord-nordvest, med byger. Vi sejlede nordøst til

Side 114 (PDF-side 252)
øst. Vi observerede solen og fandt polhøjden til 59 grader 49 minutter. Håbet om at få Friesland[1] i sigte på hjemrejsen fik os til at holde en nordligere kurs, end vi ellers ville have gjort. Men vi kunne ikke se det.
28. Vinden var sydlig, og vi sejlede øst-nordøst. Ved solen fandt vi polhøjden til 61 grader 5 minutter, samme bredde som Shetlands nordligste og Frieslands sydligste del. Der er 260 leagues mellem dem, og Shetland lå øst for os, efter mit bestik 220 leagues borte. Om eftermiddagen gik vinden i sydøst med stærk vind og regn. Den voksede til en stor storm, så vi måtte bjerge sejlene og ligge underdrejet med storsejlet og stå vestover. Klokken ti om aftenen gik vinden under en regnbyge i vest-sydvest. Da stod vi igen østover med stævnen mod sydøst.
29. Vinden var vest-sydvest. Vi satte flere sejl og gik vor kurs øst-sydøst i stærk vind. Ved middag observerede vi og fandt polhøjden til 61 grader 13 minutter.
30. Vinden var sydlig og gik så i sydøst med stærk vind og regn. Vi sejlede øst-nordøst. Ved middag fik vi en voldsom storm, og vinden var gået i øst. Vi lå på hull[2] uden sejl. Om aftenen gik vinden i nordvest og så vest med overordentlig stærk vind og regn. Gud var vor eneste tilflugt.
31. Vinden var vestlig. Klokken fire om morgenen satte vi sejl og gik vor kurs øst til syd og øst-sydøst i stærk vind med regnbyger. Sådan fortsatte det hele dagen.
1. september. Stærk vind fra sydvest. Vi sejlede øst til syd. Ved middag observerede vi solen og fandt

NOTE 1: Se s. 88, noten.
NOTE 2: At ligge på hull, det vil sige ligge underdrejet.

Side 115 (PDF-side 253)
polhøjden til 60 grader 25 minutter. Om eftermiddagen havde vi svag vind med regnbyger; vinden var gået i syd.
2. Vinden var skiftende, for det meste sydlig. Vi sejlede øst-sydøst. Hen imod aften var det smukt med svag vind. Vi observerede solen og fandt polhøjden til 60 grader 9 minutter.
[3.] Vinden var nord-nordøst, og vi sejlede øst. Klokken otte om morgenen gik den i nord med stærk vind, så vi måtte mindske sejl. Om eftermiddagen voksede den til en voldsom storm, så vi lå underdrejet med storsejlet. Klokken syv om aftenen tog vi det ind. Også admiralskibet tog storsejlet ind, og begge lå på hull. Vi så ikke hinanden hele natten i den voldsomme storm.
4. Stormen fortsatte, og vi lå på hull med vinden fra nord-nordvest. Vi havde tabt admiralskibet af syne og var lidt bedrøvede over, at stormen havde skilt os. Men da vi ikke kunne hjælpe det, og det

var Guds gerning, slog vi os til tåls og bestræbte os på at nå vort land så hurtigt som muligt, om Gud ville. Efter vort bestik lå Shetland femogtres leagues øst for os. Klokken ni om aftenen aftog vinden. Vi satte storsejl og forsejl og sejlede nordøst og øst; vinden var gået i nordvest.
5. Vinden var nord-nordvest. Vi sejlede øst-nordøst med regnbyger og god vind. Vi så ikke admiralskibet og indstillede os på ikke at se det, før vi kom til England, hvor vi med Guds hjælp håbede på et glædeligt gensyn.[1] Om eftermiddagen var vinden svag og undertiden stille. Vi loddede med lod

NOTE 1: De synes ikke at være mødtes igen. Patience, admiralskibet, gik til London, mens Heart's Ease tilsyneladende imod den øverstbefalendes ordre, se s. 110, søgte Hull. Hun hørte sandsynligvis hjemme dér, da Andrew Barker, som var fra Hull, var hendes fører før Halls død.

Side 116 (PDF-side 254)
og line og måtte give hundrede favne line ud, før vi fik bund.
6. Vi observerede også solen og fandt polhøjden til 59 grader 30 minutter.
7. Vinden var sydøst. Vi sejlede øst-nordøst, undertiden nordøst til øst, i smukt vejr. Ved middag så vi et sejl, som kom lige imod os og ville tale med os. Men vi holdt af fra det, da vi anså manden for en falsk skælm og ikke havde vore kanoner eller håndvåben klar mod ham. Da han så, at vi undveg, forlod han os og gik sin kurs mod St. George's Channel, Lewis eller et sted i Irland. Ved observation fandt vi polhøjden til 60 grader 7 minutter. Vinden var gået i øst-sydøst, undertiden øst, og vi sejlede nordøst til nord. Klokken fire om eftermiddagen vendte vi sydover mod syd til øst, omtrent tolv leagues fra land.
8. Vinden var øst-nordøst, og vi sejlede sydøst. Klokken seks om morgenen fik vi Foullay i sigte, fem leagues øst til nord for os. Vi sejlede stadig sydøst. Klokken to om eftermiddagen så vi Fair Isle øst for os. Det var de to øer, vi havde forladt ved afsejlingen mod Grønland.[1] Om aftenen blev det stille med regn, og vi sejlede vor kurs syd-sydøst.

These two islands, the sight of them made us joyful, giving praise to God for our good land-fall.

[Tekst ved kysttegningerne:] Fair Island. Foully. Synet af disse to øer gjorde os glade, og vi priste Gud for vor gode landkending.
9. Tykt vejr og stille. Klokken fire om morgenen gik vinden i syd-sydvest, og vi sejlede for
NOTE 1: Se s. 86.

Side 117 (PDF-side 255)
det meste vest-sydvest i smukt vejr. Om eftermiddagen var vinden sydlig.

10. Sydlig vind. Vi sejlede øst-sydøst, østover, med svag vind og undertiden stille samt regnbyger. Ved middag gik vinden i nord-nordvest, og vi sejlede vor kurs syd til øst.
11. Vinden var nord-nordvest, og vi sejlede syd. Klokken fire om morgenen så vi et sejl, der stod ind mod land. Vejret var smukt med svag vind. Vi observerede solen og fandt polhøjden til 57 grader 13 minutter.
12. Sydlig vind. Vi sejlede vest-sydvest ind mod land og fik Skotlands kyst i sigte omtrent fem leagues borte klokken fire om morgenen. Vi sejlede tæt under kysten, én league fra St. Andrew's Bay.[1] Klokken to om eftermiddagen vendte vi til søs. Vi talte med en skotte, som fortalte, at den havn, vi stod ind mod, var St. Andrew's. Vi så mange små sejl, nogle nordgående, andre krydsende sydover. Vi var omtrent ni leagues nord for Scots Forth.[2]
13. Søndag. Vinden var syd-sydøst, og vi sejlede sydvest mod land i let regnvejr. Klokken fem om morgenen fik vi land i sigte, ud for indsejlingen til Scots Forth. Vi så Bass og May, to øer i Forths munding. Ved middag så vi Stab's Head[3] på sydsiden af Forth. Klokken fire om eftermiddagen gik vinden i sydvest og blæste så hårdt, at vi tog mærssejl og bovensejl ind. Om

NOTE 1: St. Andrew's Bay ved mundingen af Firth of Tay.NOTE
2: Firth of Forth.NOTE
3: St. Abb's Head, se også s. 86.

Side 118 (PDF-side 256)
natten lå vi underdrejet med storsejlet, da vinden var vokset til en voldsom storm.
14. Vinden gik i vest og blæste stærkt hele natten. Alligevel satte vi forsejlet klokken fire om morgenen. Vi så Cheviot Hills over Berwick vest for os. Ved middag så vi Tynemouth Castle. Klokken seks om aftenen var vi tværs af Hunclife, to leagues borte, og sejlede sydøst langs landet. Vinden var gået i nordvest.
15. Stærk nordvestlig vind. Vi sejlede sydøst. Klokken ti mødte vi en grund og gik derfor syd ind mod landet. Klokken tre om eftermiddagen fik vi landet kaldet Shield eller Cromer[1] i sigte og sejlede syd-sydøst langs det. Klokken otte kom vi til Yarmouths red og ankrede.
16. Vinden var vestlig. Vi lettede, satte sejl og gik gennem Stanforth[2] til Orford Ness, hvor tidevandet var løbet ud.
17. Vinden var vest til syd. Vi krydsede rundt om næsset. Vi talte med vore naboer William Robinson, fører på Frances, og William Hallay, fører på en bark kaldet Christopher.
18. Fredag. Med vestlig vind krydsede vi over Spits[3] sammen med karaveller og hollændere fra Østersølandene. Da tidevandet var løbet ud, ankrede vi med Red-sands bøje[4] i sigte.

NOTE 1: Cromer eller måske en af bakkerne i nærheden synes almindeligvis at have været kendt som »Shield« dengang, se Miller Christys Voyages of Foxe and James, s. 268, note 6.
NOTE 2: Stanforth eller Stanford synes at være en passage mellem Corton Sand og Lowestoft på Norfolks kyst.

NOTE 3: Spits synes at have været navnet på den smalle passage mellem Buxey og Gunfleet Sands .NOTE 4: Red-sand ligger ved Nore ud for øen Sheppey.

Side 119 (PDF-side 257)

19. Lørdag sejlede vi op ad Themsen med østlig vind og ankrede ud for London i St. Katharine's Pool. Vort flag og agterflag hang ned som tegn på vor øverstbefalende hr. Halls død. Vi takkede vor gode Gud for vor sikre ankomst til vort eget land. Han havde befriet os fra de vildes grusomhed, farerne ved de skjulte klipper i det ukendte land og det skadelige kolde vejr i denne øde vildmark, hvor der er vældige bjerge uden skov, dale uden korn eller græs og et hav med få fisk. Men sne og is findes der rigeligt af både til søs og på land.

Side 120 (PDF-side 258)

En anden beretning om den sidste del af den engelske ekspedition til Grønland under kaptajn James Halls kommando i 1612

Af William Baffin.[1]

I pastor Samuel Purchas' forkortelse.

Fra Purchas his Pilgrimes (London, 1625), bind III, s. 831–836.

Onsdag den 8. juli 1612 om morgenen så jeg både solen og månen tydeligt over horisonten, som jeg flere gange før havde gjort.[2] Da besluttede jeg at bestemme stedets længde ved månens passage over meridianen. Det meste af dagen brugte jeg på at finde meridianlinjen,

NOTE 1: Det er blevet antaget, at Baffin fulgte Hall som styrmand på Heart's Ease, men det siges intetsteds. Det er vanskeligt at se, hvorfor han skulle være valgt til posten, medmindre han tidligere havde besøgt Grønland, hvilket vi ikke har nogen optegnelse om. Vi ved faktisk intet om Baffin før denne tid. Foxe siger dog: »Dette var denne unge fagmands første sørejse«, se North-West Fox, 1635, s. 59, og Voyages of Foxe and James, s. 99. En fortrinlig beskrivelse af hans rejser findes i Markhams Voyages of William Baffin, 1612–22, Hakluyt Society, 1881.
NOTE 2: Den bratte begyndelse viser tydeligt, at Purchas forkortede denne beretning ligesom de fleste andre. Da beretningen begynder, lå skibene i Cockin's Sound, den sydlige Isortokfjord, se s. 99, noten.

Side 121 (PDF-side 259)

hvilket jeg gjorde på en ø nær havet. Ved meridianlinjens endepunkter ophængte jeg to tråde med lodder i stedet for viser og sigter.

Torsdag den 9. meget tidligt om morgenen gik jeg i land på øen. Det var en smuk morgen. Jeg observerede, indtil månen stod nøjagtigt på meridianen. I samme øjeblik målte jeg solhøjden og fandt den til 8 grader 51 minutter nord, ved en polhøjde på 65 grader 20 minutter.[1] Jeg beregnede derpå ved læren om sfæriske trekanter vinklen ved polen ud fra de tre givne sider: komplementet til polhøjden, komplementet til almukantaraten og komplementet til solens deklination. Ved denne beregning fandt jeg tidspunktet til klokken fire, 17 minutter og 24 sekunder. I mine efemerider fandt jeg så, at månen den morgen passerede Londons meridian klokken fire, 25 minutter og 34 sekunder. Trækkes 17 minutter 24 sekunder fra 25 minutter 34 sekunder, bliver der 8 minutter 10 sekunders tidsforskel mellem Londons meridian, som efemeriderne var beregnet for, og meridianen gennem dette sted i Grønland. Månens bevægelse den dag var 12 grader 7 minutter. Omsat til tid var det 48 minutter 29 sekunder. Beregnet ved forholdsregning bliver opstillingen: Hvis 48 minutter 29 sekunder, den tid månen denne dag kommer tidligere på meridianen end dagen før, giver 360 grader, hele jordens omkreds, hvad giver da 8 minutter 10 sekunder? Svaret er 60 grader 30 minutter eller deromkring, som er længdeforskellen mellem Londons meridian

NOTE 1: I denne beretning angives grader og minutter de fleste steder med moderne tegn i stedet for med ord som overalt i originalen. Denne anakronisme skyldes en forglemmelse, som udgiverne ikke bærer skylden for.

Side 122 (PDF-side 260)

og dette sted i Grønland, kaldet Cockins Sound, vest for London. Jeg indrømmer, at denne længdebestemmelse er noget vanskelig og besværlig, og at der kan være en lille fejl. Men hvis man ser omhyggeligt til og regner nøjagtigt, bliver fejlen ikke stor, forudsat at efemeriderne er rigtige.[1] Nogle vil sige, at en sådan beregning ikke er for søfolk, fordi de ikke er vant til at løse opgaver med sinustabellen,[2] og fordi et instrument ikke er nøjagtigt nok til at finde time, minut og sekund. En fejl på ét tidsminut betyder jo syv graders fejl i længden. Jeg svarer, at selv om de fleste ikke er vant til dette arbejde, kender jeg nogle af de dygtigere, som kan løse denne og lignende opgaver nøjagtigt. De, der endnu ikke kan, men ønsker at lære det, kan på kort tid erhverve tilstrækkelig kundskab. Hvor nødvendigt det er at kende stedernes længde, overlader jeg til alle dygtige søfolk og andre matematisk kyndige at bedømme.

Om eftermiddagen besluttede de ledende blandt os, at vor fører James Hall skulle gå længere nordpå i det mindre skib.[3] Samme torsdag aften gik han fra Patience over i Harts-ease for at komme ud af havnen, som han havde kaldt Cochins-ford til minde om rådmand Cockin, en af deltagerne.

NOTE 1: Den længde, Baffin fandt her, er i virkeligheden mere end otte grader for vestlig. Resultatet var dog meget nøjagtigt efter datidens målestok. På rejsen i 1615 foretog Baffin en lignende og langt mere vellykket observation, se Voyages of Baffin, s. 124–126.

NOTE 2: »Signes« betyder sinusser.

NOTE 3: Heart's Ease, viceadmiralskibet. Som allerede anført, se s. 106, fulgte Baffin med ham nordpå.

Side 123 (PDF-side 261)

Stedet ligger på 65 grader 20 minutters bredde, og kompassets misvisning er 23 grader 28 minutter mod vest. Aftenen var meget stille. Vi slæbte skibet ud med chalupperne og skibsbåden. Men en time eller to efter at vi var kommet ud i det åbne, blæste en stor storm op fra nord og fortsatte hele natten.

Den 14. krydsede vor fører skibet op til floden igen, hen imod den flod, hvor den formodede mine skulle være. Men tidevandet var så langt fremskredet, at vi ikke kunne komme til søs og måtte ankre på en red på flodens sydside, omtrent tre leagues fra Patience. Her findes mange gode ankerpladser.[1]

Torsdag den 16. var vinden nordvest og så stiv, at vi ikke kunne komme til søs. Om aftenen gik atten af os ud på øerne for at lede efter hjorte, men fandt ingen. Vi så dog spor af et stort dyr, som vi antog for en stor elg. Foden var så stor som nogen oksefod.[2]

Tirsdag den 21. fortsatte vejret på

NOTE 1: Dette sted er langtfra klart, sandsynligvis fordi optegnelserne for de foregående dage er udeladt. Gatonbes beretning er fyldigere.

NOTE 2: Trods Purchas' mening, se s. 134, ville man naturligt slutte, at sporene kun kunne være moskusoksens, Ovibos moschatus. Men som anført i Zoologist, 1895, s. 43, findes ingen optegnelse om, at dette dyr nogensinde er mødt levende på Grønlands vestkyst syd for Melvillebugtens gletsjere. De synes at have spærret dets fremtrængen sydpå, ligesom gletsjerne ved Kap Farvel har hindret det i at nå rundt om sydspidsen fra østkysten, hvor moskusoksen er talrig. Dyret nævnes ikke i sagaerne om de gamle nordiske kolonier på sydøstkysten. Derfor var sporene sandsynligvis blot rensdyrspor, som ifølge oberst H. W. Feildens venlige oplysning ser meget store ud i blød, våd jord eller sne.

Side 124 (PDF-side 262)

en sådan måde, at vi på ingen måde kunne nå floden, hvor den formodede mine skulle være. Derfor holdt vor fører af mod Ramels-ford,[1] en flod omtrent tolv leagues syd for en anden kaldet Cunninghams-ford.[2] Omkring klokken syv ankrede vi ved indsejlingen på fjordens sydside.

Onsdag den 22. omkring klokken ni eller ti kom omtrent fyrre af de vilde for at handle med os og blev omtrent halvanden time. Da vor fører James Hall sad i båden, gav en af dem ham med sit spyd et dødeligt sår i højre side. Vor kirurg mente, at det havde gennemboret leveren.[3] Vi undrede os alle over, at han angreb ham og ingen af de andre. Måske kendte de ham fra hans besøg med danskerne. Fra denne flod havde de ført fem mennesker bort, hvoraf ingen nogensinde vendte tilbage,[4] og i den næste flod havde de dræbt et stort antal. Det synes, at drabsmanden enten var bror eller nær slægtning til en af de bortførte. Han handlede nemlig meget beslutsomt og kom inden for

fire yards af ham. Så vidt vi kunne se, er folkene meget venlige mod hinanden og rede til at hævne enhver uret. Hele dagen lå Hall i stærke smerter og ventede døden hver time. Han overdrog hele sin kommando til mester Andrew Barker, fører på Harts-ease, og bad ham indsætte en anden i sit sted som fører på det lille skib.
Torsdag den 23. omkring klokken otte om morgenen døde han, meget angerfuld over alle sine tidligere forseelser. Efter at have svøbt ham i ligklædet

NOTE 1: Amerdlokfjorden, se indledningen.
NOTE 2: Den sydlige Kangerdluarsukfjord, se indledningen.
NOTE 3: Baffin, som synes at have overværet overfaldet på Hall, giver en mindre detaljeret beretning end Gatonbe, se s. 107, som kun kendte det fra mundtlig omtale.NOTE 4: Se s. 48, noten.

Side 125 (PDF-side 263)
førte vi ham i chaluppen til begravelse på en af de yderste øer, som han selv havde ønsket, mens han levede.[1] Efter begravelsen tog vi i chaluppen ud for at lede efter minen, vi så længe havde ventet på. Hele dagen roede vi nordpå forbi Dronning Sofias Kap.[2] Om natten blev vi ved en ø omtrent tre leagues før floden.
Fredag den 24. om morgenen roede vi videre til stedet på sydsiden af Cunninghamsflodens indsejling. Vi fandt flere steder, hvor danskerne havde gravet. Det var en slags skinnende sten. Da vor guldsmed James Carlisle prøvede den, viste den sig at være værdiløs og helt uden metal, men lignede moskovitisk glimmer[3] og glitrede. Efter middagsmåltidet roede vi omtrent fire leagues op gennem floden. Flere af vore folk gik op i bjergene og fandt en smukkere dal, end de hidtil havde set i landet. Om aftenen vendte vi tilbage til det sted, hvor danskerne havde gravet deres formodede mine, og tog noget af stenen i båden for at føre med os. Vi vendte tilbage mod skibet, roede og sejlede hele natten og nåede det næste morgen omkring klokken ni.
Lørdag den 25., Sankt Jakobs dag, kom vi om formiddagen til vort skib på sydsiden af Ramelsfloden.[4] Så snart

NOTE 1: På det danske kort fra 1832 er Halls grav afmærket, men kun efter gæt, da stedet i virkeligheden er ukendt. Kaptajn Jensen og hans opmålingshold søgte forgæves oplysninger hos de indfødte, Meddelelser om Grønland, bind VIII, s. 48.
NOTE 2: Præstefjeldet, se s. 9, noten.
NOTE 3: Glimmer. Flere arktiske opdagelsesrejsende er i deres iver efter at finde noget, som kunne give deres geografiske opdagelser handelsmæssig værdi, blevet narret på samme måde.
NOTE 4: Det vil sige Heart's Ease, ikke Patience, som var blevet liggende i Kongens Fjord.

Side 126 (PDF-side 264)
vor fører fandt, at folkene ikke længere kom for at handle, besluttede han at sejle til Patience i Kongens Fjord. Vi roede omkring i havnen for at finde en kortere vej til søs og fandt mellem øerne

steder, hvor mange vinterhuse havde stået, og hvorfra nogle telte først for nylig var fjernet. Her fandt vi også en af deres lange både. Den var lavet af træ, for det meste bundet sammen med strimler af hvalbarder og dækket med sælskind, omtrent toogtredive fod lang og fem fod bred med ti tofter eller sæder.[1] Omkring klokken tolv lettede vi anker og forlod Ramels Fjord, som ligger på 67 graders bredde,[2] med en kompasmisvisning på 24 grader 16 minutter. Det er en meget smuk flod, en af de vigtigste, vi så i landet, og den strækker sig øst og øst til syd. Om natten omkring klokken ét kom vi til Patience i Kongens Fjord.
Søndag den 26. rådslåede mester Andrew Barker, vor købmand mester Wilkinson og andre om hjemrejsen. Efter vor førers drab ville ingen af de vilde nemlig handle med os som før.
Onsdag den 29. tog vi ligeledes ballast ind, da skibet var meget let. Om aftenen blev det aftalt, at Andrew Barker, fører på Harts-ease, skulle være fører på Patience, meget imod William Gourdons ønske. William Huntrice blev udnævnt til fører på Harts-ease, og John Gartenby,[3] en af Patiences kvartermestre

NOTE 1: Se s. 11, noten.
NOTE 2: Tallet er for højt. Rammels Fjords, Amerdloks, nordlige bred ligger på 66 grader 55 minutter.
NOTE 3: Samme person som John Gatonbe, forfatter til den foregående rejseberetning.

Side 127 (PDF-side 265)
blev understyrmand på Harts-ease.[1]
Tirsdag den 4. august om morgenen kom vi til søs i meget svag nordlig vind. Derude gik vinden i syd, og vi krydsede snart på den ene, snart på den anden bov og gjorde kun ringe fremskridt på vor kurs.
Mandag [således i teksten] den 10.[2] var det regnfuldt og dårligt vejr, som det havde været hver dag siden afrejsen fra havnen undtagen den 7., der var noget smuk. Når vinden er sydlig, er vejret nemlig almindeligvis meget tykt og dårligt. Vi krydsede på begge bovene og havde ved middag tilbagelagt seks leagues mod syd til vest.
Onsdag den 12. blev det stille. Vi var noget syd for et kap kaldet Burnils Kap,[3] og omkring

NOTE 1: Gatonbes beretning viser, se s. 107, at ordningen først kom i stand efter megen strid.
NOTE 2: Begivenhederne fra den 5. til 9., som Purchas synes at have skåret ud af Baffins beretning, fortælles af Gatonbe, se s. 110–111.
NOTE 3: Gatonbe nævner ikke Burnils Kap. Men han fortæller, s. 111, at de passerede Cockins Fjord, Isortok, den 9. og nåede Håbets Havn, Godthåbsfjorden, den 13., mens Baffin siger, at de passerede Burnils Kap den 12. eller før. Det må derfor have været et forbjerg mellem de to steder, som især tiltrak sig deres opmærksomhed. Det sandsynligste er måske Tookusakbjerget, 1.770 fod højt, på en halvø på 64 grader 52 minutter, som siges at være meget iøjnefaldende fra søen. Hall synes at have navngivet det på rejsen nordpå. Hvis navnet er stavet rigtigt, kender vi intet andet spor

til dets oprindelse, end at kappet kan være opkaldt efter en af de to personer ved navn Burnel blandt Nordvestpassagekompagniets medlemmer, se Miller Christys Voyages of Foxe and James, s. 646. Markham foreslår dog, Voyages of Baffin, s. 29, noten, at det kan være opkaldt efter Oliver Brunel, i England kendt som Brownel, en berømt hollandsk opdagelsesrejsende, som antages at have været i dansk tjeneste omkring denne tid. På nogle engelske og danske kort står et »Cape Burnitt« på 66 grader 27 eller 28 minutter på øen

Side 128 (PDF-side 266)

klokken tre eller fire om eftermiddagen gik vinden i nord til vest, svag vind og smukt vejr.
Den 18.[1] ved middag var vi på 58 grader 50 minutter. Den 17. målte jeg kompassets misvisning til 13 grader 22 minutter, imod andres observationer på dette sted. Hvis nogen tvivler på rigtigheden, kan de med lidt ulejlighed efterprøve det. Den 18. august var solens deklination for Londons meridian 9 grader 58 minutter. Men da vi var næsten fire timers tid vest for den, skulle tre bueminutter trækkes fra, så deklinationen var 9 grader 55 minutter. Solhøjden var 24 grader 40 minutter på 59 graders bredde, og solens afstand fra syd mod vest var efter kompasset 81 grader. Til kontrol tog jeg kort efter endnu en observation; de afveg ikke mere end fire minutter.
Onsdag den 19. fortsatte vinden med tykt og diset vejr.[2] Ved middag var vi på omtrent 58 grader 30 minutters bredde og havde tilbagelagt omtrent ti leagues mod syd-sydøst.
Torsdag den 20. var vejret smukt, vinden øst-nordøst. Vi styrede sydøst og sydøst til øst og havde ved middag tilbagelagt omtrent tredive leagues mod sydøst til syd. Bredden var da 57 grader 20 minutter. Om eftermiddagen målte jeg kompassets misvisning til omtrent 11 grader 10 minutter.

NOTE 3, fortsat fra foregående side: Inugsuglusok lige syd for Itivdlekfjordens indsejling. Hvis dette er tænkt som Halls Burnils Kap, er navnet både stavet og placeret forkert.NOTE 1: Gatonbe fortæller om begivenhederne fra den 13. til 17., se s. 111–112.NOTE 2: Gatonbe nævner dårligt vejr den 18., se s. 112. Purchas har sandsynligvis udeladt Baffins afsnit herom.

Side 129 (PDF-side 267)

Fredag den 21. var vejret smukt med vinden fra nord og nord til øst. Vi tilbagelagde omtrent fireogtyve leagues mod øst-sydøst, en halv streg sydligere, og var ved middagens observation på 56 grader 50 minutters bredde.[1]
Lørdag den 22. smukt vejr, vinden nord og nord til øst. Vi tilbagelagde omtrent toogtyve leagues mod øst, en halv streg sydligere, og var ved middag på 56 grader 47 minutter.[2]
Søndag den 23. smukt vejr, vinden vest-nordvest. Vi tilbagelagde omtrent fireogtyve leagues mod øst og øst til nord. Jeg målte kompassets misvisning til 7 grader 23 minutter. Ved middag var vi på 57 grader 26 minutter.[3]
Mandag den 24., Sankt Bartholomæus' dag, smukt vejr med nord-nordvestlig vind. Vi tilbagelagde omtrent syvogtyve leagues mod øst-nordøst, en halv streg nordligere, og var ved middagens observation på 58 grader 4 minutter. Jeg fandt kompassets misvisning til 7 grader 20 minutter.

Tirsdag den 25. smukt og stille vejr med nordlig vind. Vi tilbagelagde sytten leagues mod nordøst til øst og var ved middag på 58 grader 30 minutter.[4] Jeg fandt det

NOTE 1: Fra denne dato til 2. september foretog og nedskrev både Gatonbe og Baffin næsten daglige breddeobservationer, mens de sejlede hjem sammen på hver sit skib. Forskellene er interessante som prøve på datidens observationers pålidelighed. Det er umuligt at afgøre, hvem der havde mest ret i hvert tilfælde. Hvis skibene var et stykke fra hinanden, kunne begge naturligvis have ret. For den 21. angiver Gatonbe, s. 113, 56 grader 36 minutter, Baffin 56 grader 50 minutter.
NOTE 2: Gatonbe, s. 113, angiver 56 grader 42 minutter.
NOTE 3: Samme sted angiver han 57 grader.NOTE 4: Samme sted angiver han 58 grader 14 minutter.

Side 130 (PDF-side 268)
almindelige kompas afvigende én streg og den sande misvisning til 6 grader 4 minutter.
Onsdag den 26. ligeledes smukt vejr, vinden nord-nordvest. Vi tilbagelagde omtrent toogtyve leagues mod nordøst til øst, en halv streg [nordligere], og var på 59 grader 10 minutter.
Torsdag den 27. nogenlunde smukt vejr med stiv nord-nordvestlig vind. Vi tilbagelagde omtrent enogtredive leagues mod nordøst og var ved middag på 60 grader 10 minutter.[1]
Fredag den 28. stiv sydøstlig vind. Ved middag havde vi tilbagelagt omtrent niogtyve leagues mod nordøst til øst. Om eftermiddagen blæste så stor en storm fra øst-sydøst op, at vi var i stor nød. Omkring klokken elleve gik vinden dog i nordvest og nordvest til nord. Vi løb omtrent tyve leagues.
Lørdag den 29. blæste det så stift, at vi kun kunne føre forsejlet. Vi tilbagelagde omtrent tredive leagues mod øst til syd, en halv streg sydligere.
Søndag den 30. blæste det stift hele formiddagen. Ved middag gik vinden i syd og voksede til en meget stor storm, som fortsatte hele dagen og natten, så vi slet ikke kunne sejle, men lå på hull hele natten.
Mandag den 31. omkring klokken fire om morgenen gik vinden i sydvest, meget stiv. Vi satte da forsejlet. Vinden holdt hele dagen og natten. Vi styrede øst til syd og havde ved middag tilbagelagt omtrent fireogtredive leagues mod øst-nordøst.
Tirsdag den 1. september fortsatte vinden

NOTE 1: Gatonbe, s. 114, angiver 59 grader 49 minutter.

Side 131 (PDF-side 269)
fra sydvest og blæste meget stift. Vi styrede øst til syd og tilbagelagde omtrent halvtreds leagues mod øst. Ved middag var vi på 60 grader 45 minutter.[1]
Onsdag den 2. smukt vejr, vinden sydvest. Vi tilbagelagde omtrent toogfyrre leagues mod øst til syd, en halv streg sydligere, og var ved middag på 60 grader 10 minutter.[2] Jeg målte kompassets misvisning til tre grader vest.

Torsdag den 3. smukt vejr med sydvestlig vind. Ved middag havde vi tilbagelagt omtrent tyve leagues mod øst til nord. Om eftermiddagen blæste vinden fra nord-nordvest meget stift i to vagter. Hen imod klokken syv eller otte voksede stormen så stærkt, at skibet ikke kunne føre noget sejl. Hele natten lå vi på hull.
Fredag den 4. fortsatte stormen, og vi kunne ikke føre sejl før omkring klokken fire om eftermiddagen. Da satte vi forsejl og storsejl. Natten før havde vi i stormen tabt Harts-ease. Vi tilbagelagde omtrent tolv leagues mod øst til nord og var drevet omtrent fem leagues i læ mod syd til vest, mens vi lå på hull.
Lørdag den 5. stille vejr, men meget tykt og overtrukket hele formiddagen. Vinden holdt sig i nord-nordvest. Fra vi satte undersejlene dagen før, tilbagelagde vi omtrent tyve leagues mod øst, en halv streg sydligere. Ved middag var vi på 59 grader 53 minutter.
Søndag den 6. smukt vejr, vinden nord-nordvest. Vi styrede øst-nordøst og øst til nord og tilbagelagde omtrent

NOTE 1: Gatonbe, s. 115, angiver 60 grader 25 minutter.
NOTE 2: Samme sted angiver han 60 grader 9 minutter.

Side 132 (PDF-side 270)
niogtyve leagues mod øst til nord, en halv streg nordligere. Ved middag var vi på 60 grader 10 minutter. Kompassets misvisning var seks grader øst. Om eftermiddagen var det næsten stille. Vi loddede og fandt bund på otteogtres favne. Om aftenen omkring klokken ti gik vinden i sydøst.
Mandag den 7. meget smukt vejr, vinden sydøst og sydøst til øst. Om morgenen vendte vi nordover og løb øst-nordøst og øst til nord indtil klokken syv eller otte om aftenen. Så vendte vi sydover og gik sydvest indtil hen imod midnat, tyve leagues.
Tirsdag den 8. fandt jeg i morgenvagten, at vi var på 59 grader 20 minutter. Omkring klokken fem så jeg land, som vi antog for Orkneyøerne og senere fandt virkelig var dem. Hen imod klokken tre ankrede vi i en kanal mellem øerne. Folk kom til os med høns, gæs og får, som de solgte for gammelt tøj og sko, hvilket de foretrak frem for penge. Der er omtrent atten af disse øer, som kaldes Orkneyøerne.
Onsdag den 9. tykt vejr og så østlig vind, at vi ikke kunne lette anker.
Torsdag den 10. smukt vejr, og vinden gik i nordvest. Omkring middag lettede vi anker og var hen imod klokken fem fri af øerne. Kanalen løber for det meste nordvest og sydøst. Hele natten stod vi sydøst.
Fredag den 11. smukt vejr med nord-nordvestlig vind. Omkring klokken ni om morgenen styrede vi syd-sydøst og fik da Buquham-nesse[1] i sigte. Omkring klokken to var vi tværs af det.

NOTE 1: Buchan Ness, se s. 86.

Side 133 (PDF-side 271)

Den 17. ankrede vi på Hulls red, Herren være lovet.
Her finder jeg det passende kort at beskrive grønlændernes forhold og levevis, så vidt jeg kunne erfare, og sandsynligheden for en passage til havet ved Tartari og Kina.[1]
Grønlands nordvestlige del er overordentlig højt land ud mod havet og næsten kun bjerge. De er forunderligt høje overalt inde i landet, så langt vi kunne se, og består alle af sten i forskellige farver, som glitrer, som om de var meget kostbare. Men i virkeligheden er de intet værd. Vor guldsmed James Carlile prøvede meget af malmen og fandt den værdiløs. Hvis der findes metal, ligger det så langt nede i bjergene, at man vanskeligt kan komme til det. Nogle klipper i bjergene er overordentlig ren sten, finere og hvidere end alabast. Bjergsiderne er for det meste bestandig snedækkede, især nordsiderne. På dalenes nordsider er der en slags mos og enkelte steder græs med en lille gren, som løber hen over jorden og bærer et lille sort bær. Den løber langs jorden ligesom trekløver her i England.[2] Så vidt vi kunne se, vokser der få eller ingen træer. Men et sted omtrent fyrre miles inde i landet ved en flod, vi kaldte Balls River, så jeg på sydsiden

NOTE 1: Baffins synspunkter ville have været meget interessante. Men da det følgende kun handler om Grønland, har Purchas sandsynligvis af pladshensyn udeladt hans betragtninger om en nordvestpassage og overset dette sted.
NOTE 2: Planten er sandsynligvis revling, Empetrum nigrum, den eneste grønlandske plante med sorte bær, men den kan næppe beskrives som græs.

Side 134 (PDF-side 272)
af et højt bjerg, som vi gik op på, noget i retning af en ung lund af småtræer. Nogle var seks eller syv fod høje, som en engelsk stævningsskov, der var hugget for to eller tre år siden. Det var det største, vi så vokse i landet, og omfattede en slags pil, enebær og lignende.[1] Mange steder fandt vi megen kvan.[2] Vi antager, at folkene af visse grunde spiser rødderne, for vi har set dem have mange i bådene. Der er en stor mængde ræve i forskellige farver på øerne og fastlandet, og en slags harer så hvide som sne med meget lang pels. Der findes også hjorte, men de er oftest langt inde på fastlandet, fordi folkene jager dem stærkt nær havet. Jeg så engang syv sammen; det var alle, vi så i landet. Vore mænd købte dog flere hjorteskindsdragter af folkene og også gevirer. Desuden så vi flere gange spor af et dyr, hvis fod var større end

NOTE 1: Store bevoksninger af denne art findes almindeligvis i Sydgrønland, især på beskyttede steder mellem de indre fjorde, hvor havvinden ikke når ind. Professor Lange opregner i Conspectus Floræ Groenlandicæ, Meddelelser om Grønland, bind III, fem Betula-arter, seks Salix-arter og én art af hver af Alnus, Sorbus og Juniperus. De højeste træer, eksemplarer af Betula odorata, når kun atten fod. Mange interessante oplysninger findes også i professor Warmings afhandling om Grønlands vegetation, Meddelelser om Grønland, bind XII.
NOTE 2: Archangelica officinalis blev tidligere dyrket meget som haveurt i England. Ligesom andre arter af slægten har den søde, saftige rødder som selleri og er værdifuld mod skørbug. Lange siger,

Conspectus Floræ Groenlandicæ, s. XXXIV og 68, at den i Grønland, hvor den vokser på græsklædte steder ved kysten så langt nord som 69 grader, kaldes kuanek. De indfødte anser den for en stor delikatesse.

Side 135 (PDF-side 273)

en stor oksefod.[1] Indbyggerne holder desuden en slags hunde ved deres huse og telte. De ligner næsten ulve og lever ligesom rævene af fisk. Én ting fandt jeg dog meget mærkelig: både hundes og ræves kønslem er af ben.[2]

Hele sommeren beskæftiger folkene sig kun med fiskeri og tørrer fisk og sælkød på klipperne til vinterforråd. Hver mand og kvinde har sin egen båd, lavet af lange, tynde stykker grantræ, dækket med meget velberedte sælskind, som er så godt sammensyet med sener eller tarme, at intet vand kan trænge igennem. Nogle både er over tyve fod lange og kun to eller to og en halv fod brede, formet som en vævers skytte. De er så lette, at en mand vægtmæssigt kan bære mange på én gang. De ror så hurtigt i disse både, at det næsten er utroligt. Intet skib i verden kan følge dem, hvor god vind det end har. Alligevel bruger de kun én åre. De sidder midt i båden og holder midt på åren, som er bred i begge ender ligesom vore årer, og kan straks bevæge sig frem og tilbage, som de vil. I bådene fanger de det meste af deres føde: sæler, laks, hvalrosser og andre slags fisk. Nogle dræber de med spyd, andre fanger de med fiskekroge. Linen er lavet af tynde strimler hvalbarde og krogen af fiskeben. Vi har også fanget meget fisk med sådanne liner og kroge.

De har også en anden bådtype, som er meget

NOTE 1: Purchas tilføjer: »Disse synes at være elge eller losser.« Se dog noten på s. 123.NOTE 2: Purchas tilføjer også: »Hundes og ræves kønslem er af ben; det samme gælder hvalrossens, hvoraf jeg har et af sten hos mig.«

Side 136 (PDF-side 274)

lang. Vi har set en på toogtredive fod, åben foroven som vore både og med ti sæder. Når de flytter bolig, fører de deres ejendele og husgeråd i den. De flytter nemlig ofte efter fiskeriets muligheder. Om sommeren bor de i sælskindstelte, om vinteren i huse, som ligger noget nede i jorden.

Vi kunne ikke nærmere lære deres religiøse skikke eller ceremonier at kende, men almindeligvis tilbeder de solen som hovedophav til deres lykke. Når de først nærmede sig os, pegede de med hænderne mod solen, slog sig på brystet og råbte »Ilyont«, som om de sagde: »Jeg vil intet ondt.« Det gør de ofte og kommer ikke nær, før man gør det samme. Så kommer de uden nogen frygt.

De begraver deres døde på de yderste øer nær havet på følgende måde: På bakketoppene samler de sten og bygger en hul hule eller grav af samme længde og bredde som liget. Stenene lægges tæt som en mur, så hverken ræve eller andre sådanne dyr kan fortære liget. De dækker med brede sten, så det på afstand ligner en stendynge. Nær graven med liget er en anden, hvori de lægger hans bue, pile, spyd og alt andet udstyr, han brugte i levende live. Han begraves i alle sine klæder. Klimaets kulde hindrer liget i at lugte og stinke, selv om det ligger over jorden.

De spiser al deres mad rå og bruger, så vidt vi kunne se, ikke ild til tilberedning. Vi har også set dem drikke saltvand ved skibssiden, men jeg kan ikke sige, om det er sædvanligt. Skønt de ikke tilbereder maden ved ild, bruger de ild til andre ting, såsom at varme sig.

Side 137 (PDF-side 275)

Flere af vore mænd mente, at de var menneskeædere og ville have fortæret os, hvis de havde kunnet fange os. Det tror jeg ikke. Havde de haft den hensigt, kunne de engang have fanget vor kok og to andre, mens de fyldte vand på en ø langt fra skibet. Disse tre var i skibsbåden uden musket eller noget andet våben, da en stor flok af de vilde kom roende med spyd og andet udstyr, som de aldrig går uden. De så ned i båden efter søm eller gammelt jern, som de så stærkt ønsker, mens vore mænd var så bange, at de ikke vidste, hvad de skulle gøre. Til sidst huskede kokken, at han havde noget gammelt jern i lommen. Han gav hver af dem noget, så langt det rakte, sammen med nøglen til sin kiste. Straks drog de alle bort uden at gøre nogen skade. Jeg siger dog ikke dette, fordi jeg ønsker, at man skal stole på dem eller gå ubevæbnet iblandt dem.

APPENDICES.

Side 139 (PDF-side 278)

Tillæg A. Om Stockholm-kortet[1]

Af C. C. A. Gosch.

Det meget interessante håndtegnede kort, som vi flere gange har omtalt som »Stockholm-kortet«,[2] opbevares nu som nævnt på Det Kongelige Bibliotek i Stockholm, hvortil det uden tvivl er kommet fra Danmark. Den tidligste omtale, vi kender, findes i afdøde professor C. Molbechs fortegnelse over danske historiske håndskrifter i dette bibliotek.[3] Men det var en anden dansk forfatter, dr. J. K. V. Steenstrup, der først henledte opmærksomheden på det og påviste dets interesse i en artikel i det svenske tidsskrift Ymer.[4] Artiklen ledsages af en god, men noget formindsket gengivelse. Vi har ikke selv kunnet undersøge kortet. Takket være bibliotekets overbibliotekar grev Snoilsky og underbibliotekar dr. Wieselgrens venlige bistand kan vi dog forelægge læserne en fotolitografisk

gengivelse i fuld størrelse, som vi har al grund til at anse for tilfredsstillende. Vi kan derfor henvise til den i stedet for at give en detaljeret beskrivelse. Enkelte forhold kan dog ikke fastslås ud fra vor kopi. Her skyldes oplysningerne Steenstrups artikel, suppleret med meddelelser fra Wieselgren. Kortet er tegnet på papir med et vandmærke,

NOTE 1: Hr. Christy, som ikke kan tilslutte sig konklusionerne i det følgende, vil sandsynligvis fremlægge sit syn på Stockholm-kortet andetsteds.NOTE 2: Se indledningen, s. XVI, XVII, XL, LXXI og CXIII.NOTE 3: Danske Haandskrifter … i det Kongelige Bibliothek i Stockholm, i Historisk Tidsskrift, 1843, s. 147, København.NOTE 4: Bemærkninger til et gammelt Manuskript Kaart over Grønland, i Ymer, 1886, s. 83–88, Stockholm, Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi.

Side 140 (PDF-side 279)

som forestiller en drueklase. Konturerne synes først at være tegnet med blyant og derpå trukket op med blæk, som endnu er smukt sort, bortset fra nogle småøer ved Grønlands vestkyst, der er tegnet med ringere blæk. Det samme er brugt til navnene, mens de fire tal ved bestemte kystpunkter er skrevet med konturernes sorte blæk. De to bølgede, punkterede linjer øverst til venstre på gengivelsen, som tydeligvis viser en del af Grønlands kyst i andre positioner end den optrukne, er i originalen sammenhængende blyantstreger. Kompaslinjerne har derimod samme uregelmæssige udseende i originalen som på kopien. Kortet er helt ufarvelagt. De ret ujævne længdeinddelinger i randen skal hver tælle to grader. Kap Farvel ligger næsten på den rigtige længde i forhold til Shetland, kortets østligste land. Som en kuriositet kan nævnes, at bogstaverne E og W ved det centrale kompas er ombyttet.

Om Stockholm-kortets oprindelse og datering har vi ingen direkte oplysninger. Vi må slutte ud fra indholdet og andre omstændigheder. Før vi går ind herpå, må vi bemærke, at betegnelsen kan forstås på to måder. Vi kan mene et kartografisk værk eller en komposition, hvoraf flere gengivelser kan findes eller have eksisteret, måske med forskellig datering og forskellige enkeltheder. Eller vi kan alene mene det bestemte eksemplar, som nu opbevares i Stockholm.

Begrænser vi os først til det sidste og søger at bestemme Stockholm-eksemplarets oprindelse og datering, slår det os, at ti af kortets i alt elleve navne blev givet af Hall til grønlandske steder på den danske ekspedition i 1605. Den nærliggende slutning er, at kortet i sin foreliggende skikkelse skal vise Halls opdagelser på den rejse. I det mindste i sin nuværende tilstand kan det derfor ikke være ældre end 1605. Hvor meget yngre det kan være, er vanskeligere at bestemme. Nogle navne findes i Halls rejseberetninger, som først udkom i 1625; andre nævnes ikke dér, men findes på hans kort, som først for ganske nylig er kommet frem. Da nogle navne findes på Hessel Gerritsz' kort fra 1612, må Halls beretninger og kort dog have været tilgængelige i England, hvor de blev opbevaret efter hans hjemkomst fra Danmark. Oplysningerne til navnene på Stockholm-kortet kan derfor være hentet fra England når som helst

Side 141 (PDF-side 280)

før 1625. Det er dog usandsynligt, at nogen i Danmark efter Halls hjemkomst skulle have skaffet enten de nødvendige navneoplysninger eller det navngivne kort fra England. Den sandsynligste teori er derfor, at navnene blev indsat i Danmark, mens Hall selv var der, altså senest eller ikke meget senere end 1607. Det ville være naturligt at tro, at Hall selv indsatte dem, men denne mening møder flere indvendinger. Håndskriften er langt ringere end på hans egne kort. Det er dog ikke noget stærkt argument, da han i det ene eller begge tilfælde kan have ladet en anden skrive navnene. Vi har ingen sikker prøve på Halls håndskrift.

Et stærkt argument er derimod, at ikke alle navnene er rigtige. Fejlstavningerne »Cuningam« for Cunningham og »Romblesfo.« for Romlesford, som Ramelsfjord kaldes på Halls kort, forklares let, hvis de blev skrevet efter mundtlig meddelelse. Men ændringen af Queen Ann's Cape til »C. St. Ann« kan næppe forklares sådan og må skyldes en person, som ikke kendte navnets oprindelse.[1] Vigtigere er, at Cunninghams Fjords navn er indsat nord for Prins Christians Fjord i stedet for omvendt, og at Kap Christianus sandsynligvis er fejlplaceret, som vi senere viser. Med mindre vægt kan tilføjes, at Dronning Sofias Kap næppe var blevet udeladt, hvis Hall havde overvåget navngivningen. Sandsynligst er det derfor, at oplysningerne kom fra Hall, men at navnene blev indsat af en person, som hverken var vejledt af ham eller velbevandret i emnet.

Tidspunktet for navnenes indsættelse kan således anses for bestemt så nøje, som det nu er muligt. Konturen kan naturligvis ikke være yngre end navnene. Men blev selve kortet tegnet til formålet samtidig, eller blev navnene sat på et ældre, selvstændigt kort? Den sidste mulighed støttes tilsyneladende af, at navnene er skrevet med andet blæk end konturen. Alene heraf kan dog ingen sikker slutning drages; forskellen kan, så vidt vi

NOTE 1: Helgennavne var så almindelige i geografiske navne, at en person, som hørte om Dronning Annas og Dronning Sofias kapper uden at kende de kongelige navngivere, let kunne begå fejlen. På Hessel Gerritsz' kort står således St. Ann's Cape og St. Sophia's Cape.

Side 142 (PDF-side 281)

ved, være rent tilfældig. At nogle småøer på vestkysten er tegnet med samme ringere blæk som navnene, peger snarere på, at tegneren ikke helt havde færdiggjort optrækningen af blyantstregerne og ved et tilfælde eller af nødvendighed brugte andet blæk til at afslutte konturen og skrive navnene. Blækforskellen røber ikke, om navnene blev indsat få timer eller et par år efter konturen, og hjælper derfor slet ikke til at datere selve kortet.

For at nå en rimeligt begrundet mening må vi vende os mod andre forhold, som kan bære et solidt argument: kortets fremstilling af landene. Viser det kun enkeltheder, som kan regnes for kendt før 1605, er intet til hinder for at datere kortet uden navnene tidligere. Finder vi derimod kysttræk, som ikke omtales før 1605, og som kan være eller udtrykkeligt siges at være opdaget af Hall det år, er vi berettigede eller endog nødt til at slutte, at det er tegnet efter 1605.

På det Nye Kort fra 1600 fremstilles Grønlands kyst som ubrudt fra 66 grader, det sydligste punkt Hall besøgte eller så i 1605, til 72 grader. Stockholm-kortet viser derimod en bred åbning mellem 68 grader 30 minutter og 69 grader 50 minutter. På 68 grader drejer vestkysten mod nordøst, og på 68 grader 30 minutter mod øst, men fortsættes kun kort i denne retning. På 69 grader 50 minutter vises en anden landkant, hvorfra kysten går nordpå til 72 grader og en kort strækning mod nordvest. Der kan ikke med rimelighed tvivles om, at åbningen skal være indsejlingen til Diskobugten. Det er dens tidligst kendte fremstilling, og under omstændighederne må vi antage, at den blev indført som en af Halls opdagelser. Hans beretninger nævner ganske vist ikke Diskobugten, og han hævder ikke at være nået længere end 68 grader 30 minutter eller 69 grader. Men fra den nordlige tur med pinassen har vi kun Leyells yderst kortfattede notater. Selv om Hall ikke kan have undersøgt bugten, kan han godt have set åbningen fra sit nordligste punkt.[1] Hans tilsyneladende modsigelse, når han ét

NOTE 1: Se s. LXX–LXXII.

Side 143 (PDF-side 282)

sted[1] siger, at han undersøgte kysten til 69 grader, men et andet sted[2] angiver vendepunktet til 68 grader 30 minutter, kan faktisk forenes ved at antage, at han i det første tilfælde regnede den sete kyst med, ligesom ved Dronning Annas Kap. Da han skrev 69 grader, kan han have tænkt på Diskoøens sydspids, som han da anslog til denne bredde, selv om han senere rettede skønnet. At Hall virkelig så Diskobugtens indsejling, styrkes betydeligt af ordet »freet« efter Christian Friis' Kaps navn på Stockholm-kortet. Det er en forkortelse af latin »fretum«, dengang brugt både på dansk og engelsk om et stræde. Her synes det at vise, at noget strædelignende var set. Intet er mere sandsynligt, end at bugten forekom dem som et østgående stræde. Den kan faktisk med rette beskrives som den brede sydlige del af strædet mellem Diskoøen og fastlandet.

Om Davis tidligere havde set bugten eller strædet, kan ikke afgøres sikkert. Det nævnes ikke i hans beretning, skønt han må være sejlet forbi. Denne tavshed vejer tungere end Halls, for Davis' beretning foreligger i autentisk og fuldstændig form, mens Halls kun findes forkortet af Purchas. Den synes heller aldrig at have indeholdt en detaljeret beskrivelse af den del af rejsen, hvor Diskobugten i givet fald blev opdaget. Davis sejlede desuden dag og nat i nogen afstand fra land og kan lettere være blevet hindret i at se den af mørke, tåge eller andre tilfældigheder end Hall, som sejlede tæt under land og lå stille om natten. Vi tøver derfor kun lidt med at tilslutte os Steenstrups opfattelse: Hall var virkelig Diskobugtens første opdager,[3] og åbningen blev indført på Stockholm-kortet som en af hans opdagelser i 1605. I så fald må denne kystdel være tegnet efter det år.

På Grønlands vestkyst mellem 68 grader 30 minutter og 66 grader, hvor de fleste navne findes, kan intet særligt

NOTE 1: Se s. 14.

NOTE 2: I forklaringen til Halls oversigtskort, planche IV.

NOTE 3: Det vil sige i nyere tid; de gamle skandinaviske søfarere kendte den sandsynligvis. Den overraskende rigtige gengivelse af Grønland på talrige kort fra det femtende og sekstende århundrede må bygge på oplysninger fra Nordeuropa. Det er meget muligt, at kystens østlige drejning, som på mange af disse kort danner Grønlands nordvesthjørne, er Diskobugtens sydlige side, men på forkert bredde.

Side 144 (PDF-side 283)

træk påvises, som angår vort spørgsmål. Målestokken er ikke så lille, at hovedtrækkene ikke kunne være gengivet tilstrækkeligt nøjagtigt til genkendelse. Et sådant forsøg ville straks have fjernet tvivlen, men det er ikke gjort, sandsynligvis fordi detaljeret kundskab manglede bortset fra få, små steder. Det er blot en skematisk eller konventionel fremstilling af en stærkt indskåret kyst omgivet af mange øer. Vestkysten syd for 66 grader blev ikke undersøgt af Hall i 1605 og kommer derfor ikke i betragtning her. Grønlands sydende frembyder derimod et træk af stor betydning for løsningen.

En lille del af østkysten vises, så meget som Davis kan have set i 1585 eller Morgan i 1586. Syd herfor findes et meget fremtrædende sydvendt forbjerg med det tidligere nævnte tal 10. Tallet må have henvist til en forklaringsnøgle og indebærer derfor, at stedet var velkendt og havde navn, da kortet blev tegnet. Østkysten var da helt uudforsket, og tidens kort gengav den frit opdigtet. Dette mener vi forklarer dens udeladelse fra Stockholm-kortet. Forbjerget kan derfor ikke være tænkt som et punkt på østkysten, skønt man kunne tro det, fordi det ikke er kortets sydligste punkt. Efter vor mening er der ingen tvivl om, at det danner Grønlands sydøsthjørne og tydeligt indtager Kap Farvels plads, som de fleste straks ville antage.

Vest for dette, omtrent halvvejs mod Kap Desolation, vises et endnu mere fremtrædende forbjerg med navnet Kap Christianus. Om navnet er rigtigt anvendt, betyder intet for vort argument, som ikke angår navnene. Spørgsmålet er, om det meget tydelige forbjerg blot er et tilfældigt træk i en konventionel kystlinje, eller om tegneren ville vise et bemærkelsesværdigt forbjerg, som Hall opdagede eller især bemærkede i 1605. Vi vælger uden tøven det sidste, både på grund af dets markante udseende og fordi Kap Farvel har tallet 10 og Kap Desolation tallet 12. Deraf kan vi rimeligt slutte, at tegneren ville udpege et punkt, som søfarere havde bemærket mellem dem. Intet sådant punkt omtales imidlertid før Halls beretning om ekspeditionen i 1605, og

Side 145 (PDF-side 284)

det eneste, han navngiver, er Kap Christianus. Mod antagelsen om, at forbjerget er dette kap, kan anføres to indvendinger. For det første viser Stockholm-kortet det som Grønlands sydligste punkt med omtrent tredive minutters forskel, mens Kap Farvel i virkeligheden når omtrent to minutter længere sydpå end noget andet forbjerg på kysten, også det, der almindeligvis regnes for Halls Kap Christianus. Det argument vejer dog lidt, for ingen vides at have bestemt Kap Farvels bredde før Hall eller Gatonbe i 1612. Hvis kortet ikke er meget yngre end 1607, kan tegneren derfor ikke

tillægges viden om deres indbyrdes bredde. Hall siger ikke, at Kap Christianus er Grønlands sydligste punkt, men kan før 1612 have troet det uden at forveksle det med Kap Farvel.
For det andet kan indvendes, at forbjerget ikke oprindelig kan have været tænkt som Kap Christianus, fordi det ligger langt vest for Kap Farvel, mens det almindeligvis og så vidt vides med rette identificerede Kap Christianus kun ligger få miles vest for det. Dette ville være en alvorlig indvending, hvis tegneren med nogen sikkerhed kunne antages at kende afstanden. Det kan han ikke. Davis så eller kan have set Kap Farvel to gange, men efterlod ingen beskrivelse eller stedbestemmelse. Hall var sandsynligvis med ved den ene lejlighed og så sandsynligvis Kap Farvel, da han navngav Kap Christianus i 1605. Det følger dog ikke, at han genkendte det da. I 1605 nærmede han sig Eggersø, hvor begge ligger, fra sydvest. Tidligere kan han være kommet fra en anden retning. Sammenlignes hans tegning fra 1605 af Kap Christianus set fra sydvest, med Kap Farvel bagved, med Gatonbes tegning fra 1612 af Kap Farvel set fra syd-sydøst, da Hall genkendte det, kan intet lighedspunkt påvises. Både Hall og Stockholm-kortets ophavsmand, hvis de var forskellige personer, kan derfor have forestillet sig, at kysten trak sig tilbage bag Eggersø og fortsatte et betydeligt stykke østpå til Kap Farvel.[1] Hvis der ikke fandtes andre punkter på kysten, som Stockholm-kortets Kap Christianus kunne identificeres med, ville det

NOTE 1: På en række senere kort står Kap Christian betydeligt vest for Kap Farvel, meget som på Stockholm-kortet. Det viser, at denne eventuelle fejlplacering lå nær.

Side 146 (PDF-side 285)
være vanskeligt at afvise, at forbjerget virkelig skulle forestille dette kap. Men det kan også være tænkt som et andet punkt. I Halls beretning om ekspeditionen i 1605 hos Purchas står: »Vi var denne dag på 59 grader 45 minutters bredde og havde hele natten og denne formiddag holdt os så nær kysten, som isen tillod, Kap Christian syd, syd-sydøst og nord-nordvest; og fra kappet til Kap Desolation ligger landet øst til syd og vest til nord, omtrent halvtreds leagues.«[1] Afsnittet efter ordene »som isen tillod« er tydeligvis forvansket, da ordene om Kap Christian ikke giver mening. Vi tvivler kun lidt på, at originalen her beskrev hele kystens retning fra Kap Christian til Kap Desolation som to strækninger: én fra Kap Christian til et kap, hvis beskrivelse er skåret ud eller tilfældigt udeladt af den trykte tekst, og én derfra til Kap Desolation.
Et blik på kortet viser faktisk en sådan todeling: fra Eggersøs sydligste punkt til Sermersokøens sydende og fra Sermersoks nordende, der fra søen ville ligne roden af et vældigt forbjerg, til Kap Desolation. De to strækningers retning svarer også omtrent til teksten. Vi finder det meget sandsynligt, at forbjerget kaldet Kap Christianus på Stockholm-kortet, som deler kysten mellem tallet 10 og Desolation, virkelig skal forestille Sermersok. Dets sydspids danner den vestlige ende af den lige kystlinje, som går nord-nordvest fra Kap Farvel, og samtidig østsiden af den brede bugt, som mod vest afsluttes af Kap Desolation og omtales af Gatonbe i 1612.[2] I så fald må tallet 10 betegne Kap Christian eller snarere hele Eggersø. Hvad enten forbjerget skulle være Kap Christian

eller Sermersoks sydende, repræsenterer det et kysttræk, som Hall opdagede eller først særligt bemærkede i 1605. Det beviser følgelig, at kortet nu i Stockholm er tegnet efter dette år.
Vi har allerede påpeget, at hvis navnene blev indsat mellem 1605 og 1607, må konturen være tegnet i samme tidsrum. Søger vi uafhængigt heraf gennem sammenligning med andre

NOTE 1: Se s. 28.NOTE 2: Se s. 90.

Side 147 (PDF-side 286)
daterede kort at afgøre, hvor meget yngre end 1605 Stockholm-kortet kan være, kommer kun Hessel Gerritsz' kort fra 1612 i betragtning. Enkelte træk, blandt dem det netop behandlede forbjerg, sandsynligvis Halls Cape hos Gerritsz, ligner hinanden så meget, at den ene tegner synes at have haft den andens kort foran sig. Et tredje kort som fælles kilde kendes ikke. Men Stockholm-kortet er så langt mere omfattende, rigtigt og, bortset fra Hudsonstrædet og Cumberland Sound, fuldstændigt, at det er sandsynligere, at Gerritsz lånte fra dets ophavsmand end omvendt.
Vi mener således at have vist, at kortet, hvis gengivelse vi har foran os, blev tegnet og forsynet med navne efter 1605, sandsynligvis senest 1607. Nu må vi spørge, om det er en original eller en kopi. Et spor findes i de allerede omtalte tal ved fire forskellige kystpunkter. Intet taler imod, at de blev indsat samtidig med konturen og henviser til en nu tabt forklaringsnøgle, men de er tydeligvis kun brudstykker af en lang række. Det tillader kun to forklaringer. Enten ville tegneren først angive stednavnene med tal og nøgle, men opgav efter få tal, hvorefter nogle navne fra Halls rejse i 1605 blev indsat. Eller kortet er en kopi af et lignende kort med tal i stedet for navne, som ikke skulle overføres; de fire kom kun med ved afskriverens tilfældighed eller fejl. Da tallene hverken er fortløbende eller begrænset til Grønland, tvivler vi ikke på den sidste forklaring. At Stockholm-eksemplaret er en kopi af en tabt original, påtvinges os næsten også af, at træk, som synes lånt fra et sådant kort, findes på andre kort, hvis ophavsmænd ikke kan antages at have undersøgt vort eksemplar i Danmark, hvor det må være forblevet, indtil det blev ført til Sverige. Hvem der udførte kopien, kan vi ikke gætte, og spørgsmålet er uden større betydning.
Hvis både navne og kontur, som vi anser for fastslået, er fra efter 1605, kan kortet ikke være det, Hall gav Lions kaptajn og styrmand, før de nåede Grønland det år, eller nogen kopi

Side 148 (PDF-side 287)
af dette.[1] Hvilket kort det kan have været, kan vi ikke gætte.
Hidtil har vi med Stockholm-kortet ment det bestemte eksemplar på Det Kongelige Bibliotek. Men er det blot en kopi med små afvigelser, gælder det sagte om landenes fremstilling og slutningerne heraf også den formodede original og andre mulige kopier. Hvis andet ikke udtrykkeligt siges, skal vore videre bemærkninger derfor forstås om Stockholm-kortet som kartografisk komposition, hvoraf flere kopier kan have eksisteret.
Næste skridt er om muligt at bestemme ophavsmanden i denne bredere betydning og hans materialer. Bogstaverne E og W ved det centrale kompas må høre til kortet fra begyndelsen og beviser dets

engelske oprindelse. Da det indeholder Halls grønlandske opdagelser, synes ingen anden end James Hall at kunne nævnes med både de nødvendige forudsætninger og lejligheden til at tegne det. Han må have udført det under opholdet i København 1605–1607. Stockholm-kopiens stil afviger fra kortene til hans rapport til Christian IV, men da vi ikke kender kopisten, betyder det intet.
Selv om kortet særligt skulle vise Halls opdagelser, havde det tydeligvis et større sigte. Kap Farvel bærer ikke tallet 1, men 10, og tallet 27 står ved et sted på Amerikas kyst. Det må have været tænkt som et fuldstændigt kort over Nordatlanten, i de arktiske egne bygget på Frobishers, Davis' og Halls opdagelser. Stednavnene blev angivet med en talrække fra Europa rundt langs kysten, som naturligt var. Hall har næppe konstrueret et helt nyt kort hertil. Sandsynligvis brugte han et ældre kort med Davis' og tidligere søfareres opdagelser og ændrede det, så det også viste hans egne. Steenstrup har allerede foreslået dette. Kortet må Hall have medbragt fra England, sandsynligvis det, han sejlede efter. Men intet trykt kort fra før 1605 kendes med så stor lighed med
NOTE 1: Se s. XL.

Side 149 (PDF-side 288)
Stockholm-kortet, at det kan anses for dets grundlag. Vi må derfor slutte, at det kort, Hall efter vor opfattelse først brugte som vejledning og derpå som grundlag for Stockholm-kortet, var håndtegnet. Søkort var dengang begyndt at udkomme på tryk, men ikke over så sjældent besøgte egne. Til opdagelsesrejser dertil måtte kort tegnes særskilt, undertiden af søfarerne selv, undertiden af fagfolk, oftest uden tvivl praktiske styrmænd som »Cartschrywer« Carolus Joris eller englænderen Burrough, der tegnede et kort til Frobisher. Kun få sådanne håndtegnede kort er bevaret, og Stockholm-kortet har særlig interesse som et af dem.
Hvis vor opfattelse er rigtig, kan Stockholm-kortet, bortset fra de dele af Grønland Hall undersøgte, betragtes som en gengivelse af et ældre engelsk håndtegnet kort. Det ville have været meget interessant at følge dette spor videre, men det kan vi ikke med sikkerhed. At Hall ved afrejsen til Danmark som styrmand for ekspeditionen i 1605 skaffede de bedste tilgængelige oplysninger, især et søkort med de nyeste opdagelser og navnlig Davis', er selvfølgeligt. Deres tilstedeværelse på Stockholm-kortet overrasker ikke og behøver ingen kommentar. Men hvem kortet blev tegnet for eller af, om det var for eller endog af Hall, kan vi ikke besvare med vor nuværende viden. På den amerikanske side vises kun kystlinjen og indsejlingerne, skønt Davis i det mindste havde undersøgt Cumberland Inlet langt ind. Det kunne tyde på, at kortet var tegnet særligt til en grønlandsekspedition. Men enkelthedernes fravær på Stockholm-kopien beviser ikke, at de manglede på originalen, og kan derfor ikke bære nogen slutning.
Steenstrup har foreslået, at kortet bortset fra ændringerne af Grønland kan bygge på eller ligefrem være en kopi af Davis' eget kort, som formodes at have eksisteret indtil dette århundrede. Det er meget sandsynligt, for Davis' opdagelser vises her mere nøjagtigt og fuldstændigt end på noget andet kendt kort, bortset fra Cumberland Inlet. Hvis Hall havde sejlet med Davis, kan han desuden have haft særlig lejlighed til at få en kopi. Men vi kan ikke underbygge tanken yderligere. Man kunne

måske indvende, at Grønlands sydende gengives meget forskelligt her og på Molyneux' globus, hvis udformning nogle mener Davis havde stor indflydelse på. Men netop sydenden er efter vor opfattelse

Side 150 (PDF-side 289)

en af de dele, der er tegnet efter Halls observationer og synspunkter. Fra vort standpunkt har argumentet derfor ingen vægt. Det må samtidig indrømmes, at vi uden oplysninger om Davis-kortets indhold og enkeltheder ikke kan prøve Steenstrups forslag alvorligt. Det må forblive en mening, hvilket også er alt, ophavsmanden hævder.

Hvis Hall som antaget udførte originalen i København, tog han den sandsynligvis med hjem til England. Hessel Gerritsz, eller den, der tegnede hans kort fra 1612, og Gatonbe må have haft adgang til Halls beretninger eller fået oplysninger af ham. Intet er mere sandsynligt, end at de så kortet. Det forklarer fuldt ud, hvordan både nogle af Halls navne og vigtige kartografiske træk som Frobisherstrædet og Grønlands sydende kom ind på deres kort.

Vi kan nu se på interessante forhold uden betydning for kortets oprindelse eller datering. Det er et søkort til praktisk brug. Derfor vises naturligt kun kystlinjer, som dengang faktisk var eller ansås for at være observeret. Før den danske ekspedition i 1605 var Frobishers og Davis' rejser de eneste til det vestlige Atlanterhav og Ishavet nord for 60 grader, som udvidede den nøjagtige geografiske viden. Kun deres og Halls opdagelser kunne derfor ventes på denne del af kortet, og netop sådan er det.

Vest for Davisstrædet begynder kystlinjen omkring 68 grader 30 minutter. Davis' beretninger angiver her ingen højere bredde end Mount Raleighs 66 grader 40 minutter. Men på Molyneux' globus og det Nye Kort findes to nordligere navne: Kap Bedford og Saunderson's Tower. Vi kan derfor rimeligt antage, at Stockholm-kortets kyst begynder ved Davis' nordligst sete punkt. Stockholm-kopien har ingen navne langs denne kyst, men originalen havde uden tvivl mange tal, hvoraf kun 27 er kommet med. Det kan betegne Mount Raleigh, da det står på den bredde, Davis angiver, eller Totnes Road, som Steenstrup foreslår. Indsejlingerne til Cumberland Sound, Lumley's Inlet og Hudsonstrædet er umiskendelige, om end omtrent tredive minutter for nordlige. Enkelte andre kunne identificeres. Men man må huske, at da ingen egentlig opmåling eller noget

Side 151 (PDF-side 290)

tilnærmelsesvis sådant var foretaget, er kystens enkeltheder i høj grad gættede. Når så mange indløb og forbjerge vises, er det næsten tilfældigt, hvis man ikke nær den rigtige bredde finder noget, som kan antages at forestille et givet træk. Frobishers opdagelser vises ikke på denne kyst, undtagen hvor Davis gik over samme område. Korttegneren delte nemlig tidens misforståelse, at Frobisherstrædet og de øvrige steder lå i Grønland.

Grønlands vestkyst begynder på kortet omkring 72 grader, svarende til Davis' højeste bredde. Her drejer kysten østpå, omtrent som ved Hope Saunderson på Molyneux' globus og det Nye Kort. Vi har nævnt afbrydelsen ved Diskobugten og de to bølgede blyantstreger vest for den sorte kystlinje mellem omtrent 69 og 72 grader. Den nærmeste ligner den sorte mest. Den vestligste når længere

sydpå, så Diskobugtens indsejling, hvis sydlige side står på rigtig bredde, virker smallere end i den sorte linje. Stregerne er uden tvivl tegnerens kasserede begyndelser: han havde først ikke givet plads nok på papiret til den amerikanske kyst. De burde være slettet. Trods en vis hovedlighed afviger de meget i enkeltheder, som naturligt er, da kysten ikke var opmålt. Davis havde kun sejlet langs den én gang, så grundlaget for en nøjagtig gengivelse manglede helt.
Næsten alle navnene står mellem 68 grader 30 minutter og 66 grader. Vi har omtalt dem i anden forbindelse og givet udførlige oplysninger i indledningen. Er Stockholm-eksemplaret som antaget en kopi af et lignende kort med tal og nøgle, må navnene på kopien have stået som tal på originalen. Det passer godt med, at der må have været ti tal mellem 16 på 65 grader ved Grønland og 27, det nordligste ved Amerika. Davis vides ikke at have navngivet steder nord for 66 grader ved Grønland undtagen Hope Saunderson og London Coast. Sidstnævnte gjaldt netop den kyst, Hall undersøgte, og blev derfor sandsynligvis ikke brugt af ham. Nord for Mount Raleigh, 66 grader 40 minutter, har Molyneux' globus to navne,

Side 152 (PDF-side 291)
sandsynligvis givet af Davis. Selv hvis disse og Hope Saunderson havde tal, ville syv tal være vanskelige at forklare, medmindre de gjaldt Halls navne. Kopien har ni af disse, mens Dronning Sofias Kap og Knights Øer mangler. Måske var kun de vigtigste steder nummereret i originalen. På anden rejse besøgte Davis denne kystdel på 66 grader 33 minutter uden at navngive stedet, som han beskriver som lutter øer, måske øerne syd for Holsteinsborg. På Molyneux' globus står Lord Darcie's Islands, men navnet synes fejlplaceret. Rejseberetningerne nævner kun ét sted, han gav et lignende navn, på Amerikas kyst på 54 grader 32 minutter.
Mellem 66 og 64 grader var kysten ikke egentlig undersøgt før 1605, selv om Davis sejlede langs den i 1587. Ingen navngivning er optegnet. Det er derfor vanskeligt at gætte, hvad tallet 16 omkring 65 grader skulle angive. På sin sidste rejse i 1612 kaldte Hall et sted på denne bredde Cockenford, sandsynligvis den sydlige Isortok. Men vi tror ikke, kortet med de oprindelige tal var så sent som 1612; i så fald kunne Hall naturligvis ikke have tegnet det.
Godthåbs omegn, Gilbert Sound på 64 grader, blev besøgt af Davis på alle tre rejser og af Sunshine i 1586. Tallene 13, 14 og 15 henviste derfor sandsynligvis til steder dér. Hverken Hall eller Davis undersøgte kysten mellem 64 grader og Kap Desolation. Af Morgans beretning om Sunshine fremgår, at skibet sejlede langs den ikke langt fra land, men ingen enkeltheder gives. Et betydeligt indløb omkring 62 grader på kortet forklares derfor vanskeligt uden at antage, at tegneren havde privat oplysning om, at Sunshines folk mente at have set en sådan åbning. Ligesom andre påfaldende træk går den igen på Gerritsz' kort fra 1612 og Gatonbes. Åbningen på Stockholm-kortet er dog meget bredere end nogen virkelig fjord på kysten.
Fremstillingen af Sydgrønland er særlig interessant i forhold til Frobishers opdagelser. For at forklare dette må vi følge historien om deres gengivelse på tidens kort. Trods alt det skrevne synes emnet os ikke fuldt belyst.

Side 153 (PDF-side 292)

På kortene til kaptajn Bests beretninger om Frobishers rejser viser fremstillingen af landet, han tog for Frisland, ingen nye opfattelser som følge af undersøgelserne. Best siger, at »for så meget af landet, som vi har sejlet langs, finder vi deres kort [Zenokortet] meget overensstemmende med kysten«.[1] Frobishers amerikanske opdagelser er hos Best vist på rette geografiske sted. Bredde og længde mangler ganske vist på kortene, og bredderne står oftest blanke i teksten. Men Best giver Halløens bredde ved Frobisherstrædets indsejling, 62 grader 50 minutter,[2] og det er nok til at placere strædet. Kortene er dog meget groft tegnet; de forskellige dele er snarere angivet ved deres hovedplacering end søgt gengivet nøjagtigt. Dette kan have svækket tilliden til Frobishers udsagn.

Dr. Dees kort fra 1580 viser i hvert fald, at misforståelser om Frobisherstrædet fandtes fra begyndelsen, måske på grund af modstridende oplysninger fra hans folk. For Nordatlanten er kortet hovedsagelig en efterligning af Zenos, men med en meget mærkelig fremstilling af Frobisherstrædet. Tæt ved Amerikas østkyst mellem 62 og 64 grader 30 minutter ligger to smalle landstrimler i havet i retningen sydøst–nordvest. Begge spidser til mod sydøst, men uden afslutning mod nordvest eller forbindelse med fastlandet. Syd for den vestligste ligger en ø. Navne mangler, men kanalen mellem strimlerne må utvivlsomt være Frobisherstrædet. Måske er kortet trods dateringen på forsiden ældre end Bests beretning. Indskriften bagpå må efter sin ordlyd være skrevet i foråret 1578, mens Frobishers tredje ekspedition blev forberedt. Det ville være mærkeligt, om den blev skrevet to år før kortets færdiggørelse. Dee interesserede sig levende for rejserne og ville naturligt tidligt få oplysninger om resultaterne. Strædet blev opdaget i 1576, så det ville ikke overraske, om han kunne vise det i foråret 1578. Var de tidlige oplysninger ufuldstændige, ville forskellen fra Best være mindre overraskende, end hvis kortet blev

NOTE 1: Best, True Discourse, anden bog, s. 5–6, Hakluyt Societys udgave s. 125.NOTE 2: Samme værk, s. 8, Hakluyt Societys udgave s. 128.

Side 154 (PDF-side 293)

tegnet efter Bests Discourse, som ifølge kolofonen udkom sidst i december 1578. Dees kort er under alle omstændigheder det tidligste, som viser Frobisherstrædet et andet sted end det rette.

På Michael Locks kort til Hakluyts Divers Voyages fra 1582 vises Frobishers opdagelser mere fuldkomment end på noget andet samtidigt kort, ja end noget kort i de følgende to århundreder. Lock var nært knyttet til ekspeditionerne. Strædet står på rette plads, og øst for det tegnes det land, Frobisher kaldte Frisland, med dette navn. Det ligger direkte syd for Grønland, hvis sydligste punkt er sat på 66 grader 30 minutter. Trods navnet afviger formen helt fra Zenokortets Frisland. Det er aflangt, meget længere nord–syd end øst–vest. Den korte sydkyst ligger omkring 59 grader. Vestkysten fortsætter til 63 grader 30 minutter og ender brat; østkysten vises til 64 grader. Kysterne skilles stærkt mod nord, men ingen nordkyst vises. Landets afslutning eller forbindelse her er blank. Lock forkastede tydeligvis Zenos, Dees og andres Frisland og satte noget helt andet i stedet, fordi han havde fået, hvad han anså for mere pålidelige oplysninger fra Frobishers ledsagere.

Vi er så heldige at have to beretninger om hver af de tre rejser og kan derfor følge bevægelserne ved Frisland ret nøje. På første rejse i 1576 nåede de landet den 11. juli klokken ni på 61 graders bredde. De forsøgte forgæves at gå i land og havde stort besvær med at komme fri af isen. Næste aften klokken otte var de fri og sejlede bort. På anden rejse i 1577 så de Frisland den 4. juli på 60 grader 30 minutter og brugte fire dage på at sejle rundt om sydenden og langs vestkysten, før de drog bort den 8. På tredje rejse i 1578 så de landet den 20. juni og forlod det næste dag. I 1577 havde de således god lejlighed til at se syd- og vestkysten. På ingen rejse var der lejlighed til at se østkysten, og ingen beretning antyder en sådan undersøgelse. Syd- og vestkysten på Locks kort bygger derfor på observation, mens østkysten må være gættet, sandsynligvis efter synet på afstand. Tilfældigvis er den dog nogenlunde rigtig. Derfor ligner Locks Frisland nøjagtigt en gentagelse af Sydgrønland, som det faktisk forestiller, uden at tegneren vidste det. At ingen nordkyst er

Side 155 (PDF-side 294)

gættet ind, skønt østkysten føres langt ud over, hvad der kunne ses fra 61 grader, den højeste angivne bredde, kan skyldes, at vestkysten ifølge Best syntes at strække sig meget langt mod nord.[1] Eller det kan hænge sammen med spekulationerne om bord, som Best omtaler: »Nogle mener, at West England [Frisland] hænger sammen med den nordlige del af Meta Incognita eller med Grønland.«[2] Når vi nu ser Locks kort, virker det næsten ubegribeligt, at sandheden ikke almindeligt blev erkendt dengang. Men som ikke sjældent i videnskabshistorien var man ganske nær ved sandheden og blev så ledt på vildspor af en misforståelse eller bagatel og famlede længe i mørke. Uheldigvis havde Frobisher beskrevet landet omkring strædet som en del af Grønland i videre betydning. Geografer og interesserede i arktiske opdagelser holdt tilsyneladende blindt fast ved betegnelsen og vedblev at forestille sig stederne i det egentlige Grønland, som ingen andre i meget lang tid havde besøgt. Det gjorde de trods Bests og Locks kort. Locks fortjente særlig opmærksomhed, da han både var en dygtig kartograf og havde den bedste mulighed for pålidelige oplysninger. At Davis ikke så, at han færdedes på samme grund som Frobisher, er vanskeligt at forstå, medmindre han ikke kendte eller urimeligt mistroede Locks kort.

Efter dets udgivelse manglede kun erkendelsen af, at landet, som dér lignede Sydgrønland så nøjagtigt, virkelig var dette, og at Grønland hidtil var placeret for nordligt. For at få den mest troværdige gengivelse, tiden tillod, behøvede man blot at flytte Zenos Grønland ned til rette bredde og forene det med Locks Frisland. Så kunne Frobisherstrædet aldrig være flyttet fra Davisstrædets vestside. Men det skete ikke. Davis' rejser viste ganske vist, at Grønland nåede langt sydligere end antaget. Ingen tænkte dog på, at Frobisher havde begået en

NOTE 1: True Discourse, anden bog, s. 5, Hakluyt Societys udgave s. 125.NOTE 2: Samme værk, tredje bog, s. 5, Hakluyt Societys udgave s. 233.

Side 156 (PDF-side 295)

fejl ved at kalde landet på vej til strædet Frisland. Ingen kartograf identificerede Locks Frisland med Grønland. Tværtimod synes de, fast overbeviste om, at Frobishers Frisland var Zenos, at have

ræsonneret: Når Grønland nu når til 60 grader sydpå, må Frobisher være kommet til dets østkyst, da han sejlede vest fra Frisland. Derved blev fejltagelsen styrket. Trods Bests og Locks kort forlod de rette spor og søgte fremover at placere opdagelserne i selve Grønland. Det kunne de aldrig have tænkt på, hvis de havde forstået, at Locks, altså Frobishers, Frisland var Grønland, for efter alle beretninger lå strædet langt vest for hans Frisland.
Man forsøgte tre forskellige måder at placere strædet i Grønland på. Den første forekommer på Molyneux' globus fra 1592. Grønlands sydkyst er her flyttet ned til omtrent 61 grader. Omkring 63 grader går et stræde fra østkysten tværs gennem Grønland til Davisstrædet, hvor det munder lige syd for et fremspring kaldet Desolation. Flere af Frobishers stednavne er indsat her. Landstrimlen, som derved skilles fra Grønland, gøres således identisk med landet mellem Frobisherstrædet, havet, hans »fejlagtige stræde« og den formodede forbindelse mellem de to stræder. Kystlinjen, som egentlig er nordsiden af hans fejlagtige stræde, Hudsonstrædet, bliver dermed Grønlands sydkyst mod det åbne hav. Kap Farvel, som ikke navngives, erstattes af Queen Elizabeth's Forelands sydligste punkt.
Det er vanskeligt at forstå, hvordan denne kombination, som strider helt mod Bests beretninger og kort, kunne tiltale globussens ophavsmænd. Endnu vanskeligere er det måske at forstå, at ikke få forfattere gør Davis ansvarlig for den. Det hele ligner så meget mere geografiske bogormes arbejde end en praktisk søfarers, som selv havde været dér, at den umiddelbare slutning snarere er, at han intet havde med det at gøre. Da spørgsmålet interesserer både kartografiens historie og bedømmelsen af Davis, vil vi gå nærmere ind på det, skønt det ikke nødvendigvis hører til vort emne.
Vi har Davis' egne ord for, at det alene var gennem hans indflydelse, Molyneux blev antaget af

Side 157 (PDF-side 296)
Saunderson til at fremstille globussen.[1] Deraf kan rimeligt sluttes, at Davis havde eller i det mindste kunne have haft mulighed for indflydelse. Han leverede uden tvivl oplysninger, især om de arktiske egne. Samme sted henviser han faktisk til globussen som visende den nordvestpassage, han mente at have opdaget, og hvor langt han nåede. Men det beviser ikke alene, at hans synspunkter blev fulgt i alle henseender, eller at intet blev gjort dér uden hans billigelse. Selv om den almindelige slutning er rimelig, må hans ansvar for enhver bestemt fremstilling afgøres særskilt.
Hverken Davis' beretninger eller Morgans rapport om Sunshine antyder en bred strædeåbning nær Grønlands sydende. Hvis Davis samtykkede i eller tog initiativ til globussens fremstilling, må han have overbevist sig om, at strædet var overset. Mod øst kan han have ment, at hverken han eller Sunshines fører var kommet nordligt nok til at se indsejlingen. Mod vest kan åbningen på Stockholm-kortet ved 62 grader skyldes en uskreven beretning fra Sunshines folk, som også kan have påvirket Davis. Dog ligger åbningen dér nord for Kap Desolation, mens Frobisherstrædet på globussen ligger syd for det. Men vi har ikke det mindste bevis for, at noget af dette skete.
I Davis' The Worlde's Hydrographical Description, udgivet tre år efter globussen, findes ingen direkte henvisning til emnet. Hans sprogbrug om et indirekte relevant forhold er ligefrem uforenelig med hans ansvar for tegningen af Sydgrønland. Vi mener brugen af navnet Desolation. Som bekendt

gav han i 1585 navnet til det første land, han så.[2] Hvorfor er ikke helt klart. Måske troede han først, at det var nyt, ukendt land og slet ikke Grønland, som Zenokortet viste

NOTE 1: The World's Hydrographical Description, blad B 5 b, Hakluyt Societys udgave af Davis' værker, s. 211.NOTE 2: Mindst én fremtrædende forfatters udsagn om, at Davis kaldte øen afskåret af det indbildte Frobisherstræde »Island of Desolation«, er mildest talt meget vildledende. Navnet findes på nogle kort, men hverken Davis eller ophavsmændene til Molyneux' globus og det Nye Kort er ansvarlige for det.

Side 158 (PDF-side 297)

langt længere mod nord. Men han kan lige så godt have valgt navnet, fordi det passede, som han selv siger, uden dermed at nægte forbindelsen med Grønland. Navnet Grønland brugtes dengang meget vaklende på grund af manglende viden, efter at forbindelsen med Europa længe havde været afbrudt. Skønt Zenokortet rigtigt viste et stort hav mod vest, mente nogle, eksempelvis Frobisher, stadig, at landet hang sammen med Amerika. Davis kan derfor have ønsket ikke at binde sig. Hvis han i 1585 virkelig troede, at Desolation var forskelligt fra Grønland, kan han ikke have fastholdt det længe.

I 1586 sendte han Sunshine til havet mellem Island og Grønland for »at søge en passage«. Proviantforvalteren Henry Morgan, hvis oplysninger om egnen naturligvis kom fra Davis, skrev til sin arbejdsgiver Saunderson, at de nåede Grønland den 7. juli og fulgte kysten i tre leagues afstand til Desolation den 17.[1] Ordene indebærer tydeligt, at Desolation var en del af eller stødte op til Grønland.[2] Samme år forlod Davis selv vestkysten omkring 64 grader og vendte tilbage på 66 grader 30 minutter, én grad nordligere end Grønlands sydende på Zenokortet. Han antyder slet ikke, at dette var et andet land end det netop besøgte. Endelig fulgte Davis i 1587 kysten af

NOTE 1: »Den 7. juli så vi Grønland, meget højt og meget blåt at se på. Vi kunne ikke søge havn i landet, hindret af ligesom et fast land af is langs kysten. Men vi var inden for tre leagues og fulgte landet i flere dage. Den 17. juli så vi stedet, vor kaptajn John Davis året før havde kaldt Desolations land. Her kunne vi ikke gå i land for is. Efter at være kommet fri fulgte vi Desolations kyst til månedens slutning. Den 3. august fik vi Gilberts Sound i sigte« osv. Hakluyt, Principal Navigations, 1589, s. 787; Hakluyt Societys Davis-udgave, s. 135.NOTE 2: I brevet til W. Saunderson af 14. oktober 1586 skriver Davis: »Sunshine kom til Dartmouth den 4. i denne måned. Hun har været til Island og derfra til Grønland, så til Estotiland og derfra til Desolation« osv., Hakluyt, 1589, s. 786; Davis-udgaven, s. 32. Det indebærer ikke, at Desolation ikke hørte til Grønland. Man kunne godt sige, at et skib havde været til Norge, derfra England, videre Flandern og endelig Isle of Wight uden at nægte, at øen hørte til England. Davis havde da tydeligvis meget ufuldstændige rejseoplysninger. Ifølge Morgan kom Sunshine ind i Kanalen 1. oktober, så Isle of Wight den 2., fulgte kysten østpå de følgende tre dage og nåede Themsen den 6. Hun havde sandsynligvis blot anløbet Dartmouth for at melde ankomst til Kanalen, som sejlskibe plejede ved en af de vestlige havne.

Side 159 (PDF-side 298)

Desolation, et navn han udvidede til hele Grønland, helt til 72 grader 10 minutter og erkendte, at det var Grønland. Det kunne han nu ikke undgå, hvilke tvivl han end tidligere havde haft. I kursbogen står således den 30. juni på denne bredde: »Siden den 21. i denne måned [siden afrejsen fra Gilbert Sound på 64 grader] har jeg bestandig fulgt Grønlands kyst med åbent hav mod vest.« Rejseberetningerne udkom i 1589.[1] Alligevel begrænser Molyneux' globus fra 1592 og det Nye Kort fra 1600 navnet Desolation til et fremspring ved Grønlands sydvesthjørne, lige nord for Frobisherstrædets formodede vestmunding. Måske var det omtrent her, Davis først brugte navnet.[2] Men han omtaler intet forbjerg,[3] og i Hydrographical Description fra 1595, efter globussen, bruger han udelukkende Desolation som synonym for hele Grønland og siger udtrykkeligt, at det var et andet navn for landet.[4] Det stemmer ikke med, at globussens Sydgrønland skulle skyldes ham eller udtrykke hans tanker. Argumentet kan synes svagt, men det er vort eneste direkte eller indirekte vidnesbyrd om netop dette spørgsmål, og vi må følge det. Uden modbeviser mener vi bestemt, at Davis, uanset sin øvrige indflydelse, ikke er ansvarlig for globussens Frobisherstræde og Sydgrønland.

Globussens fremstilling gentages på det Nye Kort, men fik ikke mange

NOTE 1: I Hakluyts Principal Navigations, s. 779–792. Kursbogen udkom først i anden udgave, 1599, bind III, s. 111.

NOTE 2: Udtrykkene i beretningerne om første rejse, både James' og Davis' egen i Hydrographical Description, indebærer, at han navngav det første sete sted i Grønland, altså på østkysten lidt nord for Kap Farvel. Men Morgan nåede først stedet efter ti dages kystsejlads, hvilket peger længere vestpå. Oplysningerne er for vage til nøjagtig tolkning, især fordi landkendingens bredde ikke gives.

NOTE 3: Navnet Kap Desolation skyldes ikke Davis, men uden tvivl en misforståelse, fordi Desolation på globussen og det Nye Kort betegnede land med et markant forbjerg. »C. Desolation« findes så vidt vi tror først på Barents' arktiske kort fra 1599, gengivet i Hakluyt Societys anden udgave af Barents' Voyages, 1876.NOTE 4: The World's Hydrographical Description, blad B 4, B 5, B 8 og C 2; Hakluyt Societys Davis-udgave, s. 209, 210, 217 og 219.

Side 160 (PDF-side 299)

efterlignere, uden tvivl fordi den stred så åbenlyst mod de samtidige beretninger. Med få undtagelser placerede kartografer indtil anden halvdel af det attende århundrede stadig Frobisherstrædet i Sydgrønland, men oftest mere i overensstemmelse med Best. På disse kort, som vi kan kalde anden række, gennemskæres Sydgrønland af to stræder. Det nordlige er tænkt som og oftest kaldt Frobisherstrædet, det sydlige hans »fejlagtige stræde«. Sydkysten med Kap Farvel vises nogenlunde på rette plads. De talrige kort varierer meget i enkeltheder, men disse er rent hypotetiske og ikke værd at drøfte, da landet hele tiden forblev uudforsket.

En tredje gruppe tidlige kartografer delte fejlen at flytte strædet fra Amerika til Grønlands østkyst, men undlod den yderligere fejl at lade det munde vestpå i Davisstrædet. Sydgrønland vises derfor samlet, ikke delt i øer, og Frobisherstrædet går ind fra østkysten længere nordpå, men ender blindt inde i landet. Det tidligste daterede kort med dette træk er Gerritsz' fra 1612 til Hudsons sidste rejse. Men det findes også på Stockholm-kortet, som vi anser for ældre og derfor det tidligst kendte af denne art.

Fremstillingen er meget særpræget. En bølget kystlinje mod vest-nordvest ender brat og viser tydeligvis strædets nordside. Syd herfor findes to lignende parallelle linjer, forbundet i øst af en kort tværlinje, tilsammen en lang, smal halvø: Frobishers Meta Incognita. Ingen sydkyst for det »fejlagtige stræde« vises, og det hele er uden forbindelse med Grønlands kontur. Det er tydeligt en tilpasning af Dees kort. Grunden til valget er let at foreslå. Tegneren synes som nævnt nødig at have indsat gæt uden nødvendighed. Derfor udelod han efter vor opfattelse både strædets hypotetiske vestmunding og Grønlands lange østlige, eller snarere østgående, kyst, som dengang og længe efter fandtes på næsten alle kort. Frobisherstrædet og de beskrevne steder måtte han derimod anse for virkelig observeret.

Side 161 (PDF-side 300)

Spørgsmålet var, hvordan de kunne placeres uden at binde sig til en tvivlsom hypotese om Grønlands østkyst. Stockholm-kortets fremstilling er efter vor opfattelse blot en løsning på dette problem. Strædets indsejling ville ligge på østkysten, hvis denne blev tegnet efter gængs skik, men forbindelsen mangler. På næste kort i rækken, Gerritsz', er ordningen meget lignende. Østkysten tegnes traditionelt, men de to stræder føjes ikke faktisk ind i den. Mod syd er plads levnet til det »fejlagtige strædes« sydside, og mod nord antydes endnu en fjordmunding. Gatonbes udaterede kort, som må være et eller to år yngre, har ringe geografisk værdi, men viser her de to stræder helt indarbejdet i Grønlands kontur. Begge findes på verdenskortet til den latinske Detectio Freti fra 1613 og på flere senere kort, eksempelvis Hexhams Mercator-atlas fra 1636. James' og Foxes kort fra 1633 og 1635 hører også hertil. På anden række kort leveres den forbindelse, Frobisher antog mellem strædernes vestender, sandsynligvis gennem vor North Bay, af Davisstrædet. På de fleste af den sidste række er der derimod ingen vestlig forbindelse.

Denne sidste række, med strædet på Grønlands østkyst i rigtig bredde og et samlet Sydgrønland, viser en selvstændig opfattelse, som imod Molyneux' fejl fastholdt Zenokortets kontur. Den var snarere blevet bekræftet end afkræftet af Davis' og Halls rejser. Som vist kan Stockholm-kortets ophavsmand næppe være andre end Hall. Om han fandt den særlige strædegengivelse på et ældre kort, ved vi ikke. Men at den passede med hans syn, kan sluttes: I 1605 så han nok af kysten mellem Kap Christian og Desolation til måske at overbevise sig om, at intet stræde mundede dér. Samtidig siger Lyschander udtrykkeligt, at Hall på tredje rejse i 1607 ud for østkysten på 63 grader mente at være over for Frobishers besøgte sted.[1] Vi har vist, i hvor høj

NOTE 1: Se indledningen, s. XCIX.

Side 162 (PDF-side 301)

grad Gerritsz' og Gatonbes kort byggede på Halls beretninger og kort. Det gælder uden tvivl også Frobisherstrædet. Gennem Gerritsz blev denne fremstilling naturligvis optaget af andre kartografer. Så langt kendsgerningerne leder os, mener vi derfor med rette at kunne tilskrive Hall denne særlige fremstillingsmåde. Men måske udførte han blot Davis' tanker. At Davis i hvert fald i 1586 søgte strædet betydeligt nord for Grønlands sydende, kan med stor sandsynlighed sluttes af ordrerne til Sunshine på dens særskilte rejse. Ifølge Morgan skulle de »søge en passage nordpå mellem Grønland og Island til 80 graders bredde, hvis landet ikke hindrede os«.[1] Meningen kan kun være, at Sunshine skulle nordpå for at søge passage fra havet mellem Island og Grønland gennem eller nord om Grønland. Derefter, eller ved fiasko, skulle den syd om Grønland til mødestedet på vestkysten ved 64 grader. Året efter undersøgte Davis vestkysten fra 64 til 72 grader. Han tænkte højst sandsynligt på Frobisherstrædet ved planlægningen af begge kysters undersøgelse. Sunshine nåede desværre tilsyneladende ikke langt nordpå, men fulgte sydkysten rundt. Davis kan meget vel heraf have sluttet, at Frobishers steder lå omtrent som på Stockholm-kortet.

Tilbage står Frislands fremstilling, den samme som på det Nye Kort. Øen ligner Zenokortets, men har tilføjet en bølget linje som alternativ syd- og vestkyst efter Frobishers observationer. Stockholm-kortets større målestok giver en mere udførlig tegning. Om den blev lånt fra det Nye Kort eller fra et nu tabt håndtegnet kort, ved vi ikke. Ét træk kan dog vise et vist selvstændigt oplysningsgrundlag: en del af vestkystlinjen er helt lige. Det kan betyde, at kysten ikke blev set på denne del af sejladsen, mens de to stykker forbundet af den

NOTE 1: Hakluyt, Principal Navigations, 1589, s. 787; Hakluyt Societys Davis-udgave, s. 134.

Side 163 (PDF-side 302)

lige linje virkelig blev observeret. På begge kort afviger linjen fra Locks Frislandskyst. Men tanken om at føje den til den traditionelle øtegning blev sandsynligvis fremkaldt af hans helt nye kontur. Alle tidlige kartografer, der satte Frobisherstrædet på Grønlands østkyst, anbragte Frisland overfor. Det beviser afgørende, at de ikke anede, at Locks, altså Frobishers, Frisland var Grønland, og at deres Grønland ikke var en sammensmeltning af Zenos Engroneland og Locks Frisland.

Hovedresultaterne af undersøgelsen, som nødvendigvis til dels er hypotetiske, kan sammenfattes således:

1. Nordatlantkortet på Det Kongelige Bibliotek i Stockholm, i samme bind som de danske rapporter om 1605–1606-ekspeditionerne, er en kopi af et tabt kort, som vi mener James Hall udførte under opholdet i Danmark 1605–1607 eller måske lidt senere. Kopiens navne fandtes ikke på originalen, men blev indsat af en person uden fuldt kendskab til emnet.
2. Vi mener, at Hall brugte et ældre engelsk kort som grundlag, meget muligt en kopi af Davis', men ændrede Grønland efter egne opdagelser og opfattelser.

3. Originalen blev efter vor opfattelse ført tilbage til England og undersøgt af Gerritsz eller en engelsk meddeler, måske Hudson, hvis kort Gerritsz' overvejende anses for at gengive, samt af Gatonbe.
4. Frobisherstrædets fremstilling skyldes sandsynligvis Hall, men kan udtrykke Davis' tanker. Davis kan i hvert fald ikke anses for ansvarlig for Molyneux-globussens fremstilling af strædet.

Side 164 (PDF-side 303)

Tillæg B. Om »Busse Island«

Af Miller Christy.[1]

[Se indledningen, s. XXXIX, LXXXIX og CXII; også s. 24 og 58.]

På vore allerældste kort over Nordatlanten fandtes flere øer, som sikkert ikke eksisterer nu, hvis de nogensinde gjorde, og derfor almindeligvis regnes for helt mytiske. De fire vigtigste hed Antillia, Seven Cities, Brazil og St. Brandan. Det er åbenbart vanskeligt at bevise noget ikke-eksisterende. Flere århundreder gik, før den geografiske viden var så fremskreden, at øernes fravær kunne fastslås. Som ved mange lignende fejl måtte tidlige kartografer vælge mellem helt at udelade træk fra ældre kort og bøger eller indsætte dem på meget utilstrækkeligt grundlag. De tøvede oftest med udeladelsen af frygt for at blive anset for ufuldstændige. Når mytiske øer og andre misforståelser først var indsat, blev de derfor længe på kortene. Opdagelsesrejser var sjældne, og mulighederne for pålidelig kontrol tilsvarende få. Øerne blev længe på Atlantkortene, fordi havet kun var delvis undersøgt, indtil europæisk bosættelse i Amerika var kommet noget i gang.
Før geograferne uden tøven kunne afvise disse øer, var flere andre med tvivlsom eksistens kommet til. Også de bevarede deres pladser længe. Det gælder især øerne fra misforståelser af det meget gådefulde Zenokort, udgivet i 1558. Selv hvis det ikke er helt falsk, som det synes, rummer det utvivlsomt fejl, der har forvirret alle,
NOTE 1: Jeg takker C. A. Gosch, min medudgiver af resten af værket, for værdifuld hjælp og råd om ordningen af stoffet i denne afhandling.

PDF-side 304, uden trykt sidetal

[PDF-siden indeholder ingen bogtekst.]

Side 165 (PDF-side 305)

der har studeret det. Blandt de mere eller mindre mytiske øer derfra er Frislanda, Icaria, Drogeo, Podanda og Neome.
»Atlantens fantomøer«, som de er kaldt, har en virkelig eller sagnagtig historie, studeret med forskellig grundighed af blandt andre Terrarossa,[1] Buache,[2] Eggers,[3] Gossellin,[4] Washington Irving,[5] Humboldt,[6] Thomas Wright,[7] d'Avezac,[8] Gaffarel,[9] Fleuriot de Langle,[10] Sébillot[11] og Winsor.[12] F. W. Lucas vil snart udgive et udtømmende værk om Zenoberetningen og -kortet, og

jeg forbereder en afhandling om Braziløen. Her beskæftiger jeg mig dog med en anden lige så mytisk atlantisk ø. Den kom senere på kortene end de øvrige, men beholdt sin plads i næsten tre århundreder og dermed længere end forgængerne, faktisk til vor egen tid. Jeg mener naturligvis Bussøen, hvis historie ingen tidligere forfatter om Atlantens forsvundne øer synes at have undersøgt systematisk. Blandt de mange søfarere, der søgte den kort efter opdagelsesmeldingen, hævder kun Hall, i en af dette binds beretninger, at han så den. En undersøgelse af dens historie hører derfor naturligt hjemme her.
Den påståede opdagelses historie er følgende: Da Frobisher i 1578 foretog sin tredje og sidste nordvestlige rejse, havde han blandt flådens femten skibe

NOTE 1: Riflessioni Geografiche circa le terre incognite, Padova, kvart, 1686.
NOTE 2: Mémoire sur l'Isle de Frislande, Histoire de l'Académie Royale des Sciences, 1784, Paris, kvart, 1787, s. 430–453.
NOTE 3: Ueber die wahre Lage des alten Ost Grönlands, Kiel, oktav, 1794, 116 sider og to kort.
NOTE 4: Recherches sur la Géographie … des Anciens, Paris, fire bind, kvart, 1798–1813, bind I, s. 135–164.
NOTE 5: Life and Voyages of Christopher Columbus, London, fire bind, demy-oktav, 1828, bind IV, s. 313–336.
NOTE 6: Examen Critique de l'Histoire de la Géographie du Nouveau Continent, Paris, fem bind, oktav, 1836–1837, bind II, første afsnit.
NOTE 7: St. Brandan: a Medieval Legend of the Sea, udgivet af Thomas Wright, London, Percy Society, crown-oktav, 1844.
NOTE 8: Les Isles Fantastiques de l'Océan Occidental au Moyen Age, Paris, oktav, 1845.
NOTE 9: »L'Atlantide«, Revue de Géographie, bind VI–VII, 1880, og Histoire de la Découverte de l'Amérique, to bind, Paris, oktav, 1892, bind I, s. 202–237.
NOTE 10: Rapport sur les Hauts-Fonds et les Vigies de l'Océan Atlantique, ved kontreadmiral vicomte de Langle, Paris, oktav, 1865.
NOTE 11: Légendes, Croyances … de la Mer, Paris, to bind, oktav, 1886.NOTE 12: Narrative and Critical History of America, Boston, otte bind, imperial-oktav, 1886–1889, bind I, s. 40–52.

Side 166 (PDF-side 306)
et ved navn Emmanuel, som var en »buss«. Det er en lille, stærkt bygget to- eller tremaster, oftest på halvtreds til halvfjerds tons, tidligere meget brugt af engelske og hollandske sildefiskere, men nu næsten ude af brug. Skibet, under kaptajn Newton,[1] hørte hjemme i Bridgwater i Somerset og beskrives som »bussen fra Bridgwater«. De fleste senere forfattere har fejlagtigt taget denne beskrivelse for navnet.[2] Lige før Frobishers hjemrejse i september spredte en voldsom storm flåden. De andre skibe begyndte sikkert hjemrejsen, men Emmanuel blev tilbage i en meget farlig stilling ved mundingen af et klippefyldt sund inden for den nuværende Frobisherbugts indsejling. Den kom

dog gennem sundet og sikkert hjem til England. Undervejs opdagede den, eller hævdede i hvert fald at opdage, den ø, som siden har heddet Busse Island.
Den første trykte opdagelsesberetning stod i Bests beretning om Frobishers tre rejser fra 1578:[3]
»Bussen fra Bridgwater opdagede på hjemvejen mod sydøst fra Frisland en stor ø på — graders bredde,[4] som aldrig før var fundet, og sejlede tre dage langs kysten. Landet syntes frugtbart, fuldt af skove og med åbent sletteland.« [Randtekst: En ny, frugtbar ø opdaget.]
Optegnelsen forblev sandsynligvis ret ukendt eller lidet bemærket indtil 1589, da den såkaldte første udgave af Hakluyts berømte værk udkom i ét bind. Her findes en mere udførlig beretning, skrevet efter en person, som hævder at have været på Emmanuel ved lejligheden:[5]

NOTE 1: Ifølge Bests True Discourse. Wiars angiver som omtalt senere førerens navn som Leeche.
NOTE 2: En nyere kilde, tilsyneladende vildledt af en navneforkortelse hos Wiars, kalder hende Emma. I beretningen i J. F. Bernards Recueil de Voiages au Nord, bind V, Amsterdam 1724, s. 435–494, kaldes hun gennemgående »le Bridgewater«.
NOTE 3: George Best, A True Discourse of the Late Voyages of Discoverie for Finding of a Passage to Cathaya by the North-Weast, under the Conduct of Martin Frobisher, Generall, London, kvart, 1578, tredje rejse, s. 59. Se også Collinsons Three Voyages of Martin Frobisher, Hakluyt Society, 1867, s. 280.
NOTE 4: Hos Best er de fleste breddegrader udeladt, sandsynligvis for at skjule den formodede guldmines beliggenhed, skønt denne udeladelse ikke fremmede formålet.
NOTE 5: The Principall Navigations, Voiages, and Discoveries of the English Nation, by Sea or over Land, London, folio, 1589, s. 635.

Side 167 (PDF-side 307)

Thomas Wiars', passager på Emanuel, ellers kaldet bussen fra Bridgwater, hvor James Leeche var fører, et af skibene på mester Martin Frobishers sidste rejse i 1578, beretning om opdagelsen af en stor ø på hjemvejen den 12. september.

»Bussen fra Bridgwater blev den 2. september efterladt bag flåden i Bear's Sound ved Meta Incognita,[1] i nogen nød på grund af stærk vind. Den lå nær læ kyst og måtte ride stormen af med fare for kabler og ankre, som alle undtagen to var i grunden. Den 3. september var vejret smukt og vinden nord-nordvest. Den satte sejl, drog bort og nåede Frisland[2] den 8. september klokken seks om aftenen. Derfra stod de ud fra Frislands sydvestpynt med vinden fra øst og øst-sydøst. Om natten drejede vinden sydlig og skiftede ofte. Den 10. om morgenen var vinden vest-nordvest og vejret smukt. De styrede sydøst til syd og fortsatte til den 12. september. Omkring klokken elleve før middag så de land omtrent fem leagues borte. Den sydligste del lå sydøst til øst, den nordligste omtrent nord-nordøst eller nordøst. Føreren beregnede, at Frislands sydøstpynt i opdagelsesøjeblikket lå halvtreds leagues nordvest til nord. De anslog øens længde til femogtyve leagues, dens længste retning sydøst–nordvest. Sydenden ligger omtrent på 57½ graders bredde. De

havde den i sigte fra den 12. klokken elleve til den 13. klokken tre om eftermiddagen, da de forlod den. Den sidste del, de så, lå nordvest til nord. To havne viste sig på kysten, den største syv leagues nord for sydspidsen, den anden fire leagues. Der var meget is nær landet og også tyve eller tredive leagues derfra. Først den 15. september om eftermiddagen var de fri af is. De fortsatte hjemad og nåede Irlands vestkyst ved Galway, som de først så den 25. september.«
Beretningen er føjet til Thomas Ellis' beskrivelse af Frobishers tredje rejse. Den genoptryktes i den bedre kendte trebindsudgave af Hakluyt fra 1599–1600, bind III, s. 44. Her gentages også Bests korte omtale, s. 93, men med bredden 57½ grader indsat. Wiars' langt fyldigere tekst er en personlig beretning om selvoplevede hændelser. Bests, om end først trykt, er blot en kort andenhåndsberetning efter mundtlig meddelelse,

NOTE 1: På Frobisherbugtens nordside.NOTE 2: Her Grønland. Frisland var som bekendt navnet på en formodet stor ø midt i Atlanten mellem 61 og 65 grader. Den blev først vist på det berømte, men meget vildledende Zenokort fra 1558 og kopieret på de fleste kort sidst i det sekstende århundrede. Derfor identificerede Frobisher kysten omkring 60 grader med det ikke-eksisterende Frisland og ikke med Grønland, som hans Zenokort fejlagtigt viste langt længere nordpå.

Side 168 (PDF-side 308)
og afviger på flere punkter. Wiars siger, at de kun så øen dele af to dage; Best, at de »sejlede tre dage langs kysten«, og tilføjer »frugtbart, fuldt af skove og åbent sletteland«, som Wiars slet ikke nævner. En ø omgivet af hans ismarker ville næppe virke skovrig og frugtbar. Denne del af Bests tekst er tydeligvis hans eller meddelerens fantasi og kan ses bort fra.
Næste tilsyneladende oprindelige oplysning findes i Luke Foxes North-West Fox fra 1635. Han sammenfatter Best og Wiars[1] og tilføjer i margen: »Hvis denne ø blev fundet igen, er der en stor mængde fisk omkring den.« Foxe fik sandsynligvis selv denne ekstra oplysning fra en af Emmanuels hjemvendte folk, måske kaptajn Newton. Vi ved,[2] at han mange år før sin rejse i 1631 flittigt opsøgte tidligere nordvestrejsende og skaffede alle relevante kort og oplysninger.
Det er bemærkelsesværdigt, at Best trods omtalen ikke viser øen på nogen af sine kort, hvilket han godt kunne have gjort. Det tidligste kort, jeg har fundet med øen, er den berømte Molyneux-globus fra 1592, blot fjorten år efter opdagelsesmeldingen.[3] »Buss Ins.« vises som en ret stor, øst–vest-aflang ø med fuldstændig kyst på 58 grader 30 minutter til 59 grader nord og 356–359 grader øst for St. Michael på Azorerne, svarende til 30–27 grader vest for Greenwich. Den ligger sydøst for Frisland som hos Wiars, der uden tvivl var kilden.
Næste forekomst, så vidt jeg kan finde, er Peter Plancius' kort fra 1594, Orbis Terrarum Typus de Integro Multis in Locis emendatus,[4] hvor

NOTE 1: Samme værk, s. 33. Se også Miller Christys Voyages of Foxe and James, s. 59.
NOTE 2: Christy, samme værk, s. LVIII og 262.

NOTE 3: Det eneste kendte eksemplar af denne meget interessante globus opbevares i Middle Temples bibliotek.
NOTE 4: Kortet i to halvkugler er verdenskort i den latinske udgave af Linschotens Voyage to India, Haag 1599. Som titlen viser, er det en rettet udgave af et ældre kort,

Side 169 (PDF-side 309)
»Bus. Ins.« har fuldstændig kyst på 57 grader 30 minutter til 58 grader 30 minutter nord og 23 grader vest for Greenwich, 355 grader øst for Ferro, sydøst for Frisland. I 1595 vises »I. Bus« på Europa ost Kerstenrijck i Caart Thresor, s. 21, Amsterdam, med hel kyst på 58–59 grader nord og 31–32 grader vest for Greenwich.
Mærkeligt nok mangler øen helt på det ellers meget ajourførte Nye Kort fra 1600 og, så vidt jeg har fundet, på senere trykte kort indtil Gerritsz' fra 1612.[1] Her får »Bus« en helt ny fremstilling, som unægtelig stemmer bedre med Wiars. Placeringen er omtrent den samme: 57 grader 40 minutter til 58 grader 30 minutter nord, 26 grader 30 minutter til 28 grader 20 minutter vest, sydøst for Frisland. Men nordkysten er ubestemt. Kun sydkysten vises, i retningen sydøst–nordvest, med to fjord- eller havneåbninger. Det skyldes utvivlsomt en ny og grundigere læsning af Wiars, som kun så eller troede at se sydkysten i denne retning og to havne. Gerritsz viser dog også en lille navnløs ø nordvest for hovedøen, som jeg ikke kan forklare.
Fra dette kort, som udkom i flere udgaver og blev meget udbredt, må gengivelsen være overført til næsten alle senere kort med øen i det syttende århundrede. Den findes som »I. Bus« på Abraham Goos' globus, udgivet af J. Janssonius i Amsterdam i 1621,[2] på 57 grader nord og 3 grader øst for Flores' meridian, svarende til 28 grader vest for Greenwich. I 1633 står den på 57–58 grader nord og omtrent 30 grader vest for

NOTE 4, fortsat fra foregående side: sandsynligvis Plancius' kort fra 1592, hvoraf intet eksemplar kendes. Se C. H. Cootes indledning til første del af Müllers Remarkable Maps of the XVth, XVIth, and XVIIth Centuries, Amsterdam 1894.
NOTE 1: Tabula Nautica i Descriptio ac Delineatio Geographica Detectionis Freti ab H. Hudsono Inventi, Amsterdam, kvart, 1612.
NOTE 2: Gengivet i Müllers Remarkable Maps, Amsterdam 1894, nr. 9.

Side 170 (PDF-side 310)
Greenwich på kaptajn Thomas James' »Platt«,[1] uden navn, men meget som hos Gerritsz. I 1635 står »buss« på Luke Foxes kort,[2] omtrent samme sted, 57–58 grader nord og 29–30 grader vest, men som tre småøer stik syd for Frisland. Derefter blev øen i mange år på de fleste kort. Da den kopieredes med få ændringer, behøves ikke flere eksempler.
Allerede tidligt synes nogle kartografer dog at have forkastet opdagelseshistorien og tvivlet på øens eksistens. Bests udeladelse kan ikke skyldes mistro, da han fortæller om opdagelsen. Men fraværet på det Nye Kort, verdensskortet i Speeds Prospect, London 1631, og alle kort i Hexhams Mercator-

atlas fra 1636 kan sandsynligvis forstås sådan. Det gjaldt nok også flere mindre betydelige kartografer uden øen på deres kort.
På søkort til praktisk navigation var den uden tvivl meget almindelig fra mindst begyndelsen af det syttende århundrede. Hall siger i beretningerne fra 1605 og 1606, s. 24 og 58, at han havde ledt og mente den fejlplaceret »på søkortene«. Meget få er bevaret. Vi kan kun nævne Stockholm-kortet fra tillæg A. Øen står dér på 57 grader 35 minutter nord og, så nær det kan beregnes uden nummererede længdegrader, 26–27 grader vest for Greenwich. Udseendet er meget som Gerritsz': kun en sydkyst med tre små indløb.
På de fleste kort fra det syttende århundrede var øen stor, omtrent én breddegrad fra nord til syd og omtrent lige så bred øst–vest. Formen varierede lidt; nordkysten var ukendt, sydkysten havde et eller flere indløb. Placeringen

NOTE 1: The Strange and Dangerous Voyage of Capt. Thomas James, London, kvart, 1633; også Christys Voyages of Foxe and James, bind II, ud for s. 447.NOTE 2: The North-West Fox, or Fox from the North-West Passage, London, kvart, 1635; også Christy, bind I, ud for s. 1.

Side 171 (PDF-side 311)
var også ret fast, centrum næsten altid omkring 58 grader nord og 27–31 grader vest efter nutidig regning. Alt stemte nogenlunde med Wiars, hvis beretning utvivlsomt lå til grund.
Da øen således uden spørgsmålstegn stod på mange, måske de fleste, også bedre kort, holdt søfarere nær dens formodede plads naturligt skarpt udkig. Den lå direkte på vejen til Davisstrædet og Hudsonstrædet, hvis udforskning vakte stor interesse tidligt i århundredet, så mange må have ledt. Den første bevarede optegnelse er dog vor James Halls. Den 24. maj 1605 fandt han den ikke på sædvanligt sted og sagde:[1] »Jeg antager bestemt, at den står på forkert bredde på søkortene.« Det viser, at den allerede var almindeligt indsat. I 1606 fortæller han anderledes:[2] Den 1. juli så han land otte leagues borte med en stor isbank mod sydvest, som han tog for Bussøen, længere vestpå end på kortene. Dette »land«, tilsyneladende mellem 56 grader 10 minutter og 58 grader 30 minutter, men uden præcis position, måtte han runde. Derefter kom han i »en stærk strøm mod syd-sydvest«, som han antog satte mellem Busseøen og Frisland mod Amerika. Hvad han virkelig så eller troede at se, behandler jeg senere.
Næste kendte eftersøger var Hudson på tredje rejse i 1609. Den 2. juni siger han:[3] »Ved middag styrede vi vest-sydvest for at finde Busseøen og se, om dens bredde på kortet var rigtig. Vi holdt kursen hele natten. Den 3. styrede vi sydvest til vest med stiv vind. Ved middag fandt vi bredden til 58 grader 48 minutter. Jeg var seksten leagues foran skibet på grund af strømmen, der holdt os så stærkt fra sydvest. Den er nemlig otte leagues på

NOTE 1: Se s. 24 og Purchas his Pilgrimes, bind III, s. 815.
NOTE 2: Se s. 58 og Purchas, bind III, s. 822.

NOTE 3: Purchas, bind III, s. 582; også Ashers Henry Hudson, s. 49. Asher siger også, s. CLXIX, at Knight søgte øen i 1606, men vi har ikke fundet nogen optegnelse herom.

Side 172 (PDF-side 312)

fireogtyve timer. Vi regnede os nær Busseøen. Ved midnat så vi efter den, men kunne ikke se den.« Om Buttons rejse i 1612–1613 har vi så lidt,[1] at en eventuel eftersøgning næppe ville være nævnt. Purchas forkortede Baffins beretninger fra 1615–1616 så stærkt, at vi heller ikke dér kan vente noget. Munk nævner ingen eftersøgning på Hudsonbugtrejsen i 1619.[2] Det gør Foxe og James fra 1631 heller ikke; begge synes at have passeret langt fra pladsen. Men Foxe troede sikkert på øen. Han tegner den og kalder i margen Halls formodning om fejlplacering »en stor fejltagelse«.[3] Ved Halls senere syn står »Busseøen opdaget igen«.[4]

Efter Foxe kender jeg i næsten et halvt århundrede ingen optegnelse om eftersøgning eller syn. Det forklares i høj grad af, at nordvestrejserne, hyppige tidligt i århundredet, nu ophørte i næsten hundrede år. Grønlandskaptajner kan have ledt, men konkrete optegnelser kan ikke fremføres. Ikke alle forbipasserende ville desuden søge en ø, hvis eksistens næppe blev betvivlet, og få ville nedskrive forgæves udkig, medmindre de passerede meget nær eller over den formodede plads.

Næste beretning findes i fjerde bog af Sellers English Pilot.[5]

NOTE 1: Foxes North-West Fox, 1635, s. 117; Christys Voyages of Foxe and James, s. 162.NOTE 2: Se nedenfor, bog II.NOTE 3: Foxe, s. 51.NOTE 4: Foxe, s. 55; Christy, s. 92.NOTE 5: The English Pilot ved John Seller, kongelig hydrograf, fjerde bog, London, folio, muligvis 1673, s. 5. Det eneste sete eksemplar af den formodede førsteudgave er British Museums, signatur 1804 b.7, tilsyneladende et ufuldstændigt korrekturtryk uden titelblad og datering. Kataloget angiver 1671, sandsynligvis fordi den kongelige trediveårige eneretsbevilling er dateret »22. marts 1670–71«. Af en senere nævnt grund mener vi, at bogen næppe er ældre end 1673. De senere omtalte kort fandtes efter vor opfattelse kun i denne første

Side 173 (PDF-side 313)

Her skal øen være både set, delvis undersøgt og kortlagt i 1671 på en rejse fra Dunkerque, tilsyneladende til fiskeri, under kaptajn Thomas Shepherd. Den forbløffende beretning lyder:

»Beskrivelse af øen Buss. Øen ligger på 58 grader 39 minutters bredde. Fra Mizen Head i Irland ligger den vest til nord, en halv streg nordligere, omtrent 296 leagues borte. Den blev først opdaget på Sir Martin Frobishers tredje og sidste nordvestrejse i 1578 af et skib, som kom bort fra flåden på hjemvejen og tilfældigt fandt den. De kaldte den efter skibet, bussen fra Bridgwater, Buss Island.[1] De anslog længden til omtrent 25 leagues i sydøst–nordvest. De fandt to havne; den største omtrent syv leagues nord for sydspidsen, kaldet Ruperts Havn; den anden fire leagues nordvest derfor, kaldet Shaftesburys Havn. To småøer ligger ud for østspidsen. Øen blev videre undersøgt af kaptajn Thomas Shepherd på Golden Lion fra Dunkerque i 1671 på bekostning af byens herrer Kiel, Spowlding og Kicquerts. Shepherd hjembragte det vedlagte kort og fortæller, at der findes mange

hvaler, lette at harpunere, samt hvalrosser, sæler og torsk i overflod. Han mener, at to rejser kan gøres årligt. Havet er isfrit undtagen i september. Landet er lavt og jævnt mod syd, med bakker og bjerge ved nordvestenden. Misvisningen var i 1671 ni grader vest. Tolv leagues syd for øen ligger en fiskerig banke, omtrent femten leagues lang, hovedsagelig nord-nordvest–syd-sydøst, med 40 og 36 favne vand. Øen er flere gange set af kaptajn Gillam på hans rejser til og fra Nordvesten.«[2]
Teksten ledsages af et stort helsideskort over Bussøen og hertugen af Yorks sandbanke, her gengivet i faksimile.[3] Øen står også i mindre målestok på det almindelige Nordatlantkort i

NOTE 5, fortsat fra foregående side: udgave, selv om mange fulgte. Udgaven fra 1689 har dog beskrivelsen, tilsyneladende fordi arkene blot er førsteudgavens restoplag med nyt titelblad. Udgaven fra 1728 og senere har hverken beskrivelsen eller de pågældende kort.
NOTE 1: At besætningen navngav øen Buss Island, er forkert.
NOTE 2: I 1671 tjente kaptajn Zachariah Gillam Hudson's Bay Company. I 1668 havde han foretaget den første handelsrejse til Hudsonbugten, som førte til selskabets grundlæggelse. Hans beretning nævner synet af en ø nær Bussøens formodede plads, hvilket omtales senere.
NOTE 3: Selskabet takker medlemmet F. W. Lucas for tilladelse til at trykke kopier fra den litografiske sten, der var forberedt til hans kommende værk om Zenospørgsmålet.

Side 174 (PDF-side 314)

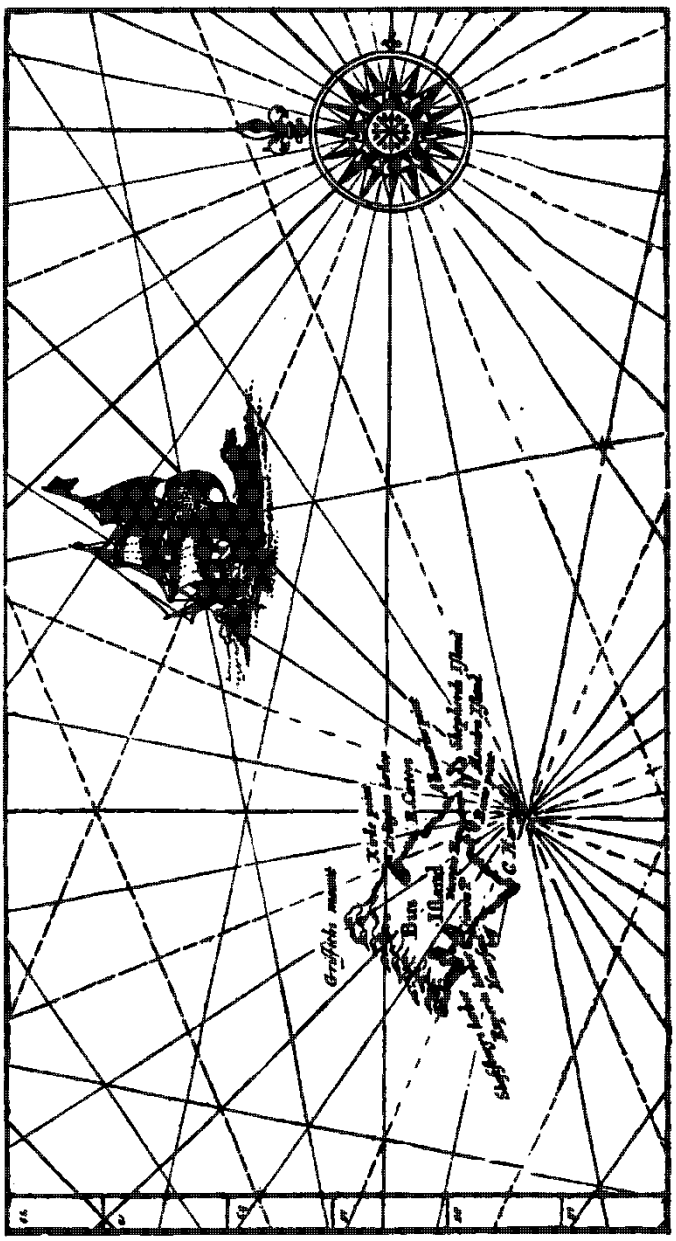

Portion of Sellar's General Chart of the Atlantic.

[Originalens side er en kortillustration. Kortets stednavne behandles på den følgende side.

Side 175 (PDF-side 315)

English Pilot. En del af det kort gengives også her i faksimile, men navnene afviger noget fra det store kort. Beretningen og kortene skal senere undersøges sammen med de øvrige påståede observationer. Her behøver vi kun forklare navnene. Det store, detaljerede kort har tolv navne: elleve

på Bussøen og de to småøer østfor, ét på en sydligere sandbanke. Fra sydvest og rundt er navnene og de tydelige navngivere følgende. Stjerne betegner navnene fremhævet i originalen:
* Vyner's Point — Sir Robert Vyner, ridder og baronet.
* Rupert's Harbour — prins Rupert.
* Shaftsbury's Harbour — Anthony, jarl af Shaftesbury.[1]
* Craven Point — William, jarl af Craven.
* Cape Hayes — James Hayes, esquire.
Kick's Bay — muligvis monsieur Kicquerts fra Dunkerque.
* Robinson Bay — Sir John Robinson, ridder og baronet.
* Albemarle's Point — Christopher, hertug af Albemarle.
* Arlington's Harbour — Henry, Lord Arlington.
Munden's Island — [ingen navngiver anført].
Shepherd's Island — kaptajn Thomas Shepherd.
Duke of Yorke's Sand — James, hertug af York.[2]
Det mindre kort, uden Yorks sandbanke, har femten stednavne. Otte er identiske: Arlington's Harbour, Albemarle's Point, Shepherd's Island, Munden's Island, Cape Hayes, Craven Point, Shaftesbury's Harbour og Rupert's Harbour. De to sidste er dog ombyttet, sandsynligvis ved fejl. To navne erstatter andre på samme steder, og fem betegner steder uden navn på det store kort. Kun Kick's Bay fra det store mangler navn på det lille. De ændrede navne er Warren Bay i stedet for Robinson Bay og Point Carew i stedet for Vyner's Point. De nye er:
* Griffith's Mount — Sir John Griffith, ridder.
* Kirke Point — John Kirke, esquire.
* Point Carteret — Sir Philip Carteret, ridder.
Bence Point — [ingen navngiver anført].
* Hungerford Bay — Sir Edward Hungerford, ridder.

NOTE 1: I 1671 hed han Lord Ashley og blev først jarl af Shaftesbury i april 1672. Titlen beviser derfor, at Sellers Pilot-udgave ikke kan være meget ældre end 1673.NOTE 2: Senere kong James II.

Side 176 (PDF-side 316)
Af de nitten stednavne er tolv, markeret med stjerne, tydeligt afledt af personer nævnt som direktører i Hudson's Bay Companys stiftelsesbrev af 2. maj 1670. Af de resterende syv er ét naturligt efter den daværende hertug af York, ét efter Shepherd selv og Kick's Bay sandsynligvis efter Kicquerts fra Dunkerque.[1] De sidste fire, Munden's Island,[2] Warren Bay, Point Carew og Bence Point, kan jeg ikke forklare. Nogle kan være efter underordnede officerer på Golden Lion.
Selv om teksten tydeligt siger, at Shepherd sejlede for franske redere i Dunkerque, kan han næppe være anden end den kaptajn Shepherd, Oldmixon[3] omtaler i Hudson's Bay Companys tjeneste som fører af Shaftesbury, der rejste til Hudsonbugten omkring 1673. Hun fulgtes med et andet selskabsskib under Gillam, som Seller siger tidligere havde set øen. Det skal vi nu se på.

Lige efter øbeskrivelsen i førsteudgaven af English Pilot står »Et uddrag af kaptajn Zechariah Gillams dagbog fra rejsen til Nordvesten med ketchen Nonsuch i 1668«. Det var den første handelsrejse, til forskel fra opdagelsesrejse, til Hudsonbugten og førte til selskabets oprettelse. Beretningen, også trykt i mange senere udgaver, begynder:
»Den 3. juni lettede han fra Gravesend. Den 13. så han Fair Isle to leagues borte i nordøst til øst … Den 14. lå Orkney atten leagues sydfor og Fair Isle otte leagues sydøst til øst. Han styrede fra Orkney nordvest, noget vestligere.

NOTE 1: Oldmixon nævner dog i The British Empire in America, London, to bind, oktav, 1708, bind I, s. 409, en Samuel Keck, esquire, embedsmand ved Chancery, som måske gav bugten navn.
NOTE 2: Foster har venligt påpeget en kaptajn, senere Sir Richard, Munden, som med en eskadre fra Royal Navy generobrede St. Helena fra hollænderne i 1673, se F. C. Danvers' Report on the India Office Records, bind I, 1887, s. 130. Jeg kender dog ingen forbindelse mellem ham og Hudson's Bay Company.NOTE 3: British Empire in America, bind I, s. 400.

Side 177 (PDF-side 317)
Den 1. august så han land to miles vestfor og anså det i tykt og tåget vejr for en ø. Han havde sejlet 524½ leagues stik vest og så mange store flokke småfugle. Ved lodning fandt han 120 favne vand, med landet eller øen, som han snarere mente det var, to miles vestfor på 59 grader 35 minutter. Den 2. august havde han stadig styret vest og tilbagelagt 528½ leagues. Han så en lille ø på 59 grader 43 minutter. Den 3. så han land fra vest-nordvest til sydvest til vest med en ø fire leagues fra fastlandet, på 59 grader 34 minutter … Efter klokken seks løb han tre leagues nordvest til vest og derpå elleve leagues vest til syd og fandt sin samlede vestlige distance til 539½ leagues.«
Jeg tvivler kun lidt på, at dette er en af de »flere« gange, hvor Gillam ifølge Seller så eller troede at se Bussøen. Seller mente tydeligvis selv dette, for andetsteds siger han,[1] at ketchen »på vejen fik Buss' land i sigte mellem Island og Grønland«. Om øen siger han samme sted: »Omtrent 140 leagues sydvest for Island ligger Buss på 57 grader 35 minutter, endnu ikke fuldt opdaget, men kun tilfældigt set af nogle på andre opdagelsesrejser, blandt dem Gillam, som på sin første nordvestrejse loddede nær den.« Hvad Gillam faktisk så, vurderer jeg senere.
Shepherds beretning og kort øgede uden tvivl både geografernes nysgerrighed og søfarernes ønske om at finde den gådefulde ø. Optegnelserne er få, men mange engelske og udenlandske kaptajner må have holdt udkig på stedet. Ingen var heldig nok til at se den. Før midten af det attende århundrede, da rejser over Atlanten til udforskning, bosættelse, handel og fiskeri var blevet hyppige, erkendte man gradvis, at øen i hvert fald ikke længere eksisterede. Men den havde stået så længe, vedholdende og præcist på kortene, at dens tidligere eksistens næppe blev betvivlet. Den almindelige slutning synes at være blevet, at den med tiden var sunket. Derfor kaldtes og tegnedes den »Det sunkne land Buss«.

NOTE 1: John Seller, Atlas Maritimus, or the Sea Atlas, London, folio, 1675, s. 11.

Side 178 (PDF-side 318)

Navnet synes at stamme fra indskriften på John van Keulens kendte Atlantkort fra 1745.[1]

Med det attende århundredes begyndelse ændredes Bussøens almindelige kortbillede mærkeligt. Hidtil var det med få afvigelser som beskrevet. Endnu i Le Neptune François, Paris 1693, er »I. Bus« en aflang ø over omtrent en halv længdegrad på 58 grader 10 minutter nord og 353 grader øst for Ferro, svarende til 25 grader vest for Greenwich. Omkring 1700 er »Bus« en ubestemt kystlinje med en nærliggende småø på Poli Arctici et circumjacentium terrarum descriptio novissima.[2] Ændringen synes indført i De l'Isles Atlas omkring 1720.[3] På l'Hémisphère Septentrional er »Frislande« en næsten lige nordkyst på 61 grader fra 344 til 350 grader øst for Ferro, 34–28 grader vest for Greenwich. Trods forkert bredde og nordkyst i stedet for sydkyst må den forstås som Bussøen, da De l'Isle synes at have regnet dem for identiske. På Hémisphère Occidental[4] er »Isle de Bus, ci-devant Frislande« nemlig en næsten lige sydkyst på 58 grader fra 348 grader 30 minutter til 354 grader 30 minutter øst for Ferro, 29 grader 30 minutter til 23 grader 30 minutter vest for Greenwich. Hvad der fik ham til disse nyheder, er uklart; et forslag gives senere. Men de blev stående og udvidedes af efterfølgerne.

På Van Keulens kort fra 1745 har landet ingen udstrækning mod nord, men en lang, ujævn sydkyst over to og en halv længdegrad, fra 347½ til 350 grader øst for Ferro, svarende til

NOTE 1: Nieuwe Wassende Zee Caart van de Noord-Oceaen, med een gedeelte van de Atlantische osv., Amsterdam, 1745.

NOTE 2: I Frederic de Wits Land Atlas, Amsterdam, omkring 1700.

NOTE 3: Atlas Nouveau, contenant toutes les Parties du Monde ved Guillaume de l'Isle, Amsterdam, imperial-folio, omkring 1720. Mange senere udgaver findes.

NOTE 4: Hémisphère Occidental, Dressé en 1720, pour l'usage particulier du Roy, sur les observations astronomiques et géographiques reportées la même année dans l'histoire et dans les mémoires de l'Académie Royale des Sciences; par Guillaume de l'Isle, premier Géographe de Sa Majesté, de la même Académie. Amsterdam, J. Covens og C. Mortier, uden år. På et senere aftryk, »rettet efter de nyeste opdagelser af Covens og Mortier«, er både øen og indskriften helt udeladt.

Side 179 (PDF-side 319)

30 grader 30 minutter til 28 grader vest for Greenwich. En hollandsk indskrift lyder:[1] »Det sunkne land Buss er nu kun brænding, en kvart mil lang, med urolig sø. Det var sandsynligvis tidligere den store ø Frisland.«

Johan Andersons kort fra året efter[2] viser øen lignende på 58 grader 30 minutter, men med meget større øst–vest-udstrækning, hele fem og en halv længdegrad, fra 346 til 351½ grader øst for Ferro, svarende til 32–26½ grader vest for Greenwich. Den hollandske indskrift er tydeligt forkortet fra Van Keulens:[3] »Den sunkne ø Buss er nu kun brænding, en kvart mil, med urolig sø.«

Derefter blev kortfremstillingen meget usikker. Nogle fulgte endnu Gerritsz fra 1612, blandt dem J. N. Bellins smukke franske kort fra 1751 og 1765. Andre fulgte Van Keulen. Mange, blandt dem Sanson, Jeffreys og Palairet, udelod øen helt. Måske fandt de et sunket land uvæsentligt, eller Van Keulens stærkt overdrevne billede havde gjort dem tvivlende på, om øen nogensinde fandtes.
Da forestillingen om nedsynkning vandt frem, foretog mange forbipasserende søfarere naturligt lodninger og andre observationer for at prøve at bekræfte den, ligesom tidligere søgte selve øen. Blandt de første var vist kaptajnen, Anderson omtaler i 1746 på tysk:[4]

NOTE 1: Den hollandske tekst siger: »Det sunkne land Buss er nu kun brænding, en kvart mil lang, med urolig sø. Det var tidligere den store ø Frisland.«
NOTE 2: Nachrichten von Island, Grönland, und der Strasse Davis, Hamburg, oktav, 1746. Udgaver findes også fra København 1748, Amsterdam 1750 og Paris, år ubekendt.
NOTE 3: Den hollandske tekst siger: »Den sunkne ø Buss er nu kun brænding, en kvart mil, med urolig sø.«
NOTE 4: Nachrichten von Island, Grönland, und der Strasse Davis, Hamburg, oktav, 1746, s. 158. [Den tyske originaltekst, som begynder her og fortsætter i næste sides note, gengives på dansk i hovedteksten på næste side.]

Side 180 (PDF-side 320)
»Den nævnte skipper ville engang sejle igennem her, men kunne ikke. Han gjorde sig stor umage for at finde de på kortet tydeligt angivne rester af det sunkne Buss og tilbragte over to måneder i egnen, krydsende i alle retninger inden for halvtreds [tyske] mil. Han fandt intet spor af land, men overalt stor dybde. Kun over et kort stykke fandt han uforklarlig brænding trods hundrede favnes dybde, så vandet stod højere end havet omkring. Han så også grønligt vand og drivende masser af grønne havplanter. Er den sandsynligste forklaring ikke varme kilder på havbunden, som løfter og kruser vandet?«
Verdun de la Crenne, de Borda og Pingré krydsede på kongen af Frankrigs ekspedition i 1771–1772 til rettelse af Atlantens søkort det sted, hvor Bussøen, som de regnede for Frisland, var afsat. De så ikke det mindste spor og udtrykte stærk tvivl:[1] »Vi tvivler, fordi øens eksistens ikke forekommer os tilstrækkeligt fastslået. Vi har dog indsat den på vort kort og fulgt kortet fra 1751 [Bellins] i placeringen. Denne anser vi dog for meget tvivlsom, selv hvis øens eksistens indrømmes.« De siger ikke udtrykkeligt, at de loddede, men kan have gjort det.
Løjtnant R. Pickersgill, som fulgte Cook på en rejse, skrev tilsyneladende mellem 1776 og sin død omkring 1780, at han troede både Frisland og Buss eksisterede; han regnede dem tydeligt for forskellige. De kunne næppe være sunket »uden så voldsom en rystelse, at Nordeuropa måtte være berørt«.[2] Fandtes Buss igen, ville det sandsynligvis være »bedre end Newfoundland til fiskeri. Desuden kunne vore nordgående skibe overvintre der, og det kunne blive en skole for hårdføre søfolk.« Han mente også, at øen ikke var set nyligt, fordi Van Keulens kort, som grønlandsrejserne fulgte, viste faren. Søfolkene brugte derfor i stedet for at opdage den »alle midler i deres

NOTE 4, fortsat fra foregående side: [Den tyske originalteksts afslutning svarer til den ovenfor oversatte beretning om brænding, grønligt vand, havplanter og mulige varme kilder.]
NOTE 1: Voyage fait par Ordre du Roi en 1771 et 1772, Paris, to bind, kvart, 1778, bind II, s. 360.
NOTE 2: A Concise Account of Voyages for the Discovery of a North-West Passage … By a Sea Officer, London, pott-oktav, 1782, s. 32–38. Dette anonyme værk udkom efter forfatterens død.

Side 181 (PDF-side 321)
magt på at undgå den«. Til støtte citerer han to beretninger. Den første, om Frisland, angår os ikke her. Den anden lyder:
»En fører på grønlandsfareren British King fortalte mig engang, at han efter sit bestik var nær stedet og blev alarmeret af brændinger. Han loddede og fandt klippebund på 59 favne. Han sagde også, at mange skibe havde set brænding dér, og at et hollandsk skib næsten fik agterskibet slået ind og måtte hjem i stor synkefare.«
Den 29. juni 1776 loddede Pickersgill selv, som chef for briggen Lion på vej til Davisstrædet, hvor han troede den sunkne ø lå, og fandt 290–320 favne. Hans beretning, den eneste autoritative trykte, jeg har fundet, lyder:[1]
»28. juni ved middag: bredde 56 grader 38 minutter; længde efter sidste observation 17 grader 44 minutter, efter bestik 22 grader 20 minutter. 29. juni klokken 15: Stille. Loddet og fundet bund på 230 favne. Drevet omtrent to miles mod nordøst og loddet igen på 290 favne, fint hvidt sand. Samtidig set skarver, måger og andre tegn på nært land. Efter omtrent nitten miles nordøst til nord mistedes bund. Vi holdt derfor af og kaldte den Lion's Bank.«
Ingen nøjagtig position for lodningerne angives eller antydes. At han ikke foretog nogen stedobservation, kan sluttes af hans tidligere nævnte ord:[2] »Jeg har loddet nær den efter beregning og tvivler ikke på, at jeg med tid, da jeg havde tydelige landtegn, kunne have opdaget den.« Sir John Barrow, som admiralitetssekretær med adgang til dagbogen, citerer uddrag og giver positionen 57 grader nord, 24 grader 24 minutter vest.[3] Det stemmer ikke med Pickersgills trykte udsagn og ligger noget sydligere og fem–seks grader østligere end øens gennemsnitlige kortplacering. Kort efter gentog dr. Alexander Fisher tallene,[4] sandsynligvis efter Barrow, da ingen anden kilde nævnes. Han antog dog en fejl i længden,

NOTE 1: Philosophical Transactions, bind LXVIII, del 2, 1779, s. 1057.
NOTE 2: A Concise Account, 1782, s. 37.
NOTE 3: A Chronological History of Voyages into the Arctic Regions, London, demy-oktav, 1818, s. 321.
NOTE 4: Journal of a Voyage of Discovery into the Arctic Regions, fjerde udgave, London, demy-oktav, 1821, s. 15.

Side 182 (PDF-side 322)

da han tydeligvis hældede til, at Pickersgill virkelig havde loddet på Bussøens sted, som han vidste lå længere vestpå. En tredje positionsangivelse af ukendt oprindelse findes i admiral vicomte de Langles rapport til det franske geografiske selskab:[1] 56 grader 42 minutter nord, 19 grader 50 minutter til 20 grader 5 minutter vest for Paris, svarende til 17 grader 30–45 minutter vest for Greenwich, ved lodning den 29. juli 1776. Det er altså meget tvivlsomt, om han loddede på eller nær øens plads. Alle tre positioner ligger østfor. Alle ligger også vest for Rockallbanken, men sandsynligst er det dog, som kaptajn Vidal tidligere foreslog, en del af denne banke, han fandt.
Purdy siger om Lion's Bank, hvad den end var:[2] »Denne banke siges for få år siden at være loddet af kaptajn Richmond fra Greenock.« Mere ved jeg ikke. Rapporten om Atlantens grunde og vigier fra 1865[3] siger, at Buss, regnet for Frisland, »forgæves er eftersøgt af franske officerer«, med henvisning til Annales Maritimes, bind XII, s. 23. Henvisningen synes fejlagtig og har ikke kunnet følges. Officererne kan være de allerede nævnte de la Crenne, de Borda og Pingré.
Efter dette århundredes begyndelse, da en mere videnskabelig undersøgelsesånd vandt frem, loddede flere veludrustede ekspeditioner over den formodede plads for at bestemme øens nedsynkningsdybde. Nogle beretninger må nævnes. Sir John Ross skriver på Baffinbugtrejsen den 17. maj 1818:[4]
»Ved middag var vi nøjagtigt på den bredde, hvor nogle kort viser Buss' sunkne land, 57 grader 28 minutter nord. For at afgøre, om banken fandtes på 29 grader 4 minutter vest, ændrede vi fra 28 grader 26 minutter kurs til nordvest for at prøve

NOTE 1: Rapport sur les Hauts-Fonds et les Vigies de l'Océan Atlantique ved kontreadmiral vicomte de Langle, Paris, Bulletin de la Société de Géographie, 1865, s. 26.
NOTE 2: Memoir on a Chart of the Northern Ocean, niende udgave, London, oktav, 1845, s. 444, og tiende udgave, 1853, s. 448.
NOTE 3: Rapport sur les Hauts-Fonds osv., s. 26.
NOTE 4: Voyage of Discovery … for the Purpose of Exploring Baffin's Bay, London, kvart, 1819, s. 25–26.

Side 183 (PDF-side 323)
forholdet. Vi satte alle sejl, holdt godt udkig og loddede bestandig. Ved solnedgang nær stedet mindskede vi sejl og lagde underdrejet for at lodde, men fik ingen bund på 180 favne. Det gentoges hver fjerde mile uden bedre resultat. Da Alexander indhentede os, tredive miles forbi den angivne banke, satte vi sejl, men fortsatte lodningen. Grønlandsfarernes førere har længe tvivlet på banken; den findes sikkert ikke på kortenes plads. Folk om bord fortalte forskellige historier, men sammenholdt viste vidnesbyrdene, at ingen faktisk havde fundet bund. Jeg hælder til, at hårde søslag mod agterskibet fejlagtigt er tillagt Buss' sunkne land. Tidligt næste morgen var vejret smukt … Vi loddede fortsat uden bund og holdt samme bredde.«
Sir William E. Parry skrev i 1819 på udrejsen mod Nordvestpassagen:[1]

»Den 27. [maj] slap vi Griper og holdt lidt nordligere for at passere nær Pickersgills lodninger på 320–330 favne fra 29. juni 1776.[2] Klokken 18 på 56 grader 59 minutter 39 sekunder nord og 24 grader 33 minutter 40 sekunder efter kronometrene sendtes dybvandsgrabben ned med 1.020 favne line uden bund … Klokken 13.30 den 30. begyndte vi at krydse området for Buss' sunkne land på Steels kort fra England til Grønland. Denne og næste dag loddede vi flere gange forgæves på følgende positioner [bredde; længde; favne]:
57°46′; 29°20′; 160.
57°49′; 29°22′; 90.
58°02′; 29°32′; 80.
58°07′; 29°34′; 85.
58°14′; 29°46′; 100.
58°13′; 30°52′; 170.«
Lægen Alexander Fisher, som også beskrev rejsen, supplerer:[3]
»[27. maj 1819.] Næsten fuldstændig stille gav lejlighed til lodning på Buss' formodede sunkne land efter Pickersgills angivelse. Han havde på vej til Davisstrædet i 1776 fundet bund med 320 favne line netop på stedet, hvor vi nu lå uden vind.[4] Mærkeligt nok fandt vi ingen bund trods 1.120 favne line. Heraf bør dog ikke sluttes,

NOTE 1: Journal of a Voyage for the Discovery of a North-West Passage … in the Years 1819–20, London, kvart, 1821, s. 4–5.
NOTE 2: Se s. 181.
NOTE 3: Journal of a Voyage of Discovery to the Arctic Regions, fjerde udgave, London, oktav, 1821, s. 15.
NOTE 4: Han angiver i en note Pickersgills position som 57 grader nord, 24 grader 24 minutter vest, men som nævnt ved vi ikke sikkert på hvilket grundlag.

Side 184 (PDF-side 324)
at banken ikke findes. Det er rimeligere at antage en længdefejl end at betvivle banken, især da nogle af vore nyeste kort, Steels, sætter Buss' sunkne land flere grader vest for dagens lodning.«
Senere siger han,[1] at de den 30. og 31., sidstnævnte tilsyneladende på 58 grader 13 minutter og 30 grader 20 minutter vest, igen loddede med 160 favne uden bund. »Formålet var at afgøre, om der findes en banke dér, hvor Steels kort viser Buss. Men undersøgelserne her og på Pickersgills banke[2] var forgæves. Jeg mener derfor, at enhver rest af Buss' land, hvis øen nogensinde fandtes, nu med rette kan betvivles. Hydrografer kan i hvert fald trygt slette ethvert spor på begge hidtil angivne steder.«
I 1828 passerede W. A. Graah på rejsen fra Danmark til Grønland efter de tabte kolonier den formodede plads:[3] »Den 25. april passerede vi det på kortene angivne Buss' sunkne land. Selv de nyeste engelske sejladsanvisninger nævner faren, men søfolk kan nu være sikre på, at den er helt indbildt.« Han nævner ingen lodning, men den kan formodes foretaget. Endelig skriver Ross om

anden nordvestrejse,[4] at de tidligt den 22. juni 1829 passerede Pickersgills angivne 300-favnes-sted, men vejret tillod ikke prøven på så stor dybde.
Det er den sidste kendte eftersøgning af spor. Selv efter almindelig anerkendelse af nedsynkning forsvandt øen dog ikke straks fra kortene, men blev helt til vor tid. Seneste fund er Europakortet i Keith Johnstons Physical Atlas, 1856, hvor en lille prik uden spørgsmålstegn står omkring 57 grader nord og 25 grader vest. Skønt den sidste rest af tro på en eksisterende Bussø længe er forsvundet,

NOTE 1: Samme værk, s. 17–18.
NOTE 2: Han regner den tydeligvis ikke for liggende på Bussøens angivne sted.
NOTE 3: Narrative of an Expedition to the East Coast of Greenland, sent by Order of the King of Denmark in search of the Lost Colonies, under the Command of Capt. W. A. Graah, oversat fra dansk, London, demy-oktav, 1837, s. 20.
NOTE 4: Narrative of a Second Voyage in Search of a North-West Passage during the Years 1829–33, London, kvart, 1835, s. 36.

Side 185 (PDF-side 325)
kunne mange vidnesbyrd vise, at få videnskabsmænd og andre, der overvejer tidligere land midt i Atlanten, synes at tvivle på Bussøens tidligere eksistens. Så sent som i forfjor syntes professor Hull uden tøven at godtage den, at dømme efter sin omtale.[1]
Nu har jeg fulgt kortenes Bussø fra den påståede opdagelse i 1578 til nutiden. At den ikke findes nu, er sikkert. Jeg kan derfor undersøge forklaringerne på observationerne, hvis den aldrig fandtes, eller forsvindingen, hvis den gjorde. Mulighederne synes at være fire:
I. Observationerne var ikke fremsat i god tro, men bedrageriske opdigtninger.
II. Observationerne skyldtes en fejltagelse: en tågebanke eller vældig ismark blev taget for en ø.
III. En ø blev virkelig opdaget på stedet, men er siden sunket.
IV. Virkeligt, endnu eksisterende land blev set, men ikke genkendt og derfor regnet for en ny opdagelse.
I. Først må vi spørge, om hele historien fra 1578 var opdigtet. Kunne bussens folk, som mente sig urimeligt forladt af flåden, i ærgrelse have opfundet en vidunderlig ø for at overgå deres formodede svigtere? Noget taler herfor, men jeg finder det ikke sandsynligt. Wiars' fortælling er for detaljeret og omstændelig til tvivl om, at de virkelig så land. En opdigtet historie ville vel have været klogere tjent med en vag bredde end en præcis,

NOTE 1: Contributions to the Physical History of the British Isles osv., anden udgave, London, oktav, 1895.

Side 186 (PDF-side 326)
så de senere eftersøgere fik vanskeligere ved at bevise bedraget. Endnu et lignende argument taler for ægtheden. Wiars foreslår intet navn til øen. Buss Island, »øen bussen opdagede«, var andres

senere betegnelse. Hvis besætningen havde aftalt en falsk opdagelsesmelding, ville de næppe have modstået fristelsen til at navngive øen, medmindre vi tillægger dem større snedighed, end de sandsynligvis havde. Men de foreslog intet navn.
De kan dog på hjemvejen have set en virkelig ø, dengang ikke på kortene, næsten nøjagtigt på Wiars' bredde: Rockall på 57 grader 36 minutter nord. Nu er det kun en isoleret pyramideformet granitklippe direkte af vandet uden jord eller sand. Gamle kort giver dog grund til at tro, at klippen i det syttende århundrede var betydeligt større og omgivet af en sandbanke. Synet kunne derfor have givet dem ideen til en opdagelsesmelding med bedragerisk overdreven størrelse og meget forkert længde. Jeg tillægger dog ikke dette nogen betydning. Jeg tror, at virkeligt land blev set, men det kan bestemt ikke have været Rockall. Størrelsen, isen og positionen udelukker enhver forbindelse.
Wiars' gode tro bør derfor ikke betvivles. Heller ikke er der større grund til at tvivle på, at Hall i 1606 virkelig så noget og troede det var Bussøen. Senere foreslår jeg, hvad det var. Men Sellers mærkelige beretning står anderledes. Jeg hælder til at kalde den rent opspind fra en slyngelagtig kaptajn, som håbede på penge eller ufortjent ry ved at hævde at have fundet og undersøgt en længe kortlagt, ellers ukendt ø og at have

Side 187 (PDF-side 327)
opkaldt opdigtede forbjerge, bugter og havne efter sine vigtigste arbejdsgivere. Trods nitten navngivne kortsteder siges intet om landgang. Beretningen virker ganske vist ægte på enkelte punkter, men er samlet mistænkeligt nøgen og uoverbevisende, helt forskellig fra Wiars'. Ingen præcis observationsdato, ingen egen positionsbestemmelse, ingen oplysning om mødet med øen eller opholdets længde gives. At man tidligt mistænkte falskneri, synes vist ved kortenes fravær i senere English Pilot-udgaver, selv om beskrivelsen fortsatte på tilsyneladende uændrede trykark i flere udgaver. Kortene mangler også i første Atlas Maritimus fra 1675.[1] Shepherds fortælling kan derfor efter min mening straks udgå som hovedsagelig, måske helt, falsk. Rockall kan have givet ideen; fiskebanken sydfor støtter det lidt. Men en nærmere undersøgelse er nytteløs.
II. Flere forfattere har allerede foreslået, at folkene den 12. september 1598 [således i originalen] blot så en umådelig ismark og tog den for en ø. Forklaringen er i sig selv mulig, for sådanne ismasser findes undertiden i denne del af Atlanten. Dr. Asher skriver:[2] »En vældig ismark synes at være drevet fra Davisstrædet til 57 grader. En passagers ophidsede fantasi tog den for en ø, som snart kom på kortene som Busse Island.« E. J. Payne synes også at regne dette for den

NOTE 1: Nogle senere udgaver har dog et »Mapp of the Regions and Countreyes under and about the North Pole« med Bussøen og ni navne som på English Pilots oversigtskort. Kortet er udateret, men 1676 nævnes tilfældigt. Jeg tror dog, graveringen er ældre, fra da Seller troede på Shepherd, og at teksten med årstallet er en senere tilføjelse.
NOTE 2: Henry Hudson, the Navigator, s. CIX; se også s. CLIX.

Side 188 (PDF-side 328)

mest tilfredsstillende løsning. Han bemærker:[1] »Drivisteorien synes samlet at forklare vanskeligheden bedst. Ismasser langt større end den formodede ø på femogtyve leagues ses undertiden i disse have.« Sir John Richardson slutter,[2] at øen kan have været »en samling isbjerge«. Crantz siger om store ismarker ved Grønland:[3] »En sådan ismark frembyder først et syn som et land med bakker og dale, byer og landsbyer, huse, kirker og tårne.«

Mange forvekslinger kunne nævnes. Kaptajn William Barron fortæller,[4] at dæksvagten nær Kap Hooper i Davisstrædet engang råbte, at skibet var tæt ved land. »Vi vendte straks og satte båden ud. Efter vor beregning burde vi være fyrre miles borte. Med en bøsse roede jeg mod landet og fandt en stor, svær isflage dækket af grus, sand og sten, nogle over et ton. Isen må have siddet ved landet under en lodret klippe … Denne flydende ø var omtrent én mile i omkreds og fireogtyve fod tyk.«

En tågebanke kan også have narret søfolkene, som så mange andre. Mange sømænd, især her, har været så sikre på land, at de roede hen imod det, blot for at opdage tåge. Intet eksempel er mere nærliggende end vor egen Hall. Den 5. juni 1605 i smukt vejr i det sydlige Davisstræde siger han:[5] »Nogle af vore folk mente at have set land. Kaptajnen og jeg gik om bord i pinassen. Efter en time så vi, at landet var en diset tåge, som kom så hurtigt imod os, at vi næppe kunne se hinanden.«

Mange lignende steder kunne citeres, men jeg nøjes med fire. Det første har særlig interesse ved at være observeret ganske nær Bussøens formodede plads.

NOTE 1: Voyages of the Elizabethan Seamen to America, anden udgave, Oxford, crown-oktav, 1893, s. 192.

NOTE 2: The Polar Regions, Edinburgh, demy-oktav, 1861, s. 87.

NOTE 3: History of Greenland, London, to bind, oktav, 1767, bind I, s. 31.

NOTE 4: Old Whaling Days, Hull, crown-oktav, 1895, s. 122–123.NOTE 5: Se s. 30 og Purchas his Pilgrimes, bind III, s. 819.

Side 189 (PDF-side 329)

Barron siger om hvalfangstrejsen til Davisstrædet i 1861:[1]

»På vej mod Kap Farvel mødte vi mange isbjerge på 58 grader nord og 44 grader 10 minutter vest. Dagen var smuk og klar. Skyerne ved den nordlige horisont lignede land med snedækkede bjerge så meget, at selv en erfaren mand let kunne narres, selv om vi vidste, at landet var omtrent 110 miles borte. Sådanne skyer kalder søfolkene 'Cape Fly-away'.«

Californias skriver fortæller om Atlanterhavsrejsen:[2]

»Den 29. juni 1746 var smuk og klar med sol og svag vind. Om morgenen havde vi en tågebanke i øst-nordøst, meget lig land. Flere opstod andre steder i horisonten om eftermiddagen. Hvor land kan ventes, kan sådanne banker få selv god dømmekraft til at vakle. Solens genskin giver ofte hvide pletter som sne på egnens bjerge. Man skelner tåge fra land ved at se efter ændret form eller forskudte konturer. Sker det, ved man, at det er tåge, for land ændrer ikke form.«

De la Boullaye le Gouz fortæller,[3] at han den 14. maj 1644 ved Irland mellem Wicklow og Dublin så dampe stige fra havet som land to–tre leagues borte med træer og kvæg. En hollandsk lods bosat i Dublin svarede på hans spørgsmål:

»De er ikke den første, som tager fejl. Selv de dygtigste søfarere narres ofte. Det tilsyneladende land er tæt damp, som årstiden og solens fravær hindrer i at stige højere. Træerne og dyrene er dele af dampen, samlet tættere nogle steder. Som ganske ung på et hollandsk skib ved Grønland på 61 grader så jeg en sådan ø. Vi loddede uden bund. Kaptajnen ville nærmere, men pludselig forsvandt den. Fra en anden retning så vi den igen. Han lod os gå en halv mile frem og tilbage for at undersøge den. Efter gentagne passager uden virkeligt land kom så voldsom storm, at vi ventede at omkomme. Da det siden blev stille, spurgte vi, hvorfor han havde undersøgt øen. Han havde hørt, at der nær polen var mange øer, nogle flydende, andre ikke, synlige langt borte, men vanskelige at nærme sig. Det skyldtes efter sigende hekse, som boede der og med storm ødelagde skibe, der

NOTE 1: Old Whaling Days, s. 128.
NOTE 2: Account of a Voyage for the Discovery of a North-West Passage … performed in the Years 1746 and 1747 in the Ship California, Capt. Francis Smith, Commander, London, to bind, demy-oktav, 1748, bind I, s. 13.
NOTE 3: The Tour of the French Traveller, M. de la Boullaye le Gouz, in Ireland, A.D. 1644, udgivet af T. Crofton Croker, London, demy-duodecim, 1837, s. 3–4.

Side 190 (PDF-side 330)
stædigt søgte landgang. Alt det fortalte og læste var dog fabler; nu vidste han, at flydende øer skyldtes dampe, rejst og siden tiltrukket af planeterne, som vinden spredte ved nærmere tilgang. Storm fulgte sædvanligvis sådanne fænomener.«[1]
Som fjerde eksempel beskriver dr. Thomas M'Keevor en oplevelse netop i den del af Atlanten, hvor Bussøen formodedes:[2]
»Søndag den 12. juli [1812]. Meget tykt, diset vejr med vedvarende støvregn. God vind. Luften meget kold, efter kaptajnens mening på grund af nær is. Omkring halv to sagde rorgængeren, at han så land. Det tykke vejr holdt os længe i uvished. Kaptajnen anså det for umuligt, men det slående udseende fik ham endelig til at hente kikkerten. Stadig tvivlsomt. Hvis det var land, mente han Kap Farvel, og vi måtte så være to hundrede miles bag vor formodede position. Til sidst viste det sig blot at være søfolkenes Cape Fly-away.«
Begge forklaringer, isflage og tågebanke, er i sig selv rimelige. Men Wiars er så omstændelig, at jeg foretrækker at tro, at virkeligt land af en art

NOTE 1: I originaludgaven, Les Voyages et Observations du Sieur de la Boullaye-le-Gouz, Gentilhomme Angevin, Paris, foolscap-kvart, 1653, s. 434–435, lyder stedet på fransk [her oversat]: »Om aftenen fik dampe fra havet mig til at tro, at jeg så land én, to og tre mil borte. Jeg mente at skelne mange træer og endda okser. Jeg standsede for at se og spørge om navn og byer og henvendte mig til en hollandsk lods, gift i Dublin. Han rettede mig: De er ikke den første, der fejler i disse betragtninger. De dygtigste søfarere narres ofte. Landet er blot tæt damp, som årstiden og solens fjernhed hindrer i at stige højere. De tilsyneladende træer og dyr er damp samlet tættere visse steder.

Som meget ung på et hollandsk skib ved Grønland på 61 grader så jeg en sådan ø. Vi loddede uden bund. Kaptajnen ville nærmere, da vandet var dybt nok, men pludselig forsvandt den. Da vi fjernede os til den anden side, så vi den igen. Han befalede en halv miles kredsen for at undersøge den. Efter flere omgange uden virkeligt land opstod en så voldsom storm, at vi troede at omkomme. I den efterfølgende stilhed spurgte vi, hvorfor han havde ladet øen måle. Han havde hørt om mange øer ved polen, flydende og faste, synlige på afstand, men svære at komme til. Man tilskrev det troldkvinder, som med storm dræbte dem, der stædigt søgte landgang. Alt det læste og hørte var fabler. Han vidste nu, at øerne kom af dampe, rejst og tiltrukket af planeterne, som synet opløste ved nærmere tilgang, og at storm sædvanligvis fulgte disse fænomener. Jeg takkede ham for forklaringen på det indbildte land« osv.
NOTE 2: A Voyage to Hudson's Bay during the Summer of 1812, London, demy-oktav, 1819, s. 4.

Side 191 (PDF-side 331)
blev set fra bussen. Det er usandsynligt, at besætningen det meste af to dage skulle se en ismark eller tågebanke uden at opdage fejlen. Jeg forkaster derfor disse hypoteser som uholdbare.
Med Halls observation i 1606 er sagen anderledes. Den omtales så kort, at det sete tydeligvis kun blev set ufuldstændigt på afstand. Jeg tvivler kun lidt på, at det var en ismark eller tågebanke, sandsynligvis det sidste. Hans Bruun, som fulgtes med ham, skriver i sin dagbog kun, at de denne dag så den første is.[1] De erkendte derfor sandsynligvis, at det ikke var virkeligt land. Året før var Hall faktisk blevet narret sådan netop i Bussøens formodede egn.[2]
Det samme forklarer lettest Gillams påståede syn. Ifølge teksten forlod han Orkney den 14. juli 1668, sejlede 524½ leagues vest og så den 1. august i mørkt, tåget vejr land to miles vestpå på 59 grader 35 minutter, som han tog for en ø. Bredden var noget nordligere end Bussøens almindelige, men blev nok anset for nær nok. Var den vestlige distance rigtig, måtte han derimod være omkring 50 grader vest og slet ikke nær øens plads. Både observation og lodninger kan derfor udgå her: Hvad han end så, havde det bestemt ingen forbindelse med Bussøen.
III. Hvis øen nogensinde fandtes på den angivne plads, findes den sikkert ikke nu. Det beviser ikke, at den aldrig fandtes. Kun en meget doven historisk forsker ville over for de citerede udsagn straks afvise både opdagelsen i 1578 og de senere syn som rent opspind. Den eneste sikre og rette fremgangsmåde er at følge en gammel beretnings tekst og godtage

NOTE 1: Se s. 58, note 2.NOTE 2: Se s. 188.

Side 192 (PDF-side 332)
dens udsagn, hvor usandsynlige de end synes, indtil forholdsvis klart og direkte bevis for utilsigtet fejl eller bevidst bedrag findes. Lad os derfor undersøge sådanne beviser her.
Efter mange forgæves eftersøgninger på Wiars' og Shepherds sted sluttede man almindeligvis ikke, at øen aldrig fandtes, men at den var sunket, sandsynligvis ved vulkanisme. Således opstod navnet. Vi har set kaptajnernes forsøg på at prøve teorien og må nu vurdere lodningerne. Af seks citerede

optegnelser angiver fire virkelig bund: Gillam 1668, 120 favne; Andersons skipper før 1746, 100 favne; Pickersgills engelske kaptajn før 1776, 59 favne; Pickersgill 1776, 290–320 favne. To kan straks afvises: Gillam og Pickersgill loddede efter de fremførte beviser ikke på eller nær øens plads, hvad de end troede.

De to andre er andenhåndsoplysninger uden kaptajnsnavn, dato eller nøjagtig position, som kan sikre, at lodningerne vedrører stedet. Begge er desuden fra tidligere i forrige århundrede, hvor både lodning og stedbestemmelse var meget ufuldkomne. Jeg finder det derfor fuldt berettiget at afvise dem og antage fejl i lodning eller position. Det er betydningsfuldt, at Ross' og Parrys veludrustede ekspeditioner tidligt i dette århundrede ikke bekræftede dem trods forbedrede metoder. Lodningerne synes derfor snarere at tale imod end for nedsynkning.

Også mange nyere, velansete forfattere har troet på Bussøens tidligere eksistens

Side 193 (PDF-side 333)

og forklaret forsvindingen ved nedsynkning. Blandt de vigtigste er følgende:

De la Crennes, de Bordas og Pingrés ord synes at indebære dette.[1] Forster siger,[2] at hvis bussen virkelig i god tro fandt en ø på 57 grader 30 minutter, »må den siden være sunket, da den aldrig er set på senere rejser til Hudsonbugten, Grønland og Labrador«.[3] Crantz synes også at tilslutte sig teorien. Han nævner om Frisland,[4] at nogle mener den opslugt af jordskælv og identisk med Buss' sunkne land, frygtet for lavt vand og voldsomme bølger. Det samme kan siges om Graah:[5] Trods omtale i de nyeste engelske sejladsanvisninger kan søfolk være sikre på, at faren er indbildt. Purdy kalder Buss »sunket nær 58 grader nord og 33 grader vest« og regner den blandt indbildte grunde, tidligere beskrevne, nu udeladt, fordi deres manglende eksistens anses for sikker.[6]

Wallich argumenterer i sin vigtige, men ufuldstændige Atlantafhandling udførligt for tidligere land på øens plads.[7] Den da nyopdagede, nu velkendte højderyg på havbunden, som omtales senere, bekræfter efter hans mening stærkt de gamle beretninger om både Frisland og Buss. Han forklarer forsvindingen med nedsynkning fra vulkansk virksomhed i området med Island som

NOTE 1: Voyage fait par Ordre du Roi en 1771 et 1772 ved Verdun de la Crenne, de Borda og Pingré, Paris, kvart, 1778, bind II, s. 360.

NOTE 2: Voyages and Discoveries made in the North, London, kvart, 1786, s. 287.

NOTE 3: Forster kendte tydeligvis ikke de ovenfor citerede påståede observationer fra Hall, Gillam og Shepherd.

NOTE 4: History of Greenland, London, to bind, oktav, 1820, bind I, s. 251. En lignende, anderledes formuleret passage findes i førsteudgaven, London 1767, bind I, s. 273.

NOTE 5: Narrative of an Expedition to the East Coast of Greenland … under the Command of Captain W. A. Graah, oversat fra dansk, London, demy-oktav, 1837, s. 20.

NOTE 6: Memoir … of the Northern Atlantic Ocean, tiende udgave, London, oktav, 1853, s. 508.

NOTE 7: The North Atlantic Sea-Bed: Comprising a Diary of the Voyage on Board H.M.S. Bull-Dog in 1860, London, demy-kvart, 1862, s. 63–67.

Side 194 (PDF-side 334)

centrum. Han fremfører flere støttende forhold og sammenfatter:

»De venetianske og norske søfareres klare udsagn, sammen med senere rejsendes omtale af en grund eller sunket land og den bemærkelsesværdige bekræftelse fra nye lodninger, er efter min mening tilstrækkelige til sandsynligheden for tidligere land mellem 27 og 29 grader nord og 59 og 60 grader vest.[1] Det sank enten pludseligt ved voldsom vulkanisme eller langsomt, så kun den nu helt skjulte grund blev tilbage.«

C. H. Coote har også sagt,[2] at Emmanuels opdagelse »uden tvivl var en nu sunket ø«, parallelt med Ruyschs senere omtalte oplysning. Bernard O'Reilly kan ikke regnes som autoritet, da hans værk er kendt som helt falsk. Men han siger om Frisland, hvis tidligere eksistens og nedsynkning han ikke tvivler på:[3]

»Stedet er nu et vidtstrakt farligt havområde på kortene, Buss' sunkne land. Søfolk undgår det omhyggeligt. I storm dækkes det af højt, frygteligt hav … Nordisk histories mørke om skæbnen indbyder ikke til nøjagtig forskning … Selv det rå sind må gyse ved bølgerne over ødemarken. Kun den varsomme søfarer ser stedet tilfældigt og ledes af frygt bort. Dale af frygtelige dybder og toppe med ødelæggende berøring, begravet i havet, hindrer undersøgelsen. Kendsgerningerne forbyder at tvivle på den tidligere ø, mens den skrækkelige forsvinding naturligt afholder den sjældne fremmede fra at udforske dybderne … Kunne det sunkne Buss ikke hænge sammen med det gamle eller tabte Grønland eller grækernes Atlantis? Det ville være vanskeligt at modbevise.«

Flere forhold synes ved første blik at støtte nedsynkning. En stor del af Atlanterhavsbassinet, også dette område, synker gradvis. Irlands vestkyst og Grønlands kyster viser langsom, vedvarende sænkning. Desuden er der i den ikke fjerne del mellem Island og

NOTE 1: Wallich har ved en forglemmelse ombyttet bredde- og længdetallene.NOTE 2: Dictionary of National Biography, artiklen »Frobisher«, bind XX, 1889, s. 283.NOTE 3: Greenland, the Adjacent Seas, and the North-West Passage, London, kvart, 1818, s. 11–12.

Side 195 (PDF-side 335)

Grønland forsvundet kendte øer, sandsynligvis ved vulkanisme. Johan Ruyschs kort i Ptolemæus fra 1508 har en indskrift om en øs fuldstændige ødelæggelse i 1456. Andre klippeøer, de gamle skandinaviske kilders Gunnbjørns Skær, er også forsvundet. Stærke vulkanske forstyrrelser er velkendte dér. Islandske optegnelser nævner udbrud i 1210, 1219, 1222–1226, 1237, 1240, 1422, 1583, 1783, 1830 og 1884. Undertiden sank tidligere øer ved Island, undertiden opstod nye. I 1830 sank Geirfuglasker ud for Reykjanes på sydvestkysten helt. Klipperne var gejrfuglens, Alca impennis, sidste vigtige yngleplads, og fuglene måtte flytte.[1]

Gode dybdekort viser desuden relativt lavt hav ved Bussøens formodede plads. En meget mærkelig havbundsryg går fra Island mod sydvest halvvejs til Newfoundland, altså halvvejs over Atlanten her. Men selv ryggens top giver nær øens formodede sted 690–750 favne, mens dybderne lidt nordvest og sydøst for er 1.170–1.400 favne. Sammen med de sikre sænkningsspor, andre øers

forsvinding og de gamle beretninger frister det til at se ryggen som resten af Bussøen, måske også Frisland, netop som Wallich gjorde.
Jeg er dog overbevist om, at det ikke er forsvarligt. De kendte forsvindinger gælder småøer, langt mindre end Buss, for slet ikke at tale om Frisland. De sikre sænkningsspor viser kun få fod pr. århundrede. Jeg finder det ganske uden for

NOTE 1: Se Symington Grieves Great Auk, London, kvart, 1885, s. 14–20.

Side 196 (PDF-side 336)
mulighedens grænser, at en gradvis sænkning på to eller endog tre hundrede år kunne bringe bjergtoppene på en stor, bjergrig ø næsten syv hundrede favne ned, den mindste opgivne dybde på ryggen. Troen på pludselige geologiske »katastrofer« hører en for længst svunden tid til. Ryggen kan meget vel have været tørt land i geologisk set forholdsvis ny tid. Men det vedrører ikke vort spørgsmål.
Samlet er det derfor berettiget at afvise de to lodninger på øens formodede plads, hundrede favne før 1746 og nioghalvtreds før 1776, som falske eller fejlagtige. De er det eneste virkelige grundlag for nedsynkningsteorien. Derfor finder jeg den helt uholdbar og forkaster den uden tøven. Den er både i sig selv groft usandsynlig og uden reelt støttebevis. Den ikke-eksisterende øs påståede opdagelse kan efter min mening forklares langt bedre på en anden måde.
IV. Tilbage er muligheden for, at Emmanuels folk den 12. september 1578 virkelig så land, men fejlagtigt tog det for en ukendt ø. Kunne de have mistet bestikket, set en tilstødende kyst uden at genkende den og derfor regnet den for ny? Muligheden er ikke usandsynlig, og vi behøver ikke søge langt. Kun Island og Grønland kan have ligget nord og vest for dem, sådan som landet beskrives, på hjemrejsen.
Forster foreslår som alternativ til sin tidligere tanke[1][2], at de »kan have været langt ude i deres bestik og taget Island for et helt nyt land«.[3] Dette

NOTE 1: Voyages and Discoveries made in the North, London, demy-kvart, 1786, s. 287.
NOTE 2: At en virkelig ø blev set, men siden sank, se s. 193.
NOTE 3: Forster tilføjer, at skovene måtte være deres egen fantasi. Men som det følgende viser, hverken så eller meldte de nogen skove.

Side 197 (PDF-side 337)
forslag kan jeg ikke godtage. Island er en teoretisk mulighed, men ikke sandsynligt. Landet ligger seks eller syv grader for langt mod nordøst i forhold til enhver rute, Emmanuel kan have fulgt med Wiars' kurser. Det kan straks udgå.
Tilbage er en ugenkendt del af Grønlands sydkyst. Flere tidligere forfattere har foreslået det, blandt dem Richardson:[1] »Dette land var uden tvivl Grønlands sydende.« Trods denne bestemte slutning tilføjer han dog som nævnt, s. 188, at det »kan have været en samling isbjerge«. Pastor F. Jones

finder det sandsynligt,[2] at de efter overfarten gennem Davisstrædet så Grønland og troede sig ved Kap Farvel, men i virkeligheden var langt nordligere på vestkysten. Øen var da kun en del af Grønland. En observationsfejl er, siger han, den mindste vanskelighed.
Payne, som dog forkaster muligheden, siger:[3] »Det var enten en vældig drivismasse eller Grønlands sydende, mens et nordligere vestkystforbjerg var taget for Kap Farvel. Den sidste hypotese passer ikke tilfredsstillende med Wiars og kræver en breddefejl på over to grader. Det er ikke umuligt, men usandsynligt.«
Jeg mener dog, at hvis Emmanuels folk på hjemvejen virkelig så land på bagbord side den 12. september 1578, som vi tror, var det Sydvestgrønland, sandsynligvis lige nord for Kap Farvel. Intet andet land kan de have set på denne del af rejsen og i den beskrevne stilling. Denne opfattelse stemmer efter min mening godt med de oplysninger hos Wiars, om hvilke der er ringe eller

NOTE 1: The Polar Regions, 1861, s. 87.
NOTE 2: Life of Sir Martin Frobisher, Knight, London, oktav, 1878, s. 154.
NOTE 3: Voyages of the Elizabethan Seamen to America, anden udgave, Oxford, crown-oktav, 1893, s. 192. Forslaget er allerede drøftet, se s. 187.

Side 198 (PDF-side 338)
ingen tvivl. Wiars siger, at de den 3. september kom fri af faren ved Frobisherbugtens indsejling og satte sejl. Den 8. om aftenen nåede de »Frisland«, altså Grønland, som vi ved de forvekslede med Zenokortets ø. Overfarten gennem Davisstrædet tog fem dage, uden tvivl forsinket af is og modvind, skønt afsejlingsvinden var gunstig fra vest-nordvest. Derefter, formodentlig samme eller næste dag, den 9., stod de ud fra Frislands sydvestpynt. Det betyder sikkert Zenokortets tydelige sydvestforbjerg »Venas«, gentaget på afledte kort. Jeg finder det sandsynligst, at det virkelige afsejlingspunkt var Kap Desolation.
Vinden var øst og øst-sydøst, den mest ugunstige til hjemrejsen. Om natten drejede den sydlig og skiftede ofte. Det er derfor højst sandsynligt, at de delvis mistede bestikket og uden at vide det blev drevet tilbage et stykke op i Davisstrædet, vest og nord for Kap Desolation. Polarstrømmen, som løber ned langs østkysten, runder Kap Farvel og går stærkt nordpå langs vestkysten, kan også have ført dem tilbage. Den 10. om morgenen i smukt vejr og gunstig vest-nordvestenvind styrede de igen sydøst til syd, den mest direkte vej mod England. Havde de været på 60 grader eller sydligere, som de nok troede, ville kursen ikke give mere land før Europa. Men var de som sandsynligt et stykke oppe i strædet, kunne de ikke gå fri af Kap Farvel.
Jeg hælder derfor til, at de ved langsom sejlads atter nåede Grønlands kyst nær kappet klokken elleve den 12., to dage efter den sydøstlige kurs' begyndelse. De troede sig langt sydøstligere og kendte eller genkendte ikke kysten. Derfor tænkte de aldrig på en del af deres »Frisland«, men på en ny ø. Hvad landet end var, sås det omtrent fem leagues borte fra klokken elleve den 12. til klokken femten den 13., altså otteogtyve timer. Derefter

Side 199 (PDF-side 339)

forlod de det og nåede Irlands vestkyst tolv dage senere, den 25. Wiars' omtale af umådelig is tyve–tredive leagues ud fra landet støtter stærkt Sydgrønland: det passer nøjagtigt på egnen ved Kap Farvel. Også længden på femogtyve leagues og retningen sydøst–nordvest passer nogenlunde med kysten fra Sermersok østpå til lidt forbi Kap Farvel, hvor vi antager sejladsen foregik. Afstanden er dog lidt kortere, og kysten går noget mere øst–vest end Wiars angiver. De to havne var uden tvivl to af de mange dybe fjorde mellem punkterne.

Ét forhold synes først uforeneligt: Sydspidsen sættes udtrykkeligt på 57½ grader, mens Kap Farvel ligger på 59 grader 47 minutter. Var tallet sikkert og bygget på faktisk observation, ville det fælde teorien. En observeret bredde kunne næppe fejle over to grader. Men flere alvorlige grunde taler for tvivl om tallet.

Emmanuel var et af de mindste skibe i Frobishers femten skibe og sandsynligvis meget dårligt, måske slet ikke, forsynet med instrumenter og kort til selvstændig navigation. Den utilsigtede efterladelse i Bear Sound kan have gjort forholdet endnu værre. Desuden er det ganske muligt og under omstændighederne sandsynligt, at ingen observation blev gjort, men at bredden blot beregnedes efter førerens skøn over afstand og retning fra kortets indbildte Frisland, på det anvendte eller et senere undersøgt kort. I så fald er bredden værdiløs for spørgsmålet. Betydningsfuldt er her, at »føreren beregnede,

Side 200 (PDF-side 340)

at Frislands sydøstpynt ved den nye øs første tilsynekomst lå halvtreds leagues nordvest til nord«. Men ingen siger, at han havde set denne sydøstpynt, og den er ikke før omtalt. Zenokortet og afledte kort har imidlertid ud over sydvestpynten et tydeligt sydøstpunkt »Spirige« på 61 grader 35 minutter. Halvtreds leagues sydøst til syd herfra bringer en ikke langt fra 57 grader 30 minutter. Sandsynligvis blev tallet beregnet sådan. Endelig kan 57½ blot være skrive- eller trykfejl for 59½. Den, der indsatte de først undertrykte bredder, kan godt have lavet denne fejl. Så var en eventuel observationsfejl meget lille.

Med alle disse forhold og valget mellem Sydgrønland og slet intet land tøver jeg ikke med at tilslutte mig, at Emmanuels påståede Bussø fra september 1578 blot var Grønland lige vest for Kap Farvel, ugenkendt, fordi de havde mistet bestikket.[1] Denne forklaring stemmer i hvert fald bedre end nogen anden med de mange modstridende oplysninger.

Man kan indvende, at Grønland ikke svarer til Bests frugtbare, skovrige sletteland. Svaret er som nævnt, s. 167, at Bests andenhåndsoplysning her synes ren fantasi hos ham eller meddeleren. Wiars' mere pålidelige tekst har intet lignende. De senere påståede observationer ved

NOTE 1: Jeg siger »tilslutter mig«, fordi Jones og Payne som nævnt, s. 197, tidligere fremsatte den, skønt Payne forkastede den. Deres version er dog uholdbar: Wiars og de andre vidste intet om Grønland på dets virkelige plads, men tog det sete Grønland for det indbildte Frisland. Dette overså de to forfattere, og det gør deres argumentation ugyldig.

Side 201 (PDF-side 341)

Hall, Shepherd og Gillam mener jeg allerede at have forklaret tilfredsstillende.

Endnu en antagelse må nævnes, fordi mange brugte den om Bussøens tidligere eksistens og forsvinding. Den byggede, som vi nu ved, fra begyndelsen helt på misforståelse og blev derfor ikke medtaget blandt de holdbare muligheder. Buss skulle være en rest af den store, nu kendt indbildte, ø Frisland, længe vist på Nordatlantkort efter det berømte, men vildledende Zenokort fra 1558. Ingen havde fundet Frisland, selv om Frobisher mente det. Efterhånden opstod derfor tro på nedsynkning. Da en mindre ø meldtes omtrent samme sted, var det naturligt at kalde den en endnu ikke sunket rest.

Emmanuels folk regnede sikkert ikke deres fund for Frisland. De havde taget Sydgrønland, som Zenokortet placerede langt nordligere, for Frisland og sejlede omtrent halvtreds leagues sydøst derfra før Buss. De kunne derfor umuligt anse de to for identiske. Davis' rejser viste imidlertid, at Frobishers Frisland var Sydgrønland. Frisland måtte atter forklares, og en mindre ø nær dets plads kunne naturligt blive en hidtil overset rest. Forestillingen opstod ret kort efter Bussmeldingen, blev siden meget udbredt og levede næsten to hundrede år, næsten indtil geografer erkendte, at Frisland aldrig fandtes dér.

Den første kendte forfatter, som regnede dem for samme ø, var Purchas,

Side 202 (PDF-side 342)

der i margen til første Pilgrimage-udgave fra 1613 skriver om Frisland:[1] »Frisland er femogtyve leagues langt. Sydenden ligger på 57½ graders bredde. Thomas Wiars.« Her anvender han Wiars' Bussbeskrivelse på Frisland og viser dermed, at han identificerede dem. Siden udtrykte eller antydede talrige forfattere samme tro: Buss var blot resten af et synkende Frisland. Måske fik den tro De l'Isle til at forlænge Busskysten så voldsomt i 1720, se s. 178. Tidligere citerede uddrag viser samme opfattelse hos de la Crenne, de Borda og Pingré i 1778 og de Langle i 1865. Mange flere kunne citeres, men er unødvendige. Antagelsen byggede fra begyndelsen på en misforståelse og belyser intet; den har næppe selv underordnet interesse. Bussøen, som efter min påvisning aldrig fandtes, kan ikke have været samme ø som Frisland, der efter andres påvisning heller aldrig eksisterede.

Flere udenlandske forfattere, eksempelvis Zurla[2] og Maltebrun,[3] taler om »øen Buss eller Bry«. Det skyldes efter min mening blot en fejllæsning. Til slut håber forfatteren kun, at det skrevne kan anses for en tilstrækkelig forklaring på en af de mest gådefulde blandt Atlantens mange fantomøer.

NOTE 1: Purchas his Pilgrimage, første udgave, 1613, s. 622; anden udgave, 1614, s. 740; tredje udgave, 1617, s. 917.

NOTE 2: Dissertazione intorno ai Viaggi e Scoperte Settentrionali di Nicolò ed Antonio Fratelli Zeno, Venedig, oktav, 1808, s. 81–83.

NOTE 3: Précis de la Géographie Universelle, bind I, 1810, s. 598.

Register

[Registrets rækkefølge og henvisninger til originalens sidetal er bevaret. »note« svarer til originalens »n.«.]

Akugdlersuak, LXXXII.
Allday, John, XXX.
Ameralik, 96.
Amerdlok, LIII, LXXVI, LXXXIII.
Anders Olsens Sund, 48.
Arenntsund, LXXIII.
Arfersiorfik, LXVI.
Arnold, XXIX, LXXIII, 8, 29.
Arnold Sund, LXXIII.
Atanek, LXVI.
Baahus Havn, LXXII, LXXXVIII.
Baals River, 96.
Baffin, William, XXIII, CIX.
Balfour, David, XXVII.
Ball, Richard, 83 note, 133.
Balls River, 96.
Barker, Andrew, CVII, 96 note, 107, 126.
Bauhouse Sound, LXX, LXXII.
Bielke, Jens, XVIII, XIX.
Brade Ransons Fjord, LXVI, LXVIII, 80 note.
Bredaransies Fjord, 80.
Browne, se Bruun.
Bruun, Hans, LXXXVIII, 54; hans dagbog, XV, XVI note, XVII, LXXXVIII; oversættelse, 56 note, 57 note, 58 note, 59 note, 60 note, 61 note, 65 note, 66 note, 67 note, 68 note, 69 note, 71 note, 73 note, 74 note, 78 note, 79 note.
Burnils Kap, 127.
Busseøen, XXXIX, LXXXIX, 24, 58, 59, 164; kort over, 174.
Kap Burnil, 127.
Kap Christen Friis, LXX, LXXII, 14.
Kap Christianus, 4, 144.
Kap Comfort, 92.
Kap Desolation, CIII, 5, 91, 159.
Kap Farvel, XXXIII.
Halls Kap, 147.

Dronning Annas Kap, LXXVIII, LXXX, 9.
Dronning Sofias Kap, LXXVIII, 9.
Cat, se Katten.
Catt Sound, LVII, LX, LXV.
Catt's Chance, LVII note.
Stockholm-kortet, se Stockholm.
Christian IV af Danmark, XXV, XXVI.
Cliffe Road, LXVIII.
Cockayne, William, 83 note, 99 note.
Cockenford, 99 note, 111.
Cockin Sound, 122.
Comfort, kap, 92.
Comfort, land, 92.
Danske straffefanger efterladt i Grønland, LXIX, XC, CXIII, 49, 70.
Cunningham, John, XXVIII, LXXXIV, LXXXVII.
Cunninghams Fjord, LVII, LXXVI, XC, 66, 80.
Cunninghams bjerg, se Mount Cunningham.
Lord Darcies Øer, 152.
Davis, John, hans kort, 149; syn på Grønlands geografi, 156.
Dee, dr., hans kort, 153.
Danmarks Havn, 13, 39 note, 41, 48 note.
Desolation, 7 note, 91, 157; kap, se Kap; pynt, 92.
Diskobugten, LXXI, 142.
Enhjørningen, LXXXVIII.
Eriksfjord, XCV.
Foss, Philip de, LXXXVIII.
Fosbugten, LXXV, XC, CXVI, 69.
Foxe, Luke, hans kort, 161.
Friis, Christen, 14 note.
Friis' Kap, se Kap.
Frisland, 59, 153, 162.
Frobisherstrædet, XCVII, 152.
Frost, se Trost.
Gatonbe eller Gatonby, John, XXIII, CVI, 109, 126; hans kort, CXI, 161.
Gerritszoon, Hessel, hentede oplysninger fra Halls kort, XIV; fra Stockholm-kortet, 147, 161.
Gillibrand eller Gilliflower, LXXXVII, LXXXIX, 54, 80.
Godthåb, CIX, 96 note.
Gordon, William, CVI, 105.
Green Sound eller Weike, LVIII, LX.

Sydgrønland, kort over, 150.
Grønlændere ført til Danmark, XV, XLIV, XCI, 15, 48, 56, 57, 70, 124.
Side 204 (PDF-side 344)
Hall, James, oprindelse og familie, XXIX; formodet rejse med Davis, XXXII; stilling i dansk tjeneste, XXX, XXXV, LXXXV, C, CI; mening om Nordvestpassagen, XXXV; erfaring i Indien, XXXV; død, 106, 107, 125; grønlandskort, VI, VII, IX, LI; sandsynlig ophavsmand til Stockholm-kortet, 148.
Halls Kap, 147.
Hamborgerland, 100 note.
Hammer, kaptajn, LXVI.
Håbets Havn, CIX, 94.
Heart's Ease, CVII, 131.
Hemsley, John, 107.
Henriks Pas, LXVIII.
Hermansen, Hendrik, LXIX.
Hildyard, Sir Christopher, 83 note.
Hjortetakken, 95.
Holsteinsborg Fjord, LXXXIII.
Hubert, Josias, XX, XXI.
Huntriss, William, CVIII, 80, 107, 126.
Ikertok, LIII, LXXV, LXXXII.
Imerigsok, 95 note.
Inugsuglusok, 48 note.
Håbets Ø, 95 note.
Isortok, nordlige, LXII.
Isortok, sydlige, 99 note.
Isortuarsuk, LXIII.
Itivdlik, LIII, LXXXII.
Jackmans Sund, XLV.
Jensen, J. A., kaptajn, LIII, LXXXII, LXXXIII, 161.
Kagsitøerne, LXXX.
Kakatokak, LXXXII.
Kakatsiak, LIII, LXXVIII, LXXXII.
Kangarsuk, LXXVIII, LXXXIII.
Kangek, LXXIII.
Kangerdluarsuk, nordlige og sydlige, LIX, LXXXVII, 67 note.
Kangerdluarsuk mellem Ikertok og Itivdlek, CXVI.
Kangerdluarsuksuak, 101 note.
Kangerdlugsuak, LXXXI, 101 note.

Kangersunek, 96 note.
Katten, XXVI, XXVIII, LXII, LXXXVIII.
Kattvigh, LVII.
Kekertarsuatsiak, 47 note.
Kelson, se Kieldsen.
Kjærlingehætten, LIII, LXXXIII.
Kieldsen, Peter, XXXVII, XL, 21.
Kong Christians Fjord, LII, 34.
Kingartak, LXXXII.
Kingatsiak, LXXXI–LXXXII.
Kingigtorsuak, 95 note.
Knight, John, XXXVIII.
Knights Øer, LXXX, 72.
Kocksund, 47 note, 48 note.
Lancaster, Sir James, 83 note.
Lancasterfloden, 96.
La Peyrère, Isaac de, XXII.
Leyell, Alexander, XXXVIII; hans dagbog, XV, XVI note; oversættelse, 22 note, 23 note, 24 note, 25 note, 27 note, 31 note, 33 note, 39 note, 41 note, 43 note, LVII, LXI, LXIII, LXIX, LXXII, LXXIII, LXXIV, 48 note, 49 note, 51 note, 53 note.
Lindenow, Godske, XXXVI, XL, XLIII, LXXXVII.
Lindenows Fjord, XLIV.
Lion, XXVII, XXVIII, XXXVI, LXXXVII.
Lock, Michael, 154.
Løve, Den røde, se Lion.
Lyschander, C. C., XVIII, XIX.
Manetorsuak, LXXXIII.
Manteufel, Karsten, XXXVI, XLVIII.
Halls grønlandskort, VI, VII, IX, LI.
Molyneux' globus, 156.
Morgan, Henry, 152, 158, 162.
Mount Cunningham, LII, LXXVIII, LXXXII, 9, 10, 34, 103.
Mount Gabriel, 101.
Mount Hatcliffe, 95.
Mount Præste, se Præstefjeld.
Mount Raleigh, 150.
Mussel Harbour, LXXIV.
Mussel Sound, LVIII.
Nagtoralinguak, LXXXII.

Nagsugtok, LXII.
Nolk, Anders, LXXXVIII.
Ørnen, LXXXVII, LXXXVIII.
Patience, CV.
Præstefjeld, LXXIX, LXXXIII.
Prins Christians Fjord, LXII.
Pustervich eller Pustervig, LXII, LXIV.
Dronning Annas Kap, se Kap.
Dronning Sofias Kap, se Kap.
Raffn, Simon, 49.
Ramel, Henrik, LXXIV.
Ramels Fjord, LXXIV, LXXVII.
Rantzau, Breide, LXVIII, CXV.
Richardson, Carsten, LXXXIX, XCV.
Romles Ford, Rommels Ford, se Ramels Fjord.
Romsöford, LXV, LXVIII.
Sarfanguak, LXXXIII.
Sarkardlek, LXXII.
Side 205 (PDF-side 345)
Seller, John, 172.
Serfortak, LXVII.
Sermersok, 100 note, 146.
Shoulde Vik, LXVIII.
Den formodede sølvmine, XLVIII, LVIII, LXXIV, LXXXVI, 66.
Simiutak, LXXVIII, LXXXI, 101.
Sinclair, Andrew, XXXI.
Skaubofjord, LXXIV, LXXVI.
Slinge Road, 13 note, 39 note.
Smith, Sir Thomas, 83 note.
Søndre Strømfjord, LXXXI, 101.
Steenstrup, K. J. V., dr., VII, XVIII, LVI, 139, 148, 149, 150.
Stockholm-kortet, XVI, XVII, XL, LXXI, 139.
Sunshine, 152, 158, 162.
Throughgood Island, 102, 103.
Tininilik, LXXXII.
Tinungasak, 41 note, 47 note.
Tookusak, 127 note.
Trost, XXVII, LXXXVII, XCVII.
Trost Haven, 49 note.

Trost Island, 47, 76.
Trost Sound, 48.
Vrin, 54, 80; se også Ørnen.
London: Trykt hos The Bedford Press, 20 og 21 Bedfordbury, W.C.

PDF-side 346, uden trykt sidetal

[PDF-siden indeholder ingen bogtekst.]

PDF-side 347, uden trykt sidetal

[PDF-siden indeholder ingen bogtekst.]

PDF-side 348, biblioteksside

[Bibliotekets udlånsblad efter bogens afslutning. Det hører ikke til bogteksten.]

Her slutter bind I. Oversættelsen omfatter bogteksten til og med originalens side 205 (PDF-side 345), inklusive begge tillæg og register. PDF-side 346–348 er afsluttende blade uden yderligere bogtekst. Den seneste fortsættelse dækker PDF-side 253–348.